

ԴՐԱՄԱՏՈՒՐԳԻԱ

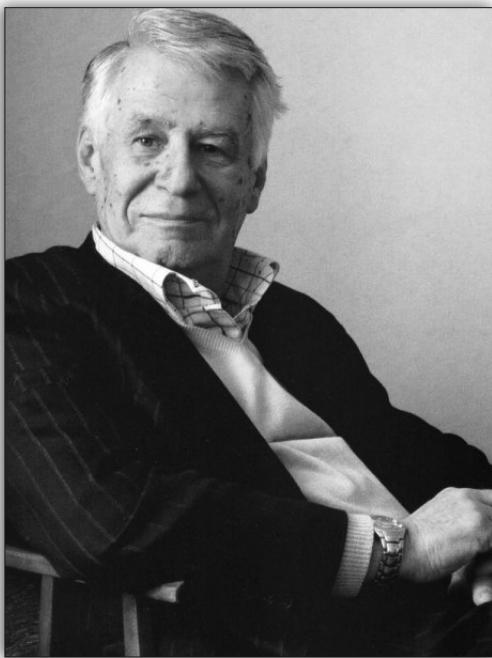
գրական-գեղարվեստական հանդես

34 35
2013

ՊԻԵՍՆԵՐ

Թերթ ՉԵՅԹՈՒՆՑՅԱՆ	2	Դերենիկ ՂԵՍԻՐՃՅԱՆ ՎԱՐԴԱՎԱՆՔ
Նորայր ԱՊԱԼՅԱՆ	56	ԱՊԱ
Կարինե ԽՈՂԲԿՅԱՆ	68	ՄԵԿ ԺՎԱ ՀԻՇՈՂՈՒԹՅՈՒՆ
Գուրզեն ԽԱՆՉՅԱՆ	100	ՈՐԲԵՐԻ ԸՆՏԱՆԻՔԸ
Արքուն ԾԵՒՑԼԵՐ	146	ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

ՄԵՐ ԼԵՂԻՆԱԿԸ ՄԵՐ ԼԵՂԻՆԱԿԸ ՄԵՐ ԼԵՂԻՆԱԿԸ

ՊԵՐՃ ԶԵՅԹՈՒՅՑՅԱՆ

Հայաստանում քրիստոնեությունը պետական կրոն հռչակելու 1700-ամյակի նախօրյակին ինձ պաշտոնապես առաջարկեցին բեմականացնել Դերենիկ Դեմիրճյանի «Վարդանանքը»: Հստ որում, հետևյալ սկզբունքով. բեմադրողը՝ Երևանից, դերասանականի կազմի կեսը՝ նոյնապես Երևանից, իսկ մյուս կեսը սփյուռքի տարրեր երկրներից, քանի որ նախատեսված

էր ներկայացումը հյուրախաղերի տանել ԱՄՆ, Ֆրանսիա, Մերձավոր Արևելք: Մինչև հիմա չեմ հասկանում, թե ինչու հավատացի այս ֆանտասիկ ծրագրի իրագործմանը: Գրեցի պիեսը, բայց, անշուշտ, ֆինանսներ չինելու պատճառով, գործը ջուրն ընկավ: Որոշ ժամանակ անց Սունդուկյան թատրոնի գեղարվեստական դեկանար Վահե Շահվերդյանը, բանից անտեղյակ, մի օր ինձ առաջարկեց «Վարդանանքը» բեմադրել: Պետք էր տեսնել նրա զարմանքը, երբ ասացի, որ վաղը կրերեմ պիեսը: Տարա, դերաբաշխում եղավ, պիեսը ընթերցվեց դերակատարների շրջանում և... նորից ջուրն ընկավ: Պատճառը ոչ իմ մեջ էր, ոչ՝ թատրոնի: Չիտրանանք: Հոյս ունեմ, որ զոնե պիեսի տպագրությունը ինչը ընդունուերի չի հանդիսանալ:

Ինչպես տեսաք, պիեսի վերնագրի տակ գրված է «ազատ բեմականացում»: Դա նշանակում է, որ ես ինձ թույլ եմ տվել որոշ նոր տեսարաններ գրել, որոնք, ըստ իս, դրամատուրգիական խմանով անհրաժեշտ էին: Եթե ստեղծագործաբար չեմ մոտենում գործին՝ չարժե, որ արհեստավարժ թատերագիրը գրաղվի մեխանիկական բեմականացմամբ:

Դերենիկ ԴԵՍԻՐՃՅԱՆ

ՎԱՐԴԱՎԱՐ

Ազատ բեմականացումը՝

Պերճ ԶԵՅԹՈՒՏՅԱՆԻ

2 մաս, 23 պատկեր

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ՊԱՏԿԵՐ ԱՌԱՋԻՆ

Տաճար:

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ -Հասավ փորձությունը նենգավորի, տեր Մամիկոնեից, Հազկերտն իր հրովարտակով ոչնչացնում է հայի կրոնը, հայոց վանքերը, ոչնչացնում է ժողովրդի գոյության հիմքերը, որ ընդունել տա կրակապաշտությունը, ծովի և վերացնի ամեն դիմադրական գաղափար և ապա ոչնչացնի նաև Հայաստանը իբրև հոգևորականություն, նախարարություն և ժողովուրդ: Դո՞ւ ինչ կասեք:

ՎԱՐԴԱՆ - Փորձությունը եկավ փորձելու ամենքիս, տեր հոգևոր: Եթե թուլահոգի գտնվենք՝ արժանի ենք պատուհասի:

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ -Ո՞ւ է մարզպանը, ինչո՞ւ չի եկել: Հատուկ հրավեր պետք է նրան հղեր կաթողիկոսը:

ԳԱՂԻՉՈ -Մարզպանին պատշաճ չէ մասնակցել այսպիսի ժողովի:

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ -Ինչո՞ւ: Այդ ո՞ր օրվանից:

ԳԱՂԻՉՈ -Մարզպանը երկրի իշխանությունն է:

ՎԱՀԱՆ -Իսկ նախարարներս ինչ ենք:

ԳԱՂԻՉՈ -Մենք իշխանություն ենք մեր աշխարհների, իսկ մարզպանը՝ արյաց արքայի երկրի:

ԱՄԱՏՈՒՆԻ -Բարի, տյարք, ինչ էլ որ լինի՝ մարզպանը պետք է գլխավորի մեր պատասխան նամակը: Արքան նրան է ճանաչում ամենից առաջ: Ուրեմն, որքան էլ լոի՝ վերջը խոսելն է, իշխան Գաղիշո Խորիսոռունի:

ՎԱՐԴԱՆ -Մնացինք մենք և մեր խիղճը:

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ -(Եղիշեին): Վերցրու հրովարտակը: (Բոլորը ոտքի են ելնում:) Դարձեք արևմուտք:

(Բոլորը շրջվում են դեպի արևմուտք:) Սրբազն հայրեր, նախարարներ Հայոց աշխարհի: Վերջին ժամն է խորհելու և պատասխան գրելու: Մի անգամ ևս կարդանք հրովարտակը: Կարդա, սրբազն հայր:

ԵՂԻՃԵ - «Միհրներսեի մեծ հրամանատարից պարսից և ոչ պարսից երկրների. Հայոց մեծաց ողջույն շատ: Գիտցեք, ամեն մարդ, որ բնակվում է երկնքի տակ և չունի մազդեզանց հավատ, նա խոլ է և կույր և չար ոգու դերից խար-ված»:

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ - (ηառը քմծիծաղով): Ինչո՞ւ ես այդպես արտահայտիչ կարդում, սրբազն հայր: Ափսոս չէ:

ԵՂԻՃԵ - Որպեսզի սատանայական խոսքը լավ տեղ հասնի, հոգևոր հայր:

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ - Ծարունակիր: Ես հենց այնպես...

ԵՂԻՃԵ - «Եթե Հոռոմաց աշխարհը իր շատ իմարության պատճառով մոլորվել է և զրկվել մեր կատարյալ հավատից՝ անձամբ կզգա իր վնասը, իսկ դուք ինչու եք նրա մոլորության ետևից գնում: Ինչ հավատ որ ունի ձեր տերը, դուք էլ նոյնը ընդունեք...»

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ - Ո՞ր է մարզպանը, ինչո՞ւ մեզ հետ չի լսում այս զազրելի խոսքերը:

ԳԱԴԻՃՈ - Մարզպանը ծանոթ է հրովարտակին, հոգևոր տեր:

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ - Այո, բայց մեզ հետ

թող լսեր, մտքում կարդալը հեշտ է: Ծարունակիր, սրբազն հայր: **ԵՂԻՃԵ** - «Արդ երկու բան կա ձեր առաջ. կամ բառ առ բառ պատասխան տվեք նամակիս, կամ եկեք դուռը և կանգնեցեք մեր ատյանի առաջ»:

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ - Դարձեք աղոթարան: (Բոլորը շրջվում են դեպի արևմուտք:) Ինչ եք խորհում, տյարք:

ԱՐՏԱԿ - Միթե աշխարհում չունենք բարեկամ: Ո՞վ կփրկի մեզ:

ԳԱԴԻՃՈ - Ոչ ոք:

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ - Օգնության կոչ անենք հանուր մարդկության, Բյուզանդիային, ասորիներին, վրացիներին, աղվաններին...

ՎԱՐԴԱՆ - Կոյմենք օգնության, դա պետք է, ընդդեմ չեմ: Կկոչենք արյաց բոլոր թշնամիներին: Բայց միաբանենք նախ մենք, կոչ անենք նախ մեզ: Պատրաստ եք միաբանել, դիմագրավել բռնավորին...

ԳԱԴԻՃՈ - Լամակն ուղղված է «Հայոց մեծաց», ինչպես է ընկել հոգևորների ձեռքը և ինչո՞ւ են հոգևորականները մասնակցում պատասխանին:

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ - Հայոց մեծերը բոլոր նրանք են, որոնք այսպիսի մեծ աղետների ժամանակ արյուն են թափել հավատի համար և հիմա էլ ափտի թափեն:

ԳԱԴԻՃՈ - Բայց հրովարտակում ասված է. «Մի հավատացեք ձեր առաջնորդներին, որովհետև շատ են խաբերա»: Պարզ չէ, որ դիմու-

մը նախարարներին է արվում, ընդունված հոգևորականների:

ԿԱՌՈՂԻԿՈՍ - Ի՞նչ ես ուզում ասել:

ԳԱԴԻԾՈ - Քանի որ հոգեոր տերը ընդունում է, որ հրովարտակը հոգևոր դասին է հղված և ինչպես որ հնուց հոգևոր դասը միտում է գերազանցել նախարարների իշխանությունը՝ թող ինքն էլ գնա կանգնի Հազկերտի առաջ:

ԿԱՌՈՂԻԿՈՍ - Այսինքն՝ ի՞նչ, մենակ թողնել հոգևորականությանը: Մինույն է, մենք արյամբ կպաշտպանենք Լուսավորչի ուխտն ու ավանդը:

ԳԱԴԻԾՈ - Կամքը ձերը, հոգևոր տեր: Գնացեք կովեցեք:

ԿԱՌՈՂԻԿՈՍ - Ինձ հետ մի խոսիր այդպես խորական ոգով, տեր Խորիսոունյաց: Կովին կստիավի մասնակցել նաև նախարարությունը:

ԳԱԴԻԾՈ - Ի՞նչ ստիպունք... Դուք իշխանություն եք գործադրում, ուրեմն՝ դուք իշխանություն եք:

ՎԱՐԴԱՆ - (բարձրացնում է ձեռքը): Երբ ազգովին կանգնած ենք կենաց ու մահու առաջ՝ այլևս չկա ոչ «Հայոց մեծ», ոչ «Հայոց փոքր»: Ազգովին պիտի պատասխանենք: Կամովին պարսկանալը չի փրկի մեզ: Գուցե ծածուկ հուսացողներ կան... Հազկերտը գիտե, որ որքան էլ պարսկանանք, դարձյալ մեր ավանդություններով կմնանք հայ և դարձյալ վտանգավոր կլինենք իր և Բյուզանդիայի միջև: Ահա թե ինչու նա

պիտի ոչնչացնի մեզ: Կտանք մեր իշխանությունը, երկիրը, հայրենիքը:

ԳԱԴԻԾՈ - Թող ոչ ոք մեզ այստեղ չքոնադատի, մենք չենք գնա եկեղեցու հետ՝ վտանգելու մեր իշխանությունը:

ՎԱՐԴԱՆ - Տեր Խորիսոունյաց, միթե դու համաձայն ես ընդունել ուրացությունը:

ԳԱԴԻԾՈ - Տեր Մամիկոնեից, ես չեմ պնդում, որ ընդունենք ուրացությունը, սակայն եթե մի պահ կարծյոք ընդունենք՝ միթե չենք մնա նոյն նախարարը, տերը չենք լինի մեր տիրագլուխ ազատության, ի՞նչ երկյուղ:

ՎԱՐԴԱՆ - Լախարար, տիրագլուխ, ազատություն: Վերջ նախարարական տիրապետության: Ահա թե ինչ է կամենում Հազկերտը: Ոչնչացրեց թագավորությունը՝ ոչնչացնում է և նախարարությունը, կամենում է իրավագրկել, ընչաղրկել, դարձնել անաշխարհ, ցոել մեզ պատերազմներում օտարության մեջ. այլևս ի՞նչ նախարար և տիրագլուխ ազատություն: Ես զգուշացնում եմ քեզ, տեր Խորիսոունյաց. ոչ ոքի չի տրված իրավունք խոսել բոլոր նախարարների բերանից:

ԳԱԴԻԾՈ - Ուրեմն դու էլ բարի եղիր չխոսել բոլորի անունից:

ՎԱՐԴԱՆ - Բավ է, ասա, ի՞նչ է քո վերջնական պատասխանը, տեր Խորիսոունի:

ԳԱԴԻԾՈ - Մենք ամենքին արյուն

չունենք թափելու հոգևորականության համար և կոհիվ չունենք արքայի դեմ:

ԿԱՌՈՂԻԿՈՍ - Ո՞ւմ դեմ է քո կոհվը, յուրայինների՞:

ԳԱԴԻԾՈ - Մենք անձամբ կտանք մեր պատասխանը Տիգրոն, իրեն՝ արքային: Հենց ի սեր յուրայինների: Հենց ի սեր նրանց օգտի:

ԵՂԻԾԵ - Իսկ երկրին, տյարք նախարարք, չե՞ք կանգնի պաշտպան:

ԳԱԴԻԾՈ - Ի՞նչ, դատ ու դատաստան ես կանգնում մեր խղճի դեմ, քահանադ ողորմելի...

ԵՂԻԾԵ - Մահու սարսուն է կարկամեցրել քեզ, անգգայության մշուշը պատել է քո հոգուն: Ծրջում ես իրրև լուսնոտ և չես տեսնում, խոսում ես և չես խորհում... Ի՞նչ է պահանջում մեզնից դժոխքի հոգին, չարության վահանը, սատանայի գործիքը...

ԳԱԴԻԾՈ - Զգո՞յշ, տեր հայր...

ԵՂԻԾԵ - Սանդարամետը դժոխաց, միթե երկյուղ կունենամ նրանից, միթե կլուն, կինազանդվեմ, երբ նա պահանջում է հանգցնել լույսը և գրկել խավարը:

ԳԱԴԻԾՈ - Եվ ի՞նչ, երսի դու կիհանդգնես արյաց արքային կանգնեցնել դիմադարձ...

ԵՂԻԾԵ - Տեր խորխոռունյաց, եթե բռնակալների մի ողջ զորագունդ անգամ գա իմ դեմ՝ դարձյալ կկանգնեմ դիմադարձ:

ԳԱԴԻԾՈ - Ի՞նչպես ես հանդգնում, ապստամբ զքեզ... դո՞ւրս... դո՞ւրս...

Տաճար են ներխուժում մի խումբ շինականներ՝ Առաքելի գլխավորությամբ: Զինվորները վորձում են քոյլ չտալ, բայց կաթողիկոսը նշան է անում, որ ներս քողնեն:

ԱՌԱՋԵԼ - Արտավագոյն դուրս եկավ վիհից, վերջ Հայոց աշխարհին...

ՎԱՐԴԱՆ - Ինչո՞ւ վերջ, շինական եղբայր: Ի՞նչն է քեզ հիմք տալիս այդպես խոսելու:

ԱՌԱՋԵԼ - Որովհետև չեք կարողանում պատասխան գտնել, սուրբարձրացնել ընդդեմ բռնավորի:

ԳԱԴԻԾՈ - Սուրս հիմա ես կրարձրացնեմ... ինչպես հանդրգնեցիր խուժել տաճար:

ԱՌԱՋԵԼ - Եթե հայրենիքս տալիս եք՝ ի ահն ի՞նչ, մահն ի՞նչ...

ՎԱՐԴԱՆ - Ինչո՞ւ եք խոռվվել, եղբայրներ: Ո՞վ է ծախում հայրենիքը:

ԱՌԱՋԵԼ - Եկել ենք իմանալու, սպարապետ, ի՞նչ պատասխան եք տալու Հազկերտին: Ինչ պատասխան կտաք՝ ձեր գործն է, մենք զինվորյալ ենք, կկովենք ու երկիրը չենք տա. Ճշմարիտ աստված:

ՎԱՐԴԱՆ - Մենք ևս զինվորյալ ենք, չենք տա, շինական եղբայր, աստված ճշմարիտ:

ԵՂԻԾԵ - Բազմությունն այսօր լուծեց անլուծելին, ապարապետ, թագավորների, մարզպանների, իշխանների դեմ խոսելու իրավունքի առեղծվածը: Զգաց, որ այս ներխուժումով միայն կարող է

այդպիսի հանդգնության գնալ, պահանջել այս աշխարհի մեծերից՝ պաշտպանել երկիրը թշնամուց, նրա հարկահաններից, նրա ստրկությունից: Ուրախացիր, սպառապետ, դա հազար տարին մեկ է լինում:

ԳԱԴԻԾՈ - Խոռվություն է սա... չսպած խոռվություն...

ՎԱՐԴԱՆ - Դու դավաճանություն ես սերմանում արհավիրքի ժամին: Դու պատասխանատու ես երկրի առաջ, ուշաբերվիր...

Ներս է մտնում զառամյալ կի՞մ՝ եռանդուն դեմքով և կրորվի շարժումներով: Շերմակ, երկար մազերը քափված են ուսերին:

ՎԱՐԴԱՆ - Մայր... դո՞ւ ինչու ես այս տեղ...

ՄԵԾ ՏԻԿԻՆ - Եվ դո՞ւ ես ինձ այդ հարցը տալիս, սպառապետ: Օրիասի պահին ամեն ոք իրավունք ունի իր խոսքն ասելու:

Բոլորը, ի տես Մեծ Տիկնոջ, ակնածանքով լրում եմ:

ՎԱՐԴԱՆ - Ասա, մայր, ես համակ ուշադրություն եմ:

ՄԵԾ ՏԻԿԻՆ - Ծապուիր դարձվորել շիրմից՝ գալիս է Հայոց աշխարհի արմատը հանի: Խափանեցնք սատանային, պաշտպանեցնք հայրենին: Եթե չուխտես, Վարդան, իմացիր, որ դու մայր չունես այսուհետ...

ՎԱՐԴԱՆ - Դեռ չի պատահել մի Մամիկոնյան, որ փորձության

պահին տեր չկանգնի հայրենիքին:

ՄԵԾ ՏԻԿԻՆ - Եղել են, որդիս, եղել են, բայց՝ քիչ: Աստված մի արացե, որ դու մեկը լինես այդ քերից: Առաջինը ես կանիծեմ քեզ: Նաև քո լուսահոգի հոր Համազասպ Մամիկոնյանի անունից: (Ներկաներին.) Ինչի՞ մասին եք այսքան երկար խորհում... Երկրին տեր կանգնելո՞ւ, թե՞ չկանգնելու: Ինչ եք ժամերով ջուր ծեծում: Դրսում հավաքված ժողովուրդը հրովարտակի պատախանը գիտե, իսկ դուք՝ ո՞չ... դուք՝ ո՞չ...

ԿԱՌՈՂԻԿՈՍ - Իրավացի է քո զայրույթը, Մեծ Տիկին: Հարցը պարզից էլ պարզ է, իսկ մենք հայավարի ջուր ենք ծեծում:

ՄԵԾ ՏԻԿԻՆ - Այնպես չանեք, հայոց նախարարներ, որ ձեր փոխարեն կանայք գնան կովի: Եվ կգնան, լավ իմացեք... Առաջինը՝ ես: Իսկ դուք տան հոգսերով կզբաղվեք: Բայց երկի այդ էլ չեք կարող:

ԿԱՌՈՂԻԿՈՍ - Լսո՞ւմ եք, Մեծ Տիկնոջ բերանով ծշմարտությունն է բարբառում: Նա խոսում է բոլոր հայ մայրերի անունից: Ձեզնից ով մայր չի ունեցել, գուցե կա այդպիսին:

ՄԵԾ ՏԻԿԻՆ - (Վարդանին): Զավակդ Հունաստան մնաց, կանչիր, թող գա, զինվորյալ լինի, հերիք է ուսումը:

ՎԱՐԴԱՆ - Զոհրակը ինքը կգա, մայր, հանգիստ եղիր:

ՄԵԾ ՏԻԿԻՆ - Մեր նախնիները մեզ կտակեցին հայրենիք և ազգ: Արյամբ պաշտպանեցին մեր ազատությունը, հայրենիքը և մեզ հրաման թողին անբասիր պահել այդ սրբությունները: Պաշտպանեցք մեզ կտակած գանձերը: Ոչինչ չտաք թշնամուն, եթե չեք ուզում հայ մայրերի անեծքին արժանանալ: Իսկ մոր անեծքը սոսկալի է, իշխաններ, զգոյշ եղեք:

ԳԱԴԻՇՈ - (քթի տակ): Սկսվեց հայոց միջախոսությունը...

ՎԱՐԴԱՆ - Ծատ խոսեցինք, շատ վիճեցինք, տեր հոգևոր և տյարք իշխաններ: Զանք արինք գտնել արքայի համար խաղաղության խոսք: Սակայն խաղաղության խոսքը բռնավորի համար հնագանդությունն է և դավաճանությունն: Չենք հնագանդի բռնավորին: Հարկ կիխնի կովել՝ կովենք: Տեր հոգևոր, այլս ժամ է:

ՎԱԹՈՂԻԿՈՒ - Ժամ է: Թող սրբությունն ու խիղճը իմաստություն տան մեզ: Եղբայր Եղիշե, մերժիր մազդեզանց կրոնը: Աստված և ժողովուրդն հայոց զորավիգ ծեզ:

ԳԱԴԻՇՈ - Դուք կործանում եք Երկիրը: Պետության անիվը պոկում եք սոնուց և կատաղի թափով գնում դեպի անդունդը: Իսկ նրան, ով ուզում է այդ անիվը պահել, դավաճան եք համարում: Ուշքի եկեք:

ՎԱԹՈՂԻԿՈՒ - Քեզ շատ լսեցինք, իշխան: Կարդա պատասխանը, եղբայր Եղիշե:

ԳԱԴԻՇՈ - Եկի մի պահ լսեք, ու էլ չեմ խոսի... Առանց հզոր Պարսկաստանի մենք չենք կարող ապրել, այդքան բան չեք հասկանում: Մեր պորտը կապված է պարսից հետ: Մենք, որ փոքր ենք թվով և ուժով չնչին, միայն նրա թևի տակ կարող ենք գոյատևել: Ինչներին վլու է ծեր հույսը... Ձեր քաջության, ծեր խիզախության... Իսկ ով է կասկածում, որ ն քաջ եք, ն խիզախ: Ոչ ոք: Բայց ում դեմ եք ելնում, ով է ծեր առաջ, գոնե հասկանո՞ւմ եք: Բյուզանդիան թույլ է, Պարսկաստանը՝ ուժեղ... Մնում է ապավինել պարսից հզորությանը: Մինթե այդքան դժվար է այդ ըմբռնելլ: Չտեսածք, որ չենք կարողանում անկախ ապրել: Չեն թունի, մտներիցդ հանեք: Ո՞ր է Արշակունյաց թագավորությունը, այս փլատակները չեն...

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ - Կարդա, եղբայր Եղիշե:

ԵՂԻԾԵ - Հովսեփ կաթողիկոսը, մեծամեծներից մինչև փոքրերը, միաբանյալներովս հանդերձ, մեծ Հազարապետիդ արյաց և անարյաց, Միհրներսեհիդ, շատ խաղաղասեր մտքով ողջուն է հղում ամենամեծ սպարապետիդ արյաց: Աշխարհս նյութեղին է, և նյութերը տարբեր-տարբեր և իրարու հետ հակառակ: Մեկ է այս հակառակորդների ստեղծողը, որ սրանց իրար է բերում, սիրելությամբ հաշտեցնում: Մեղմացնում է կրակի ջերմությունը՝ օդի հովութ-

յամբ, օդի դժնիակ խստությունը՝ կրակի արծարծմամբ:

ԱՐՏԱԿ - Ահա թե ինչպես պետք է պատերազմն սկսել: Նախ պետք է հաղթել արյաց ոգուն: Կեցցնա, եղբայր Եղիշե:

ԵՂԻԾԵ - Այս հավատից չեն կարող խախտել մեզ ոչ իրեշտակ, ոչ մարդիկ, ոչ հոլու և սուր: Դու, որ ուրիշ անգամ ամեն բանով շատ իմաստուն ես, չհասկացար, որ ոչ թե մարդու հետ է մեր հավատքի ուխտը, այլ անխօնի Աստծո հետ, որ չի կարելի քանդել և հեռուն նետել ոչ այժմ, և ոչ ապա, և ոչ հավիտյանս, և ոչ հավիտենից հավիտյանս:

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ - Հոժար եք, նախարարներ, համաձայն եք, որ սույն պատասխանն ուղարկվի հազարպետին:

ԶԱՅՆԵՐ - Հոժար ենք...

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ - Իսկ դո՞ւք, Եկեղեցու հայրեր:

ԶԱՅՆԵՐ - Հոժար ենք...

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ - Եվ դու, ժողովուրդ հայոց, հոժար ես:

ԶԱՅՆԵՐ - Հոժար ենք, հոժար...

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ - Զայն բազմաց, ձայն Աստուծոն...

ԱՄԱՏՈՒՏԻ - Բայց ո՞ւր է Գագիշո իշխանը:

ԱՌԱՋԵԼ - Գնաց արեգակին Երկրու պագելու:

Ծիծաղ:

ՎԱՐԴԱՆ - Այսօր հայ ժողովուրդը հաղթեց և տիրեց մի շատ թան-

կագին գանձի՝ գիտակցեց ինքն իրեն:

ՄԵԾ ՏԻԿԻՆ - Համազասպ, որդիդ անրիծ պահեց քո անունը: Ել ու տես՝ ինչ երջանիկ օր է Արտաշատում...

Տաճարի կամարների տակ տարածվում է հոգևոր երգը, կարծես սրբագրծելով պատասխան քուղքը:

ՊԱՏԿԵՐ ԵՐԿՐՈՐԴ

Վասակ, Բարիկ, Ներսիկ և Փառանձեմ:

ՆԵՐՍԻԿ - Հայրիկ, Բարիկն ասում է՝ գնում ենք արյաց Երկիրն: Ճշմարիտ է:

ՎԱՍԱԿ - Ճշմարիտ է, չենք գնում:

ՆԵՐՍԻԿ - (գրկում է հորը): Դե թող կատակը, հայրիկ:

ՎԱՍԱԿ - (Բարիկին՝ աչքերը կատակ խոժողովով): Հը, գնո՞ւմ ենք արյաց Երկիրը:

ԲԱԲԻԿ - Գնացողն էլ դու, չգնացողն էլ, ու ինձ ես հարցնում:

ՎԱՍԱԿ - (Մեղմ): Իսկ գնալ չեք ուզում:

ԲԱԲԻԿ - Ինչ գործ ունենք արյաց Երկրում:

ՎԱՍԱԿ - Զորական կրթություն, Բարիկ, չք որ խոստացար ինձ:

ԲԱԲԻԿ - Այստեղ էլ կարող ենք զորական կրթություն ստանալ... սպարապետի մոտ:

ՎԱՍԱԿ - Ո՞ւմ մոտ... Լավ, լավ, դեռ

վաղ է, դեռ չգնացինք, մի վախենաք:

ԲԱԲԻԿ - Ես չեմ վախենում, բայց չեմ գնա: Թող Ներսիկը գնա, եթե այլքան շատ է ուզում:

ՎԱՍԱԿ - Որ ժամանակը գա՝ կգնաս: (*Ժպտադեմ:*) Ներսիկ, այսօր տեսնել ես մայրիկին: Հնչ է անում:

ԲԱԲԻԿ - Գնա, ինքդ իմացիր: Գիշեր-ցերեկ այնքան ես զբաղված մարդիկ ընդունելով, ու չես էլ մտնում մայրիկի սենյակը:

ՎԱՍԱԿ - Ասա, ասա, սիրելի Բաբիկ, ասա, իրավունք ունես:

ՆԵՐՍԻԿ - Ինչո՞ւ ես հայրիկին կը շտամբում, հազար ու մի գործ ունի:

ՎԱՍԱԿ - Տեսա՞ր:

ՆԵՐՍԻԿ - Հայրիկ, իսկ մայրիկը նույնպես կօա մեզ հետ արյաց երկիրը:

ՎԱՍԱԿ - Իսկ գորականը տանո՞ւմ է իր մորը ամեն տեղ: Դու ասա, Բաբիկ, սա խելք չունի:

ՆԵՐՍԻԿ - Միթեն մենք գորական ենք դառնալու:

ՎԱՍԱԿ - Այո, գորական: Դա է ձեր ուղին: Դուք պիտի լրիվ գորական կրթություն ստանաք:

ՆԵՐՍԻԿ - Ես մենաստան եմ ուզում, հայրիկ:

ՎԱՍԱԿ - Մենաստան: Ո՞վ է ձեր մեջ մտցրել այդ հիմար միտքը:

ԲԱԲԻԿ - (*Հարախինդ:*) Մայրիկը... Նա է մեզ շարունակ խորենացու «Հայոց պատմությունը» կարդում և խոսում փիլիսոփաների մասին:

ՎԱՍԱԿ - Շատ վատ է անում: Ես կասեմ նրան, որ այլս ձեզ մենաստան չուղարկի:

Զայրույթը հազիվ զսպելով՝ ահա դուրս կգա սենյակից, երբ դռան մեջ հանդիպում է կնոջը՝ Փառանձնեմին, բռնում է նրա թևից ու դրվագ է հանում:

ՎԱՍԱԿ - Ինչո՞ւ ես տղաներին խելքից հանում, ինչո՞ւ ես մենաստան-ների ձանապարհը սովորեցնում: Ես նրանց Պարսկաստան եմ տանելու զինվորական կրթության: Նրանք կրոնավոր չեն դառնա: Եվ ինչ ես քնքշացրել նրանց: Մայրը որն է օտարության մեջ, ով է իմացել՝ մորը հետները տանել Պարսկաստան: Պատրաստել տուր երկուսի շորերը, շուտով ձանապարհ ենք ելնելու: Չհամարձակվես ծպտուն հանել: Չես էլ հանի, քեզ լավ գիտեմ: Դու իմ կյանքը կերել ես քո լոռությամբ: Դե, ծայն հանիր, մի բան ասա: Չհամարձակվես հնչյուն անգամ արձակել...

Գնում է: Փառանձնեմը մտնում է սենյակ:

ՓԱՌԱՆՁԵՄ - (*Գորովանքով*): Մոտ եկեք, զավակներս...

ԲԱԲԻԿ - (*Լացակումած*): Մեկը նրան հարց տա, ինչ ես տանում զավակներդ մի երկիր, որի դեմ վեր են կացել մեր իշխանները և մեր ամբողջ ազգը: (*Հանկարծ:*) Չքվիր աչքից, ձիձու, գլուխտ կշարդեմ...

**Փառանձեմը զարմացած շրջվում
ու տեսնում է պարսկական գգես-
տով երիտասարդի:**

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ՈՒՍՈՒՑԻՉ - Տիկին,
տեր մարզպանն է հրամայել
պարսկերենը երկու ամսում վեր-
ջացնել: Բայց ձեր որդին չի գա-
լիս դասի:

ՓԱՌԱՆՁԵՄ - Իսկ ինչո՞ւ երկու ամ-
սում:

ՈՒՍՈՒՑԻՉ - Պետք է Պարսկաստան
գնան:

ԲԱԲԻԿ - Իսկ հայոց լեզուն նոր
սովորենք:

ՈՒՍՈՒՑԻՉ - Դուք պարսիկներին
պիտի ծառայեք, ձեր ինչին է
պետք հայոց լեզուն:

ԲԱԲԻԿ - Պարսիկի գարշապարը լի-
զող սողուն հայ... Դու պարսիկ
դառնալու արժանի չես: Եվ սրան
է գլխիս ուսուցիչ դարձնում իմ
հայրը...

ՓԱՌԱՆՁԵՄ - (ուսուցին): Դուրս
կորիր այստեղից և այսուհետև
չհամարձակվես սրանց դաս տալ:
(Ուսուցիչ գնում է:) Ետ արի: Դու
քո մրթմոթոցը կտրիր, երբ իմ ա-
ռաջ ես կանգնած: Իմացա՞լ:

ՈՒՍՈՒՑԻՉ - Իմացա՞լ:

ՓԱՌԱՆՁԵՄ - Հայերեն ասա, անա-
սուն:

ՈՒՍՈՒՑԻՉ - Ես հայ չեմ, ես պարսիկ
եմ:

ՓԱՌԱՆՁԵՄ - Դու պարսիկ էլ չես
կարող դառնալ: Ստրուկները ո-
չինչ չեն դառնում, բացի ստոր
սողունից: Դուրս կորիր:

Ուսուցիչը գնում է:

ՆԵՐՍԻԿ - (հիացած): Դու հայրիկից
էլ քաջ ես: Հայրիկն այդպիսի
բան չէր անի:

ՓԱՌԱՆՁԵՄ - Հայրիկը միշտ ամե-
նալավն է լինում, Ներսիկ... Ամեն
հայրիկ լավագույնն է բոլորից:

**Այլայված ներս է մտնում Վա-
սակը:**

ՎԱՍԱԿ - Իսկոյնևեթ գնացեք
պարսկերենի դասին: Եվ սրանից
հետո չհամարձակվեք հայերեն
խոսել: Կխոսեք պարսկերեն: Ի-
մացա՞ք: Ձեզ հետ չեմ: Ի՞նչ եք բե-
րաններդ ջուր առել:

ԲԱԲԻԿ - Ես հայերենը չեմ թողնի:

ՎԱՍԱԿ - Եկ այստեղ:

ԲԱԲԻԿ - Խփիր, ես պարսիկներին
չեմ ծառայի... (Վասակը ապտա-
կում է նրան:) Սպանիր թեկուզ...
չեմ ծառայի... (Վասակը կրկին է
ապտակում):

ՆԵՐՍԻԿ - Ինձ էլ... Ինչո՞ւ ինձ չես
ապտակում... Ես ինչո՞վ եմ պա-
կաս Բաբիկից...

**ՎԱՍԱԿ ԲԱԲԻԿԻՆ զցում է գետ-
նին, սկսում է մոլեզին ծեծել: Փա-
ռանձեմը հպարտ է, լուր
ատելությամբ նայում է ամուս-
նուն:**

ՎԱՍԱԿ - Գոռա, ներողություն
ինդրիր, շան լակոտ... Մորդ ես
քաշել... Ձեր լրությունը խենթաց-
նելու է ինձ: (Փառանձեմին.) Մեջ
ընկիր, պաշտպանիր որդուդ...

Հայիոյիր, սպառնա ինձ... Տունս եկեղեցի ես դարձրել, իմ զավակներին իմ դեմ ես հանում... Կախաղանների վրա ծոճել կտամքեզ ու քո զավակներին... (Մտնում է ուսուցիչը՝ հաղթական ժպիտը դեմքին:) Տար սրանց և սկսիր դասը:

ՈՒՍՈՒՑԻՉ - Ինչպես հրամայեցիր:

Վասակն արագ հեռանում է: Բարբկը հարձակվում է ուսուցիչ վրա և անխնա ծեծում:

ԲԱԲԻԿ - Այդ ե՞րբ պարսիկ դարձար, իայ շուն... Այդ ո՞նց հասցրիր... Զորը կնետեմ դիակդ, մորս արևը վկա...

ՓԱՌԱՆՁԵՄ - (մեղմ, կիսաձայն): Մի արա, որդիս... դու արդեն ապացուցել ես, որ այսօր տղամարդ դարձար: Մի արա...

ՊԱՏԿԵՐ ԵՐՐՈՐԴ

Սրահ, ուր իշխանները նստած սպասում են Վասակին: Մտնում է Վասակը, բոլորը ոտքի են կանգնում, ողջունում են: Մարզպանը ողջունում է գլխի ծանր շարժումով: Ապա նստում է իրեն հատկացված գահույքին:

ԿԱՇՈՂԻԿՈՍ - Պատասխան թուղթը պատրաստ է, տեր մարզպան:

Մեկնում է մագաղաքը: Վասակը մտրում ընթեցում է:

ՎԱՍԱԿ - Սկիզբը վատ չէ: Կրոնափիլսոփայական այս զբոսանքները նույնիսկ հետաքրքրական են: (Շարունակում է ընթեցումը, մոայվում, բարձր կարդում է:) «Այս հավատից չի կարող խախտել մեզ ոչ հրեշտակը, ոչ մարդիկ, ոչ սուր, ոչ հուր»: Ինչ է դուրս գալիս, տյարք, ձեզնից՝ ըմբուտություն, ինձնից՝ պատասխանատվություն... (Հեզնոտ:) Պատասխան թուղթը պատրաստ է, այդուհետև Պատասխանը պատրաստ է, պատասխանների պատասխանները պատրաստ են: Բայց մի զարմանաք, եթե առաջինը ես կանչվեմ Դուռը:

ՎԱՐԴԱՆ - (սառը): Մենք չենք զարմանա: (Նկատելով՝ ինչպես է Վասակը խոժողովում:) Այո, տեր մարզպան, երկրի բոլոր գործերի գլուխ կանգնած է մարզպանը, և նա էլ պատասխանատու է: Մարզպանությունը այդպիսի պաշտոն է: Երբ պաշտոնդ ստանձնեցիր, մի՞թե չգիտեիր:

ՎԱՍԱԿ - Մարզպանությունը արյաց տերության պաշտոն է, որ ծառայում է նախ իր մեծ տերությանը: Պարսիկ կարող է նստած լինել այս իմ գահույքին և կարդալ ձեր պատասխան նամակը: Պատահաբար ես եմ նստած:

ՎԱՐԴԱՆ - Հոժար ես պատասխանին:

ՎԱՍԱԿ - Ես քրիստոնյա եմ և իայ: Գործի բուն ոգուն, իհարկե, ին-

ժար եմ: Բայց միաժամ ես մարզպան եմ, արյաց արքայի պաշտոնյա: Ուրեմն՝ չեմ մասնակցում պատասխանին, ինչպես որ և չեկա տաճար պատասխանը կազմելու պահին: Ես ձեր պատասխանը կուղարկեմ արքային և կասեմ՝ ահա մեր նախարարները, ահա քո կամքը:

ՎԱՐԴԱՆ - Ինչո՞ւ ես միշտ արքայի անունը հիշեցնում, թող արքան զբաղվի իր աշխարհի գործերով: Մենք գործ ունենք մեր խղճի, մեր աշխարհի, մեր ազատության հետ: Եթե ուզում ես մեզ վախեցնել՝ վախեցրու ահա ինչից:

ԱՄԱՏՈՒՆԻ - Ես հասարակ մարտիկ եմ, տյարք, իմը մարտն է, ես գլուխ չունեմ դիվանագիտության հետ: Բայց ասեմ, տեր մարզպան, որ մենք մահը կոխել, անցել ենք վաղուց, իսկ մահից այն կողմ ոչ մի սարսափ չկա: Մենք զինվորյալ ենք:

ՎԱՍԱԿ - Ես ոչինչ չեմ խոսում հակառակ: Ես պահանջում եմ մեր ցանուցիր իշխանական ուժերի միացում, Հայոց աշխարհի ամբողջացում: Ես իրավոնք չունեմ ամեն ինչ բարձրածայն ասելու, հասկացեք:

ՎԱՐԴԱՆ - (անկեղծ): Ես ուզում եմ, որ մարտի դաշտում դու իմ կողքին լինես:

ՎԱՍԱԿ - Գիտե՞ս, ինչու քո կողքին չեմ լինի: Որովհետև ամեն ինչ կանեմ, որ մարտը տեղի չունենա:

ՎԱՐԴԱՆ - Ստորանալով, քծնելով:

Բայց մի՞թե դա ձանապարհ է, տեր մարզպան:

ՎԱՍԱԿ - Հենց ձանապարհ է, սպարապետ: Ձանապարհ և ոչ թե փակուղի, որ դու ես ընտրել:

ՎԱՐԴԱՆ - Գիտե՞ս, միասին ինչեր կարող էինք անել:

ՎԱՍԱԿ - Երկրի դեմ գալիս է մի վիթխարի հեղեղ, որի ամբարտակի ձեղքերը դու ձեռքերով ես ուզում փակել: Հասկացիր, քո քաջությունը գեղեցիկ է ու անմիտ: Իմ զգուշավորությունը գեղեցիկ չէ թեև, բայց գոնե իմաստ ունի: Ես թույլ չեմ տա, որ կործանես այս երկիրը:

ՎԱՐԴԱՆ - Հասկացա: Դու ենթարկվում ես արյաց հրամանին և ի վերջո պատրաստ ես պարսիկ դառնալ:

ՎԱՍԱԿ - Քեզ համար ամեն ինչ կարծ և ուղիղ մի գիծ է, սպարապետ, առանց զիգզագների, առանց խոտորումների: Բայց իմացիր, փոքր ազգերին չի վիճակված այդպես ապրելու:

ՎԱՐԴԱՆ - Իսկ ի՞նչ է վիճակված, սողալ, ստրկանա՞լ...

ՎԱՍԱԿ - Քեզ թվում է, թե անկախ և ուժեղ պետությունը միայն քեզ է պետք: Ինչո՞ւ ես այդքան բան վերցնում քեզ վրա, ծանր չի ուսերիդ համար: Ես Էլ եմ ուզում ազատել Հայաստանը պարսիկներից և հովներից: Բայց դա հնարավոր չէ բացեիրաց պատերազմով: Դա հնարավոր է այլ կերպ... Դանդաղ, բայց անշեղորեն սողոսկե-

լով, սպասելով, գոյնը անդադար փոխելով ձգտել նպատակին: Զուրը ծակում է քարը ոչ թե ուժով, այլ հաճախակի կաթումով: Պարսկանալով՝ մենք կազատվենք պարսիկներից: Եվ կվերականգնենք մեր կործանված թագավորությունը: Սա ավելի դժվար ձանապարի է, քան քո նախընտրած պատերազմը, որ դեռ չսկսած՝ տանով ես տվել արդեն:

ԿԱՌՈՂԻԿՈՍ - Թող Աստված հատուցանի ամեն մարդու իր խղճի և մտքի համաձայն: Ահա, տեր մարզպան, քեզ ենք ներկայացնում պատասխան թուղթը, հանձնիր հրովարտակաբեր պաշտոնյային:

ՎԱՍԱԿ - Աստված բարի միտք տաք, ծեզ և ամենքին: Մնաք խաղաղությամբ:

Գնում է: Երկար լրություն:

ԱՐՏԱԿ - Բայց տեսաք, չ՞, վստահեց մեզ... ինչո՞ւ վստահեց...

ՎԱՐԴԱՆ - Որովհետև գիտե, որ այստեղ դավաձաններ չկան, փառք Աստծո: Դրա համար Էլ չի զգուշանում մեզանից:

ԱՐՏԱԿ - Խելացի մարդ է... Ակսոս:

ՊԱՏԿԵՐ ՉՈՐՐՈՐԴ

Գաղիշո Խորիսունու ամրոցը:
Արտակ և Գաղիշո:

ԱՐՏԱԿ - Մնաք բարով, իշխան:

Ծնորհակալ եմ հյուրընկալության համար:

ԳԱՂԻՃՈ - Բարով գնաս:

ԱՐՏԱԿ - (իրը անտարբեր տոնով):

Լսել եմ, որ իհվանդ կա ամրոցում, իո քո ընտանիքից չէ:

ԳԱՂԻՃՈ - Ոչ ոք իհվանդ չէ:

ԱՐՏԱԿ - Ես կարծում էի՝ իհվանդ կա:

ԳԱՂԻՃՈ - Զէ, չկա: Ինչո՞ւ պիտի իհվանդանան: Սննինդն է պակաս, օթևան չունեն, մեջքներն է ցափում գործից...

ԱՐՏԱԿ - Բայց մարդ է ու իհվանդացավ հանկարծ, ինչ կանես:

ԳԱՂԻՃՈ - Ինչ կանճմ... Դուրս կվրնիեմ ամրոցից: Ամրոցը անկելանոց չէ:

ԱՐՏԱԿ - Մնաք բարով, իշխան:

ԳԱՂԻՃՈ - Արդեն ասացիր: (Արտակը գնում է: Նրա ետևից:) Իշխան, այդպես էլ չիմացա, թե ինչու էիր եկել:

ԱՐՏԱԿ - (Հիոռթված): Հյուրը Աստծուն է, իշխան:

Անակտի սենյակը: Նա իհվանդ պառկած է մահճում, զլուխը ալինդ փաթաքած: Հանկարծ լարվում է՝ ինչ-որ ձայն լսելով պատուհանից: Վախեցած ճիշ է արձակում՝ տեսնելով ինչ-որ մեկին: Արտակ իշխանն է, որ մազցել է ծառի վրայով ու հասել Անակտի պատուհանին:

ԱՆԱՀԻՏ - Արտակ... Երազ չէ միթե...

ԱՐՏԱԿ - Ես եմ, Անակտ, ես... ոչ մի երազ:

Անահիտը արագ հանում է փարաբանը, քոչում է մահճից, ընկնում Արտակի գիրկը:

ԱՆԱՀԻՏԸ - Չէ, չեմ հավատում... Երջանկությունը հեքիաթներում է լինում միայն:

ԱՐՏԱԿ - (*ոգեշնչված*): Ես ու դու պետք է սովորեցնենք միմյանց հավատալու երջանկությանը: Գիտեմ, դժվար է սովորելը, շատ է դժվար, բայց մենք ընդունակ մարդիկ ենք, չէ՞ մի կերպ կսովորենք:

ԱՆԱՀԻՏԸ - Ես հոյսս կորցրել էի վաղուց: Վստահ էի, որ չես գա, ել չեմ տեսնի քեզ: Հայրս լսել անգամ չի ուզում քո մասին: Խեղձ Արտակ, ես չգիտեի, որ քեզ կարելի է ատել...

ԱՐՏԱԿ - Դրա համար ես հիվանդացել:

ԱՆԱՀԻՏԸ - Ինչ իմանամ... Դժվար էր, ներիր ինձ:

ԱՐՏԱԿ - Հիմար աղջիկ, խոչընդոտն ինչի՞ համար է: Որպեսզի հաղթահարես: Ես ու կյանքը այսպես ենք ծանոթացել իրար:

ԱՆԱՀԻՏԸ - Չէ, չէ, ստում եմ... գիտեի, որ կգաս, գիտեի: (*Հանկարծ*) Պատերազմ ես գնում:

ԱՐՏԱԿ - Այո: Պատերազմի հոտ է զալիս:

ԱՆԱՀԻՏԸ - Խոստացիր, որ կվերադառնաս: Երդվիր, որ կվերադառնաս...

ԱՐՏԱԿ - Խոստանում եմ: Աստված

գիտե, որ ես պետք է վերադառնամ: Երդվում եմ:

ԱՆԱՀԻՏԸ - Ինչ լավ ես խարում, Արտակ... Էլի խարիր: Էլի...

ԱՐՏԱԿ - Կգամ ու կամուսնանանք: Մի տուն լիքը երեխաներ կունենանք: Եվ սա սուտ չէ, Անահիտ: Արևս վկա, սուտ չէ:

ԱՆԱՀԻՏԸ վրա մռայլ ստվեր է իջնում, նա մի կողմ է քաշվում:

ԱՆԱՀԻՏԸ - Իսկ հայրս...

ԱՐՏԱԿ - Հայրդ...

Երկուսն էլ լրում են՝ թևաքափ, կարծես երազներից հետո հողին իջած: Հանկարծ լարվում են՝ ոտնաձայներ լսելով միջանցքից:

ԳԱԴԻՇՈՅԻ ՃԱՅՆԸ - Այդ լակոտի խելքն ինչ է, որ հեռվից չկարդամ: Երկու զինվոր կեանգնեք դրանը մինչև առավոտ: Գլխով պատասխան կտաք ինձ:

ԱՐՏԱԿ - (*շշնջում է*): Ինչ լավ է, Անահիտ, մենք իիմա ապահով ենք, ել ոչ չի մտնի քո օթևանը: Քո հայրը մեզ պաշտպանում է իրենից:

ՊԱՏԿԵՐ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ

Վասակի նստավայրը: Վասակ և Գաղիշը: Շատրակ են խադրում: Մտնում է պարսիկ Դենշապուհը:

ՎԱՍԱԿ - Հուսամ, որ բարի է այցելությունդ:

ԴԵԾԱՊՈՒԾ - Բարին արեգակինն է: Հիմա ժամը գիշերային է:

ՎԱՍԱԿ - Ես ինքս պիտի հրավեր ուղարկեի քեզ: Իմաստուն ժամին ժամանեցիր: Ծանր օր է:

ԴԵԾԱՊՈՒԾ - Պատրաստել եք պատասխանը:

ՎԱՍԱԿ - Պատրաստել են նախարարները:

ԴԵԾԱՊՈՒԾ - Ինչո՞ւ չկա քո ստորագրությունը:

ՎԱՍԱԿ - Դա ինչ կարևոր է: Եթե չեն նշված հականե անվանե բոլոր նախարարների անունները, ուրեմն պետք է հասկանալ, որ բոլորը չեն մասնակցել:

ԴԵԾԱՊՈՒԾ - Դո՞ւ ինչու չես մասնակցել:

ՎԱՍԱԿ - Ես արքայի պաշտոնյա եմ:

ԴԵԾԱՊՈՒԾ - Իսկ դու հայ չե՞ս:

ՎԱՍԱԿ - Հայ եմ արյամբ և հոգով:

ԴԵԾԱՊՈՒԾ - Ձեր պատասխանը արդեն գիտեմ: Թե ինչպես՝ թույլ տուր ես իմանամ: Տես, ուր են հասել չարամիտ մարդիկ, որ արքայից արքային դիմադարձ են կանգնում այնպես, կարծես իրենց դիմացինը մի հասարակ հարկահավաք պաշտոնյա է:

ՎԱՍԱԿ - Նրանք այդպես չեին, նրանք հեզ էին ու հնազանդ: Ես հավատացած եմ, որ նրանք ավելի ոյուրին կընդունեին մազդեզանց կրոնը, եթե չլինեին վերջին տարվա ճնշումները շեներում և վանքերում: Քո պաշտոնյաները հարկահավաք չեն, այլ արքայի

թշնամիները: Ծեծում են, խլում, գռփում և դրանով իսկ պարսից դեմ գրգռում:

ԴԵԾԱՊՈՒԾ - (զսպված զայրույթը զսպանակի պես դուրս է թռչում): Զարմանալի հանդգնություն. ծաղրական պատասխան գրել արքային: Դուք ինչ ազգ եք... Ըմբռութներ, խոռվարարներ, անհնազանդներ ու ապստամբներ: Հունաստանն է դողում արքայից, քուշաններն են փոշիանում նրա հարվածներից, ուրիշ ով կա նրա դեմ: Համայն աշխարհը ծնկի է եկած արքայի առաջ, իսկ դուք, սրանց տեսեք, ծառանում եք արյաց ահոելի տերության դեմ: Դուք խելազարներ եք և ոչ թե բանական մարդիկ: Հետո, դուք ինչ եք կարծում ձեզ: Հսկանե՞ր, անպարտելի զորություն, ազատ ժողովուրդ... Պատասխան- ներին նայիր... (Արդեն հանգիստ, բայց չոր ու դաժան:) Այս պատասխանն անձամբ կտանեք արքային: Կգնաք Դուռը, կկանգնեք ատյանի առաջ:

ՎԱՍԱԿ - Առաջին անգամ ես հայերիս այսպես տեսնում: Շապուհի օրերը հիշիր, հիշիր Արշակ արքայի օրերը, նաև Վասակ Մամիկոնյանի օրերը... Ինչո՞ւ ես մոռանում:

ԴԵԾԱՊՈՒԾ - (հատու): Վասակ Սյունի, Վարդան Մամիկոնյան, Վահան Ամատունի, Արտակ Մոկաց, Գաղիշո Խորխոռունի, Ներշապուհ Արծրունի... Սա է

ցուցակը, որ պետք է ներկայանա ատյան: Պատրաստվեցեք ձանապարհ ելնել: (*Առանց հրաժեշտ տալու գնում է: Մուտքի մոտ:*) Սրանց տեսեք, իրենց տանն առյուծ են կտրել...

Գնում է: Տիրում է ծանր լուրջուն:

ՎԱՍԱԿ - Պետք է հենարան գտնենք արյաց արքունիքում: Մեր գործը պիտի առաջ տանենք՝ պարսիկներին ծառայեցնելով մեզ: Պարսիկներին՝ պարսիկների դեմ: Բանի տեղ մի դիր սրա սպառնալիքները:

ԳԱԴԻԾՈ - Եվ հայերին՝ հայերի դեմ: Իսկ եթե ատյանը ստիպի մեզ ուրանալ, տեր մարզպան:

ՎԱՍԱԿ - Տերության գործում ինչ նշանակություն ունի ուրանալ-չուրանալը:

ԳԱԴԻԾՈ - Տերություն ենք ստեղծում:

ՎԱՍԱԿ - Ով է իմանում... Եթե կարողանանք, ինչո՞ւ չէ: Ինչ որ մնաց ձեռներս՝ այն էլ մեզ: Է, Գաղիշո, Գաղիշո, մեր թագավորությունն եմ իիշում, մեր կորցրած հարստությունը: Թանկագին բան կորցրինք... Տեսար, ոնց էր խոսում ինձ իետ:

ԳԱԴԻԾՈ - Բանն էլ թանկագին է դառնում, երբ կորչում է:

ՎԱՍԱԿ - Ինչպես առողջությունը, երիտասարդությունը, սիրուիին...

ԳԱԴԻԾՈ - Ասում ես՝ թագավորութ-

յո՞ն... Կորավ, կուզես՝ լաց, կուզես՝ ծիծաղիր:

ՎԱՍԱԿ - Կրկին կգա, և դա ծշմարիտ է, ինչպես այս հողը, երկինքը, դաշտը. Մասիսը...

ԳԱԴԻԾՈ - Ես չեմ ծանաչում այնպիսի մարդու, որ կարողանա մի ուրիշ բան ստեղծել այս քանդված երկրում:

ՎԱՍԱԿ - Որովհետև դուք բոլորդ համեստ մարդիկ եք:

ԳԱԴԻԾՈ - (*հարցական նայում է Վասակին և խոսում շշուկով*): Դրա մարդը չկա, մարդ.....

ՎԱՍԱԿ - Զկա մարդը... (*Մոայլված: Հանկարծ կարծես ինքն իրեն:*) Կա այդ մարդը:

ՊԱՏԿԵՐ ՎԵՑԵՐՈՐԴ

Վասակ, Փառանձեմ, Բարիկ, Ներսիկ:

ՎԱՍԱԿ - Ինչո՞ւ չեն գալիս, ժամն է մեկնելու: Ինչո՞ւ դեռ հագնված չեն: Ինչո՞ւ են սրանք հակառակում ինձ:

ՓԱՌԱՆՁԵՄ - Չեն ուզում գնալ Պարսկաստան:

ՎԱՍԱԿ - Դու ես սովորեցրել նրանց, որ դիմադարձ կանգնեն ինձ:

ՓԱՌԱՆՁԵՄ - Ես ինչ սովորեցնեմ նրանց: Նրանք հիմա ամեն բան հասկանում են:

ՎԱՍԱԿ - Իսկ ինչո՞ւ են նրանք ինձ դեմ:

ՓԱՌԱՆՁԵՄ - Դու ավելի լավ կիմա-

նաս: Քո զավակներն են, ինչ որ մտցրել ես նրանց հոգիները, այն էլ տեսնում ես նրանց մեջ:

ՎԱՍԱԿ - Ինչ եմ մտցրել նրանց հոգու մեջ, որ իմ առաջ նրանք իիշեն այդ սրիկայի անոննը:

ՓԱՌԱՆՁԵՄ - Ո՞վ է այդ սրիկան:

ՎԱՍԱԿ - Սպարապետը: Իբր չգիտես...

ՓԱՌԱՆՁԵՄ - Սպարապետը ազգի պաշտպանն է, ինչպես է լեզուդ պտտվում...

Վասակը, զայրացած, կոպտորեն նրան իրում-զցում է գնտնին:

Փառանձեմը զարմանալիորեն հանգիստ վեր է կենում և հայրտ լրում:

ՓԱՌԱՆՁԵՄ - (*ηαηարից հետո*):
Դու մեոցրիր իմ երազները:
Նրանք պիտի դառնային ուսյալ,
իմաստասեր մարդիկ, պիտի
ընթերցեին լավագույն մատենա-
գիրներին, պիտի ծանապարհոր-
դեին Ալեքսանդրիա, Հռոմ,
Բյուզանդիա, պիտի բանային
դպրոցներ, մատենագիրներին
գրել տային հայոց պատմություն,
իրենք էլ գործեին, նվիրվեին որևէ
գիտության...

ՎԱՍԱԿ - Խոսեց... վերջապես
խոսեց: Քեզ լուությունը ավելի է
սազում, կին...

Հազնված-պատրաստ մտնում են
Քարիկն ու Ներսիկը:

ԲԱԲԻԿ - Մեզ ո՞ւր ես տանում, հայ-
րիկ, շուտով պատերազմ կսկսվի:

ՎԱՍԱԿ - Քեզ ո՞վ ասաց, որ պատե-
րազմ է լինելու:

ԲԱԲԻԿ - Եթե չի լինում, հապա ին-
չո՞ւ ես սպարապետի հետ դիմա-
դարձ կանգնել Հազկերտին: Եթե
սպարապետը հրաման տա ու
ողջ երկիրը ոտքի կանգնի, ես
կմնամ անգործ... Դու կմնամ...

ՎԱՍԱԿ - Ծանսատակ կանեմ քեզ,
լակոն: Դու մարզպանի առաջ
սպարապետի անոնն ես տալիս:

ԲԱԲԻԿ - (*համառ*): Լա իր որդուն
բերել է տալիս պատերազմ:

ՆԵՐՍԻԿ - Երանի նրա որդուն...

Վասակը հազիվ է զայռում իրեն:

ՎԱՍԱԿ - Հրամեշտ տվեք ձեր մորը:

ՓԱՌԱՆՁԵՄ - (*որդիներին սեղմում*
է կրծքին ու ջերմ համբուրում):
Գնացեք, որդիներս: Դուք այսօր-
վանից զինվորյալ եք ազգին:

ՎԱՍԱԿ - (*մոտենում, բռնում է նրա
ձեռքը*): Հանգիստ եղիր, նրանք
կվերադառնան:

Համբուրում է կնոջը և ձեռքերը
տղաների ուսին դրած՝ դուրս
տանում նրանց:

ՊԱՏԿԵՐ ՅՈԹԵՐՈՐԴ

Պարսկաստան: Հայ իշխանների
վրանները: Խումբ-խումբ ցրված
իշխանները զբուճում են տար-
բեր անկյուններում:

Վասակ և Գաղիշը իշխաններ:

ԳԱԴԻԾՈ - Հիմա մենք այլևս նախարարներ չենք, քանի որ ժողովուրդ և երկիր չունենք: Տասը օր է՝ Հարգեցրու չի ընդունում մեզ, պահում է այս չոլերում իբրև ծառաներ:

ՎԱՍԱԿ - Ոչ, մենք արժեք ենք դեռ, սիրելի Գաղիշո: Մենք մեր ուրացությամբ պետք է օրինակ տանք երկրին, և հայերը մեր խոսքով ավելի հեշտ կզիշեն, քան պարսիկների: Մենք արժեք ենք և կարող ենք շատ ավելի բարձր արժեք դառնալ, եթե խելացի լինենք:

ԳԱԴԻԾՈ - (գրգռում է նրան): Ի՞նչ արժեք, տեր մարզպան, գերի ենք մենք:

ՎԱՍԱԿ - Մեր կշիռը կբարձրանա Դենշապուիի և մյուս աղբերի կողքին, կբարձրանա նաև այս հիմար հերոսների մոտ: Հազկերտը կտա մեզ ավելի բարձր իշխանություն: Կարծում ես, մեզ կանչելով, մեր վիճակը վատթարացավ: Ո՞չ: Մենք հիմա կարող ենք ամենահանդուզն բաների ձգտել:

ԳԱԴԻԾՈ - Շատ ես լավատես, երանի քեզ...

ՎԱՍԱԿ - Սպարապետը պետք է դիմադրի Հազկերտին: Զուր իրահանգ չտվեց երկրում մնացող նախարարներին՝ կազմել տերունական գորք: Զուր չուղարկեց յուրայիններին Աղվանք, Վիրք, Բյուզանդիոն և հոների մոտ: Երկրի ապստամբությունը պատրաստ է, լավ իմացիր, իշխան:

Բայց Միհրներսեիը չի կամենա պատերազմ: Նրա համար ձեռնտու է հայերի ուրացումը մեր ձեռքով: Չէ, մենք դեռ արժեք ենք, արժեք:

Վարդան սպարապետ, Վահան Ամատումի, Արտակ Սոկաց: Քարիկը և Ներսիկը հեռվից պտտվում են նրանց շուրջը: Վասակը խոժոռ հայացք է զցում զավակների կողմը:

ՎԱՐԴԱՆ - Զանսայինք կոչի իրամանին, չգայինք ատյան՝ կնշանակի թույլ տալ, որ պարսից զորքն իսկոյն շարժվեր դեպի մեր աշխարհը: Իսկ սա կնշանակեր անկազմ ժողովուրդը վաղաժամ հանել պարսից կանոնավոր զորքի դեմ և գլխովին Զախարիանել տալ: Զգձգել, ժամանակ շահել՝ ահա մեր ուժը: Պարսիկների գործը ծգձգել, մերը՝ արագացնել: Եվ այնպես պիտի աշխատենք՝ իբրև թե մյուս օրն է Ճակատամարտը:

ԱՐՏԱԿ - Պատերազմ այս տարի չի լինի:

ՎԱՐԴԱՆ - Պատերազմն արդեն սկսված է, իշխան:

Վասակն ու Գաղիշոն մոտենում են վարդանանց:

ՎԱՍԱԿ - Մինչև երբ պիտի նստենք այստեղ ձիերի մեջ, սպարապետ:

ՎԱՐԴԱՆ - Մինչև որ իսկական ձիերը հասկանան, որ մենք ձիերի մեջ նստելու չենք եկել:

ՎԱՍԱԿ - Դուռը չի գա մեզ, մենք պիտի գնանք Դուռը:

ՎԱՐԴԱՆ - Տեր մարզպան, թողություն արա անպատշաճությանս. Ես չեմ գնա Դուռը:

ՎԱՍԱԿ - Դու գրգռում ես պարսիկներին:

ՎԱՐԴԱՆ - Ոչինչ, նրանք էլ մեզ են գրգռում:

ՎԱՍԱԿ - Ապա ինչո՞վ պիտի վերջանա այս անարգանքը:

ՎԱՐԴԱՆ - Պարսիկները անարգում են մեզ, բայց մենք չենք անարգվի: Թող լոեն մի քանի տարի: Կնստենք այստեղ թեկուզ հավիտյանս հավիտենից:

ՎԱՍԱԿ - Դու մտադիր ես, ուրեմն, ցասման հասցնել գործը:

ՎԱՐԴԱՆ - Ոչ, ես ուզում եմ խելամտության հասցնել այս կատաղած ցոլերին:

ՎԱՍԱԿ - Այն ժամանակ ես կգործեմ՝ ինչպես իմ խիղծը կթելադրի:

ՎԱՐԴԱՆ - Ինչպես կամենաս, տեր մարզպան:

Բարիկը և Ներսիկը ճճվում են՝ լսելով այս խոսակցությունը:

ՆԵՐՍԻԿ - (*Բարիկին*): Ինչի՞ ես ինձ կմծտում: Բան ունե՞ հորդ ասա...

ԲԱԲԻԿ - Ո՞նց ասեմ... Թող կմծտեմ, դիմացիր մի քիչ...

Վասակը կարծես ինչ-որ քան կրահելով՝ մոտենում է որդիներին:

ՎԱՍԱԿ - Մինչև իիմա չհասկացա՞ք իմ միտքը: Չհասկացա՞ք, որ իմ

միտքը ոչ միայն ձեզ ազատելն է, այլև Հայոց աշխարհը: Միամիտ, հանգիստ և զգոյշ եղեք այնտեղ: Համբերեք, իմացեք սրանց գաղտնիքները, ռազմագիտությունը: Ոչ ոքի հետ խորթ չվարվեք, բայց ոչ ոքի հետ էլ չմտերմանաք: Իմ խոսքերը ավանդ պահեցեք, որ իբրև հայր կտակում եմ ձեզ:

ԲԱԲԻԿ - Ես հասկանում եմ. դու մարզպան ես, ուզում ես ավելի մեծ պատիվներ ստանալ:

ՎԱՍԱԿ - Մեղք եմ, Բարիկ, մեղք է հայրդ, մեջքը մի կոտրիր:

Մտնում է սուրբանդակը:

ՍՈՒՐՃԱՆԴԱԿ - Արքայից արքան հրամայեց ձեզ ներկայանալ իրեն և խսկոյննեթ:

Հարցական նայում են իրար:
Կարճառն լուրջուն:

ԱՐՏԱԿ - (*հեգնանքով*): Խսկոյննեթ, այսինքն՝ անմիջապես, այսինքն՝ անհապաղ: Գնանք պատասխան թղթի պատասխանը տանք:

ԱՄԱՏՈՒՆԻ - Կտանք մեր պատվին արժանի մի պատասխան:

ԱՐՏԱԿ - Քուշանների կովում արյուն ենք թափում պարսիկ բռնավորի համար, միթե արյուն չունենք մեր հայրենիքի համար:

ՊԱՏԿԵՐ ՈՒԹԵՐՈՐԴԴ

Պարսից պալատ: Բարձրագիր հարթակին, գահի վրա քազմել է

Հազկերտը: Կողքին նատած է Միհրներսեի հազարապետը: Կիսաբոլոր նատարաններին, պատշաճ հեռավորության վրա, պալատականներ են նատած:

ՄԻՀՐՆԵՐՍԵՀ - Մեղապարտների ցանկը, արքայից արքա:

ՀԱԶԿԵՐԸ - Ոչ աստիճան իշխանական, ոչ պատվանուն, այլ տոհմը և անունը միայն:

ՄԻՀՐՆԵՐՍԵՀ - Սյունյաց տոհմ՝ Վասակ անուն, Խորխոռունյաց տոհմ՝ Գադիշու անուն, Մամիկոնյան տոհմ՝ Վարդան անուն, Մոկաց տոհմ՝ Արտակ անուն, Ամատունյաց տոհմ՝ Վահան անուն, Արծրունյաց տոհմ՝ Ներշապուհ անուն: Ովքը են, այստեղ են: Առաջ գան:

Նախարարները առաջ են գալիս:

ՄՈԳՊԵՏ - Դատապարտել... Արմինյան... Հրամանը ինձնից, տեր արքա, գնա երկիրն ապստամբ, որ չի ծանաչում ինձ, հաղթիր նրան: Այսպես է ասում Ահուրա Մազդան...

ՁԱՅՆԵՐ - Դատապարտել Արմինյան... Նա է մոլորեցնում մյուս ցեղերին...

ՀԱԶԿԵՐԸ - Դիմադարձություն, ապրանքամրություն... Դուք հանդնեք ծաղրական թուղթ ուղարկել ինձ... Ինձ ուղարկել ծաղրական թուղթ: Խոսել համարձակվել, սպառնալիքներ կարդալ: Ինչի՞ վրա դրիք ձեր հույսը, թե՞ ես այն-

պես չեմ ջնջի ձեզ, որ ձեր ատելի հոտն անգամ չմնա աշխարհում: Հոների, քուշանների, ձեր Աստծոն, ձեր քաջության վրա: Չէ, չէ, դուք ասեք, թե ինչպես հանդգնեցիք...

ՎԱՐԴԱՆ - Ինչպես հրամայեցիր, տեր, մենք կխոսենք:

ՀԱԶԿԵՐԸ - Խոսիր, խոսիր, թե ինչպես հանդգնեցիք գրել այս թուղթը: Դուք ապստամբներ եք, հանդուգն դավաճաններ...

ՄՈԳՊԵՏ - Փղերը բեր, տեր արքա, ոտնակոն արա սրանց...

ՁԱՅՆԵՐ - Փղերը, փղերը, ոտնակոն...

ՀԱԶԿԵՐԸ - (մոլուցքի մեջ): Փղերը բերեք... փղերը...

ՄԻՀՐՆԵՐՍԵՀ - (թեքվում է Հազկերտի ականջին): Փղերը կարող են ոտնակոն անել նաև պալատը, արքայից արքա: Այն, ինչ կարելի է ուզմադաշտում, քաղաքում չի կարելի թույլ տալ:

ՀԱԶԿԵՐԸ - Բայց ինչ է սա, ինչո՞ւ են սրանք այսպես ապերասան, ինչո՞ւ չեն ընկճվում, ինչո՞ւ են խստապարանոց, ինքնիշխան այսքան... Այս հասկացրեք ինձ, այս... Գոռող ազգ է, գոռող ողի: Ոչինչ, ես ձեզ կստիպեմ սողալ իմ առաջ:

ՄԻՀՐՆԵՐՍԵՀ - Ինչո՞ւ եք լրում, ինչո՞ւ չի լսվում ոչ մի խոսք աղերսանքի: (Վասակին.) Մարզպան էիր, խոսիր, ասա, այսպես կպատասխանեն արքայի հազարապետին:

ՎԱՍԱԿ - Ես ունեմ պատասխան,

բայց այսօր, այս փողերի թոհութոփի մեջ, անկարող եմ խոսել:

ՄԻՀՐՆԵՐՈՒԵՀ - (Վարդանին): Դու խոսիր այնժամ, ասա, պատասխան թուղթը այսպես կտան արքայից արքային:

ՎԱՐԴԱՆ - Թող հայտնի լինի քեզ, տեր հազարապետ, ես գիտեմ, որ գտնվում եմ արյաց զրությունը ստեղծողի առջև, բայց և գիտեմ, թե ինչ ենք գրել: Թող հայտնի լինի արքայից արքային, որ մենք կկովենք արյաց տերության արտաքին թշնամիների դեմ, կտանք տերունական հարկը, բայց այսքանը միայն: Իսկ այն, որ ավանդ ենք ստացել մեր նախնիներից՝ մեր հայրենիքը, մեր հավատը, մեր ազատությունը - դա չենք տառ ոքի: Ահա այդ ենք գրել մենք: Հաճ՞ է՝ թողեք գնանք, ազատ ապրենք մեր նախնիների երկրում: Հաճ՞ չէ՝ ահա մենք, ահա դուք, արեք՝ ինչ կամենում եք: Թուղթը գրված է: Եվ ինչ որ գրված է, չի ջնջվի:

ՀԱՅԿԵՐԸ - Կջնջվի, ապերախտ հայ: Ես այն վաղուց եմ ջնջել:

ՄԻՀՐՆԵՐՈՒԵՀ - Տեր իմ, թող այսօր փողերը, դիր սրանց զնդան, թող երկար զգան սարսափի:

ՀԱՅԿԵՐԸ - Ինչ հայրենիքից եք խոսում, երբ իմ նահանգներից մեկն եք սոսկ, ինչ հավատ, ինչ ազատություն... Զգիտեք, որ կամ իմն եք, կամ հոյներինը: Ստրուկի համար ինչ տարբերություն: Ծնորհակալ եղեք, որ գոնե տեր

ունեք: Թե չէ կուտեիք իրար: Զնդան... Զնդան դրեք սրանց, որ տիրոջ կարոտ զգան: (*Միհրներսեհ նշան է տալիս: Սպիտակազգեստ դահիճները շղթայում են նախարարներին:*) Իմ հրամանն է. ընդունեցեք զրադաշտը: Ոչինչ բան չի խախտի իմ վծիոը: Դուք հանցանք եք գործել և միայն ձեր պիղծ հավատի ուրացությամբ կարող եք քավել: Ուրացեք: Իսկ եթե չեք կատարի հրամանս՝ բոլորիդ խոշտանգելով սատկեցնել կտամ, զորք կուղարկեմ, կավերեմ ձեր երկիրը: Աքսոր կուղարկեմ ձեր զավակներին ու կանանց: Տարեք սրանց: (*Շղթայակապ նախարարներին դուրս են տանում:*) Անուշաբույր բուրմունքներով մաքրեցեք օդը: Հայի հոս է փշում քթիս...

ՊԱՏԿԵՐ ԻՆՍԵՐՈՈՐԴ

Զնդան: Կիսախավար: Նախարարները նոր են ներս մտել, խմբվել մարզպանի ու սպարապետի շուրջը և շփորված նայում են իրար:

ՎԱՐԴԱՆ - Շատ եմ տեսել ձակատամարտից առաջ ձին չափ զցող կտրիճներ, որ կովի եռ միջոցին ահից դեղնել են: Բայց միշտ ինձ ասել եմ. «Զպարծենաս, մի օր դու էլ կընկնես սրա օրը»: Տեսաք, ինչպես գիտուն աղվեսի նման չորս ոտքով ընկանք թակարդը:

Դե թող ոչ ոք չպարծենա:

ՎԱՍԱԿ - Տեր Մամիկոնեհց, մինչև
այստեղ լոեցինք և հանդուրժե-
ցինք անարգանքին ու պատժին:
Բայց մինչև Երբ...

ՎԱՐԴԱՆ - Մինչև Երբ... Դա ինք-
ներդ գիտեք:

ՎԱՍԱԿ - Պետք է հաշտության
խոսք գտնել արքայի հետ:

ՎԱՐԴԱՆ - Գտիր հաշտության
խոսքը: Ես ոչ մի խոսք չունեմ
այլնս:

Մտնում է քանտապետը՝ ջահը
ձեռքին և մի քանի ծառա, որ ի-
րենց հետ ներքնակներ են քերել:

ԲԱՆՏԱՊԵՏ - Ինչո՞ւ բերիք ներք-
նակները, կարպետներ պիտի
բերեիք միայն:

ԾԱՌԱ - Տանենք ներքնակները:

ԲԱՆՏԱՊԵՏ - Էլ ինչ տանեք, կար-
պետներ բերեք և բարձեր:

Մինչ ծառաները կրերեն պա-
հանջվածը, նա ուշադիր զնոնում է
նախարարներին: Ծառան քերում
է մեծ կարաս և դնում անկյունը:
Քանտապետը մոտենում է կա-
րասին, հոտ քաշում:

ԲԱՆՏԱՊԵՏ - Սա ջ՞ուր է, թե՞ գինի,
անասունի կտոր... (*Մի այլ ծառա-
յի:*) Տար սա, ջուր բեր:

Ծառան տանում է կարասը և քե-
րում ուրիշը: Քանտապետն ու
ծառաները գնում են: Նախա-
րարները հոգնած ընկնում են

կարպետների վրա: Վարդանը
մոտենում է կարասին:

ՎԱՐԴԱՆ - Բայց սա գինի է: (*Տա-
րակուսանքով նայում է զնդանի
երկաթե դռանը:*) Տարօրինակ
մարդ է...

Նախարարները մոտենում են,
հերքով նույն քասից գիճի են
խմում:

ԱՄԱՏՈՒՆԻ - Այ քեզ հանելուկ... Դու
քան հասկացա՞ր, սպարապետ:

Սպարապետը ուսերն է քոթվում:
Նորից պառկում են:

ԱՐՏԱԿ - (*Մթության միջից*): Վահան
Մամիկոնյանը դառավ դավա-
ծան, ազգադավ գործերի գերի,
ծախված հոգի: Ի՞նչ ստացավ՝
ծախելով իր ազգը: Հայեր եմ տե-
սել պարսկական ծառայության
մեջ, որ կաշվից դուրս են գալիս
պաշտպանելու պարսից պետութ-
յունը: Երեխաներին արգելում են
հայերեն խոսել, մոգ են պահում
տանը, կրակ են պաշտում: Աստում
են իրենց ազգը, լեզուն, պարսիկ
են ուզում դառնալ, բայց չեն կա-
րողանում: Իրենց արատները ի-
րենց վրա են: Հայի արատները...

ԱՄԱՏՈՒՆԻ - Հոգնած չե՞ս, իշխան,
ինչո՞ւ լեզուդ բացվեց հանկարծ:

ՎԱՍԱԿ - Ձո՞դ խոսի: Ճիշտ բաներ է
ասում: Մի խանգարի:

ԱՐՏԱԿ - Հաճախ մենք արհամար-
հում ենք մեզ, օտարն էլ մեզ է
հետևում, նա էլ է մեզ արհամար-

հում: Մենք քծնում ենք օտարին, որ մեզ սիրի, բայց նա ավելի է ատում մեզ, որովհետև քծնողներին ատում են:

ՎԱՍԱԿ - Դու հաճախ խմիր, իշխան: Ճարտար ես խոսում:

Գալիս է բանտապետը: Երևում է, իմչ-որ բան է ուզում հայտնել, բայց գգուշանում է:

ՎԱՐԴԱՆ - Մոտ եկ, բարեկամ: Ի՞նչ է պատահել, ինչո՞ւ ես անընդհատ ելումուտ անում:

ԲԱՆՏԱՊԵՏ - Ոչինչ, իշխան...

ՎԱՐԴԱՆ - Մեզ պիտի սպանե՞ն:

ԲԱՆՏԱՊԵՏ - Այո, իշխան, վաղը պետք է փղերին կոխսկրտել տան: Արքան զայրացել է, որ ուշացրել եք ուրացումը:

ՎԱՐԴԱՆ - Լավ, գնա:

Բանտապետը գնում է և խսկույն անվտանգ վերադառնում է:

ԲԱՆՏԱՊԵՏ - Ներող եղիր, իշխան, մի խոսք ասեմ ձեզ: Դուք ն իշխան եք, ն բանտարկյալ: Այսօր կաք, իսկ վաղը ջախջախված կլինեք փղերի ոտքերի տակ: Ի՞նչ բան է ուրացությունը: Ո՞վ է մտնում ձեր սիրտն իմանալու՝ ծշմարիտ եք ուրացել, թե՞ կեղծ: Հայտնեցեք հնազանդություն և գնացեք ձեր երկիրը, պաշտեցեք ձեր Աստծոն: Ոչ առաջինն եք, ոչ վերջինը...

ՎԱՐԴԱՆ - Դու ի՞նչ ես, ո՞վ ես...

ԲԱՆՏԱՊԵՏ - Ի տեր Քրիստոսի, աղատեցեք ձեր հոգիները:

ՎԱՐԴԱՆ - Ո՞վ ես, ինչ մարդ ես:

ԲԱՆՏԱՊԵՏ - Ես քրիստոնյա եմ... հավատամ և խոստովանիմ:

Եվ իր խոսքից վախեցած՝ անհետանում է: **Լոություն:**

ՎԱՍԱԿ - Տեսնո՞ւմ ես, Արտակ իշխան, կարծում ես, խելք մենակ մենք ունենք:

Մոտենում է սպարապետը:

ՎԱՐԴԱՆ - Եկար ուրացություն առաջարկելու:

ՎԱՍԱԿ - Հասկացար միտքս, սպարապետ: Կեղծ ուրացություն: Առերես:

ՎԱՐԴԱՆ - Դու վճռել ես:

ՎԱՍԱԿ - Ես սպասում եմ ամենքիդ:

ՎԱՐԴԱՆ - Ուրացությունը կպառակտի երկիրը: Կեղծ ուրացությամբ ինչպես երևանք աշխարհի առաջ, ո՞ւմ ինչ բացատրենք, ո՞ւմ ինչպես վստահեցնենք, որ չենք գիծել հայրենիքը: Մինչ մենք երդվել ենք ժողովրդի առաջ չգիշել ոչինչ:

ՎԱՍԱԿ - Մի տաքանա, սպարապետ և մի խորանա այդ անդունդները, թե չէ էլ դուրս չենք գա: Հավատն իր տեղը, պետությունը՝ իր:

ՎԱՐԴԱՆ - Եթե հոգիս պիտի ծախեմ՝ ի՞նչ եմ անում երկիրն ու իշխանությունը: Ամեն բան կթողնեմ, կերթամ Հունաստան, աղքատ կապրեմ, քրիստոնյա կապրեմ: Բայց բանի ուժ կա

բազկիս մեջ՝ իմ աշխարհում պիտի քրիստոնյա մեռնեմ:

ՎԱՍԱԿ - Ոչ, սպարապետ, մի լսիր բարկությանդ: Եկ մի քիչ հեռու նայենք: Արի համբերությամբ կաթիլ-կաթիլ լցվենք, գորանանք, միանգամից թափ տանք ատելի Տիգրոնի և Բյուզանդիոնի լուծը: Մոգերը մեզ ի՞նչ են անելու, թող մի քիչ էլ հեթանոս դարձնեն: Ժամանակին կտեսնեն, որ մի ամբողջ ազգ անկարելի է կրոնափոխ անել, կծանծրանան, կթողնեն մեզ:

ՎԱՐԴԱՆ - Թորդ զուր հովսերդ, տեր մարզպան: Արշակունյաց թուրը կորավ անդարձ: Մնացել է մեր ազատ հոգին, մեր խիղճը: Ազգ պիտի պահենք: Ու եթե պահենք՝ այսօր է, կորցրինք՝ այսօր է: Ո՞չ, իսկը ժամանակն է, պետք է սկսենք:

ՎԱՍԱԿ - Ի՞նչը:

ՎԱՐԴԱՆ - Ապստամբությունը:

ՎԱՍԱԿ - Կրակի հետ մի խաղա, սպարապետ: Մազի վրա ենք: Անիմաստ չէ դիմադրելը հզոր մի պետության, երբ նա մեզ հնար է ընձեռում ապրելու: Ո՞րն է մեզ համար ընտրելին. քրիստոնյա հոյների գեղեցիկ ու խարուսիկ խոստումները, թե՛ պարսիկների իրական տալիքը: Դու հաշտվել ես մեր թագավորության կործանմանը, ես չեմ հաշտվել ու չեմ հաշտվի:

ՎԱՐԴԱՆ - Ստրկության ուղիներով ես ազգը պահում ոգեկան ազա-

տության և պետության: Ազատության ոչնչացմամբ ազատություն... Եվ սրանցից ես ակնկալում այդ շնորհը: Ունայն է հովսդ և իզուր՝ ջանքի:

ԱՄԱՏՈՒՆԻ - Ճշմարիտ ես, սպարապետ: Բայց կենդանի մնալն էլ մի հաղորդյուն է, կենդանի մնալ՝ նշանակում է ապագայի տերը լինել:

ՎԱՐԴԱՆ - Միհրներսեիը մեր սուս ուրացման դիմաց ճշմարիտ մոգեր և ճշմարիտ զորք կդնի հետներս ու կծամփի տուն: Եվ տեսեք, թե ի՞նչ ձգնաժամ կլինի, երբ մոգերն ու զորքը մտնեն ժողովրդի մեջ: Ահա սա է ահավորը:

ՎԱՍԱԿ - Տեր Մամիկոնեից, դու ևս հաստատ գիտես, որ երկիրը ոտնատակ կերթա: Ուրիշ հնար չկա: Ընդունենք ուրացությունը: Առերես...

ԱՐՏԱԿ - Տեր Մամիկոնեից, ընդունենք կեղծ ուրացությունը: Իսկ եթե կարծում ես, թե հայրենիքին և քեզ դավաճանողներ կան, մենք բոլորս պատրաստ ենք քեզ հետ ջուրն էլ ընկնել, կրակն էլ: Վճռիր:

ԱՄԱՏՈՒՆԻ - Սպարապետ, անձի համար չեն արվի, բայց հայրենիքի համար կան շատ բաներ, որ պետք է անել: Ապրենք, որ ապրեցնենք:

ՎԱՍԱԿ - Վերջապես ի՞նչ ես անում այդ հայրենիքի փրկության համար: Ընդամենը նահատակվել:

ՎԱՐԴԱՆ - Թորդ այդ մեղքը ոչ թե ծեր, թող իմ վզին ընկնի: Սակայն

մի պայմանով: Երբ հասնենք հայրենիք, անմիջապես դուք ևս կրացվեք ինձ հետ ժողովրդի առաջ:

ԻՇԽԱՆՆԵՐ - Երդվում ենք:

ՎԱՍԱԿ - Այո, Երդվում ենք, երբ հասնենք հայրենիք, բացեիրաց պաշտենք մեր Աստծուն:

ԱՄԱՏՈՒՄԻ - Երդվում ենք Աստծով և մեր հայրենի սուրբ Երկրով:

ԻՇԽԱՆՆԵՐ - Երդվում ենք:

ՎԱՐԴԱՆ - (Ժպում է): Դժվար բան է հայրենիքր... Ամեն մարդ չի կարող ունենալ...

ՊԱՏԿԵՐ ՏԱՄՆԵՐՈՐԴ

Հրապարակ Տիգրոնում: Դեռ մուր է: Հնչում են փողեր ու թմրուկներ: Գալիս են Հազկերտը, Սիհրճերսեղը և մոգպետը՝ իրենց շքախմբերով: Բոլորը նայում են դեպի արևելք: Արևի ծագումը մոտ է: Հաճկարծ պատրույզի պես կայծեց և ժայռքեց ոսկեհոր արևը: Բոլորը, նաև Հազկերտը, բերանքսիվայր ընկնում են գետնին: Նույնն են անում նաև հայ նախարարները, բացի Վարդանից:

ՎԱՍԱԿ - (տագնապով): Պառկիր, սպարապետ... Ի սեր Աստծո... Մի րոպեի ստորացումը մի ամբողջ կյանք չարժե՞լ, խնդրում եմ... առաջին անգամ...

Սպարապետը դժկամ պառկում է երեսնիվայր:

ՎԱՐԴԱՆ - Ես ինձ չեմ ների երբեք: Ես ինձ չեմ ների երբեք... Ես ինձ չեմ ների երբեք...

ՄՈԳԴԻԵՏ - Ես եմ Մազդան. տերն արդարության, պահպանիջը բարու: Արեգակը քո աչքն է, դու ես ստեղծել հողը, կրակը, ջուրը և մարդուն, դու արարիչն ես լոյսի, ջերմության, առատության ու երջանկության... Փանք քեզ...

Նշան է անում, բոլոր ոսքի են ելնում: Հազկերտն անցնում է նախարարների մոտով:

ՀԱԶԿԵՐԸ - Հայ նախարարների գլուխը խոնարհվեց արևի առաջ: Խոնարի են հայ գլուխների մեջ թաքնված մտքերը:

ՎԱՍԱԿ - Անշուշտ, տեր իմ:

ՀԱԶԿԵՐԸ - Գործի թիակը Վարդանին, դեկը՝ քեզ: Միշտ խորհուրդ կանես մեր սրբազն մոգպետի հետ: Դու ունես մեծ խելք, բայց ասում են՝ և մեծ կրքեր: Սանձիր հակառակ երիվարներդ և զուգահեռ վարիր նրանց: Զգուշացնում եմ, դու պետության կառքն ես վարում և ոչ թե քոնը:

ՎԱՍԱԿ - Իմ պարտքն է զգուշանալը, իսկ իմ արքայինը՝ հրամայելը, տեր իմ:

ՀԱԶԿԵՐԸ - Սպարապետ... (Վարդանը լուր գրուի է տալիս:) Ի՞նչ ես խորհում, տեր Մամիկոնեից: Քաջերը լուակյաց են: Ի՞նչ է ասում սիրտդ:

ՎԱՐԴԱՆ - Արքայի ողջությունը, որ ողջ պահի Հայոց աշխարհը:

ՀԱՅԿԵՐԸ - Հիշում ենք հերոսությունների Մահավիռոտ գետի վրա, ուր Վայրի քուշանների կովում փրկեցիր Իրանը: Իսկ այսօր փրկեցիր քո երկիրը: Ապրեն:

ՄՈԳՊԵՏ - Սուրբ արևը խոսեց մեջող, արևի շառավիդ, երկու-երեք ամսում ամբողջ Հայաստանը կրարձնեմ ծշմարիտ կրոնի:

ՀԱՅԿԵՐԸ - Ուրախ ենք, որ բանն այսպես խաղաղ վերջացավ, թողեք սուս հավատը և բռնեցեք արևի սուրբ ուղին: Մեր արքայական սիրտը ուրախ է ձեզ տեսնելու ողջ և առողջ և ոչ թե գազաններին բաժին դարձած:

ՎԱՐԴԱՆ - Տեր արքա, մենք մեր կամքով երկրագեցինք արևին: Իսկ եթե բանը հասներ գազաններին կերակուր դառնալուն, դրանից առաջ այնքան ուժ կլիներ, որ մեզ մոտեցող մի տասը կտրիմի ծևեխնք ահա այսպես... (Ձեռքով ցոյց է տալիս:)

ՄՈԳՊԵՏ - Սպարապետ...

ՄԻՀՐԱՆԵՐԸ - Այ, իսկական կտրիճ տղամարդու խոսք, իշխաններ: Ինչ որ աններելի հանդգնություն է ուրիշի համար, պատշաճություն է Վարդանի համար: Իմ արքային դուր է զալիս Մամիկոնյանների խոսելու այդ ձևը:

ՀԱՅԿԵՐԸ - Մամիկոնյանների արյունը խոսեց մեջող, սպարապետ: Ջո տեղը ավելի լավ տեղ է՝ կովի դաշտը և ոչ թե արքայական ատյանը: (Վասակին.) Տեր մարզպան, ձեզ եմ հանձնում յոթ

հարյուր մոգեր ու մի գունդ զորք և հրամայում եմ նրանց օգնությամբ շուտափույթ վերջացնել դարձը մազդեզանց օրենքի և իսկույն ևեր վերադառնալ զորագնդերով՝ պատերազմելու քուշանների դեմ:

ՎԱՍԱԿ - Հրամանդ ի կատար:

Հազկերտք գնում է իր շքախմբով:

ՄԻՀՐԱՆԵՐԸ - Արքայից արքան հրամայում է ձեզ շնորհ բերել պալատ՝ խնջույքի:

ՎԱՍԱԿ - (Վայլելով ուրախությունից): Շնորհապարտ ենք, տեր:

ՄԻՀՐԱՆԵՐԸ - Տեր մարզպան, դու էլ իհմա շնորհ արա իմ պալատը: Սպասում եմ քեզ:

Գնում է արքայի ետևից:

ՎԱՍԱԿ - (Նախարարներին): Երեկոյան կմիանամ ձեզ: Բարին ընդ ձեզ: (Գնում է՝ գլուխը հպարտ վեր պահած:)

ԱՄԱՏՈՒՆԻ - (Նայելով նրա ետևից):

Սա ինչ շրջում էր բախտի անիվի:

ԱՐՏԱԿ - Զուկը գտավ իր ջուրը: Փղերի ոտներից բարձրացավ մինչև մարզպանական նոր պարգևների ու խոստումների:

ԱՄԱՏՈՒՆԻ - Արքայական շուր է ընդունում:

ԳԱՂԻՆԾՈ - Լա հենց արքայաբար է ծնվել է:

ԱՄԱՏՈՒՆԻ - Դու իմ ասածն ես հաստատում, տեր խորխոռույց:

ՊԱՏԿԵՐ ՏԱՄՆՄԵԿԵՐՈՐԴ

Սիհրմերսեհի մոտ: Սիհրմերսեհ
և Վասակ:

ՄԻՀՐՄԵՐՄԵՐԸ - Հոգնեցի խնջույք-
ներից: Խնջույքները տերության
հազարապետի համար չեն: Պա-
լատականները տերության փորն
են: Նրանք պիտի ուտեն: Խսկ հա-
զարապետը տերության գլուխն է:
Նա պիտի մտածի: Բայց արի ու
տես, որ մտածելուց ինչ օգուտ:
Չեմ կարողանում երկու կրակի
միջից դուրս գալ:

ՎԱՍԱԿ - Ինչ կրակ, տեր իմ:

ՄԻՀՐՄԵՐՄԵՐԸ - Այս հայ նախարար-
ների երեսանց ուրացումից:

ՎԱՍԱԿ - Երեսանց:

ՄԻՀՐՄԵՐՄԵՐԸ - Հանգիստ, տեր
մարզապան: Մեր տանն ենք, մեր
մեջ ենք խոսում: Գործը սկզբից
ծոյովի անպատկառ պատաս-
խանի պատճառով նախարար-
ներ էինք կանչում Դուռը՝ պետք է
բոլորին կանչենք, ոչ թե մի քա-
նիսին: Բայց իհմա ուշ է: Սրանց
գլուխը կտրելով՝ մեր գլխի ցավը
չի կտրի: Գլխացավանքի մեծ
մասը Հայաստան մնաց: Հիմա
այնտեղ մնացած հայ իշխաննե-
րը անգղների պես մագիլները
սրած՝ սրանց են սպասում: Հա,
իմիջիայլոց, խոսքով ընկա, մո-
ռացա ասել... Քեզ կանչել էի մի
թեթև բան հաղորդելու: Արքան
պատանդ է ուզում:

ՎԱՍԱԿ - Պատանդ...

ՄԻՀՐՄԵՐՄԵՐԸ - Զգիտե՞ս, հասարակ

սովորություն է: Պատանի հասա-
կում դու էլ պատանդ ես եղել
պարսից արքունիքում: Եվ ինչ,
դժգին ես միթե:

ՎԱՍԱԿ - Իհարկե, ոչ.... այնտեղ եմ
ես մարդ դարձել:

ՄԻՀՐՄԵՐՄԵՐԸ - Արքան ինձ հարց-
րեց, թե ում վերցնենք նախա-
րարներից, ես ասացի, քանի որ
դա լուրջ բան չէ՝ թող մարզպանի
որդիները համարվեն պատանդ:
Նրանք եկել են զորական ուս-
ման, առանց այն էլ մնում են, էլ
ինչ հարկ կա նախարարներից
մեկին պահել:

ՎԱՍԱԿ - (հազիվ զսպելով հոգ-
մունքը): Եթե սովորություն էր,
կարելի էր նախարարներից
վերցնել պատանդ:

ՄԻՀՐՄԵՐՄԵՐԸ - Է, ինչ հարկ նա-
խարարներին պահել այստեղ,
երբ նրանք գործ ունեն Հայաս-
տանում: Հետո, Վարդանը կյան-
քը կտա՝ պատանդ չի տա իրեն:
Չէ, չէ, գլխացավանք պետք չէ:
Պատանդ կվերցնենք հավատա-
րիմ մարդուց, ինչ գործ ունենք
կասկածելիների հետ: Ինձ հա-
մար էլ հարմար է, ես Բարիկին ու
Ներսիկին սիրում եմ իմ որդինե-
րի չափ: Կմնան, զորական ար-
վեստ կտովորեն, դու էլ Հա-
յաստանում կնվիրվես մեր գոր-
ծին: Դու՝ ուրիշ, նախարարներն՝
ուրիշ:

ՎԱՍԱԿ - (մեծ դժվարությամբ): Ես
երջանիկ եմ, որ այդքան վստա-

հում ես ինձ: Ես Բարիկին ու Ներսիկին բերել էի ոչ միայն զորական կրթության, այլև որ քեզ նվիրեի:

ՄԻՀՐԱԵՐՍԵՎԵՀ - Նրանք կապրեն իմ ապարանքում: Ես նրանց ոչ մի տեղ չեմ թողնի, որ գնան, նեղություններ կրեն: Նրանք լավ ուսում կառնեն ինձ մոտ: Շատ ուրախ եմ, որ դու էլ իմ չափ ուրախ ես: Մինչև մեկնելով զավակներդ քեզ մոտ են, մեկնելուց հետո իմ զավակներն են: Գնա, տես, գուրգուրիր, կարոտդ առ... նա, լրգուրիր, կարոտդ առ....

Վասակը մռայլ դուրս է գալիս Միհրներսնի ապարանքից, քայլերն անհատատ են, կարծես հարքած լինի: Գաղիշոն սպասում է նրան:

ԳԱԴԻԾՈ - Ի՞նչ պատահեց, տեր մարզպան, անառնջ ես:

ՎԱՍԱԿ - Զավակներիս կորցրի, իշխան... զավակներիս:

ԳԱԴԻԾՈ - (կարելցանքով): Դժվար է իշխանության ծամփան, տեր մարզպան: Դեռ ինչ փորձանքներ կան առջևում... մտքովդ չի անցնի...

ՊԱՏԿԵՐ ՏԱՄՆԵՐԿՈՒԽՐՈՐԴ

Արտաշատի հրապարակում մեծ քազմություն է հավաքված: Հջում եմ եկեղեցու տագնապալի զանգերը:

ԵՂԻԾԵ - Լսեցեք ինձ, ողբացյալներ, ուխտյալները դրժեցին իրենց ուխտը: Ուրացան հայրենիքն ու իրենց: Գալիս են արյաց զորքով, մոգերով: Գալիս են մեր արմատը կտրելու, մեր կրոնը, մեր լեզուն... Ուզում են մեր Աստծուն խլել մեզնից: Զենք վերցրեք, մենք պիտի պահենք մեր իրավունքն ու պատիվը: Ի զեն...

ԱՌԱՔԵԼ - Կզնանք, հայր սուրբ, ով ծամփին կմիանա մեզ՝ թող մեզ հետ դուրս գա բռնավորի դեմ:

ՄԱՄԻԿՈՆՅԱՆ ՏԻԿԻՆ - Ոչ, ոչ, սպասեք... Ինչպես եք համարձակվում սպարապետին զրպարտել: Իմ տերը հավատարիմ է ուխտին, նա ուրացող չէ:

ՀՈՀՐԱԿ - Իմ հայրը մահ կընդունի՝ չի ուրանա իր հայրենիքն ու հավատը:

ԵՂԻԾԵ - Սպասենք, մինչև ինքը կգա, և տա Աստված, կսրբի չարախոս հոչակը:

ԶԱՅՆԵՐ - Մեծ Տիկինը եկավ... Մեծ Տիկինը...

Ծանք քայլերով, աղախինների քերին հենված, մտնում է Մեծ Տիկինը և մոտենում Մամիկոնից տիկնոջը:

ՄԵԾ ՏԻԿԻՆ - Դստրիկ, ի՞նչ բոթ է... Ո՞ր է Վարդան Մամիկոնյանը:

ԵՂԻԾԵ - Տեր սպարապետը ծանապարին է, Մեծ Տիկին:

ՄԵԾ ՏԻԿԻՆ - Պաշտպան է հայրենիքին:

ԵՂԻԾԵ - Այդ գիտեն ինքն ու իր խիդ-

ՃՐ: Դեռ ոչինչ հայտնի չէ:

ՄԵԾ ՏԻԿԻՆ - Լուս, հայր սուրբ, լուս... Բոլորդ լուս: Ի՞նչը հայտնի չէ, այն, որ չի ուրացել հայրենիքին: Այդպես չխոսեք, ծայներդ անցյալի հանգստարանը չհասնի, այդպես չխոսեք: (*Մոտենում է թռողանը և ասես մեքենաբար շոյում է նրա գլուխը:*) Համազասպը չիմանա, Մոլշեղը չիմանա, Սուրբ Սահակը չիմանա... Չինեմ-չիմանամ այդպիսի խոսք: Հեռո՛ գերեզմանոցից...

ՄԱՄԻԿՈՆՅԱՆ ՏԻԿԻՆ - (Հոքում է Մեծ Տիկինոց առաջ): Առերես է ուրացել, Մեծ Մայր:

ՄԵԾ ՏԻԿԻՆ - Առերես... Հայրենին... Չի նահատակվել: Նահատակվել է, նահատակվել... (Հանկարծ մի մարդկային, ավելի ծիշտ, պառաված արձվի կռնչոցով խոռվում է թանձրացած լուրջունը:) Համազասպ, վեր կաց... Համազասպ, վեր կաց, որդիդ քեզ ուրացավ: Սասանց տունը Մամիկոնեց...
ԱՌԱՋԵԼ - Ավաղ տանն Մամիկոնյան...

ՄԵԾ ՏԻԿԻՆ - Վաչեն, Վասակ, Մուշեղ... վեր կացեք, տեսեք օրը դատաստանի...

ԶՈՀՐԱԿ - Մեծ Մայրիկ, սուտ է, մի հավատա: Սկիտ է...

ՄԵԾ ՏԻԿԻՆ - Համազասպ, քեզ հետ եմ, չես վեր կենում՝ ծայն տուր՝ գամ: Աշխարհ տուն չունեմ, դադար չունեմ, որբ եմ զավակից: (*Ման է գալիս ամբոխի մեջ:*) Ի՞նչ են ասում... ուրացել ես... Ինչպես

է եղել, որ եղել է: Դո՞ւ, Վարդանը... Չէ, այդ դու չես, Վարդանը չի եղել... Վարդանը երազ էր: Հասակով, տեսքով, զենքով, խոսքով երազ էր... (*Աչքին ինչ-որ բան է երևում, պոկվում է ամբոխից, խոսում դատարկ տարածության մեջ:*) Ո՞վ եք, մեռելներ, ուրուներ, կանգնել եք նախնյաց հետ... ո՞ւր է Վարդանը: Ինչպես թողիք նրան մենակ: Գնացեք, բերեք իր մոր դատաստանին...

ԵՂԻԾԵ - Կգնանք, Մեծ Տիկին...

ՄԵԾ ՏԻԿԻՆԸ ԱՐԱՎԻՎՈՒՄ Է ՄԵԽԱԼ-ՔԻԾ, ՔԱՉՎՈՒՄ ՄԻ ԱՆԿՅՈՒՆ և ՄՈՉԱԳԱԾ ԻՐ ԾԱԳՈՒՄ՝ ԳԼԽԻԿՈՐ ԲԱՍՊՈՒՄ է ԳԵՏՆԻՆ, ԾՈԿՆԵՐԸ ՀԱՎԱՔՊՈՒՄ ու ՄԱՐԵՐԻ ՄԵԶ ՍՊԱՋՊՈՒՄ:

ԵՂԻԾԵ - Տիկին Մամիկոնեց, քեզ է նայում աշխարհն Հայոց: Ուրանո՞ւմ ես ուրացյալին:

ՄԱՄԻԿՈՆՅԱՆ ՏԻԿԻՆ - Իմ տերը չի ուրանա իր հայրենիքը: Նա Մամիկոնյան է:

ԵՂԻԾԵ - Բայց մինչև կգա և կվկայի ծշմարտություն՝ պարտավոր ես, տիկին, առաջի Աստծո և ազգի: Ասա, մինչ այդ ուրանո՞ւմ ես ուրացյալին:

ՄԱՄԻԿՈՆՅԱՆ ՏԻԿԻՆ - Ուրանում եմ... ուրացյալին...

ԵՂԻԾԵ - (Զոհրակին): Եվ դու, իշխանիկ, ուրանո՞ւմ ես ուրացյալին:

ԶՈՀՐԱԿ - Մինչև կգա հայրս և իր բերանով կխոսի ծշմարտություն՝ ուրանում եմ ուրացյալին:

ԵՂԻԾԵ - (Ժողովրդին): Եվ դու, աշ-
խարի Հայոց, ուրանո՞ւմ ես:

ՁԱՅՆԵՐ - Ուրանո՞ւմ ենք:

**ՄԵԾ ՏԻԿԻՆ - (արքնացած իր մտքե-
րից՝ վեր է կենում):** Դատրիկ...

ՄԱՄԻԿՈՆՅԱՆ ՏԻԿԻՆ - Ինչ կիրա-
մայես, Մեծ Տիկին:

ՄԵԾ ՏԻԿԻՆ - Գնա, հանել տուր Մու-
շեր Մամիկոնյան սպարապետի
սուրբ, նժոյգ թամբել տուր:

ԶՈՀՐԱԿ - Մեծ մայրի, մեծ մայրի...
ինչեր ես խոսում...

ՄԵԾ ՏԻԿԻՆ - Եթե նա պաշտպան չի
կանգնել հայրենիքին՝ ես եմ
պարտական կանգնել: (*Ներկա-
ներին.*) Եթե դեռ չեք գնացել ու-
րացյալների դեմ՝ ես կգնամ, թող
ինձ շանթի թշնամու սուրբ:

ՄԱՄԻԿՈՆՅԱՆ ՏԻԿԻՆ - Մեծ Տի-
կին, չես դիմանա... Թող՝ մենք
գնանք...

ՄԵԾ ՏԻԿԻՆ - Ոչ, ես պիտի գնամ
նրան դատաստան: Կտամ նախ-
նիների սուրբ, կամ թող զարկի իր
մորը, կամ տեսնեմ՝ ինչ կրակ-
ների մեջ է զավակս:

ԶՈՀՐԱԿ - Մեծ մայր, ո՞ւր ես գնում,
հապա մենք ինչի համար ենք:

ՄԵԾ ՏԻԿԻՆ - Չէ, գառնուկս, ես գործ
ունեմ, իզուր մի համոզեք:
(*Ծնկներն է ծեծում.*) Մամիկոնեից
զարմը, զինվորյալ ժողովրդի
սպարապետը ինչպես կարող էր
հայրենին ուրանալ: Դեմք կտա-
նեմ աշխարհը, թող աշխարհին
տա պատասխան: (*Մամիկոնեից
տիկնոջը՝ խիստ:*) Դե, ինչ որ ա-
սացի...

**ՄԱՄԻԿՈՆՅԱՆ ՏԻԿԻՆ - (աղախին-
ներին):** Մեծ Տիկնոց համար բե-
րեք Մուշեղի սուրբ և մի թեթև
սաղավարտ: (*Մեծ Տիկնոջը.*) Ես
Էլ կօամ քեզ հետ սրբելու Մամի-
կոնեից տան նախատինքը: (*Լաց
է լինում:*)

ԶՈՀՐԱԿ - Զինվորյալները չեն լալիս:
Ճակատամարտում լաց չեն լի-
նում, կովում են: Սա էլ ոգու ճա-
կատամարտ է:

ՄԱՄԻԿՈՆՅԱՆ ՏԻԿԻՆ - Եհ, գառ-
նուկս, լաց ենք լինում, որ թույլ
մարդը գնա մեջներիցս: Զինվոր-
յալի համար չկա ծնող, ամուսին,
զավակ, մենք հիմա ազգինն ենք
և հայրենիքինը:

ԱՌԱՔԵԼ - Եթե այդպես են խոսում
Մամիկոնեից տան կանայք, մենք
այլս վախենալու բան չունենք:

**ՄԱՄԻԿՈՆՅԱՆ ՏԻԿԻՆ - (Անահի-
տին):** Մի տիսրիր, աղջիկս, եթե
Արտակ Մուկացը ուրացել է, ասել
է՝ մեռել է: Մեռելի չեն սպասում,
հանիր սրտիցդ նրան:

ՄԵԾ ՏԻԿԻՆ - Հանիր, այլս Արտա-
կը չկա, սև հագիր, սուգ մտիր,
ողբա, սառը ջուր ածիր գերեզմա-
նին, սիրտդ պաղեցրու...

ԱԼԱՀԻՏ - Գիտեմ, Մեծ Տիկին, բայց
չեմ կարողանում... Սիրտս ուրիշ
բան է ասում:

ՄԵԾ ՏԻԿԻՆ - Ի՞նչ, կրակապաշտին
պիտի ընդունես գիրկդ, մոգերի
մհետ ուսում առնես, ինքդ ուրա-
նաս հայրենիքդ:

ՄԱՄԻԿՈՆՅԱՆ ՏԻԿԻՆ - Ծունը դիր,

աղջիկս, աղոթիր և սրտիցդ հանիր նրան հավիտյան: Ավսոս...

Աղախիմները քերում են Մուշեղ սպարապետի սուրբ և սաղավարտ:

ՄԵԾ ՏԻԿԻՆ - (սաղավարտը դնելով գլխին): Աշխարհ Հայոց, հոռ հայրենի, անպարտ արա սպարապետի մեղավոր մորը, ընդունիր արյունս:

ԱՌԱՋԵԼ - Ընդունական է... Արդար է...

ՄԵԾ ՏԻԿԻՆ - (Մամիկոնյան տիկնոջը և մյուս կանանց): Հանեցեք մաշիկներդ, դուք զինվորյալ եք: (Կանայք մի պահ տատանվում են:) Ի՞նչ, ոամիկ զինվորյալը որ բորիկ է, ինչո՞վ է պակաս ծեզանից: Կովի մեջ բոլորս հավասար ենք:

Կանայք հանում են կոշիկները:

ԵՂԻԾԵ - Կեցցեն փափկասուն տիկնայք Հայոց աշխարհի:

ԱՌԱՋԵԼ - Ավաղ տանն Մամիկոնյան... Ավաղ...

ՊԱՏԿԵՐ ՏԱՄՆԵՐԵՔԵՐՈՒՐԴ

ԵԿԵՂԵԳԻ: Ակսվել է մաղրանքը՝ կարողիկոսի զիսավորությամբ:

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ - Օրինեսցի և պահպանեսցի և նախախնամյալ պահեսցի արևելյան կողմն աշխարհիս և հայրապետության հա-

յոց: Օրինեսցի և պահպանեսցի և նախախնամյալ պահեսցի արևամտյան կողմն աշխարհիս և թագավորություն քրիստոնեցից: Օրինեսցի և պահպանեսցի և նախախնամյալ պահեսցի հարավային կողմն աշխարհիս, երկիրս, անդաստանս և պտղաբերություն տարվոյս: Օրինեսցի և պահպանեսցի հյուսիսային կողմն աշխարհիս...

Դրսից աղմուկ է լսվում: Երևում են սպիտակազգեսա մոգերը, որ գալիս են ջահերի լույսով որոդված:

ՄՈԳԴԻԾ - (կաթողիկոսին): Դեն քաշվիր, անհծապարտ, չեն տեսնում՝ հասավ ամենասուրբ կրակը:

ՄԵԾ ՏԻԿԻՆ - (սպառնալի): Ո՞ր... ո՞ր... (Առաջ է վազում և բռնում մոգաբետի թևը:) Չքվիր, սատանա...

Մոգաբետը կոպիտ իրում է Մեծ Տիկնոջն ու գետնին զցում նրան:

ՄՈԳԴԻԾ - Հանձնիր Եկեղեցին, անհավատ...

Մաղթանքը չի ընդհատվում, էլ ավելի քարձր է հնչում հոգևոր երգը որպես ներխուժման ուրույն պատասխան: Մոգաբետը փորձում է հարձակվել կարողիկոսի վրա, քայլ վերջինս զավազանով հարվածում է նրան, գոչենով՝ «Մեղաքեզ, Տեր, մեղաք»: Մոգերը

բռնում են իրենց առաջնորդին,
որ չընկնի:

ՄՈԳՊԵՏ - Սրբազն ջարդ... սրբա-
զան ջարդ...

Եվ մոր միայն ուշաթափ փոփում
է գետնին: Ակավում է ընդհարու-
մը:

ԱՌԱՋԵԼ - Զարդեք անիծյալ շնե-
րին... Մի թողեք՝ պղծեն եկեղե-
ցին:

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ - Թոր Աստված ձեզ
զորավիգ լինի... Շարունակեցեք
հոգևոր երգը, թող նա էլ մասնակ-
ցի այս կովին:

ԱՌԱՋԵԼ - (տագնապով): Զզնյշ,
զորք են կանչում: Դատրաստ ե-
ղեք կովի...

ՄԵԾ ՏԻԿԻՆ - (մերկացնելով սուրբ):
Ելք, հայրենին ձեզ օգնական...

Թշնամու նետք խոցում է Անահի-
տին, նա ընկնում է: Մամիկոնեից
տիկինը բարձրացնում է նրա
մարմինը, սեղմում կրծքին:

ՄԱՄԻԿՈՆՅԱՆ ՏԻԿԻՆ - Չմեռնես...
ի սեր Աստծո, չմեռնես, դեռ այն-
քան բան կա անելու...

Կովի քեժ պահին մողերն ան-
ապասելի են են քաշվում: Բազ-
մության մեջ լսվում են՝ «ճա-
նապարհ, ճանապարհ» և մքան
քողը պատճեռվ՝ երևում են ճա-
խարարները: Նրանց հետ են
պարսիկները՝ Դենշապուհի
գլխավորությամբ: Կանգնած են
դեմ դիմաց՝ ամրոխն ու նախա-

բարները: Վարդանը ցնցվում է՝
նկատելով մոր և մյուս կանանց
զինավորումը:

ՎԱՐԴԱՆ - (ձնշված, խեղճ ձայնով):

Մայր, ո՞ւր ես եկել...

ՄԵԾ ՏԻԿԻՆ - Ա՛ն հորդ սուրբ,
զարկիր մորդ...

ՎԱՐԴԱՆ - Ախ, մայրի, մայրի...

Համրուրում է սուրբ և տալիս թիկ-
նապահին: Մեծ Տիկինը զայրույ-
թով խլում է սուրբ թիկնապահից
և դնում պատյանը: Արտակը,
տեսնելով վիրավոր պառկած Ա-
նահիտին, նետվում է դեպի նա:

ՄԱՄԻԿՈՆՅԱՆ ՏԻԿԻՆ - Մի մոտե-
նա, նա ուխտյալ է:

Արտակը էլի մի քայլ է անում դե-
պի Անահիտը:

ԱՆԱՀԻՏ - (նվաղած ձայնով): Հեռու
կաց, իշխան...

ԳԱԴԻԾՈ - Անահիտ, ինչո՞ւ ես գետ-
նին պառկած, ինչո՞ւ ես այստեղ:
Ինչ գործ ունես սրանց մեջ...
Աստված իմ, վիրավոր ես... Եկ,
տանեմ քեզ տուն... Եկ, սիրունս,
Եկ...

ԱՆԱՀԻՏ - Ես տուն չեմ գա, իշխան:

ԳԱԴԻԾՈ - Ինչ իշխան, գժվել ես,
ինչ է, ես քո հայրն եմ: Նա զա-
ռանցում է, ժողովուրդ...

ՄԱՄԻԿՈՆՅԱՆ ՏԻԿԻՆ - Չմոտե-
նան... Ուրացյալն ինչ կապ ունի
ուխտյալի հետ:

Արտակը և Գաղիշոն կանգնած
են դեմ-դիմաց: Ատելությանը նա-
յում են իրար:

ԳԱԴԻԾՈ - Ես այն օրը պիտի վերջ տայի կյանքիդ... Ոչինչ, դեռ ուշ չի...

Մինչ այդ նորանոր վիրավորներ են բերում-պառկեցնում գետնին: «Խոշտանգվածը...», - լսվում է ամրոխի միջից: Առաջ է գալիս դեմքը փաքքած, վիրավոր մեկը:

ՎԱՍԱԿ - Ո՞ւր, ո՞ւր... բռնեցեք դրան, մի թողեք մոտ գա...

ՄԵԾ ՏԻԿԻՆ - Զինվորյալին ձեռք չտաք: (Չոքում է, բարձրածայն աղոթում:) Զինվորյալի թերանով լսիր մեզ, Տեր Աստված:

ԽՈՇՏԱՆԳՎԱԾԸ - (Խարիսափելով): Դենշապուհ պարսիկ, ո՞ւր ես... Ո՞ւր ես, Դենշապուհ պարսիկ... (Բռնում է Դենշապուհի թևը: Թիկնապահները փորձում են հեռացնել, բայց նա մոլուցքով բռնել է նրա թևն ու բաց չի թողնում:) Վրեժ... Աշխարհի վրեժը... վրեժ:

ՎԱԹՈՂԻԿՈՍ - Տյարք Հայոց Աշխարհի, եթե ձեր կամքով են գործվում այս չարիքները՝ միսեցեք ձեր սրերը մեր կուրծքը, իսկ եթե ձեր կամքով չեն՝ հանեցեք վրեժը:

ԱՌԱՋԵԼ - Մեկ է, վրեժը մենք կիանենք:

ՎԱԹՈՂԻԿՈՍ - Հիշեցեք ձեր նախնյաց մեծագործությունները: Զեզ են նայում Սուրբ Գրիգոր, Սուրբ Սահակ և ձեր փառավոր նախնիք: Ահա մեր պարանոցը, վերջացավ մեր երկյուղը մահի: Տեր

սպարապետ, հանցանք է լոել, երբ հայրենիքը վտանգի մեջ է: Ժողովուրդը քեզ է սպասում: Բարձրացրու ձայնդ:

ՄԵԾ ՏԻԿԻՆ - Վարդան Մամիկոնյան, սպարապետ հայոց... ո՞ւր ես, հիշիր հայրենիդ:

Վարդանը խոժոռվում է, ընդուռ շարժումով բափ է տալիս գլուխն ու առաջ է գալիս:

ՎԱՐԴԱՆ - Մինչև ե՞ր պիտի հանդուժենք բռնություն ու կեղծիքը: Մինչև ե՞ր շրջենք գողերի, խեղկատակների նման, տանջենք ժողովրդի խիղճը, ծախենք մեր պատիվն ու ազնվությունը: Հացկատակներ եկանք հայրենի տուն, կեղծարարներ... Դուք, տյարք, չգիտեմ՝ ինչ եք մտադիր, չգիտեմ՝ ինչ կձեռնարկեք, բայց ես ծառան եմ իմ աշխարհի և նրա գինվորը:

Խաչակնքում է: Բազմությունը, հաճգիտ շունչ առած, նույնական խաչակնքում է:

ՄԵԾ ՏԻԿԻՆ - Հիմա հոժար եմ հողիս...

Պարսիկները, Վասակը և Գաղիշը ուն զայրացած հեռանում են:

ՎԱՐԴԱՆ - (վերջին փորձն անելով, անկեղծ): Տեր մարզպան, մի գնա... մեզ մեզ հետ:

Վասակի և Վարդանի հայացքները մի պահ մեխափում են իրար, ապա Վասակը հեռանում է բափով:

ԱՄԱՏՈՒՆԻ - Սա ապստամբություն է, Վարդան:

ՎԱՐԴԱՆ - Պատերազմ է, Վահան, պատերազմ: (*Չոքում է մոր առաջ:*) Կովից առաջ օրինիր, մայր:

ՄԵԾ ՏԻԿԻՆ - Աստված օրինի, զավակ: Ներիր, որ կասկածել եմքեզ:

ԱՆԱՀԻՏ - (*հազիվ լսելի*): Ներիր, Արտակ...

Բոլորը դուրս են գնում:

ՊԱՏԿԵՐ ՏԱՄՆՉՈՐՄԵՐՈՐԴ

Հրապարակ: Դենշապուխը և մյուս պարսիկները կապկպված են:

ՎԱՐԴԱՆ - Ո՞վ է լինելու այս արյուն-ների հատուցողը, տեր մարզպան:

ՎԱՍԱԿ - Ամենքս:

ՎԱՐԴԱՆ - Ամենքս: Ինչո՞ւ բերիր սյունյաց զրոագունդը մեր դեմ: Ինչո՞ւ հային կովեցրիր հայի դեմ:

ՎԱՍԱԿ - Պաշտպանելու կարգն ու պատշաճը:

ՎԱՐԴԱՆ - Սա՞ է կարգն ու պատշաճը: Թողո ժողովուրդը դատի ինձ ու քեզ: Վերցրեք քարերը...

ԳԱԴԻԾՈ - Տեր Մամիկոնեց...

ՎԱՐԴԱՆ - Ի՞նչ՝ տեր Մամիկոնեց... Բավ չեն խարդավանքները:

ՎԱՍԱԿ - (անմիջապես տիրապետելով իրեն): Ես փորձ արի ծնշելու ապստամբությունը: Բայց

կասեմ առաջի Աստծոն և աշխարհի: Ուժ տվեք ինձ, և ես ձեզ հետեմ պարսից դեմ: Տվեք ինձ Բյուզանդիոն, տվեք հոները, տվեք զորաբանակ...

ԴԵՆԾԱՊՈՒՀ - Տեր մարզպան, այդքան հեշտ ես դավաձանում տիրոջ: (Վարդանին.) Զգոյշ եղիր այսպիսի մարդկանցից: Դրանք ոչ հայ են, ոչ պարսիկ:

ԱՄԱՏՈՒՆԻ - Տեր մարզպանը պահանջ է դնում Բյազանդիոն, հոները, հզոր բանակ: Մենք նրան կտանք այդ և նա կանցնի ապստամբների կողմը:

ԳԱԴԻԾՈ - Տեր սպարապետ, արյաց զորաբանակ է գալիս, խորիննք վիճակներս. մի տար ոտնատակ ամեն բան, բարձրացրու պատիվներս:

ՎԱՍԱԿ - Եթե ամեն բան զցվեց ոտնատակ՝ բարձրացնելու ոչինչ չունենք այլս:

ՎԱՐԴԱՆ - Ի՞նչը ոտնատակ... Դավաձանությունը, թէ մարզպանական պատիվը, որին զոհեցիր այսքան նահատակներ: Զավակներիդ ծախեցիր և ի՞նչ ստացար: Ի՞նչ ես ընկել պարսիկների ոտքերի տակ, նրանք ատում են քեզ, անարգում իրենց սրտում: Քծնողին ոչ չի սիրում: (Ամբոխին.) Դուք դատեցեք արդարն ու մեղավորը...

Բազմությունը սպառնալի շարժում է անում: Սի ակնքարք ևս...

ԳԱԴԻԾՈ - Տեր մարզպան, հաշտության խոսք ամբոխին...

ՎԱՍԱԿ - (առաջ գալով): Ինչպես քաջակազմ տեսնում եմ ձեզ, նույնպես քաջակազմ եղեք արյաց պատերազմում: Մոռացեք կատարվածը: Կործանեցեք ատրուշանները:

Եվ նոյն բազմությունը, որ քիչ առաջ պատրաստ էր քարկոծել նրան, միահամուռ արձագանքում է՝ «Հրամանը»:

ԱՌԱՋԵԼ - Տվեք այստեղ պարսիկներին...

ՎԱՍԱԿ - Ձեռք չտալ պարսիկներին: Նրանք կդատվեն Արտաշատում: Դա իմ պայմանն է հաշտության ձեզ հետ: (Վարդանին.) Ահա հայտնում եմ և հաստատում ողջ պայմանս. դաշինք Բյուզանդիայի, հոների, վրացիների, աղվանների հետ, միաբանություն ողջ նախարարության, հոնաց բաժնի իշխանների, հզոր արքունական զորք, և ես ձեզ հետ եմ պարսից դեմ: Այլապես արեք ինձ հետ՝ ինչ կամենաք:

ԴԵՆԾԱՊՈՒՀ - Սա էժան չի նստի քեզ վրա:

ԱՄԱՏՈՒՒԻ - Ես համաձայն եմ մարզպանի պայմաններին:

ՍԱԽԱՐԱՐՆԵՐ - Ես... ես... ես ևս...

ՎԱՐԴԱՍ - (իսցված՝ լռում է մի պահ): Բարի, իշխաններ, համերաշխեցեք նրանց հետ: Ես նրանց հետ չեմ: Ահա ես՝ մի հասարակ մահկանացու, ձեզ ասում

եմ. Ես ողջ Աշխարհին Հայոց կկանգնեցնեմ արհավիրքի դեմ: Կգա աշխարհը և կսրբի այս կարկատաններն էլ, այս նախարարական գորքերն էլ, մեզ էլ, և կպաշտպանի իր հայրենին: Արեք՝ ինչ կամենում եք, տյարք, ես գործ չունեմ ձեզ հետ:

Գնում է:

ՊԱՏԿԵՐ ՏԱՄՆՀԻՆԳԵՐՈՐԴ
Վասակ և Գաղիշո:

ԳԱԴԻԾՈ - Վարդանը խաղխաղ քաղաքի մոտ ծանր պարտության է մատնել պարսից Սեբուխտ զորավարին:

ՎԱՍԱԿ - Գիտեմ:

ԳԱԴԻԾՈ - Հասել է ձորա Պահակ՝ Դերբենտի կիրճը, քանդել պարսից ամրությունները և ոչնչացրել կայազորը:

ՎԱՍԱԿ - Գիտեմ: Ինչո՞ւ ես իմ իմացածը կրկին հրամցնում ինձ:

ԳԱԴԻԾՈ - Դաշինք է կնքել հոների, վրացիների և աղվանների հետ:

ՎԱՍԱԿ - (մոնչում է): Մենք ինչ մարդ ենք, մի տակառ օֆնի խմեցինք ու չենք հարբում:

ԳԱԴԻԾՈ - Հոգսդ շատ է, տեր մարզպան, չի թողնում հարբել:

ՎԱՍԱԿ - Հոգսը իմն է միայն: Իսկ ք՞ննը:

ԳԱԴԻԾՈ - Այս ապստամբները մի օր կկործանեն մեզ:

ՎԱՍԱԿ - Կջնջեմ այս ապստամբ անոնը, հոտը չեմ թողնի աշխար-

հում: Սա վերջն է հայոց նախարարության:

ԳԱԴԻԾՈ - Արյուն չես թափում, արյուն... մի լավ արյուն, որ... Ահա քո հանցանքը:

ՎԱՍԱԿ - Արյուն թափեցի եկեղեցու բակում:

ԳԱԴԻԾՈ - Ուշացար: Սակավ էր: Ակամա էր:

ՎԱՍԱԿ - Ավերակներին թագավոր դառնամ: Ողջ Հայոց Աշխարհը կոտորեմ...

ԳԱԴԻԾՈ - Ողջ Հայոց Աշխարհը: Մտել ես աշխարհակալության խաղ՝ խաղա նաև արյան հետ:

ՎԱՍԱԿ - Ասա կրակին, որ Վասակը սնանկացավ զոհեր տալով նրան: Ասա՝ բավական է, ինչ որ լցրի նրա այրող բերանը: Ասա կրակին, որ երբ Բարիկի ըմբոստ աչքերը նայում են Վասակին, երբ աղետալի Ներսիկի, այդ անմեղ աղավնու դեմքը սգով նայում է սենյակիս անկյունից՝ արյունը չորանում է սրտիս մեջ: Օր չի լինում՝ չկախեմ, չխոշտանգեմ: Ամբողջ ազգը պիտի կախեմ: Սա ի՞նչ ուսմունք է, ո՞ր մարդկային սրտի համար է սա: Եհ, հետամնաց աշակերտ դուրս եկանք այս խրթին և արյունալի ուսմունքի մեջ:

ԳԱԴԻԾՈ - Բացի արյան ապացույցից՝ ուրիշ ոչ մի փրկություն չունես: Արյունը պիտի վկայի անմեղությունդ Հազկերտի առաջ: Եթե ոչ՝ տանոլ կտաս:

ՎԱՍԱԿ - Լցրու, էլի՛ լցրու: Չեմ հարբում:

ԳԱԴԻԾՈ - Թագավորություն ես ուղղում՝ առանց թագավոր լինելու մեջ: Թագավորը մորթում է, ջարդում, ոչնչացնում: Թագավորը ոտնատակ է տալիս ամեն մարդու ամեն ինչը՝ խիղճը, պատիվը, հապարտությունը, գուրը: Իսկ դու... Թագավորը ծախում է երկիրը, ժողովուրդը: Այն, տեր մարզպան, այն, տեր իմ արքա: Ես այսպես եմ խոսում հետդ, որովհետեւ գիտեմ, որ դու կարող ես մտադրվել, բայց չես կամենում: Արյուն չես ուզում թափել առատորեն, մինչդեռ պեսք է թափել հեղեղներով:

ՎԱՍԱԿ - (*մթագնած աչքերով ձեռքը խփում է սեղանին*): Հազկերտը... Այդ արյունոուշտ գազանը: Այդ արնախում բորենին... Չիներ ներհակությունը մեր ու Վարդանանց, ինձ հետ լիներ նա արյաց դեմ՝ այդ կատաղի ցուլը կտեսներ, թե որքան Վարդանի գոռոգությունը նաև իմ գոռոգությունն է: Վարդանը կործանում է տանում երկիրը, Վարդանը ինձ հետ չէ թագավորության ձգտման մեջ: Այլապես Վարդանն իմ ցեղն է: Ավսոն...

ԳԱԴԻԾՈ - Միիրներսեհը հիմա շուն կտրեց այնտեղ, կսպանի խեղձ պատանդներին: Զի խնայի: Կսպանի, անշուշտ, կսպանի...

ՎԱՍԱԿ - (*գոյնը գցած*): Լցրու, էլի՛

լցրու... Դու էլ խմիր, գլուխ մի պահիր...

ԳԱԴԻԾՈ - Հիմա լուրջ հասած կլինի Հազկերտին: Ինչեր պատմած կլինեն... Այ, հիմա պողերը կցցի կատաղի ցուլը: Քեզ կմեղադրի ամենից առաջ և ամեն բանում: Որ Միհր մոգպետը անմտածված գործ բռնեց, կովի պատճառ դարձավ, որ Դենշապուիը արյունահեղություն էր որոնում, որ մեր մոլեգնած սպարապետը ապստամբության կրակ վառեց - սրա մասին ոչ ոք չի խոսի: Բոլորի հանցանքը կօցեն քո վիզը: Փորձիր հասկացնել, ցոյց տալ իսկական հանցավորներին՝ լսողն ով է: Հիմա էլ պատերազմը վառվում է, դեպքերը մեծանում են, ովք ժամանակ ունի և սիրտ՝ քեզ լսելու: Տերության գործերն այդպես են: Կյանքը հենց այդպես է:

ՎԱՍԱԿ - (ոռնում է): Թույլ է գինին... թոնի...

ԳԱԴԻԾՈ - Ակսոս Բարիկն ու Ներսիկը, լավ պատանիներ էին...

ՎԱՍԱԿ - Ինչո՞ւ էին... Են:

ԳԱԴԻԾՈ - Խոսեցի հետները վերջին օրը: Գնալիս՝ ծանապարհին էլ շատ եմ խոսել նրանց հետ, սքանչելի տղաներ էին:

ՎԱՍԱԿ - (կատաղի, բայց, միաժամանակ, անզոր): Ինչո՞ւ էին... Են:

ԳԱԴԻԾՈ - Սրանց կզգգուն, կտան ամբոխի բերանը, ողջ տեղերը ականջները կթողնեն: Դու, Հազկերտ, եկ ու մարսիր: Գիտե՞ս՝ ինչ անարգանք է սա արքայի անձին:

Սրանից հետո ինչ Բարիկ, ինչ Ներսիկ... Դու ինքդ արդեն դատի տակ ես այս պահին: Եթե Հազկերտը Վարդանին զցի իր ծանկը՝ այնպես չի պահանջի, ինչպես քեզանից: Սաստկագինս կպահանջի: Կասի՝ նա իր ազգի սպարապետն է, նա կարող էր դավաճանել ինձ: Բայց դո՞ւ, որու մարզպան ես, իմ պաշտոնյան:

ՎԱՍԱԿ, գինուց մքնած աչքերով, վախեցած վեր է կենում և խոսում, բայց ոչ Գաղիշոյի, այլ ինքն իր հետ:

ՎԱՍԱԿ - Ամեն անկյունից համառորեն ինձ է նայում: Անշարժ է, մտախոհ, ինքնամփոփ: Հպարտ վիշտ կա աչքերում, զավակներին նվիրված մոր վիշտը: Ոչինչ չի պահանջում ինձանից: Դե, խոսիր, ձայն հանիր, սպառնա, անիծիր... Չէ, պիտի տանջի ինձ իր լորությամբ: Լա հիմա կշրջվի և հպարտ վշտով, չորացած շրթունքներով ինձ կնայի: Ահա, ահա... Շրջվեց: Գաղիշո, ես ինչ պատախան տամ նրան:

ԳԱԴԻԾՈ - Քեզ արդեն դավաճան են համարում: Ազգի դավաճան: Բայց էլ ուր է ազգդ, ազգը վերջանում է: Չունենք ուժ, չունենք իշխանություն, չենք էլ ունենա: Այլս ինչ դավաճան, կամ՝ ոչ դավաճան... Բայց որ հիմա դու պարսկանում ես, տանդ ատրուշաններ են վառվում, միջանցքներում մոգեր են ման գալիս, հիմա

որ դու հրաժարվում ես մի ազգից, որ վերջանում է՝ քեզ մահով են սպառնում: Եվ ցավ է, որ քո այս բաները չեն հասկանում սրանք, թշնամանում են հետոյ, իսկ մյուս կողմից չեն հասկանում նաև արյաց մեծամեծները: Երկու կողմի համար դուրս ես գալիս դավաճան: Ծանր է վիճակը...

ՎԱՍԱԿ - (դարձյալ ինքն իր հետ):
Ես ոչինչ չեմ տեսնում, ոչինչ չկա շուրջս, միայն անասնական դեմքեր, արբշիո աչքեր, մշուշ, արյունային խմոր, ամբոխներ, որ կատաղի վազում են կորստյան անդունդը... Գիտեմ, թե ինչ են ուզում ինձանից: Հեռացրեք դրանց աչքից...

ԳԱԴԻԾՈ - Ո՞ւմ, տեր մարզպան:

ՎԱՍԱԿ - Հեռացրեք, չտեսնեմ... Այդ խոտե աչքերը... Ասացեք՝ չգան, մթան մեջ նայեն, չգան երազիս՝ քարանալու դիմացս...

ԳԱԴԻԾՈ - Գնանք, տեր մարզպան, հանգստյան օթևան:

ՎԱՍԱԿ - Եթե այս տագնապը պիտի լինի մեր կերակուրը, մեր քունը, ապա մենք շուտով կդառնանք կենդանի մեռելներ: Սարսափելի է զրադաշտի վարակը, լափում է և հորը, և զավակին, և ամեն ինչ: Ո՞վ ունի այդքան զոհ, ո՞ր սիրտը պիտի տանի հոր կսկիծը, մոր տառապանքը, խղճի քունոտ խայթը: Եվ ինչ է այս բոլորի վարձը՝ մի սարսափելի անուն...

ԳԱԴԻԾՈ - Դավաճան: Ահա այդ ա-

նունը, տեր մարզպան: Մի մոռացիր...

ՎԱՍԱԿ - (ազահ խմում է կուժից, գինին վրան թափելով, նոյն գինով լվանում է երեսը և խոսում՝ ազատված մղձավանջից): Ներիր, իշխան, կրթիս հիվանությունը շարժվեց ակամա: Այո, հանգստանանք և սովորենք այդպես ապրել: Մեծ գործերը մեծ զոհեր են պահանջում: Վրդովվելու բան չկա այստեղ: Գնանք մտնենք անկողին, և թող բարկության բժիշկը ետ բերի մեր սառնասրտությունը: Առավոտյան ինձ կտեսնես կազդուրված և նորոց: Բարի գիշեր:

ԳԱԴԻԾՈ - (ինքն էլ է հարրել): Այ, իմա ինձ դուր ես գալիս... Իմ իմացած Վասակն ես էի: Ծիշիր, տեր մարզպան, մենք պարսիկների հետ ենք ծնվել, սնվել, նստել-վերկացել: Մեր տանը, օրինակ, խաչ էլ կա, կրակ էլ, իսկ իմ գլխում ոչինչ չկա: Իմս, եղբայր, որսն է և ծիարշավը: Տվեք մի խումբ լավ քեֆ անող որսորդ ընկերներ, քառասուն բարակ շուն, տասը տիկ ընտիր գինի, չորս-հինգ պար եկող աղջիկներ՝ ծեզ լինի ապստամբություն, Վարդան սպարապետ, Տիգրոն, Բյուզանդիա: Բայց եթե մեկն իմ նախարարությանս քեֆին դիպչի՝ նրա համար պատրաստ է տասը հազարանց բանակս և բազուկս...

ՎԱՍԱԿ - (Գաղիշոյի խոսքից

սրտնեղած): Հուսով եմ, գործդ ա-վելի քաջ է, քան խոսքդ, տեր Խորխոռունյաց: Հա, իմիջիայլոց, մոռացա հարցնել, ինչպես է դուստրդ՝ Անահիտը: Էլի սիրում է մեր թշնամի Արտակ Մոկացին: Էլի հրաժարվում է տուն գալ: Եվ դու բախտի ծաղրը տես, ապաս-տան է գտել Մամիկոնյանների մոտ: Ոչ ավելի, ոչ պակաս: Խեղծ Գաղիշո, պատկերացնում եմ, թե ինչ դաժան բան է, երբ դուստրը երես է թեքում իր հորից: Այս էլ՝ քեզ նման հորից: Հիշում եմ, ինչ գուրգուրանքով ես մեծացրել նրան: Եվ սա՞ պիտի լիներ քո զո-հորդությունների պատասխանը: Լավ, լավ, քիթ մի կախիր... Լոյ-սը կրացվի, բարին էլ հետը: Բա-րի գիշեր:

ԳԱԴԻԾՈ - (հազիվ թշնամանքը զսպելով): Լոյս բարի, տեր մարզան:

ՊԱՏԿԵՐ ՏԱՄՆՎԵՑԵՐՈՐԴ

Հավաք՝ Կաքողիկոսի, Եղիշեի և Վարդանանց նախարարների մասնակցությամբ:

ԱՄԱՏՈՒՆԻ - Ի՞նչ լուր, սպարապետ:

ՎԱՐԴԱՆ - Մեր հետախոյզները հայտնեցին, որ պարսից զորա-բանակն արդեն ծամփա է ընկել դեպի Հայաստան: Հեծյալ խոշոր զորաբաժիններ ունի և բերում է մատյան գունդ՝ հիսուն փերով:

ԱՄԱՏՈՒՆԻ - Որքան կլինի թիվը:

ՎԱՐԴԱՆ - Երկու-երեք հարյուր բյուր:

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ - Օր ահեղ, եկավ վեր-ջին դատաստանը, վախճանն աշխարհի:

ՎԱՐԴԱՆ - Ծուտ ես ողբում աշխար-հի վախճանը, հոգնոր հայր: Մենք միասին դեռ այնքան բան ունենք անելու:

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ - Եվ կանենք, որդիս, մի կասկածիր: Հոգնոր հայրերը այս անգամ քարանձավները չեն մտնի: Կլինեն այնտեղ, որտեղ ժողովուրդն է: Սա բոլորիս պա-տերազմն է, սպարապետ, սրբա-զան պատերազմ:

ԵՂԻԾԵ - Կորցրինք թագավորությու-նը, որովհետև գաղափարը կորց-րինք: Դարավոր ջանքերի արդյունքը: Գաղափարը պե-տության, պետական զորության: Գուցե հիմա՞ գտնենք:

ԱՄԱՏՈՒՆԻ - (Վարդանին): Բայց ինչպես կարող ես ձակատ տալ միայն քո ժողովրդով, առանց դաշնակիցների:

ՎԱՐԴԱՆ - Ինչպես՝ առանց դաշ-նակիցների: Իսկ մեր բարեկամ-ները, մեզ պես վտանգված վրացիներն ու աղվանները: Իսկ հոները:

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ - Հոներ: Հեթանոս-ները փրկեն քրիստոնեությունը: Դու դիմում ես հեթանոսներին:

ՎԱՐԴԱՆ - Թեկուզ սանդարամե-տին անդնդոց, թեկուզ դժոխոց դևերին ու սատանաներին: Թե-կուզ գայլերին ու բորենիներին:

Հայրենիքի կյանքն ենք փրկում: Ամենաթանկը: Սատանան անգամ եթե Հազկերտի թշնամին է՝ իմ բարեկամն է...

ԱՐՏԱԿ - Իսկ Բյուզանդիան:

ՎԱՐԴԱՆ - (ղժղոհ): Իշխան Ամատունին դեսպան գնաց նրանց մոտ, նրան հարցրու:

ԱՄԱՏՈՒՆԻ - Կգնամ, ռամիկ հայ զինվորի ռտները կլվամ, ջուրը կխմեմ, կգնամ, նրա հետ քար կքաշեմ, փուշ կքաղեմ, այլս չեմ դիմի այդ նենգավորներին: Սրանցից հեռու՝ Աստծուն մոտիկ: Ավաղ, երբ օճն է բարեկամդ...

ՎԱՐԴԱՆ - Ուրեմն ի՞նչ, տյարք, հոչակի՞մ ենք հայրենի պատերազմ:

ԱՄԱՏՈՒՆԻ - Սպասեցեք... սպասեցեք մի փոքր: Ի՞նչ է ստացվում... Համայն ազգը պիտի գնա մահվան: Կոիկ ի բնաջնջմն: Ես հասու չեմ, չեմ հասկանում: Ո՞վ է դրան համաձայն:

ՎԱՐԴԱՆ - Ես, եմ համաձայն: Ես դա որոշեցի Հազկերտի գնդանում: Հենց նա դրեց երկրնտրանքը՝ կամ պարսկացում, կամ բնաջնջում: Ես ընտրեցի դիմադրությունը:

ԱՄԱՏՈՒՆԻ - Պատերազմ ի բնաջնջումն: Արյաց պետությունը կամ Հայոց աշխարհը: Պարզ չէ, որ Հայոց աշխարհը ոտի տակ կգնա և ոչ թե հզոր Պարսկաստանը: Ինքնասպանության վճիռ է դա: Հասու չեմ, չեմ հասկանում...

ՎԱՐԴԱՆ - Կիաղթենք թշնամուն, և հասկանալի կլինի:

ԱՄԱՏՈՒՆԻ - Չենք կարող: Ի՞նչե՞ր ես խոսում, մոռանո՞ւ ես՝ ով է մեր առաջ:

ՎԱՐԴԱՆ - Թշնամին չի հարցնում: Թշնամին կարողանալ կտա: Պետք է կարողանանք: Բացի հաղթությունից ուրիշ ոչ մի հնար չունենք:

ԱՄԱՏՈՒՆԻ - Անհնարինն ես պահանջում:

ՎԱՐԴԱՆ - Անհնարինը, այո... Իսկ Ե՞րբ է հայի համար հնարավոր բան եղել: Միշտ էլ անհնարինն է վիծակ ընկել մեզ:

ԱՄԱՏՈՒՆԻ - Գոնե մարզպանի հետ հաշտության մի փորձ էլ անեիր:

ԱՐՏԱԿ - Մարզպանը դավաճան է, դու ինչպես ես սպարապետին նման բան առաջարկում:

ԱՄԱՏՈՒՆԻ - Ի՞նչ միսիթարություն ինձ, իշխան, եթե մարզպանը դավաճան է, իսկ սպարապետը՝ ոչ, կամ եթե սպարապետը լիներ դավաճանը, իսկ մարզպանը՝ հավատարիմ: Նոյն ազգինն է նոյն դավաճանը: Ցավ է ինձ և ափսոսնք: Մարզպանը խոհական անձ է և կորովամիտ: Նա հետամուտ է թագավորության վերականգնման: Եվ եթե եղավ ծախողակ նրա գործը՝ ոչ ողբար է պետք և ոչ՝ անիծել նրան:

ԱՐՏԱԿ - Մենք չենք ողբում, մենք ոչնչացնում ենք:

ԱՄԱՏՈՒՆԻ - Առավել ողբալի, որ հարկադիր ենք ոչնչացնելու, իշխան:

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ - Սպարապետը հանդուրժեց Սյունի դավաճանին ավելի քան ներողամտությամբ: Սյունին արյուն թափեց:

ԱՄԱՏՈՒՆԻ - Դաժան խոսեցիր, տեր Մոկաց:

ՎԱՐԴԱՆ - Երբ չկա հաշտության եզր՝ դաժանությունը պիտի փրկի մեզ:

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ - Վեծը լավ բան է խաղաղ ժամանակ, տյարք, բայց արհավիրքի պահին մի կամք պետք է լինի, սպարապետի կամքը:

ՎԱՐԴԱՆ - Իսկապես, տյարք, ի վերջո, ո՞վ եմ ես, դ՞ուք չեք ընտրել ինձ սպարապետ:

ԱՐՏԱԿ - Մենք, իհարկե, մենք:

ՎԱՐԴԱՆ - Թե որ ես սպարապետ եմ, ինչպես կարող եմ պատերազմ գնալ առանց դաշնակցի, չկշռել ուժերը: Բայց կարող եմ չգնալ, երբ նա գալիս է: Եվ եթե դաշնակցները չեն գալիս, կարող եմ զիջել երկիրը: Եթե իսկույն չմեկնեմ ծակատ, չկանգնեցնեմ թշնամուն սահմանի վրա, եթե թշնամին մտավ երկիր՝ պատերազմը վերջացած է: Գուցե դուք կվճռեք, որ ես սպասեմ դաշնակցներին և ծակատամարտ տամ երկրի սրտով:

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ - Հայոց Աշխարհի պատերազմը հոչակված է: Հոչակել է ինքը՝ ժողովուրդը: Ես սպարապետի միտքը այսպես եմ հասկանում: Ինչ օգնություն էլ

հասնի՝ մեզ ժողովրդական պատերազմը անհրաժեշտ է:

ԱՄԱՏՈՒՆԻ - Վերջին անգամ եմ հարցնում, սպարապետ, ինչի՞ վրա է հովսդ, պառակտված նախարարների:

ՎԱՐԴԱՆ - Ես մի հասարակ մարդ եմ, իշխան, չեմ կարող լեռներ շարժել: Ինձ տերունական մեծ զորք չեն տվել, որ կովեց հունական, ես ինչ գիտեմ, պարսկական, անգամ՝ հայկական ռազմակարգերով: Իհարկե, ատամներով կքաշեմ, կրերեմ օտարների օգնությունը: Եթե մժեղն անգամ կգա մեզ օգնության՝ ես կը լողունեմ նրան իմ զորքի մեջ: Բայց լավ ի միտ արեք, մեր վերջին հովսդ, մեր ամենավերջին բարեկամը սեփական արյունն է:

ԱՄԱՏՈՒՆԻ - Բարի... բարի... ես իմ խորի պարտքը տվի: Ես համածայն չեմ սպարապետին: Լրաբոնած ուղին կործանումն է: Բայց ես ևս զորական մարդ եմ, տյարք: Եկավ պատերազմը՝ պետք է կովենք: Ես կովից փախչողը չեմ: Ձեր կամքը: Ինչ ունեմ աշխարհում: Մի կյանք: Ձեզ, հայրենիքին: Ողջ լեր, սպարապետ:

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ - Եղիշե եղբայր, գրի առ այս պատմությունը: Թող սերունդներն իմանան, թե ինչպես ենք մաքառել Քրիստոսի հավատի համար:

ԵՂԻԾԵ - Արդեն գրվում է, տեր հոգևոր, չի կարող չգրվել:

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ - Ճշմարիտ եմ ասում,

տեր սպարապետ, որ եթե ժողովուրդը հայոց չի վկայի բարձրագույն ոգուն՝ ազատությունը նրան չի վկայվի: Սրանով կհաղթենք: (*Ցոյց է տալիս Եղիշեի մատյանը:*) Սրա հրեեն լեզվով և հրաշակերտ արվեստով: Կունենա՞ ժողովուրդը հպարտությունը սրա... Եթե չի ունենա, ապա ուրեմն մենք լոկ բոյս ենք հասարակ, արարած սոսկական: Ինչ շահ է հոգու խոտը անիմաստ:

Վարդանը չոքում է նրա առջև:
Բոլորը հետևում են նրա օրինակին:

ՎԱՐԴԱՆ - (հուզված): Հոգևոր տեր, քո օրինությամբ հոչակում ենք հայրենի պատերազմ:

ՊԱՏԿԵՐ ՏԱՄՆՅՈՒԹԵՐՈՐԴ

Սիհրմերսեի մոտ: Սիհրմերսեի,
Դենշապոի, Վասակ և Գաղիշո:

ՄԻՀՐՆԵՐՍԵԸ - Անհաջողություններ շատ եղան, որոնցից, իմիջիայլոց, կարելի էր խուսափել, եթե դու, տեր մարզպան, ավելի վճռական լինեիր: Երկու ամիս է՝ եկել ենք Հայաստան, գյուղերը մտնել չի լինում, ամեն տեղ մոգերին ծեծում, հալածում են: Հասկանալի է, ցեղոյ է, պետք է խնայեիր: Խսկ այժմ, երբ կյանքի մահկան կոիվ է, հարկ է, որ արքային ցոյց տաս, թե վերջապես ում կողմն ես:

ՎԱՍԱԿ - Ցավ է ինձ, տեր հազարապետ, եթե մինչև հիմա պարզ չէ, թե ում կողմն եմ:

ՄԻՀՐՆԵՐՍԵԸ - Լավ, անցնենք գործի: Գործի մեջ ամեն բան կերևսա: Ինչ ունես պատրաստ մեզ օգնելու համար:

ՎԱՍԱԿ - (խայթելով): Պատրաստ է այնքան, որթան իմ խոստովանության կարիքն ունի արյաց կողմը:

ՄԻՀՐՆԵՐՍԵԸ - Ծուտ ես նեղանում, տեր մարզպան: Զինվորականին վայել չէ դյուրազգացությունը:

ԴԵՆՇԱՊՈԻԸ - Ինչպես եղավ, որ Մամիկոնյան նախարարը իր ծեռք առավ իշխանությունը և այժմ պատրաստվում է մեր դեմ դուրս գալ: Խելք ունի այդ մոլեգնած սպարապետը, ունի խելք այդ աղետալի ժողովուրդը, որ գնում է ինքնառչնչացման:

ՎԱՍԱԿ - Այնպես եղավ, ինչպես կլիներ, եթե ձեր դեմ Բյուզանդիան հարձակվեր և դու, իշխան, նրա դեմ դուրս գայիր:

ԴԵՆՇԱՊՈԻԸ - Թերևս այդպես... Բայց, տեր մարզպան, դու կարող էիր ավելի դյուրին գործը վերջացնել, պարզապես կաշառեիր Մամիկոնյան նախարարին: Մեր արքունիքը կվճարեր:

ՎԱՍԱԿ - Մամիկոնյան նախարարը ապստամբ է և ոչ սրիկա...

ԴԵՆՇԱՊՈԻԸ - Ապա ինչո՞ւ դու նրա հետ չես:

ՎԱՍԱԿ - Որովհետև նա ինձ հետ չէ:

ԴԵՆՇԱՊՈԻԸ - Խսկ ինչի՞ ես ծգտում դու:

ՎԱՍԱԿ - Ես դա կրացատրեմ այն-տեղ և այն օրը, երբ շատերի դա-տը կլինի և ես՝ վկա: Հիմա անցնենք գործի: Սյունիքում հավաքված նախարարների գորագնդերը պատրաստ են միանալ Լյուսալավուրտի գորա-բանակին: Բայց մեր անվիճելի պայմանն է, որ մենք հանդես կգանք մեր նախարարական դրոշներով:

ՄԻՀՐԱԵՐՍԵՎ - Դուք այնքան քիչ եք, որ պարսից բանակում ձեր դրոշները չեն երևա:

ՎԱՍԱԿ - Թեկուզ: Բայց պայմանը պայման է:

ԴԵՆԾԱՊՈՒԾ - Դու մի անհանգստա-նա այդքան, տեր մարզպան: Լարված ես երևում: Արքան ան-հիշաչար է: Որքան էլ լինեն լավագույն թեկնածուներ մարզ-պանության՝ արքան իր մի ան-գամ տվածը ետ չի առնի:

ՎԱՍԱԿ - Ես հանգիստ եմ բախտի ամեն տեսակ փոփոխությունների հանդեպ:

ՄԻՀՐԱԵՐՍԵՎ - Մենք պետական պարտականությունների մասին ենք խոսում և ոչ թե անձնական:

ՎԱՍԱԿ - Պետությանը բոլորս ենք հավասար ծառա: Եվ հարգելի իշ-խանները՝ ոչ ինձանից սակավ:

ՄԻՀՐԱԵՐՍԵՎ - Եթե տեր մարզպա-նը փորձի կանխել պատերազմը՝ անգնահատելի ծառայություն կմատուցի արքային: Իսկ դա հնարավոր է:

ԳԱԴԻԾՈ - Այդ ինչպես է հնարա-

վոր, տեր հազարապետ, երբ ողջ Հայոց Աշխարհը վեր է կացել արքայի դեմ:

ՄԻՀՐԱԵՐՍԵՎ - Ինչո՞ւ է վեր կացել, ո՞վ է նա, ինչ է նա, պետություն, Բյուզանդիա, հոները: Այդ մենք ենք, որ խոսում ենք նրա հետ, ա-պա թե ոչ՝ ստրուկի հետ...

ԴԵՆԾԱՊՈՒԾ - Ես չեմ պահանջում, որ նրանք մեծ գորքեր ունենան, լինեն ուժեղ, չեմ պահանջում, որ օգնեն մեզ, չեմ պահանջում, որ սիրեն մեզ: Բայց այդ գոռոզությունը, այդ խոսելու ծևը, հավակ-նությունը... Ինչ ունեն, ինչո՞վ են մեծ. ինչ է այդ գոռոզության հիմ-քը:

ԳԱԴԻԾՈ - Իշխան, Հայոց Աշխար-հը, այս, խենթ է, անմիտ, անհա-շիվ, բայց երբեք՝ ստրուկ: Եվ մեր խորին հարգանքը, որ տածում ենք դեպի արքան և նրա իմաս-տուն հազարապետը՝ ստրությունից չէ, այլ մի բանից, որ արժե նրան ընծայել՝ անձնական ար-ժանապատվությունից:

ՄԻՀՐԱԵՐՍԵՎ - (անսպասելի): Ծնո-ղը մի նվիրական բան ունի՝ զա-վակը: Քեզ, տեր մարզպան, ուրիշ ոչնչով չենք կարող ուրախացնել, քան այն լուրով, որ քո մեծ որդին փախել է:

ՎԱՍԱԿ - (գունատված): Փախել... իսկ մյուսը...

ՄԻՀՐԱԵՐՍԵՎ - Մյուսը ինձ մոտ է: ինձ մոտ...

ԳԱԴԻԾՈ - Կգա, ո՞ր պիտի գնա, ետ

կգա... Զահելությունից է, տեր հազարապետ:

ՄԻՀՐԱԵՐՍԵԸ - Չի գա, բայց մյուսն ինձ մոտ է: (Վասակը չի դիմանում և փլվում է գահավորակին:) Պետության մարդը զավակ չունի: Վճռել ես, որքան հասկանում եմ, արքայական գահ բարձրանալ: Գահը սանդուղքի աստիճաններ չունի: Բարձրանում են զավակների, ծնողների, ժողովորդի դիակների վրայով: Այնքան էլ քաղցր չէ գահը...

ԳԱԴԻԾՈ - Հուսադրում, կշտամբանք, ծանր... Թերևս, բոլորը միասին...

ՄԻՀՐԱԵՐՍԵԸ - (բացասարար շարժում է գլուխը): Պետության մարդը ամեն բանի ծգոտում է: Դա նրա պատիվն է, պատիժը: Կարո՞ղ ես՝ իրավունք ունես: (Ժպտադեմ:) Այն մյուսը փախել է: Փախել է իմ ապարանքից, բայց, ըստ էության, ումից է փախել՝ արքայից: Դա այդպես չի կարող անցնել: Հուսով եմ, կիասկանա... (Վասակը մեքենաբար զլխով է անում:) Հիմա ժամն է հոգալու Վարդանի հավանական դաշնակիցներին քայլայելու գործը: Որպես լուր հասավ մեզ՝ վրացիներն ու աղվանները պատրաստ են օգնել նրան: Գործի անցիր: Ամեն գնով խափանիր դաշինքը: Բյուզանդիան խոստացել է Վարդանին օգնել, բայց կայսրը մեզ գաղտնի լուր է ուղարկել, որ բնավ միտք

չունի օգնելու: Սա էլ՝ ձեր քրիստոնյա եղբայրները:

ՎԱՍԱԿ - Կանեմ... կիսափանեմ դաշինքը... ամեն ինչ կանեմ...

ՄԻՀՐԱԵՐՍԵԸ - Մենք քեզ լիովին վստահում ենք, տեր մարզպան: (Երկար դադար:) Իսկ մյուսը ինձ մոտ է:

ՊԱՏԿԵՐ ՏԱՄՆՈՒԹԵՐՈՐԴ

Քարիկ և Փառանձեմ:

ՓԱՌԱՆՁԵՄ - Գիշերը բալիս տեսա, Բարիկիս՝ ծերմակ աղավնի էր դարձել: Գիրկս եմ առել, համբուրում եմ, համբուրում... Ասում եմ՝ Ներսիկն ո՞ւր է: Ասում է՝ Ներսիկը թուել է:

Փառանձեմը ցնցվում է, շրջվում և ապշած նայում է որդուն: Ապա պոկվում է տեղից, ամուր գրկում նրան և դեմքը ծածկում համբույրներով: Հետո, կարծես զիսի ընկնելով, մի կողմ է քաշվում:

ՓԱՌԱՆՁԵՄ - Այս ի՞նչ օրն ես ընկել... Իմ որդին մուրացկանի տեսքով: Ինչո՞ւ են շորերդ պատառոտված: Աստված իմ... Ծուտ ասա, Բարիկ, մի տանջիր ինձ: Այս ինչքան ես մեծացել... ինձանցից թաքուն: Հիմա կասեմ՝ ջուր դնեն, լողացիր: Ծորերդ փոխիր: Հիմա, հիմա... Հեյ, ո՞վ կա այդտեղ, շուտ արեք, շուտ, իմ որդին եկել է... (Հանկարծ լրում է: Մայր

ու որդի նայում են իրար:) Իսկ նա... Ներսիկը...

ԲԱԲԻԿ - Ներսիկը մնաց, մայրիկ:

ՓԱՌԱՆՁԵՄ - Ինչպես մնաց...

ԲԱԲԻԿ - Զկարողացավ փախչել:

ՓԱՌԱՆՁԵՄ - Ոչ, ոչ... չի կարող: Ոչ, Ներսիկն էլ է փախել: Փախել է, փախել... (*Ուշաթափ ընկնում է հատակին:*)

Բարիկը տրորում է մոր քունքերը, ջուր ցանում դեմքին: Փառանձեմը ուշքի է գալիս, վեր կենում, չոր ու խիստ:

ՓԱՌԱՆՁԵՄ - Ասա՝ ինչ որ եղել է:

ԲԱԲԻԿ - Մայր...

ՓԱՌԱՆՁԵՄ - Ասա՝ ինչ որ եղել է:

ԲԱԲԻԿ - Ինչ իմանամ... Զգիտեմ, մայր, որտեղից իմանամ... (*Ակսում է անզուսափ հեկելալ:*)

ՓԱՌԱՆՁԵՄ - Մորթազերծ են արել... մորթազերծ են արել... Ներսիկիս մորթազերծ են արել: (*Աչքերը սառում են անորոշ կետի:*) Մի լար, որդիս, իմ զավակներս կորած էին այն օրից, որ գնացին գազաների մեջ:

ԲԱԲԻԿ - (*արցունքների միջից*): Հիմա ես ինչ անեմ, թաքնվեմ... Իմ տանը թաքնվեմ:

ՓԱՌԱՆՁԵՄ - Ոչ, երբեք: Թող քո հայրը թաքնվի:

ՊԱՏԿԵՐ ՏԱՄՏԻՆՆԵՐՈՐԴ

Գաղիշու և Վասակ:

ՎԱՍԱԿ - Գաղրշո, ես ինչ եմ Միհր-

ներսեիի համար, կարևոր պետական անձ այս մեծ գործի մեջ, թէ՞ ժամանակավոր հագնելու մի լաթ, որ մաշվելուց հետո պիտի մի կողմ նետվի:

ԳԱՂԻԾՈ - Ասեմ ծշմարիտը:

ՎԱՍԱԿ - Ասա, ասա... Դու ինձ մի խնայիր:

ԳԱՂԻԾՈ - Դու պարտավոր ես Բարիկին հանձնել Հազկերտի ձեռքը, եթե չես ուզում լաթ լինել:

ՎԱՍԱԿ - Եթե գտնվի... Ո՞ր է, չկաշան լակոտը:

ԳԱՂԻԾՈ - Կամ իհմա է բախտη, կամ երբեք:

ՎԱՍԱԿ - (*մոլեգնած*): Ոչնչացնել է պետք Հայոց Աշխարհը: Ոչնչացնենք, որ նորից ստեղծենք: Պետության մարդը ժողովուրդ չունի...

ԳԱՂԻԾՈ - Ասա, տեր մարզպան, դատարկիր հոգիդ: Գաղտնի բան մի պահիր քեզանից:

ՎԱՍԱԿ - (*էլ ավելի մոլեգնած*): Թեկում մեծ արյան գնով՝ ես կհասնեմ իմ նպատակին: Հայոց Աշխարհի պետության ստեղծման՝ թեկուզ այդ աշխարհի կեսը ոչնչացնելու: Գիտես, ոնց կփոշիացնեի, հողմացրիվ կանեի իմ ամրոցը լցված պարսիկ մեծամեծներին: Առաջին հերթին՝ Միհրնեսեիին, ապա՝ Դենշապուհին, Միհր մոգակետին, ամրոցի դոնից կկախեի ամենքին, որ այսպես օճերի կծիկ են դարձել իմ շուրջը: Խոտ լցնել կտայի սրանց բոլորի մորթիները, կշա-

րեի սրահում, կնստեի գինարբուքի և մեկ-մեկ կխմեի դրանց բոլորի խստե կենացը: Կհարկադրեի նրանց, որ խմեն, երգեն, պարեն իմ դիմաց, կոկորդային քրքիջով լցնեն սրահը, ամրոցը, ողջ Հայոց Աշխարհը, այդ անհծյալ Պարսկաստանը... Դժոխոց բաժին...

Մտնում են Սիհրներսեիը, Դեմշապուհը և մոգակետը:

ՎԱՍԱԿ - Հուսով եմ, որ իմ բարեկամները իրենց լավ են օգում իմ ամրոցում: Համարեք, որ իմ տունը ձեր տունն է:

ՄԻՀՐՆԵՐՍԵԼ - Այդպես էլ համարում ենք, տեր մարզպան: Ասքող Հայաստանն է մեր տունը:

ՎԱՍԱԿ - (կոլ տալով վիրավորացքը): Եթե մի բանի կարիք ունենաք, ես ձեր տրամադրության տակ եմ:

ՄԻՀՐՆԵՐՍԵԼ - (անսպասելի): Թաքցրել ես որդուդ... թաքցրել ես, թաքցրել... Հասկանալի է, հայր ես: Թերևս ես էլ անեի...

ԴԵՆԾԱՊՈՒՀ - Ես չէի անի:

ՄԻՀՐՆԵՐՍԵԼ - Որովհետև անզավակ ես դու: Ուրեմն մեծ-մեծ մի խոսիր, դու ինչ գիտես՝ հայրական սիրտն ինչի է ընդունակ:

ՎԱՍԱԿ - (շփոթված ու կարկամած): Ես ոչինչ տեղյակ չեմ, տյարք...

ՄԻՀՐՆԵՐՍԵԼ - Նա այստեղ է: Զարածին փախել է, բայց իզուր... Արքան նրան շնորհ կաներ, իսկ իհմա...

ՄՈԳՊԵՏ - Ես կարծում էի, թե տեր մարզպանը գիտե:

ՄԻՀՐՆԵՐՍԵԼ - Ոչ, ինչպես կարող է իմանալ և մեջտեղ չհանել արքայի փախստականին: Զարածին է, չարածին է... (Գործնական:)
Վարդանին օգուշացման դիմում կուղարկես, որ ետ կենա պատեռազմից: Մենք պատերազմից երկյուղ չունենք: Երկյուղը արյունն է: Ո՞վ է դրա պատասխանատուն: Ես ամեննեին չեմ կամենում, որ դու ինես:

ԳԱՂԻԾՈ - Պետությամբ, ազգութակով պատերազմ են սկսել, իսկ պատասխանատուն մարզպանը պետք է լինի:

ՄԻՀՐՆԵՐՍԵԼ - Այդպես է կարգը աշխարհի:

ԳԱՂԻԾՈ - Բայց քո խոսքերը, հազարապետ, հնչում են իբրև մահվան զանգ:

ՄԻՀՐՆԵՐՍԵԼ - Լսեցիր զանգի ձայնը: Սուր լսողություն ունես, իշխան...

Զինվորները ներս են քերում կապկաված Քաքիկին ու Սիհրներսեիի նշանով քանրում նրա կապաճները: Վասակի աչքերը մքնում են: Անզուսպ կարուր նրան մղում է ընդառաջ վազել որդուն, բայց Գաղիշոն ամուր քռնում է նրա թևից:

ՄԻՀՐՆԵՐՍԵԼ - (փափուկ ժպիտով): Չմնացիր տանը, զավակս, չարություն արիր:

ԲԱԲԻԿ - Իմ տունն այստեղ է:

ՄԻՀՐՆԵՐՍԵՎ - Դու պիտի սպասեիր արքայի հրամանին, զավակս: Բոլորս նրա հրամանով ենք շարժվում:

ԲԱԲԻԿ - Ինձ համար արքա չկա: **ՎԱՍԱԿ** - Բարիկ...

ԲԱԲԻԿ - Ի՞նչ է, հայր... Ի՞նչ ես ուզում ինձանից: Ես եկել եմ տուն, մեր տունը:

ՎԱՍԱԿ - Դու պատանդ ես:

ԲԱԲԻԿ - Չեմ ուզում պատանդ լինել: Այ, Ներսիկը մնաց պատանդ, ի՞նչ արին... Խոտ լցրին մեջը:

Վասակը հազիվ է պահում իրեն, որ չտապալվի գետնին:

ՄԻՀՐՆԵՐՍԵՎ - Մենք բոլորս արքայի ծառաներն ենք, մարզպանի զավակ, նրա կամքը սուրբ է մեզ համար:

ԲԱԲԻԿ - Մի տուր շան անունը, ես արքա չեմ ծանաչում:

ՄՈԳԴԵՏ - Ահրիմանը... Ահրիմանն է խոսում...

ԲԱԲԻԿ - Ես սպարապետի զինվորյալն եմ, վախ չունեմ ծեզանից: Թքել եմ Հազկերտի վրա:

ՄԻՀՐՆԵՐՍԵՎ - Մեղա, մեղա... (Վասակին՝ չոր:) Պատասխանիր:

Վասակը, մշուշների մեջ, հազիվ ոտքերի վրա կանգնած՝ նշան է անում զինվորներին, որ տանեն Բարիկին:

ՄԻՀՐՆԵՐՍԵՎ - (յուրայիններին): Կամենում էիք հավատարմություն տեսնել՝ ահա, տեսեք: Հայրը

որդուն մահապատժի ուղարկեց: Մենք էլ հայր ենք, կհասկանանք հորը...

Վասակը ոռնոց է արձակում և տապալվում է գետնին:

ՄԻՀՐՆԵՐՍԵՎ - (անցնելով ընկած Վասակի կողքով): Որդին է, հապա ինչպես...

ՊԱՏԿԵՐ ՔՍԱՆԵՐՈՐԴ

ԱՌԱՒԻՍ և **ԱՐՏԱԿ**: Մամիկոնյանների նստավայրը:

ԱՆԱՀԻՏ - Երբեմն ինձ թվում է, որ այս խառնակ ժամանակներում մեղք է երկու հոգու երջանկությունը:

ԱՐՏԱԿ - Բայց այս պատերազմի իմաստը, գիտե՞ս, որն է ի վերջո, որ երկու հոգի երջանիկ լինեն: Մեզ անս բյուր երկու հոգիներ:

ԱՆԱՀԻՏ - Բայց և վախենում եմ, Արտակ, ինց երջանկությունից եմ վախենում: Այնքան ծուղակներ կան մեր շուրջը, այնքան դժբախտություն, այնքան խարդավանք:

ԱՐՏԱԿ - Աշխարհը միշտ երկու հոգու դեմ է: Միշտ էլ երկու հոգու կողին է հազարների դեմ: Չեն թողնում, որ երկուսը մեկ դառնան: Հազկերտը հո չի ծանաչում ինձ ու քեզ: Բայց նա էլ է իմ ու քո դեմ: Ատում է՝ առանց մեզ ծանաչելու:

ԱՆԱՀԻՏ - Եթե մի բան խոստովանեմ, չե՞ս նեղանա:

ԱՐՏԱԿ - Ես քեզանից նեղանա՞մ...

Ասա:

ԱՆԱՀԻՏ - Ես... Ես կարոտում եմ իմ հորը:

ԱՐՏԱԿ - Քեզ չէի հարգի, եթե չկարոտեիր:

ԱՆԱՀԻՏ - Գիտե՞ս, որքան կուզենայի, որ նա էլ սպարապետի կողքին լիներ: Որքան կուզենայի հպարտանալ նրանով:

ԱՐՏԱԿ - Ես էլ մի բան խոստովանեմ, Անահիտ: Ես ատում եմ Վասակին, դու հո լավ գիտես: Բայց քո հորը չեմ կարողանում... Ուզում եմ, բայց չի ստացվում: Ինձ թվում է, թե դրանով դավաճանում եմ սպարապետին:

ԱՆԱՀԻՏ - Նա քեզ կիհասկանա ու կների... Միայն թե դու վերադառնաս: Միայն թե վերադառնաս:

ԱՐՏԱԿ - Ես հավատում եմ, գիտե՞ս, ինչին... Հավատում եմ, որ կապրեն այս լեռները, ջրերը, մարդիկ, կապրի այս բոլորը, ասել է՝ Ես էլ կապրեմ: Եվ իմա ես պատրաստ եմ կյանքս զոհելու:

ԱՆԱՀԻՏ - Ոչ, չհամարձակվես... Իմ կամքը հարցողել ես:

ԱՐՏԱԿ - Մի հուզվիր, ես ուրիշ բան եմ ասում: Քեզ մի դեպք պատմեմ: Զարմանալի դեպք է: Մեր մեղվանոցում էր դա: Մեղրը թափվել էր մրջնանոցի վրա և փակել բնի անցքը: Ոչ բնից էին կարողանում դուրս գալ, ոչ էլ հեռացածները՝ օգնության հասնել բնին: Եվ գի-

տես՝ ինչ եղավ: Դրսի մրջյուններն սկսեցին մեկ առ մեկ ընկնել-խեղվել մեղրի մեջ: Այնքան ընկան, որ իրենցով ծածկեցին մեղրի երեսը, որսի մրջյունները նրանց վլոյցով անցան ու հասան բնի մրջյուններին օգնության: Մեղվանոցը փրկվեց: Կա մարդու մեջ մի ներքին գօացողություն անմահանալու: Ավանդելով կյանքը սերունդներին ու մարդկությանը՝ ապրել նրա մեջ: Ապրել, Անահիտ, ես ապրելու մասին եմ խոսում, այսպես ապրելու...

ԱՆԱՀԻՏ - Եթե ուրիշը պատմեր, կիհասկանայի և գուցե կգնահատեի այս պատմության խորհուրդը: Բայց ոչ քո պատմածով: Սերիր, բայց ինձ դուր չեկավ: Դուր չեկավ...

ԱՐՏԱԿ - Ես ուշացա, Անահիտ: Սպարապետը սպասում է ինձ:

ԱՆԱՀԻՏ - Բայց մենք կարևորը չխոսեցինք...

ԱՐՏԱԿ - (Ժպտում է): Իսկ ո՞րն է կարևորը:

ԱՆԱՀԻՏ - Այն, ինչ չենք ասել:

ԱՐՏԱԿ - Բայց կիմանանք երբեկիցե... Երբեմն մի ամբողջ կյանք է պետք դրա համար:

ԱՆԱՀԻՏ - Ուրեմն, դու պարտավոր ես ապրել: Հիմա հասկացա՞ր: Էլ մեղրի ու մրջյունների մասին չպատմես ինձ: Ոչ ոքի չպատմես... Ես... Ես մեղր չեմ սիրում: Տանել չեմ կարող:

ՊԱՏԿԵՐ ՔՍԱՆՄԵԿԵՐՈՐԴ

Վասակի օրևանը: Բարիկին պառկեցրել են գորգի վլա, յոր-նաստեղան ջահը կախել վերևից, դեմքը ծածկել նուրբ ա-սեղազգործով, շուրջը ցանել վայ-րի ծաղիկներ: Հուղարկավորները հերթով համբուրում են Բարիկի ծածկոցը, խաչակնքում, ապա շարվում պատերի տակ: Այստեղ են նաև պարսիկները: Մտնում է Վասակը, արտօակը դնում է Բա-րիկի կողքին ու անշարժ նստում: Այս կռանում է, բացում Բարի-կի դեմքը:

**ՎԱՍԱԿ - (բացատրում է շրջապա-
տին, կարծես խելքը կորցրած):**
Խաղաղ քնած է... Ժայտում է քնի
մեջ:

Ուզում է համբուրել, բայց չի կա-
րողանում՝ ներս է մտնում հերար-
ծակ ու բորիկ Փառանձեմը,
դանդաղ մոտենում, նստում է,
անշարժ նայում Բարիկին: Հան-
կարծ խելագար հայացքը գա-
մում է Վասակի աչքերի մեջ:

ՓԱՌԱՆՁԵՄ - Զավակներս...

**ՎԱՍԱԿ - Առաջնորդեցեք տիկնոջը
իշխանական օթևան:**

ՓԱՌԱՆՁԵՄ - Զավակներս...

ՎԱՍԱԿ - Գնա օթևան, իշխանուիի:

ՓԱՌԱՆՁԵՄ - Զավակներս...

**ՎԱՍԱԿ - Խելագարվել ես... ուշքի
արի:**

ՓԱՌԱՆՁԵՄ - Զավակներս...

**ՎԱՍԱԿ - Գոնե սգո այս պահը մի
փչացրու:**

ՓԱՌԱՆՁԵՄ - Զավակներս...

**ՎԱՍԱԿ - Քեզ հրամայում եմ՝ գնա
օթեանդ:**

**ՓԱՌԱՆՁԵՄ - Զավակներս... Բարի-
կը, Ներսիկը, սրանք... (Ցոյց է
տալիս զինվորներին:) Ո՞ր ես
տանում սրանց: Սուրբ սպարա-
պետի դեմ... Ներսիկիս, Բարիկիս
արյունը հոգի տա ձեզ...**

**ՎԱՍԱԿ - Վերջին անգամ եմ ասում՝
գնա օթևանդ: Որդիներիս մահն էլ
չես թողնում սգալ:**

**ՓԱՌԱՆՁԵՄ - Որդիներդ... Դու որ-
դի չունես: Չես ունեցել երբեք, որ-
դեսպանն...**

**Վասակը մոնչոցով հարձակվում
է և սուրճ իջեցնում նրա ուսիմն:
Լավում են հառաչանքներ:**

**ԳԱՐԻԵՇՈ - Ի՞նչ արեցիր, տեր մարզ-
պան...**

**ՎԱՍԱԿ - Թողեք, սա իմ խիղճը այ-
րել է... Վառել է ու դադել...**

Պարսիկները դուրս են գալիս:

**ՄԻՀՐՄԵՐՄԵԾ - Ես երկյուղ եմ կրում,
իշխան, որ մեր ուժը մեր թուլութ-
յունն է դառնում, իսկ հայերի թու-
լությունը՝ նրանց ուժը:**

**ԴԵՆԾԱՊՈՒԾ - Դա կերևա ծակա-
տամարտում:**

**ՄԻՀՐՄԵՐՄԵԾ - Ես երկյուղ եմ կրում,
իշխան, որ ծակատամարտն ար-
դեն տանուլ ենք տվել: Ծակատա-
մարտը եղավ արդեն:**

**ԴԵՆԾԱՊՈՒԾ - Որտե՞ղ, մարզպետի
ամրոցին:**

ՄԻՀՐՆԵՐՄԵՀ - Ներսում... Հոգիների մեջ...

ՊԱՏԿԵՐ ՔՍԱՆԵՐԿՈՒԵՐՈՐԴ

Վրաններ: Շակատամարտի նախօրյակ: Ուշ գիշեր է: Վարդան և Զոհրակ:

ՎԱՐԴԱՆ - Ժամանակ չեղավ, զավակս, որ հայր ու որդի կուշտ խոսեինք:

ԶՈՀՐԱԿ - (անսպասելի): Ինչպես ես, հայր:

ՎԱՐԴԱՆ - Ես չգիտեի՝ ինչպես սկսել մեր զրոյցը: Իսկ դու գտար ամենապարզ խոսքը: Ամենակարսոր: Ինչպես ես, հայր... Լավ եմ, տղաս, լավ եմ...

ԶՈՀՐԱԿ - Ծնորհակալ եմ, որ ինձ կարսոր ծակատ վստահեցիր, առիթ չես ունենա ամաչելու իմ պատճառով: Խոսք եմ տալիս:

ՎԱՐԴԱՆ - Չեմ կասկածում: Եթե ես չվերադառնամ...

ԶՈՀՐԱԿ - Հայր... Մի շարունակիր: Չեմ ուզում լսել:

ՎԱՐԴԱՆ - Դու արդեն հասուն տղամարդ ես, Զոհրակ: Ես ուզում եմ, որ հիմա երկու տղամարդ խոսեն իրար հետ: Եթե չվերադառնամ, խոստացիր, որ բարձր կպահես Մամիկոնյան տան պատիվը: Չեմ կասկածում, որ իրաշալի զորական կդառնաս, բայց զինվորի ամուր խառնվածքը թող երբեք մոռացնել չտա հուզվելու, ուրիշի ցավով տառապելու, եր-

բեմն աչքերի արցունքը թաքուն սրբելու կարողությունը: Մի ամաշիր քո թուլություններից: Միայն թե դա ոչ ոք չպետք է իմանա, բացի քեզանից:

ԶՈՀՐԱԿ - Ուրիշ, հայր, ուրիշ...

ՎԱՐԴԱՆ - Մնացածը լավ գիտես...

Հայրենիքի ու Քրիստոսի համար:

ԶՈՀՐԱԿ - Ուրիշ, ուրիշ...

ՎԱՐԴԱՆ - Չհասցրիր մեկին սիրել, տղաս... Արդեն քանի ամիս է՝ տանն ես:

ԶՈՀՐԱԿ - Դա կասեմ, երբ վերադառնաս մարտից: Պարզ չէ, որ արդեն ուզած-չուզած պիտի վերադառնաս: Թեկուզ հետաքրքրասիրությունից: Ուրիշ ելք չունես...

ՎԱՐԴԱՆ - (Ժպտում է): Ափսոս, որ այսքան կարծ էր մեր հանդիպումը: Չէ՞ որ ես ի քեզանից բան ունեմ սովորելու, որ չհասցրի: Իմ առավելությունը տարիքն է, իսկ քո առավելությունը՝ ջահելությունը: (Անսպասելի:) Ասա ինձ, ինչ անեմ...

ԶՈՀՐԱԿ - (Չիորթված): Չեմ հասկանում, հայր...

ՎԱՐԴԱՆ - Ինչ անեմ, ինչ... Միթե չես հասկանում: Հարցերի հարցը. ինչ անեմ: (Տխուր ժպտում է:) Տեսնո՞ւ ես, ես էլ արդեն չեմ ամաչում իմ թուլությունից:

ԶՈՀՐԱԿ - Բայց դա ոչ ոք չպետք է իմանա, բացի քեզանից:

Ծիծաղում են ու բաժանվում:
Զորիակը ճամփի կեսին կանգ է առնում ու երկար նայում եռք ետքից:

ԶՈՀՐԱԿ - Հայր, ինչո՞ւ մտքովդ չանցավ հարցնել՝ հապա եթե նև չվերադառնամ...

ՊԱՏԿԵՐ ՔՄԱՆԵՐԵԶԵՐՈՐԴ

Ավարայրի ճակատամարտը:

ԵՂԻԾԵ - Տղմուտ գետի հովտում, Ավարայր կոչվող դաշտավայրում իրար զարկվեցին հայոց ու պարսից բանակները: Երկու կողմերի աղմուկն ու աղաղակը ծայթում էր՝ ինչպես իրար խառնված ամպերի միջից, և ձայների դղղորդյունը շարժում էր լեռների քարանձավները: Բազմաթիվ սաղավարտներ ու զրահավորված զինվորականների զենքերը փայլում էին՝ ինչպես արևի ճառագայթների շողեր: Նաև բազմաթիվ սուսերների շողալուց և բազմախուռն նիզակների ճոճվելուց կարծես ահագին կրակ էր թափվում երկնքից: Որովհետև ովկ կարող էր պատմել ահավոր ծայների մեծ իրարանցումը և թե ինչպես վահանավորների թնդյունն ու աղեղների ծայթյունը խլացնում էին բոլորի ականջները:

Մքության միջից առաջ է գալիս իշխան Արտակ Մոկացը:

ԱՐՏԱԿ - Ներիր, Անահիտ, ես չկատարեցի իմ խոստումը: Ես ետ չեմ գա, չեմ վերադառնա քեզ մոտ: Թշնամու սուրը մեջքիս կողմից մխրճվեց սիրտս: Ներիր... Գոնե

տեսնեի՝ ով էր ինձ սպանողը, գոնե իմանայի, թե ում պետք է ատես դու: Հանկարծ իիմարություն չանես, չգնաս մենաստան: Ամուսնացիր, խնդրում եմ, անպայման ամուսնացիր... Ծատ երեխաներ ունեցիր և եթե ցանկանում ես՝ նրանցից մեկին կոչիր իմ անունով: Արտակ... Ես ամեն օր նրա աչքերով կնայեմ քեզ և մի քիչ, գոնե մի քիչ կենդանի կմնամ...

Ինչպես հայտնվել էր մքությունից, այդպես էլ մքության մեջ անհետանում է:

ԵՂԻԾԵ - Եռանդուն շարժվում էին զորքն ու ժողովրդական գնդերը, մանավանդ կանանց գունդը, փափկասուն տիկնայք Հայոց Աշխարհի, և սրանց մեջ՝ Մեծ Տիկինը: Վարդանն զգաց՝ լուծվեց երկինքը, ծնվեց այն վեհագույն ոգին, որի վրա դրեց նա իր և հայ ժողովրդի կյանքը: Եվ նա ոգիացած գոչեց: Դա բառ չէր, այլ հույժ գերագույն մի բան: Սլացիկ միտք: Ոգի: Զինվորներն ու շինականները խլեցին այդ ոգին: Ժամանակակից առօրյա ժախտով: Մարտը դարձավ մի վերապրոյ առաքինություն և քաջություն: Վարդանը տեսավ իր գործը - հայ ժողովրդի գործը - սոսկալի ավեր թշնամու զորաբանակում:

Մքության միջից առաջ է գալիս իշխան Վահան Ամատունին:

ԱՄԱՏՈՒՆԻ - Ես Վահան Ամատունին եմ, Հայոց Աշխարհի նախկին հազարապետը, որին պարսիկները պաշտոնանկ արին: Բայց սովորության ուժով ինձ շարունակում են հազարապետ կոչել: Հիմա դա կարևոր չէ: Հիմա ես ոչ ոք եմ: Բայց լավ կովեցինք, արևս վկա: Թշնամին՝ բազմամարդ, իսկ մենք, ինչպես միշտ, սակավ: Ուրեմն՝ ամեն մեկս կովեց մի քանի հոգու փոխարեն: Գիտեք ինչ, ես զինվորական մարդ եմ և առանց ծևականությունների կասեմ ձեր երեսին. մենք՝ նահատակներս, արժանի ենք, որ դուք երեք չմիշտարվեք:

Անհետանում է մքության մեջ:

ԵՂԻԾԵ - Պետք է տեսնել, թե ինչ մեծ տագնապ և անչափ իրարանցում կար երկու կողմերում էլ, երբ հանդուգն հարձակումով իրար էին բախվում, որովհետև թանձրամիտները հիմարանում էին և վախկոտները՝ վհատվում, քաշերը խիզախում էին և անվեհեր կտրիճներն՝ աղաղակում: Եվ ամբողջ բազմությունն իրար գլխի խմբվելով՝ գետն ամեն կողմից փակեցին, և գետի դժվարությունից վախեցած պարսից զորքն սկսեց իր տեղում վխտալ: Իսկ հայոց զորքը անցավ գետը և ծի նստած, մեծ զորությամբ հարձակվեց: Ուժգին թափով իրար զարկվելով՝ երկու կողմից էլ վիրավորներ գետնին ընկած թպրտում էին:

Մքության միջից հայտնվում է Զոհրակը:

ՀՈՀՐԱԿ - Ես ոչ մի աղջկա չհասցոի սիրել, հայր: Ստեցի, որ նրա անունը կասեմ, երբ դու վերադառնաս: Տեսնո՞ւմ ես, ես ինքս չվերադարձա: Բայց իմ զինվորները կվկայեն, որ բարձր պահեցի քո և մեր տան պատիվը: Երդվում եմ, որ կարող ես հպարտանալ ինձանով: Հիմա, երբ ես նահատակ եմ, այլս անհարմար չեմ զգում այս համեստ ինքնագովկությունից: Ես... ես քեզ սիրում եմ, հայր: Հո չես նեղանում զինվորին ոչ վայել զգայացունց խոսքիս համար: Բայց չէ որ այլս զինվոր չեմ:

Անհետանում է մքության մեջ:

ԵՂԻԾԵ - Եվ որովհետե ժամանակը գարնանային էր, ծաղկալից դաշտերը լցվեցին հորդահոս արյունով: Մանավանդ, երբ մեկը տեսնում էր ընկած բազմաթիվ դիակների կոյսերը՝ սիրտը կտրտվում էր և աղիքները գալարվում էին՝ լսելով խոցվածների մրմոռոցը և ջարդվածների մոնչյունը, վիրավորների թավալգոր սողալն ու շարժելը, վախկոտների փախուստը, վհատվածների թաք կենալը, անարի մարդկանց սրտաբեկությունը, թուլասիրտների ծիչերը, սիրելիների ողբը, մերձավորների սուզը, բարեկամների վայնասունը: Ո-

րովհետև ոչ թե մի կողմը հաղթեց և մյուս կողմը պարտվեց, այլ քաջերը քաջերի դեմ դուրս գալով՝ երկու կողմերն էլ պարտություն կրեցին: Կամ՝ պարտված հաղթություն:

ԱՌԱՋԵԼ - (առաջ է գալիս մթությունից): Իմ մահն՝ ինչ... Ես ոչ իշխան եմ, ոչ սեպուի: Իմ կյանքն, իբր, արժեք ուներ, մնաց, որ մահն ունենա... Հո չեք մոռացել, անոնս Առաքել է: Եթե ռամիկ մարդու անոնը արժան եք համարել իիշելու՝ երկնքից գետին շնորհակալ եմ ձեզ: Բայց իմ մահը էժան չնստեց թշնամու վրա, լավ իմացեք... Քանի-քանի հոգու ուղարկեցի հանդերձալ աշխարհ ու հետո միայն ինքս գնացի: Մի տիսրեք, ես ով եմ, որ տիսրեք ինձ համար: Այ, նահատակ նախարարներն էին մեղք, նահատակ իշխանները: Նրանց համար տիսրեցեք, թե չէ ռամիկի համար ինչ տիսրեք:

Անհետանում է մթության մեջ:
Նույն կերպ երևում է Գաղիշոն:

ԳԱԴԻԾՈ - Եթե Վարդանանց հետ չեմ, ուրեմն չպիտի ողբաք իմ մահը: Մարդու մահը հավասարեցնում է ամեն ինչ: Նոյն փոսը չէ, նոյն տապանաքարը չէ, ել ինչ տարրերություն: Ես լավ էի կովում, արևս վկա, բայց Վարդանանք ևս արժանի հակառակորդներ էին, լեզուս չի պտտվի հակառակն ասել: Ինձ չեք խղճում,

գիտեմ, բայց ես քեֆ անող մարդ եմ, լավ իմացեք, այնտեղ էլ կգտնեմ ինձ նման մարդկանց ու կշարունակեմ նոյն կերպ ապրել: Դուք ձեր մասին մտածեք:

Անհետանում է մթության մեջ:

ԵՂԻԾԵ - «Մի մոռացեք այն յուղը, պսակը, ուուերն ու առատաձեռն պարգևներն, որ շնորհվում է ձեզ արքունիքից», - ասում էր պարսից զորապետ Մուշկան Նյուսալավուրտը իր զինվորներին: Յուղն այնքան ազնիվ բան էր համարվում, որ արդարների հոգիները հանդերձալ կյանքում յուղով պիտի սնվեին: Բայց ոչինչ չօգնեց պարսիկներին: Պարսիկ զորավարը տեսավ, որ իր զորքի ստացած սաստիկ հարվածները երեք անգամ ավելի մեծ էին, քան հայերինը:

Մթության միջից հայտնվում է ՄԵԾ Տիկինը:

ՄԵԾ ՏԻԿԻՆ - Ես այնքան ծեր եմ, որ անիմաստ է ողբալ իմ մահը: Զահելներին ողբացեք: Նրանք բոլորն իմ զավակներն են: Միայն մի բան է ծանրացել սրտիս՝ չտեսա մեր հաղթանակը և զավակիս ու որդուս վերադարձը: Ո՞ր են, ինչ սիրանքներ են գործում հիմա, երանի տեսնեի ու գոնե մի քիչ ուշ մեռնեի: Չինեմ-չիմանամ՝ արցունք թափեք վրաս, գովեստի խոսքեր շոայլեք: Կթաղեք լուտ,

առանց ձառերի, առանց երաժշտության: Եվ մի համեստ քարկդնեք, որ ծանր չլինի իմ ոսկրոտ մարմնի վրա: (*Ահավոր ժիշ է արձակում, որ կարող է միայն մայրական բերանից հնչել:*) Վարդան, ինչ եղավ, ինչ պատահեց, Վարդան... Դու էլ, դո՞ւ էլ... Վարդան էր, մոր սիրտը չխարում... Վարդանն էր...

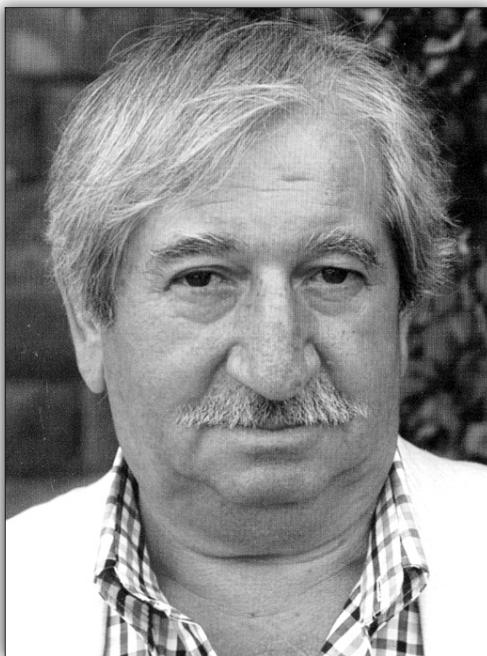
Խուճապով անհետանում է մքության մեջ: Նույն մքությունից հայտնվում է Վարդան Մամիկոնյանը, դանդաղ գալիս է բեմառաջք, երկար նայում է դահլիճին, ապա, կարծես մի փոքր անհարմար զգալով, շփորփած տարածում է ձեռքերը, այսինքն՝ պատահեց, ի՞նչ կարող ես ամել... Ու հեռանում է նույն մքության մեջ:

ԵՂԻԾԵ - Հազկերտը իր ծախողության ամբողջ մեղքը օցեց մարզպան Վասակի վրա: Կապկացին նրան և ամեն օր բերում էին մեծ հրապարակը, նախատում ու ծաղրում և ամբողջ բանակի առաջ խաղք ու խայտառակ անում նրան: Եվ նա, որ հանցագործությամբ ուզում էր Հայոց Աշխարհի վրա թագավոր լինել Զրիստոսին ուրանալու գնով՝ նրա գերեզմանի տեղն էլ չգտնվեց, որովհետեւ մեռավ ինչպես շուն և անհուն դառնությամբ դժոխվ իջավ:

Բեմ են մտնում Վարդանանց բոլոր նահատակները: Լուր նայում են մեզ:

ԵՂԻԾԵ - Ծատ ձմեռների սառույցներ հալվեցին, գարուն հասավ և նոր ծիծառներ եկան, մարդիկ տեսան, ուրախացան, բայց երբեք չկարողացան տեսնել իրենց անձկալիներին: Գարնանային ծաղիկները նրանց միտն էին բերում իրենց հավատարիմ ամուսիններին: Փոշոտվեցին ու ծխոտվեցին նորահարսների սրահակներն ու առագաստները և սարդի ոստայններ ձգվեցին նրանց հարսնարաններում: Մենավոր մի դամբարան է ծածկում իր տակին ամփոփված մի հոգու հավերժական հանգիստը: Ասում են՝ Վարդանն է այդտեղ: Դաշտավայրի վծիտ լուսավոր մեջ երբեմն լսվում է մի կոկորդային մեղեդու մեղմաձայն գեղգեղանք: Դա մի վանական է թերևս, կամ մի այլ անցորդ: Այդ մեղեդին երգվում է այն պահին, երբ ոտք դնում են Ավարայրի դաշտավայրը: Դարերի երգն է դա՝ Վարդանանց նվիրված: Իսկ մենք, ժամանակակիցներս ու հետնորդներս միաժամանակ, ժառանգենք քաջությունը և հասնենք այն բանին, ինչ որ խոստացված է Աստծո սիրելիներին հանուն մեր տեր Հիսուսի Զրիստոսի:

ՄԵՐ ԼԵՂԻՆԱԿԸ ՄԵՐ ԼԵՂԻՆԱԿԸ ՄԵՐ ԼԵՂԻՆԱԿԸ

Նորայր ԱԴԱԼՅԱՆ

Դրամատուրգիան իշխանական ժամանակն է, ցավոր սրտի, ընթերցվում է քիչ և բեմադրվում սակավ, թատրոնները հաճախ խուսափում են նույնիսկ հաջողվածությամբ պատճենահանությամբ: Պատճառը մյուս ժանրերի համեմատությամբ դրամատուրգիայի ավելի բարդ բնույթն է, այն առավելապես ցուցադրում է մարդու արարքները, քան արձակագրի գրչով պատմություն անում նրանց մասին: Լինել դրամատուրգ՝ նշանակում է լինել ցուցադրող նկարիչ և ոչ՝ պատմասաց: Դրամատուրգիական երկինությունը պետք է գործողություն ձևավորի և չդառնա զրուցարան: Կա ևս մի պատճառ՝ մեր գետնաքարշ, կենցաղային հոգերանությունն ու գիտակցությունը, որ անջրապես է մեր և թատրոն-դրամատուրգիայի միջև: Ուշարդը, Կասիոպը, Զիմզիմովը եւ չեմ (ես անմեղ եմ, քո աչքերն են մեղավոր), մեզ գիտակցաբար խարում ենք, թե մենք ուրիշ ենք, Աստծո և ոչ՝ սատանայի զավակներ և գիշերը մեր հանցագործ գլուխութը դուրը դնում ենք բարձին և մեղավոր հոգով հանգիստ քնանում մինչև լուսարաց: Դրամատուրգիան ու թատրոնն ունեն ածխածնով հագեցած հասարակական մթնոլորտը մաքրող բացադիկ հզոր ուժ՝ իին Հունաստանից ի վեր: Ժամանակակից հասարակությանը, գուցե ավելի, քան անցյալներում, թթվածին է անհրաժեշտ:

ԱԴԱՄ

Տարօրինակ խաղ մեկ գործողությամբ

Խառնի մասնակիցները

ՀԵՂԻՆԵ

ԳՈՀԱՐ

ՄԱՏՈՒՅՈՂ

ԾԵՐ ՏՂԱՄԱՐԴ

ԶԱՌԱՅՑԱԼ ԿԻՆ

Սրճարան: Երեկո: Հազիվ լսելի երաժշտություն: Խորքում ծեր տղամարդը և կինը համբուրգում են և գրկախառնված դանդաղ անցնում հանդիպակաց վարագույրի ետևը: Սրճարանում ոչ ոք չկա, կարծես աշխարհն անմարդաբնակ լինի: Առաստաղից կախված է պայծառ լուսավորված բյուրեղապակյա ջահ:

ՀԵՂԻՆԵ - (շիփրված դիտում է շուրջը, գալիս նստում է բեմեզրի սեղանի մոտ: Միզարետ է վառում):
Մատուցնդ...

ՄԱՏՈՒՅՈՂ - (սև կոստյումով է, կապույտ թիթեռնիկ փողկապով):
Տիկինն...

ՀԵՂԻՆԵ - Ես կոյս եմ:

ՄԱՏՈՒՅՈՂ - Երեկ դուք կին էիք:

ՀԵՂԻՆԵ - Ես ամեն օր կորցնում և գտնում եմ ինձ:

ՄԱՏՈՒՅՈՂ - Ո՞նց եք կարողանում:
ՀԵՂԻՆԵ - Ականջդ բեր՝ ասեմ:
(Ծշնջում է Մատուցողի ականջին:) Ինձ հետ կամուսնանանք:

ՄԱՏՈՒՅՈՂ - Ինչ եք շահելու:

ՀԵՂԻՆԵ - Ամոթ չէ այս տարիքում կոյս մնամ:

ՄԱՏՈՒՅՈՂ - Քանի՞ տարեկան եք:

ՀԵՂԻՆԵ - Տասներեք:

ՄԱՏՈՒՅՈՂ - Ես մանկապիղծ չեմ:

ՀԵՂԻՆԵ - Բարի երեկո:

ՄԱՏՈՒՅՈՂ - Կապուչինո...

ՀԵՂԻՆԵ - Ես կապուչին՝ ասացի:

ՄԱՏՈՒՅՈՂ - Երեկ դուք նարինջի հյութ խմեցիք, սառուցով:

ՀԵՂԻՆԵ - Զանգիր քաղաքապետարան, թող ինձ մի սեղանակից ուղարկեն, կին կամ տղամարդ, գժվեցի մենակությունից, գոնեմեկը, թեկուզ կատու...

ՄԱՏՈՒՅՈՂ - (զանգում է բջջային

հեռախոսով): Չեն պատասխանում:

ՀԵՂԻՆԵ - Զանգիր կառավարություն, անձամբ վարչապետին:

ՄԱՏՈՒՅՑՈՂ - (զանգում է): Վարչապետը և ամբողջ կառավարությունն արձակուրդում են:

ՀԵՂԻՆԵ - Զանգիր պրեզիդենտի աշխատակազմ:

ՄԱՏՈՒՅՑՈՂ - (զանգում է): Մեռելոց է, բոլորը մեռելոցի մեջ են:

ՀԵՂԻՆԵ - Անտեղ են թողել իմ երկիրը:

ՄԱՏՈՒՅՑՈՂ - Ես քաղաքականությամբ չեմ գրադարակում:

ՀԵՂԻՆԵ - Խնդրում եմ, զանգիր կաթողիկոսին, գոնե մի կատու...

ՄԱՏՈՒՅՑՈՂ - (զանգում է): Նորին սուրբ օծությունը տեղում չէ, այս րոպեին նորակառույց եկեղեցի է օծում:

ՀԵՂԻՆԵ - Ել ո՞վ մնաց... Հա, զանգիր Պուտինին, նա մի բան կանի:

ՄԱՏՈՒՅՑՈՂ - (զանգում է): Ռուսաց թագավորը խոստացավ մի կաշաղակ ուղարկել:

ՀԵՂԻՆԵ - Կեցցե՛ ռուսների թագավորը:

ՄԱՏՈՒՅՑՈՂ - Հիմա կապուչին կրերեմ:

ՀԵՂԻՆԵ - Կաչաղակի համար էլ:

Մասուցողը պարային շարժումներով հեռանում է: Վարագույրի ետևից մի քանի վայրկյան երևում են Ծեր տղամարդու և

Զառամյալ կնոջ գրկախառնված ստվերագծերը: Հեղինեն շպարգում է:

ՀԵՂԻՆԵ - (իրեն դիտելով ձեռքի հայելու մեջ): Լավիկն եմ: Կաչաղակը ինձ կսիրի: Մենք կամուսնանանք և կունենանք շատ երեխաներ:

ԳՈՀԱՐ - (արագ ներս է գալիս և նստում Հեղինեի սեղանի մոտ): Ներիր, ուշացա:

ՀԵՂԻՆԵ - Կաչաղակի:

ԳՈՀԱՐ - Թագավորս վերջին րոպեին միտքը փոխեց, կաչաղակին թոցրեց Աֆրիկա, ես ագռավ եմ:

ՀԵՂԻՆԵ - Ագռավը մարդուց լավ է, մարդիկ այնքան անտարբեր են իմ նկատմամբ:

ԳՈՀԱՐ - Ես Գոհարն եմ: Իսկ դու Հեղինեն ես:

ՀԵՂԻՆԵ - Քեզ ո՞վ ասաց իմ անունը:

ԳՈՀԱՐ - Ամբողջ գիշեր համացանցում եմ լինում:

ՀԵՂԻՆԵ - Համացանցը խայտառակություն է, մտնում է ամեն տեղ, չես կարող նոյնիսկ քո ննջարանում գաղտնիք մնալ:

ԳՈՀԱՐ - Դու սիրում ես սև, նախշակար եղբերով վարտիքներ: Երբ շոգը վրա է տալիս, կրծկալ չես կրում:

ՀԵՂԻՆԵ - Ծոգ ժամանակ հրաժարվում եմ և վարտիքից:

ԳՈՀԱՐ - Դու կանգնում ես ցնցուղի տակ, փակում ես աչքերդ և եր-

կար վայելում սառը ջրաշիթի շոյանքները: Դու մերկ ես քնում, այդ ժամանակ դու ավելի գեղեցիկ ես ու իրապուրիչ, քան մերկ Մախան:

ՀԵՂԻՆԵ - Իմ մասին ավելի շատ բան գիտես, քան ես:

ԳՈՀԱՐ - Աշխարհը գիտի:

ՀԵՂԻՆԵ - Վախենում եմ աշխարհից:

ԳՈՀԱՐ - 21-րդ դարի դեմ խաղ չկա:

ՀԵՂԻՆԵ - Կա, սիրելիս:

ԳՈՀԱՐ - Ո՞րն է:

ՀԵՂԻՆԵ - Ֆուտբոլը: Համալսարանի առաջին կուրսում սիրահարվեցի մի ֆուտբոլիստի: Նա ինձ պառկեցրեց տասնմեկ մետրանոց տուգանային հարվածի նշակետի վրա և կուսությունս առավ:

ԳՈՀԱՐ - Պատկերացրու, ինձ հետ էլ է նման բան պատահել:

ՀԵՂԻՆԵ - Բերլուսկոնին...

ԳՈՀԱՐ - Ո՞վ ասաց:

ՀԵՂԻՆԵ - Անցած շաբաթ համացանցից իմացա:

ԳՈՀԱՐ - Նա ինձ տիրացավ տասնմեկ ֆուտբոլիստների աչքի առաջ:

ՀԵՂԻՆԵ - Քո դեպքն ավելի հետաքրքիր է, քան իմը: Փաստորեն քեզ բռնաբարել է ամբողջ Իտալիան: Չհասկացա, դու կույս չե՞ս:

ԳՈՀԱՐ - Խնդրում եմ, արի այդ մասին չխոսենք:

ՀԵՂԻՆԵ - Բայց սա փիլիսոփայական հարց է՝ լինել, թե՞ն չլինել:

ԳՈՀԱՐ - Կույս եմ:

ՀԵՂԻՆԵ - Ամոթ քեզ:

ԳՈՀԱՐ - Դու էլ ես կույս:

ՀԵՂԻՆԵ - Մի քիչ:

ԳՈՀԱՐ - Կույսի մի քիչը ո՞րն է:

ՀԵՂԻՆԵ - Ծաղկած ծիրանի ծառ:

ԳՈՀԱՐ - Բալենի:

ՀԵՂԻՆԵ - Ես չգիտեմ՝ կո՞յս եմ, թե՞ն կի՞ն:

ԳՈՀԱՐ - Ես չեմ ամաչում իմ կուսությունից:

ՀԵՂԻՆԵ - Ագռավ:

ԳՈՀԱՐ - Կատու:

ՀԵՂԻՆԵ - Այդ ժամանակ ես ապրում էի Դավայաթաղում: Տատս...

ԳՈՀԱՐ - Աստված հոգին լուսավորի:

ՀԵՂԻՆԵ - Աստված կա՞:

ԳՈՀԱՐ - Ես ասացի՝ Աստված կա: Ես ասացի՝ Աստված չկա:

ՀԵՂԻՆԵ - Եթե կույս ես, ուրեմն Աստված ապրում է այնտեղ:

ԳՈՀԱՐ - Ես կույս չեմ:

ՀԵՂԻՆԵ - Այդքան հեշտ ու հանգիստ մի հրաժարվիր:

ԳՈՀԱՐ - Քո կուսությունից մի քիչ ինձ տուր:

ՀԵՂԻՆԵ - Բայց անոնը ինչ դնեմ, որ Աստված ինձնից չխռովի:

ԳՈՀԱՐ - Գոյք պարտքի դիմաց:

ՀԵՂԻՆԵ - Վերցրու, ագռավ, տարկշտացիր, ամեն ինչ քեզ, թողանկույս մնամ, միայն տատիս

ձեռք չտաս, նա իմ հիշողությունն է:

ԳՈՀԱՐ - Նա էլ էր կ՞ըս:

ՀԵՂԻՆԵ - Ի տարբերություն քեզ՝ մենք աշխարհի սկզբից մինչև այսօր կոյս ենք:

ԳՈՀԱՐ - Բայց ինչպես եք շարունակում ապրել ու շատանալ:

ՀԵՂԻՆԵ - Շատանում ենք քչանալով: Հակառակ քեզ, ագռավ, որ իա շատանում ես ու հարստանում՝ մենք անմահ ենք:

ԳՈՀԱՐ - Խոստանում եմ տատիդ մատով չկաչել, ազնիվ խոսք:

ՀԵՂԻՆԵ - Երդվիր:

ԳՈՀԱՐ - Քո արև:

ՀԵՂԻՆԵ - Դու թքած ունես լուսնի ու արևի վրա: Ասս ու երդվիր՝ եթե խարեմ, դժոխքի բաժին դառնամ:

ԳՈՀԱՐ - Ինչ դաժանն ես:

ՀԵՂԻՆԵ - Կույրերը չեն տեսնում երկինքը:

Մատուցողը երկու գավաք կապուին է դնում սեղանին: Նա սպորտային համազգեստով է: Ծեր տղամարդն ու Զառամյալ կինը դուրս են գալիս վարագույրի ետևից և շարունակում համբուրգել: Խաղի հերոսուիթերը նկատում են նրանց առաջին անգամ:

ԳՈՀԱՐ - Ովքե՞ր են:

ՄԱՏՈՒՑՈՂ - Երկու մարդ:

ՀԵՂԻՆԵ - Շո՞ն է:

ՄԱՏՈՒՑՈՂ - Նրանք ամբողջ կյան-

քում ապրել են սիրո մեջ, բայց էլի ծարավ են, գերեզմանում էլ սեր կանեն ու չեն հագենա:

ԳՈՀԱՐ - Ռոմեո և Ջուլիետ:

ՄԱՏՈՒՑՈՂ - Ռոմիկն ու Ջուլիկը շոու են:

ՀԵՂԻՆԵ - Աշխարհը շոու է, բոլորը ծիծաղում են և լաց լինում: (*Հեկեկալով*) Վերադարձրեք իմ կուսությունը:

ԳՈՀԱՐ - (*հուզված*): Իմն էլ, իմն էլ... ես էլ դու ես, դու էլ՝ ես:

ՄԱՏՈՒՑՈՂ - Հանգստացեք, տիկնայք և պարոնայք, եթե ծշմարտությունը մոռանանք՝ կմնա սուտը:

ՀԵՂԻՆԵ - Տատս մի տղա կատու ուներ, մեծ, նախշուն, տեղով կրակրոց էր, կատու չէր, վագր էր, ծառից ծառ էր ցատկում և բմբահանանում ագռավներին ու կաշաղակներին: Դավայաթաղի էգ կատուները նրանից հղիացան և ծնեցին հարյուրավոր վագրիկներ: Մեր թաղից մկներն ու առնետները սարսափած փախան Հյուսիսային պողոտա և քաղաքամերձ շքեղ առանձնատները: Այսպես պատահեց: Հետո նրան տարան Մոսկվա՝ որպես գոյք պարտքի դիմաց, իմ կուսության օրինակով: Անցյալ տարի Ադամից հրավեր ստացա՝ այցելել Փարիզ, բայց գնացի Մոսկվա, որտեղ ոչ մի ծանոթ չունեի: Ես

սիրում եմ թանգարաններ ու թատրոն: Ամբողջ կյանքում երազել եմ դերասանուի լինել և խաղալ Լիր արքայի դերը, բայց, ինչպես տեսնում եք, մնացի կոյս կին:

ԳՈՀԱՐ - Դու հիանալի կին ես:

ՀԵՂԻՆԵ - Մի օր էլ աղմկոտ-հսկայական քաղաքում զբոսնելիս լսեցի մլավոց...

ՄԱՏՈՒՅՈՂ - Մյառո...

ՀԵՂԻՆԵ - Ոչ քո գոեհիկ ձայնը: (*Նուրբ ու սրտալից մլավում է:*) Մյառո, մյառո... Այդ անուշ ձայնը գրկած, կարծես երիտասարդությունս էի գրկել, այս ու այն կողմքայլեցի և մեկ էլ ինձ տեսա կենդանաբանական թանգարանի ընդարձակ ցուցասրահում: Աչքերս չհավատացին ու զարմացան, հոգիս հավատաց, քիչ մնաց՝ երջանկությունից խելագարվել:

ԳՈՀԱՐ - Եթե դու գժվես, ես էլ կգժվեմ:

ՀԵՂԻՆԵ - Բաց երախով կոկորդիլոսի ու գորշ արջի հարևանությամբ, բոլոր կողմերից խոլ փակված ապակե վանդակում տատիս կատուն էր...

ՄԱՏՈՒՅՈՂ - (*մոտենալով*): Մյառո:

ԳՈՀԱՐ - Զայնդ կտրիր, ագռավ:

ՄԱՏՈՒՅՈՂ - Մեր քաղաքում ագռավները շատացել են, որովհետև աղբն է շատացել:

ԳՈՀԱՐ - Զայնդ: Գնա, նարինջի հյութ բեր:

ՄԱՏՈՒՅՈՂ - Սառուցնվ, թե՞ առանց սառուց:

ԳՈՀԱՐ - Բնական, թարմ, ջրալի նարինջ և խնձոր:

ՄԱՏՈՒՅՈՂ - Խնձորը կարմիր...

ՀԵՂԻՆԵ - Կեսուրս իմ կարմիրը վաղուց խժոել է:

ՄԱՏՈՒՅՈՂ - Հասկացա, պարոն: (*Հեռանում է:*)

ՀԵՂԻՆԵ - Կատվիս հերձամահ էին արել ու որովայնը թեփ լցրել: Հպարտ գլուխը դրել էր առաջ պարզած հզոր թաթերին: Աչքերն առաջվա պես կայծեր էին ցոլացնում: Նա ինձ ձանաչեց: Ես շոյեցի սառն ապակին և զգացի նրա մեջքի ջերմությունը: Ցանկացա մտնել վանդակի մեջ ու մեկնվել նրա կողքին, սիրել, գրկել, սիրել մինչև արևը հանգեր և աշխարհը վերջանար:

ԳՈՀԱՐ - Ինձ գրկիր, ես եմ քո վագրը:

ՀԵՂԻՆԵ - Ես լուսանկարեցի նրան՝ հավերժացնելով մեր ապրած և Աստծո կամոք դեռ ապրելիք կյանքը: (*Պայուսակից ծալծված թուղթ է հանում և դանդաղ, զգուշություն բաց անում: Ազդագրի մեծության սպիտակ թուղթ, որին գիր ու նկար չկա:*) Նայիր:

ԳՈՀԱՐ - (*հանդիսատեսին ի տես շուռումուտ տպակ թուղթը*): Ո՞ւր է կատուն:

ՀԵՂԻՆԵ - Աղամն է:

ԳՈՀԱՐ - Աղամն ով է:

ՀԵՂԻՆԵ - Ամուսինս:

ԳՈՀԱՐ - (Չարունակելով ուշադիր զննել թուղթը:) Կատո՞ւն...

ՀԵՂԻՆԵ - Աղամը:

ԳՈՀԱՐ - Ոնց որ Ալեն Դելոնը լինի:

ՀԵՂԻՆԵ - Նա ամեն գիշեր գալիս է անկողինս և առավոտյան վերադառնում Փարիզ: Նա այնտեղ կանացի ներքնազգեստների բիզնես ունի:

ԳՈՀԱՐ - Դելոնը:

ՀԵՂԻՆԵ - Կատուն: (Ջրուցակցից վերցնում է թուղթը, պատառում և կտորները շարտում է օդ:)

ԳՈՀԱՐ - Ինչո՞ւ ծղզեցիր կատվին:

ՀԵՂԻՆԵ - Ես կենդանի Աղամին եմ սիրում:

ԳՈՀԱՐ - Իսկ նա սիրո՞ւմ է քեզ:

ՀԵՂԻՆԵ - Դավաճանում է գիշեր ու ցերեկ:

ԳՈՀԱՐ - Ո՞վ է այդ պոռնիկը:

ՀԵՂԻՆԵ - Չկարծե՞ կատու է կամ կաշաղակ: Նա Ալեն Դելոնն է: Գիշերներն ինձ տիրանալիս՝ նա Ալենին է տիրանում: Երբ առաջին անգամ դա զգացի ու հասկացա, Աղամին ասացի՝ Աղամ, անամոթ, վերադարձիր ինձ մոտ: Նա արդարացավ՝ սիրելիս, ասաց, Ալենի հետ պառկելիս է՝ քեզ եմ սիրում, Աստված վկա:

ԳՈՀԱՐ - Երկուսին էլ կսպանեմ: Ես

չեմ կարող հանգիստ ապրել, երբ ինձ դավաճանում են:

ՀԵՂԻՆԵ - Երբ սիրում ես, պետք է կարողանաս դավաճանության ցավն ու վիրավորանքը կոլ տալ: Ինձ սպանիր:

ԳՈՀԱՐ - Քեզ սպանելով՝ ինձ կսպանեմ, քո մեջ ներկա եմ ես, դու՝ իմ մեջ:

Ծեր տղամարդն ու Զառամյալ կինը անցնում են վարագույրի ետև՝ շարունակելով նույնկերպ համբուրվել: Մատուցողը վառվող մոմերով հսկայական տոքք է բերում: Այժմ նա կարմիր լողավարտիքով է և մեզ արդեն ծանոթ թիթեռնիկ փողկապով:

ՀԵՂԻՆԵ - (նայում է վարագույրի կողմը): Տորթը տուր նրանց:

ՄԱՏՈՒՅՈՂ - Ժամանակ չունեն ու տելու:

ՀԵՂԻՆԵ - Տար Փարիզ, տուր Աղամին, նա տորթ շատ է սիրում: Մի անգամ ինձ ասաց՝ ոնց որ տորթ լինես:

ԳՈՀԱՐ - Բայց ես տորթ չեմ:

ՄԱՏՈՒՅՈՂ - Տանեմ Պուտինին:

ԳՈՀԱՐ - Արագացրու: Գույք պարտքի դիմաց:

Մատուցողը, տոքքը գլխավերելում խաղացնելով, հեռանում է:

ԳՈՀԱՐ - (նրա ետևից): Կարմիր խնձորը մոռացար:

ՀԵՂԻՆԵ - Քիչ էր մնում՝ նրան շփոթեի Աղամի հետ:

ԳՈՀԱՐ - (բղավում է): Էյ, մատուցող, դու Ալեն Դելոնն ես:

ՀԵՂԻՆԵ - Եթե Դելոնը չէ, որեմն Ադամն է:

ԳՈՀԱՐ - Կասկածում եմ:

ՀԵՂԻՆԵ - Ծանակում է՝ հավատում ես:

ԳՈՀԱՐ - Օ՛... կարծես արև լինի:

ՀԵՂԻՆԵ - Ո՞ւր ես նայում:

ԳՈՀԱՐ - Արևից էլ պայծառ ջահ է:

ՀԵՂԻՆԵ - Ես եմ նկարել: Ես Արամին այդպես եմ պատկերացնում:
Երկար մի նայիր, նրա լուսից աչքերդ կկուրանան:

ԳՈՀԱՐ - Զայն լսեցի...

ՀԵՂԻՆԵ - Տատիս կատուն մլավեց:

ԳՈՀԱՐ - Գուցե Ադամը...

ՀԵՂԻՆԵ - Նա այդպես չի խոսում:

ԳՈՀԱՐ - Ինչ գեղեցիկ կուրծք ունես,
ոնց որ թափանցիկ ամայի տակից
նայող կաթնագույն լուսին լինեն:

ՀԵՂԻՆԵ - Ադամն ինձ ամուսնանալու առաջարկություն արեց, երբ շոյում էր կուրծքս: Այդ շոյանքից հղիացա և ձիշտ ինն ամիս հետո ծնեցի մեր աղջկան: Դա շատ դժվար ծննդաբերություն էր, միքանի անգամ երջանկությունից մեռա:

ԳՈՀԱՐ - Դու երեխա՞ ունես:

ՀԵՂԻՆԵ - (կարոտալից նայում է աներևույթ հորիզոնին): Այնտեղ է:

ԳՈՀԱՐ - (նայելով նոյն ուղղությամբ): Ինչ գեղեցիկ աղջիկ է, քեզ է նման:

ՀԵՂԻՆԵ - Նա իմ սիրտն ու հոգին է,
իմ կյանքի երազանքը:

ԳՈՀԱՐ - Անունն ինչ է:

ՀԵՂԻՆԵ - Ադամ:

ԳՈՀԱՐ - Քո չափ սիրում եմ Ադամին:

ՀԵՂԻՆԵ - Մեկ էլ ասա:

ԳՈՀԱՐ - Քեզնից առավել:

ՀԵՂԻՆԵ - Կուրծքս ցանկանում է, որ դու իրեն շփվես քո գայթակղիչ շուրթերով:

ԳՈՀԱՐ - Տուր... Դողում ես...

ՀԵՂԻՆԵ - Դու էլ ես դողում:

ԳՈՀԱՐ - Բավականությունից:

ՀԵՂԻՆԵ - Ինչ քաղցր ես համբուրում, կարծես բանաստեղծություն լինի:

ԳՈՀԱՐ - Կուրծքդ է բանաստեղծություն:

ՀԵՂԻՆԵ - Ադամն է բանաստեղծությունը, կա և չկա:

ԳՈՀԱՐ - Այս գիշեր մենք միասին կընենք՝ ես, Ադամը և դու:

ՀԵՂԻՆԵ - Նաև տատիս կատուն:

ԳՈՀԱՐ - Բոլորս՝ մերկ:

ՀԵՂԻՆԵ - Նմանապես և ոեմիսորը:

ԳՈՀԱՐ - Դրամատուրգին չմոռանանք:

ՀԵՂԻՆԵ - Տատս երբ լավաշ էր թխում, ախորժալի բույրը տառածվում էր ամբողջ քաղաքում:

Հիմա քաղաքը լցված է թունավոր աղբահոտով: (Կանչում է:) Էյ, Մատուցող, տատիս լավաշը քեր:

ՄՆԱՆՈՒՄ է Մատուցողը՝ հազին
կանացի մինի շրջազգեստ: Պա-
րանոցին նույն թիրենմիկ փող-
կապն է:

ԳՈՀԱՐ - Սա սրճարան է, թե՛ մոդա-
ների ցուցադրման սալոն:

ՄԱՏՈՒՑՈՂ - Լավաշ չունենք:

ԳՈՀԱՐ - Ի՞նչ ունեք:

ՄԱՏՈՒՑՈՂ - Եվայի ատամների
խոզանակը:

ԸԵՂԻՆԵ - Աղամին թեր առաջս, ու-
զում եմ նրա հետ ամուսնանալ:

ՄԱՏՈՒՑՈՂ - Աստված Աղամին
ստեղծեց կավից, իսկ Եվան նրա
կողոսկրն է: Բարև, տիկին Եվա:

ԸԵՂԻՆԵ -

(միաձայն): Բարև:

ԳՈՀԱՐ -

ՄԱՏՈՒՑՈՂ - Աստված Աղամին ու
Եվային տարավ դրախտ և ասաց՝
մի բարձի ծերանաք: Մի սեք-
սուալ գիշեր նրանք այնքան
ուշաթափվեցին, որ իրար ձեռքից
խելով՝ կծեցին արգելված խնձո-
րը: Աստված շատ բարկացավ և
նրանց արտաքսեց դժոխք, որ-
տեղ գործում էին Երևանի բարո-
յական օրենքները: Ահա նրանց
խնձորի մնացորդը, ծաշակեք:
(Խնձորը դնում է սեղանին:)

ԸԵՂԻՆԵ - (խնձորը կծելով): Քաղցր
է:

ՄԱՏՈՒՑՈՂ - Անուշ...

ԳՈՀԱՐ - Տուր, մի բերան ես էլ կծեմ:
(Կծում է:)

ՄԱՏՈՒՑՈՂ - Քեզ էլ անուշ...

ԸԵՂԻՆԵ - Զանգիր Աստծուն, թող
մեզ կրկին դրախտ ուղարկի:

ՄԱՏՈՒՑՈՂ - (զանգում է): Տեր

Աստված... Յա... (Վախեցած խա-
չակնքում է): Սատանայի ա-
կանջն ընկա... Սիրելի տեր
Աստված, երկու հիանալի հածա-
խորդ ունեմ՝ Եվան ու Եվան,
նրանց արանքում՝ Աղամը,
խնդրում եմ, երեքին էլ դրախտ
տար, թե չէ ինքնասպան կլինեն:
Ի՞նչ... Պարոններ, ասում է՝ Ժա-
մանակակից մարդկության առաջ
դրախտի դուռը փակ է:

ԳՈՀԱՐ - Կաշառիր, թող բացի:

ԸԵՂԻՆԵ - Ի՞նչ ես ցցվել, կաշառք
տուր, մի բան մտածիր:

ԳՈՀԱՐ - Թիրենոնիկ փողկապդ նվի-
րի Աստծուն:

ԸԵՂԻՆԵ - Քեզ մատաղ արա:

ՄԱՏՈՒՑՈՂ - Դրախտի պատու-
հանն էլ փակեց: Հաշտվեք դժոխ-
քի հետ:

Երկար լրություն: Գայլի ոռնոց:
Տեր տղամարդը և Զառամյալ կի-
նը դուրս են գալիս վարագույրի
ետևից: Տղամարդու ձեռքին
տորքն է, Զառամյալի ձեռքին շե-
փորք: Դանդաղ մոտենում են,
տորքն ու շեփորք դնում սեղանի
վրա:

ԾԵՐ ՏՂԱՄԱՐԴ - Մենք եկանք, որ-
պեսզի դուք գնաք:

ԶԱՌԱՄՅԱԼ ԿԻՆ - Մենք գնում
ենք, դուք մնացեք:

Ծերերն անցնում են վարագույրի ետև: Մասուցողը փշում է շեփորը, ձայնը կարծես զոյուրյան վերջակետի նշան լինի:

ՀԵՂԻՆԵ - Այսօր ուրբաթ է:

ԳՈՀԱՐ - Վաղը կլինի հինգշաբթի:

ՀԵՂԻՆԵ - Մի նայիր ջահին, Ադամը չի սիրում, երբ իրեն նայում են չտեսի պես:

ՄԱՏՈՒՑՈՂ - (Հեղինեին): Ադամ, եղբայր պատվական, ստորագրիր հայերեն և ֆրանսերեն: (Անձեռոցիկ ու գրիչ է մեկնում:) Ես սրբությամբ պահպանում եմ իմ բոլոր աննման հաճախորդների ստորագրությունները:

ՀԵՂԻՆԵ - (Ստորագրում է, Գոհարին): Դու էլ ստորագրիր, Ադամը քեզ սիրում է:

ԳՈՀԱՐ - Հին հայերեն ստորագրեմ:

ՄԱՏՈՒՑՈՂ - Թեկուզ՝ անգլերեն, բայց ոչ մի դեպքում՝ թուրքերեն:

ԳՈՀԱՐ - (Ստորագրում է): Զինարեն ստորագրեցի:

ՄԱՏՈՒՑՈՂ - Դուք շատ բարի եք, ազնիվ ու ճշմարտախոս: Բայց ճշմարտությանը գին տվող չկա: Ստի գինն է վեր թռել: Ամեն ինչ՝ սուս ու թանկ:

ՀԵՂԻՆԵ - Երբ աշխարհն այլասերվում է, դու երազում ես քո սիրո անմարդաբնակ կղզին:

ԳՈՀԱՐ - Որտե՞ղ է... ես էլ եմ գալիս:

ՄԱՏՈՒՑՈՂ - Գնամ Փարիզ, Ադամն էլ ստորագրի:

ՀԵՂԻՆԵ - Հիմա նա Լոնդոնում է:

ՄԱՏՈՒՑՈՂ - Ներող կլինեք, մի քանի րոպեով բացակայելու եմ, վազեմ Լոնդոն և արագ ետ վերադառնամ: (Շրջվում է:)

ՀԵՂԻՆԵ - Սպասիր: Հենց նոր նա հասավ Մադրիդ:

ՄԱՏՈՒՑՈՂ - Բոնեմ Մադրիդի ժամփան:

ՀԵՂԻՆԵ - Մինչև հասնես, նա կլինի Հոռոմում:

ՄԱՏՈՒՑՈՂ - (Նյարդային): Հետո...

ՀԵՂԻՆԵ - Լյու-Յորք:

ՄԱՏՈՒՑՈՂ - Հանոն նրա ստորագրության՝ պատրաստ եմ գնալ Ամերիկա:

ՀԵՂԻՆԵ - Նեղություն մի կրիր, նա դրախտում է:

ՄԱՏՈՒՑՈՂ - Ե, կգնամ դրախտ:

ՀԵՂԻՆԵ - Դրախտի դուռը և բոլոր պատուհանները փակ են:

ՄԱՏՈՒՑՈՂ - Գնամ ջարդեմ դուռը, ես չեմ սիրում պարտվել:

ՀԵՂԻՆԵ - Միամիտ մարդ, եթե կարծում ես՝ տատիս կատուն պարտված է, խորապես սխալվում ես:

ՄԱՏՈՒՑՈՂ - Քարդեմ, փշոեմ...

ՀԵՂԻՆԵ - Ես անեմ Ադամի ստորագրությունը, չէ՞ որ նրա սիրելի կինն եմ, նա՝ իմ օրինական ու հավատարիմ ամուսինը, Աստված է մեզ իրար բերել, մենք մի հոգի ու մարմին ենք: (Ստորագրում է:)

ՄԱՏՈՒՑՈՂ - Ադամից լավ ստորագրեցիր:

ԳՈՀԱՐ - Տորթը մատուցիր Ալեն
Դելոնին, թող Ադամից ձեռք քա-
շի, թե չէ կսպանեմ:

ՄԱՏՈՒՑՈՂ - Որտե՞ղ է Ադամը:

ՀԵՂԻՆԵ - Լոնդոնում փնտրիր:

ՄԱՏՈՒՑՈՂ - Ո՞վ եմ ես:

ԳՈՀԱՐ - Անձնական դերանուն:

ՄԱՏՈՒՑՈՂ - Կապուչինո, թե՞ կար-
միր խնձոր...

ՀԵՂԻՆԵ - Սառուցով նարինջի հյութ
և ատրճանակ:

ՄԱՏՈՒՑՈՂ - Հրամանքդ ի կատար,
պարոն: (*Հեռանում է:*)

ԳՈՀԱՐ - Ադամը քեզ ինչպես է սի-
րում:

ՀԵՂԻՆԵ - Ինչպես ուրիշ ոչ մի տղա-
մարդ: Նա ինձ պատում է, ծվեն-
ծվեն անում, խելագրեցնում,
հասցնում մահացու ուշաթ-
փության: Մեռնում եմ և չեմ ցան-
կանում արթնանալ: Նա համ-
բուրում է կուրծքս, ցավալի կծո-
տում, անվերջ համբուրում, ինձ
մեռածությունից ետ բերում, որ
նորից ու դարձյալ քաղցրորեն
սպանի:

ԳՈՀԱՐ - Ամբողջ կյանքում այդպի-
սի տղամարդ եմ երազել: Ո՞ւր է,
չկա: Գուցե տիեզերքնիմ են
նրանք: Ամեն գիշեր երազում
տեսնում եմ նրան, գալիս գրկում
է ինձ, մեկ էլ արթնանում եմ և գի-
տակցում՝ գիրկս դատարկ է, ես
միայնակ եմ: Քո կինը երջանիկ է:

ՀԵՂԻՆԵ - Բոլոր մարդիկ ձգտում են
երջանկության և չեն հասնում:

ԳՈՀԱՐ - Քո երջանկությունից մի
կտոր տուր ինձ, շատ չեմ ասում,
ընդամենը մի կտոր, այդքանն էլ
բավական է, որ երջանիկ լինեմ:

ՀԵՂԻՆԵ - Ինչպես...

ԳՈՀԱՐ - Թող այս գիշեր Ադամը գա
իմ անկողինը, համբուրի շուր-
թերս, մի գիշերն ինչ է որ, ընդա-
մենը մի գիշեր:

ՀԵՂԻՆԵ - Սիրո մեկ գիշերն էլ է հա-
վերժություն: Այդ գիշերը չի լուսա-
նում երբեք:

ԳՈՀԱՐ - Խնդրում եմ:

ՀԵՂԻՆԵ - Ուզում եմ քեզ երջանկաց-
նել, հավատա, բայց չեմ կարող:

ԳՈՀԱՐ - Գոնե գիշերվա մեկ ժամը:

ՀԵՂԻՆԵ - Հնարավոր չէ:

ԳՈՀԱՐ - Խնդրում եմ, զանգիր Լոն-
դոն, Ադամին ասա՝ այս գիշեր
մեկ րոպե ինձ է սիրելու, մեկ րո-
պե, ոչ ավելի:

ՀԵՂԻՆԵ - Կա րոպե, որը չունի
սկիզբ և վերջ:

ԳՈՀԱՐ - Ես քեզ կսպանեմ, Եվա:

ՀԵՂԻՆԵ - Սպանելով ինձ՝ դու
կսպանես Ադամին:

ԳՈՀԱՐ - Խնդրում եմ, Ադամին մի
սպանիր, ես սիրում եմ նրան, այ-
լապես ինչո՞ւ ծնվեցի, որ ապրեմ
այս անսեր ու ավազակ կյանքը:

ՀԵՂԻՆԵ - Թվաբանությունը պայմա-

<p>նականություն է: Սրբիր արցունքներդ:</p> <p>ԳՈՀԱՐ - Ինչո՞ւ ես արտասպառ: Առավիտյան Աղամին կվերադարձնեմ քեզ:</p> <p>ՀԵՂԻՆԵ - Աստված չի ստեղծել Ադամին:</p> <p>ԳՈՀԱՐ - Հապա ո՞վ:</p> <p>ՀԵՂԻՆԵ - Ես:</p> <p>ԳՈՀԱՐ - Դու գր՞ո՞ն ես:</p> <p>ՀԵՂԻՆԵ - Աստված չանի:</p> <p>ԳՈՀԱՐ - Ո՞վ ես:</p> <p>ՀԵՂԻՆԵ - Երազող կին: Երբ բոլորը խոլ են քո հիգու ձայներին, դու միայնակ ես, դու ես և դու, երբ գիշերը չի լուսանում, դու երազում ես երանելի գոյությունը, որը ոչ մի տեղ չի եղել, չկա ու չի լինելու: Ես հորինեցի այս հեքիաթը՝ որպես սիրող սրտերի միսիթարանք: Ես վառեցի ջահը:</p> <p>ԳՈՀԱՐ - Համբուրիր շուրթերս:</p> <p>ՄՈՒՏԵՆՈՒՄ է Մատուցողը: Այժմ նա ծաղրածովի հազուստ-կապրատով է: Նոյն քիքեռնիկ փողկապը: Փողկապը հանում է և հազցնում Հեղինեի պարանոցին, իսկ նրա մարգարտյա ուլունքաբը՝ իր:</p> <p>ԳՈՀԱՐ - Ո՞ւր է տորթը:</p> <p>Խլացուցիչ կրակոց: Բյուրեղյա ջահը փշրվելով թափվում է ներքև: Խավար մքնեցում: Ծեփորի կաղկանձյուն ելեջումները: Երբ աստիճանաբար լուսավորվում է, սրճարանում ոչ ոք չկա: Բոլոր սեղաններն ու աքոռները անկանոն շրջված են: Չայն. թվում է՝ կատուն մլավեց:</p>	<p>ՄԱՏՈՒՑՈՂ - Աղամն ու Դելոնը մինչև վերջ կերան:</p> <p>ՀԵՂԻՆԵ - Դու մնացել ես իին աշխարհում:</p> <p>ՄԱՏՈՒՑՈՂ - Համբուրեմ կուրծքդ:</p> <p>ՀԵՂԻՆԵ - Անբարոյական:</p> <p>ԳՈՀԱՐ - Խնձորն ինչ արեցիր:</p> <p>ՄԱՏՈՒՑՈՂ - Կեսուրդ կերավ և համոզվեց, որ Աղամի հետ ամուսնանալուց առաջ ես կորցրել կուսությունդ:</p> <p>ՀԵՂԻՆԵ - Տուր ատրճանակը:</p> <p>ՄԱՏՈՒՑՈՂ - (ատրճանակը դնում է սեղանին): Խնդրեմ, պարոն: Թանկ արժի:</p> <p>ՀԵՂԻՆԵ - Ինչքան:</p> <p>ՄԱՏՈՒՑՈՂ - Մի ամբողջ կյանք:</p> <p>ՀԵՂԻՆԵ - Ծատ էժան է:</p> <p>Հեղինեն ատրճանակի փողն ուղղում է Գոհարի վրա:</p> <p>ԳՈՀԱՐ - (սարսափահար): Զկրակես...</p> <p>Հեղինեն ատրճանակի փողն ուղղում է իր քունքին:</p> <p>ԳՈՀԱՐ - (սարսափած): Քեզ մի սպանիր, խնդրում եմ, Աղամին չեմ ուզում, լրիվ քեզ մնա:</p> <p>ՀԵՂԻՆԵ - (ատրճանակի փողն ուղղելով ավելի պայծառ շողացող ջահին): Մեռիր, Աղամ, սիրելիս...</p>
--	--

ՄԵՐ ԼԵՂԻՆԱԿԸ ՄԵՐ ԼԵՂԻՆԱԿԸ ՄԵՐ ԼԵՂԻՆԱԿԸ

**Կարինե
ԽՈԴԻԿՅԱՆ**

Այս պիեսին հասնելու համար ճամփաս շատ երկար էր՝
ԱՄՆ ու ֆրանսիական հարավ, Մերձավոր Արևելք ու
Թուրքիա... և ամենուր տեսնում էի 1828 թվականի իմ
Էրզրումը: Եղ այդ բոլոր ճամփաներն
անցնում էին իմ Էրզրումով:

ՄԵԿ ԺԱՄ ՀԻՇՈՂՈՒԹՅՈՒՆ

Դրամա երկու գործողությամբ

Մի բուռ բարություն...
Վ. ՍԱՐՈՅԱՆ

Գործող անձինք

ԱՆԴՐԵ ԱՐՍԵՆ
ՄԱՐԻ ԴԵԾԱՆԵԼ
ՖԻԼԻՊ ԱՐՄԱՆԵԶՆ
ԺԱՄ ՊԵՐԻԿ

Գիտաժողովի
մասնակիցներ

ԱՆԴՐԵ ԱՐՄԵՆԻ ընտանիքը՝
ԱՊՁՆԱԿ՝ ԶԱՊԵԼ
ՄԵԾ ՄԱՅՐ - Զաղելի ՏԱՏՐ
ՀԱՅՐ - Զաղելի ԽԱՅՐ
ՄԱՅՐ - Զաղելի ՄԱՅՐ
ԱՎԱԳ ԵՎՐԱՅՐ - Զաղելի ԱՎԱԳ ԵՆՔԱՅՐ
ԱՎԱԳ ՔՈՒՅՐ - Զաղելի ԱՎԱԳ ՔՈՒՅՐ
ՄՊԱՍՈՒՀԻ

Գործողությունը կարող է կատարվել Թուրքիայի ցանկացած քաղաքում,
մեր օրերում:

ԱՌԱՋԻՆ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹՅՈՒՆ

Բեմը դահլիճի նախարարահն է: Դիմացը՝ բեմի խորքում՝ դահլիճ տանող
դրուն է: Ազ կողմում՝ սեղան զովացուցիչ ջրերով, քիչ այն կողմ՝ ելքի
դրուն է: Զախ կողմում այդի նայող լայն պատուհան է:
Վարագույրի բացվելուն հրեթացս, աստիճանաբար լսելի են դառնում ե-
լույր ունեցողների խոսքի հատվածներ, որոնք ընդմիջվում են դահլիճում
գտնվողների արձագանքներով, երբեմն՝ զուսպ ծափահարությամբ:

ՏՂԱՄԱՐԴՈՒ ՃԱՅՆ - «Մարդկային հիշողությունը եզակի երևոյթ է: Հիշողության որոշ տարրեր ունեն անգամ միաբարձիք պարզագույն օրգանիզմները: Բայց միայն մարդիկ են հիշողության թուլանալուց բողոքում: Ինչպես պահպանել ու բարելավել հիշողությունը»:

ԿԱՆԱՑԻ ՃԱՅՆ - «Հիշողության բազմաթիվ տեսությունների առկայությունն անգամ մինչև վերջ դեռ չի հստակեցրել, թե ինչպես է կատարվում ինֆորմացիայի յուրացումն ու մտապահումը: Գուցե մի օր գիտնականները բացահայտեն հիշողության առեղծվածը, և այդ ժամանակ հիշողության հետ կապված բոլոր պրոբլեմները կլուծվեն մեկ անգամ և ընդմիշտ: Ամեն մարդ ունի մտապահելու՝ միայն իրեն հատուկ միջոցները: Ինչն է ազդում հիշողության վրա: Հիշողությունը թուլացնում կամ ուժեղացնում են տարրեր գործոններ, որոնցից առաջինը ինֆորմացիայի կարևորությունն է: Ինչքան մեզ համար կարևոր է ինֆորմացիան, այնքան լավ ենք այն մտապահում: Բայց միշտ չէ, որ այդպես է»:

ՏՂԱՄԱՐԴՈՒ ԾԵՐՈՒՆԱԿԱՆ ՃԱՅՆ - «Հիշողության դասակարգման տարրեր միջոցներ կան, առանձնացնում են ժառանգական և անհատական հիշողությունը: Հի-

շողության հետ երբեմն կատարվում են ավելի քան անսովոր երևոյթներ: Բժշկական պրակտիկայում հայտնի են դեպքեր, երբ մահվան եզրին հայտնված մարդիկ պատմել են, որ տեսել են իրենց ապրած կյանքն՝ ամբողջովին: Դասական օրինակ, որ համարյա բոլոր ուսումնական ծեռնարկներում է տեղ գտել. տարեց իսպանացին շատ բարձր ջերմության մեջ անսպասելի խոսել է հազվագյուտ մի բարբառով, որն իմանալ չէր կարող: Ավելի ուշ պարզվեց, որ շատ փոքր հասակում նա ապրել է երկրի այն վայրում, որտեղ խոսել են հենց այդ լեզվով»:

ԿԱՆԱՑԻ ՃԱՅՆ - «Պատմություն ունենալու համար պարտական ենք հիշողությանը: Ու թեև ամեն մի մարդու հիշողության կենսաբանական մեխանիզմները նույն են, ինչ մնացած ողնաշարավորներինը՝ արհեստական հիշողությունը ազատագրում է մեր ուղեղն ու նշանակալի չափով որոշում, թե ինչ է մեզ անհրաժեշտ և ինչ կարող ենք մենք մտապահել»:

Վարագույրի բացվելուց հետո դեռ որոշ ժամանակ լավում է վերջին գեկուցողի խոսքը, հետո հնչեղ մի ճայն արտաքերում է՝ «Ընդմիջում», իսկ վայրկյաններ անց բացվում է դրուն ու մեկը մյուսի հետևից դուրս են գալիս գի-

Մատողութիւնի մասնակիցները: Մի մասն ուղղվում է դեպի սեղանը, մյուսները՝ փոքր խմբերով, շարունակում են դահլիճում սկսված խոսակցությունը: Քջայինով խոսելով՝ աջ նախարեմ է գալիս Ֆիլիպ Արմաքեյնը, կամաց, բայց վճռական ինչ-որ բան է փորձում համոզել խոսակցին:

Մարի Դեշանելն անջատվելով խմբից՝ գալիս-կանգնում է պատուհանի մոտ, դուրս է նայում: Նա այնախի անկախ դիրքով է կանգնել, որը պետք է հուշի՝ նախընտրում եմ մենակ մնալ:

Չըով լի երկու բաժակ ճեռքին՝ նրան է մոտենում Ժան Պերիեն:

ԺԱՆ - Անգամ այստեղ կարողանում եք առանձնանալ:

ՄԱՐԻ - (Չրջվելով նրա կողմը): Անհնար է անտարբեր մնալ այսպիսի տեսարանի առջև:

ԺԱՆ - (հպանցիկ հայացք նետելով դուրս): Զարմանում եմ, ուղեղի ամենախոր ծալքերը մաթեմատիկական բանածեսի վերածողը ինչպես կարող է հիանալ թեկուզ և լավ խնամված, բայց գաղոնով:

ՄԱՐԻ - Ուզում եք ավելի արագմատիկ երևալ, քան իրականո՞ւմ եք... (Խորամանկ ժպիտով): Բայց ես գիտեմ, ոմանք էլ անտարբեր չեն ստորջրյա որսի նկատմամբ:

ԺԱՆ - Եթե կարծում եք, որ համեմատությունը տեղին էր, չեմ առարկի, թեև... երբսէ ջրի տակ սուզվել եք... Կարող եք չպատասխանել, գիտեմ, որ ասելու եք

«ոչ»: Իսկ դա աննկարագրելի զգացում է... (Անսպասելի և աստիճանաբար ոգևորվելով:) Միթե մարդու ծեռքով ստեղծվածը կառող է համեմատվել բնության արարչության հետ: Այս ծաղիկներն ու գաղոնը մարդու երևակայության արդյունք են, որոնց դեմ, անկեղծ ասած, ոչինչ չունեմ, բայց միայն պատկերացրեք ջրի տակ, ուր չի հասնում այդ նոյն մարդու ծեռքը, ամեն ինչ որքան նախաստեղծ է ու անկրկնելի...

ՄԱՐԻ - Ժան, բայց դուք պոետ եք... Զգիտեի:

ԺԱՆ - (Նեղվելով անկեղծ պոռթկումից՝ փորձում է արագ թեման փոխել): Իսկ ես գիտեմ, որ գեղեցիկ տեսարանով հիանալու ծեր ցանկությունը ընդամենը մեղավորիս անտեսելու պատրվակ է: (Մեկնելով բաժակը:) Բայց ես էլ կարող եմ պատրվակ գտնել՝ իմ գոյության մասին հիշեցնելու համար: Խնդրեմ:

ՄԱՐԻ - Հածոյքով: Հրաշալի պատրվակ է... (Հածոյքով խմելով ջուրը:) Ավելի ու ավելի եմ համոզվում, որ ջուրը մաքրում է ոչ միայն ուղեղը, այլև՝ աչքը:

ԺԱՆ - Այսինքն...

ՄԱՐԻ - Դե... (Հայացքով ցույց տալով թեմի խորքում այս տեսարանին ֆոն ծառայող համր դերակատարներին:) Ձեզ չի՞ թվում, որ այս հավաքները շատ նման

են, ասես պատճենահանված լինեն:

Հեռախոսը գրպանը դնելով՝
նրանց է մոտենում Ֆիլիպ Արմ-
սքեյնը:

ՖԻԼԻՊ - Չեմ խանգարում:

ՄԱՐԻ - Ամենամեծ ցանկության
դեպքում էլ չեք կարող խանգա-
րել, դուք միշտ հայտնվում եք
ժամանակին:

ՖԻԼԻՊ - Մեծ հաջողություն է, երբ
շրջապատված ես նրբանկատ
կոլեգաներով:

Սիրալիք-դիվանազիտորեն ժըպ-
տում են: Նրանց է մոտենում գի-
տաժողովի կազմակերպիչներից
մեկը (դա երևում է նրա՝ ավելի
քան պաշտոնական հագուկա-
պից ու սեփական անձի լրջութ-
յունը գիտակցելու ներքին հոգե-
վիճակից:) Ամեն մեկին ծրար է
հանձնում: Մարին առանց քացե-
լու ծրարը դնում է ուսից զցած
փորբիկ պայուսակը, Ֆիլիպը դեռ
պահում է ձեռքում, իսկ ժամն
արդեն հասցել է քացել ու
հապացիկ հայացք զցել քափան-
ցիկ բորբին:

ՄԱՐԻ - (վատ սքողված հեգնան-
քով): Նոյնիսկ ձաշկերույթի հրա-
վերները ամենուր տպում են միա-
նման թղթի վրա:

ԺԱՆ - (շեղ հայացք զցելով նրան):
Համարեմ, որ միայն ձեզ հատուկ
հումորի գգացումը ձեզ լին է...
ժամանակավորապես:

ՖԻԼԻՊ - (հոնքերը վեր բարձրաց-

նելով): Ինչի՞ մասին է խոսքը... ես
ինչ-որ բան եմ բաց թողել...

ՄԱՐԻ - Ընդհամենը իմ կարծիքը,
համաձայն որի գիտաժողովները
շատ միօրինակ են դարձել իրենց
կանխատեսելիությամբ: Համա-
ծայն չե՞ք:

ՖԻԼԻՊ - (դիվանազիտական ժպի-
տով): Դե, ինչո՞ւ... բացառու-
թյուններ լինում են: Նախավերջին
գեկուցողի թեման շատ... (Փնտրու
է անհրաժեշտ բառը:) ...անսպա-
սելի էր:

ԺԱՆ - (քամահրանքով): Իրոք...
երևի ուշադիր չեմ եղել:

ՄԱՐԻ - (ժպիտով փորձելով հարթել
ժանի անտակտությունը): Ժանը
տանել չի կարող, երբ հիշողու-
թյան ուսումնասիրումը ոլիտար-
կում են որպես քաղաքականու-
թյան բաղադրիչ:

ԺԱՆ - Ես չեմ Էլ թաքցնում: Ի վերջո,
մասնագիտություն ընտրելիս
կանգ առա գիտության վրա, որ
հեռու մնամ քաղաքականությու-
նից:

ՖԻԼԻՊ - (հայացքով փնտրելով ինչ-
որ մեկին): Գիտությունը քաղա-
քականություն է, բայց՝ առանց
քաղաքական գործիչների:

ՄԱՐԻ - Միայն թե իմանայի՝ դա լավ
է, թե՛ սարսափելի աղետ... (Նկա-
տելով Ֆիլիպի որոնումը:) Ո՞ւմ եք
փնտրում:

ՖԻԼԻՊ - Կոլեգայիս: Այսօր է ժա-
մանել, թեև միտք չուներ գալու:

Դուք բողոքում էիք միօրինակությունից... համոզված եմ, նա ձեզ կհետաքրքի: Առնվազն, անկանխատեսելի արարքների վարպետ է: (*Տեսնելով նրան՝ ում փնտրում էր:*) Ես իմաստ ներեցեք:

ԺԱՆ - (*հայացքով հետևելով հեռացող Ֆիլիպին:*): Ծիմա որ վերջնականապես հետաձգվեց գեղեցիկ տեսարանով հիանալը: (*Ակնարկելով անծանոթի հետ մոտեցող Ֆիլիպին:*) Իրոք որ՝ նոր դեմք է...

ՖԻԼԻՊ - (*մոտենալով*): Ծանոթացեք, միասին ենք աշխատում, նոյն թեմայի վրա:

ԱՆԴՐԵ - (*հերթով ներկայանալով*): Անդրե Արսեն:

ՄԱՐԻ - Ուրախ եմ: Մարի Դեշանել:

ԺԱՆ - Ժան Պերիե: Նախկինում չենք հանդիպել... գիտաժողովներից մեկում:

ԱՆԴՐԵ - Դեռ վերջերս պրակտիկ նեյրովիրաբույժ էի, բոստոնից բացակայել եմ միայն արձակուրդիս օրերին, բայց ոչ գիտաժողովի մասնակցելու համար:

ՖԻԼԻՊ - Ես լավ տեսաբան եմ, բայց... այսպես ասեմ՝ ոչ փայլուն վիրաբույժ: Իսկ Անդրեն ոսկե ձեռքեր ունի, ունիկալ վիրահատություններ է անում: Երկար ժամանակ պահանջվեց, մինչև կարողացա համոզել, որ իմ տեսական վարկածները ճշգրտի իր նշտարի օգնությամբ: (*Հայն ժպի-*

տով:) Կարելի է ասել, որ նրան գայթակղեցի ու կլինիկական հիվանդանոցից բերեցի գիտության դաշտ:

ՄԱՐԻ - (*զննող հայացքով, երկիմաստ՝ Անդրեին:*): Նեյրովիրաբույժներն այդքան հեշտ են գայթակղվում:

ԱՆԴՐԵ - (*դիմադարձելով նրա հայացքին:*): Միայն՝ երբ ուզո՞ւմ են գայթակղվել:

ՄԱՐԻ - Եվ ինչն է դառնում որոշիչը նման դեպքերում...

ԱՆԴՐԵ - Լպատակը: Մի բան է մարդու առողջությունը վերականգնելը և լրիվ այլ է, երբ փորձում ես նրան վերադարձնել հիշողությունը:

ՄԱՐԻ - Ինչպես կարող էի մոռանալ այդ հանգամանքը, չ՞ որ այստեղ բոլորը կենտրոնացած են հիշողության վրա: Ամեն ինչ հանուն հիշողության... (*Ակնարկելով Ժանին ու Ֆիլիպին:*) Նրանք ձեզ լավ կհասկանան:

ԱՆԴՐԵ - Այս պահին ինձ չի հուզում նրանց հասկանալը: (*Լոություն:* Բոլորն սպասում են՝ ինչ է ասվածին հետևելու, որ համապատասխան հետևողյուն անեն:) Ես ուզում եմ իմանալ՝ դուք ինչո՞ւ չեք ժպտում, մի՞թե այդքան ծանծրալի ենք: Դեմ... (*Ժպտում է բաց և անմիջական:*)

ՄԱՐԻ - (*կարծ մտորումից հետո:*) Հաշտության առաջարկ է:

ԱՆԴՐԵ - Իսկ ուրիշ ինչ կարող է լինել:

ՄԱՐԻ - Իրոք որ... ուշադրություն, ժպտում եմ: (*Ժպիտը թեև մի փոքր լարված, բայց երևակվում է դեմքին:*)

ԺԱՆ - (*զուսպ ժպիտով*): Ինձ թվաց՝ պաղ քամիներ փշեցին... (*Իր և Մարիի բաժակները տալով անցնող մատուցողին: Անդրեին.*) Մարիից երբեմն սառցե ալիքներ են տարածվում, մնում էր՝ դուք ավելի նվազեցնեիք ջերմաստիճանը: (*Ի պատասխան Մարիի խիստ հայացքին՝ հապշտապ:*) Պաշտոնական ծաշկերույթի փոխարեն չգնանք մի տեղ... տա- քանալու: Քաղաքը լավ գիտեմ, բավական գողտրիկ անկյուններ կան... (*Անդրեին.*) Ինչ կասեք...

ԱՆԴՐԵ - Քաղաքի մասին... օդանավակայանից ուղիղ այստեղ եկա, ինչ հասցրել եմ տեսել՝ պատուհանից եմ տեսել:

ՄԱՐԻ - Եվ ի՞նչ...

ԱՆԴՐԵ - (*Կարծ դադարից հետո*): Առանձնապես ոչինչ... անդեմ, սովորական...

ԺԱՆ - Թույլ տվեք չհամաձայնել, ինքնատիպ քաղաք է, մի անորոշալի հմայք ունի... (*«Լրանկատ խայթոցով»*): Բայց դա մեքենայի պատուհանից նայելով չես զգա:

ՄԱՐԻ - (*շտապելով միջամտել*): Տարիներ առաջ այստեղ եղել եմ... մոտ երկու շաբաթ, ու կարող

եմ ասել, որ հետաքրքիր քաղաք է:

ՖԻԼԻՊ - Ինչ է նշանակում՝ հետաքրքիր քաղաք: Ինչն է այդ հետաքրքիրը՝ շենքնրը, մարդիկ, բնությունը...

ՄԱՐԻ - Կասեմ, բայց շատ լուրջ չընդունեք ասածս: Այս քաղաքը հիշողություն ունի:

Մի պահ լուրբյուն, հետո պայքում է ծիծաղը: Բոլորը ծիծաղում են՝ Մարիից բացի:

ԺԱՆ - Մարի, օրիգինալ չեք:

ՄԱՐԻ - (անակնկալի եկած նրանց արձագանքից՝ փորձում է ցույց չտալ, որ նեղսրտել է: Ուսերն աննկատ թոթվելով): Ինչ կարող եմ անել, սա է անկեղծության գինը:

ԺԱՆ - Հարցը սենտիմենտալ լինելը չէ, այս անգամ դուք չկարողացաք խոսափել «հիշողություն» բառից:

ՄԱՐԻ - Իրոք որ... (*Ուշացած ծիծաղում է:*)

ՖԻԼԻՊ - (*Մարիին*): Իսկ ինձ թվում է, որ այս քաղաքը շատ նման է ձեր հայրենի քաղաքին, այստեղից էլ՝ նման տպավորությունը:

ՄԱՐԻ - Իմ քաղաքը մայրաքաղաք-ներից հեռու, փոքրիկ բնակավայր է: Իսկ սա... ասում են՝ ժամանակին խաչմերուկ է եղել պետությունների ու ժողովուրդների համար:

ԺԱՆ - Լրիվ անտարբեր եմ՝ ով ու

երբ է այս խաչմերուկով անցել, բայց կվկայեմ, որ սպասարկման առումով տուրիստի համար հոյակապ քաղաք է: (*Հեռվից զննելով սեղանը, որի վրա սպասավորը քաղցրավենիքով ափսեներ է դնում:*) Արևելյան քաղցրավենիք... այ, սա մի ուրիշ բան է: (*Բոլորին.*) Ինձ միացողներ կան:

ՄԱՐԻ - (գլուխը քացասաբար օրորելով): Դուք անուղղելի քաղցրակեր եք:

ՖԻԼԻՊ - Իսկ ես՝ հածույքով... (Նայում է Անդրեին):

ԱՆԴՐԵ - (անսպասելի չոր): Ծնորհակալ եմ, քաղցր չեմ սիրում:

ԺԱՆ - (նուրբ հեգնանքով): Ցավոք, աղի քաղցրավենիք գոյություն չունի:

Ժանն ու Ֆիլիպը մոտենում են սեղանին:

ԱՆԴՐԵ - (ηադարից հետո): Ինձ զարմացրեց ձեր ասածը:

ՄԱՐԻ - (անտարբեր, միայն խոսակցությունը ստիպված շարունակելու միտումով): Հատկապես ո՞ր մեկը...

ԱՆԴՐԵ - Քաղաքի հիշողության մասին:

ՄԱՐԻ - (զուսպ քմծիծաղով): Քաղաքը ոչ մի կապ չունի ասածիս հետ, պատճառը ավելի քան պրոզայիկ է՝ այդ երկու շաբաթը ես մենակ չի:

ԱՆԴՐԵ - Միայն դա...

ՄԱՐԻ - Իսկ ավելին ո՞ւմ է հարկավոր: Մնացածը կլինի հերթական մասնագիտական խոսակցություն, որտեղ կգերիշխի «հիշողություն» բառը:

ԱՆԴՐԵ - Ու դա նոյնն է, ինչ երկու շեֆ-խոհարարների՝ ոեստորանում ընթրելը: Նրանք ոչ այնքան ուսում են, որքան քննարկում են՝ ինչը ինչպես է պատրաստվել:

Ժապում եմ: Դադար:

ՄԱՐԻ - (շրջվելով դեպի պատուհանը): Այս տեսարանը այնքան ծանոթ թվաց... Մեր տան պատշգամբից որ նայում էի՝ այս նոյն սիզամարգի խոնավ կանաչն էր ու դեղնակարմրագույն ծաղիկները... (*Մտքերի մեջ:*) Վերջին անգամ այնտեղ էի չորս տարի առաջ. մորաքոյրս էր մահացել: Կարծես առաջին անգամ էի գերեզմանատանը, առաջին անգամ էի տեսնում մեր ընտանեկան դամբարանը: Առաջին մահվան տարեթիվը, որ փորագրվել է մարմարյա սև պատին՝ 1678 թվականն է: Ու հերթով՝ մինչև 21-րդ դար: Վերջինը մորաքոյրս էր... առայժմ: Մի ընտանիքի երեքհարյուր ու քանի տարվա պատմությունը՝ մի դամբարանում: Առաջին անգամ զգացի իմ ով լինելը: Թիկունքիս զգացի, ասես շարվել էին բոլորը՝ առաջինից վերջինը, ու եթե շրջվեի՝ կտեսնեի

նրանց: (*Աթափիվելով:*) Իսկապես որ սենտիմենտալ եմ դառնում...

ԱՆԴՐԵ - (պատուհանից դուրս նայելով): Երեքհարյուր տարի... Իմ ընտանիքի պատմությունը սկսվում է Ամերիկայում թաղված մեծ պապիս՝ հորս պապից: Մահացել է 1965 թվականին, ու եթե հաշվարկն անենք ձեր պատմածով՝ կստացվի, որ իմ ընտանիքը հազիվ 50 տարեկան է:

ՄԱՐԻ - Իսկ դրանից առաջ...

ԱՆԴՐԵ - (կարծ դադարից հետո, չոր): Նախընտրում եմ չխոսել այդ մասին:

ՄԱՐԻ - Ներեցեք...

ԱՆԴՐԵ - Ի՞նչի համար... դա նորմալ է՝ Ամերիկայում շատերն են սկսում սկզբից:

Մոտենում են ժամն ու Ֆիլիպը:

ԺԱՆ - Իզուր հրաժարվեցիք, շատ համեղ էր:

ՖԻԼԻՊ - Մի փոքր ծանր է՝ մեղր, յուղ, ընկույզ, բայց երեմն կարող ես քեզ թոյլ տալ...

ՄԱՐԻ - Նախընտրում եմ կրուսանը՝ թերևն, պարզ:

ԱՆԴՐԵ - Իսկ գաթա կա՞ր:

ՖԻԼԻՊ - Ի՞նչ...

ԺԱՆ - Ի՞նչ համ ունի...

ԱՆԴՐԵ - (մտնելով «պատյանի» մեջ): Չգիտեմ... ինչ-որ տեղ լսել եմ... կարևոր չէ, մոռացեք:

ԺԱՆ - Կեսգիշերին գնացրով մեկնում ենք մայրաքաղաք՝ գիտա-

ժողովը կշարունակվի այնտեղ, այսպես ասած՝ լաբորատոր պայմաններում: Բայց մինչ այդ կհասցնենք մի լավ հանգստանալ: Չեք զղաք, հավատացեք ինձ, ով անձամբ գիտե աշխարհի լավագույն ուստորանների առնվազն կեսի ճաշացուցակները:

ՄԱՐԻ - Ուրեմն՝ հազիվ հասցնենք իրերը վերցնել հյուրանոցից: (*Անդրեին.*) Ահա թե ինչ է նշանակում գիտաժողովին ուշացած ներկայանալը: Այդպես էլ քաղաքը չեք տեսնի:

ԱՆԴՐԵ - (թերթն դադարից հետո): Մեծ կորուստ չէ:

ԺԱՆ - Դե ոչ, թոյլ տվեք չհամաձայնվել՝ արևելյան էկզոտիկան ուրիշ բան է... մի անգամ Մարոկկոյում...

Չորսով գնում են դահլիճի խորքը, նրանց խոսակցությունը կորչում է ընդիմանուր աղմուկի մեջ: Դահլիճից ինչ-որ մեկը քարձրախոսով մասնակիցներին հրավիրում է՝ «Գիտաժողովի երկրորդ նիստն սկսվում է»: Այդ պահին աջ կողմից դահլիճ է մտնում Աղջնակը: Երկար մազերը կապված են ժապավենով, կապույտ, մինչև ծնկները հասնող քավշյա զգեստով է: Անկաշկանդ է, նայում է շորջը, հայացքով ինչ-որ մեկին է փնտրում: Այստեղ փոքր երեխայի մոտքն իրոք անսովոր է, բայց առավել անսովոր է, որ ոչ ոք չի նկատում նրան: Անցնում են կողքով, ոմանք՝ այնքան մոտիկ, որ թվում է՝ իման կրիաչեն կամ անգույշ մի կողմ կիրեն: Աղջնակն ուշացրություն չի դարձնում նման

վերաբերմունքին և ի տարրերություն նրանց՝ զննում է, ուշադիր նայում դեմքերին, նույնիսկ ունանց ձեռքով լիազում է, քայլ շարունակում է աննկատ մնալ: Մարդիկ դանդաղ շարժվում են դեպի դահլիճ՝ աշխատյած գրություն: Աղջնակը մոտենում է Ֆիլիպին, նայում է նրան, հայացքը շրջում է Ժանի, հետո՝ Մարիի կրողնը և, վերջապես, տեսնում է Անդրեին: Մոտենում է, կանգնում Անդրեի դիմաց ու սկսուն նայում է նրան: Առաջին պահ Անդրեն մյուսների նման անհաղորդ է, չի նկատում, քայլ հանկարծ... նրա հայացքը հանդիպում է փոքրիկ անծանորուհու հայացքին: Զարմացած է՝ որտեղից հայտնվեց: Ի պատասխան նրա զարմանքի՝ Աղջնակը ժպսում է: Անդրեն նայում է խոսակիցներին ու նրանց արձագանքից համոզվում, որ ոչնչ չեն տեսում:

(Այս տեսարանում լուսային լուծունով Անդրեն ու Աղջնակը մի փոքր պիտի առանձնանան բոլորից:)

Ընդհանուր աղմուկի միջից նորից առանձնանում է ծանրք քառյակի խոսակցությունը:

ԺԱՆ - (Անդրեին): Ֆիլիպը որոշ բաներ ասել է ձեր փորձերի մասին... Կուզենայի առանձին խոսել այդ մասին:

ԱՆԴՐԵ - (նրան չլսելով՝ գլուխը բացասար օրորում է՝ հայացքը չկտրելով Աղջնակից): Այո, այո, ոդոք իրավացի եք...

ԺԱՆ այդպիսի հակասական

պատասխանից զարմացած՝ նայում է Անդրեի հայացքի ուղղությամբ ու ոչինչ չտեսնելով, կրկին նայում է Անդրեին:

ՖԻԼԻՊ - (կանխելով ժանի հարցը՝ Անդրեին, կամաց ասում է ժանին): Հիմա չեմ... գուցե ավելի ուշ, երբ... (Մտնում է դահլիճ՝ իր հետ տանելով ժանին:)

ՄԱՐԻ - (Անդրեին): Ծանոթի՞ եք տեսել...

ԱՆԴՐԵ - (հայացքով ցույց տալով Աղջնակին): Գիտե՞ք՝ ով է...

ՄԱՐԻ - (հետևելով նրա հայացքին ու տեսնելով այդ պահին դահլիճ շտապող տարեց տղամարդուն): Ինչպես չեմ... պրոֆեսոր Շնեյդերն է:

ԱՆԴՐԵ - (համոզվելով, որ իրենից բացի ոչ չի տեսնում Աղջնակին՝ մտացրիվ): Այո, այո, պրոֆեսորն է... Դուք գնացեք, ես քիչ հետո...

Մարին ինչ-ոք բան է ուզում ասել, բայց... մտնում է դահլիճ: Նիստն սկսվում է, սրահում միայն Անդրեն և Աղջնակն են: Դուք փակվում եք:

ԱՆԴՐԵ - (նկատելով սեղանի վրայից սպասքը հավաքող սպասավորին): Ներեցեք...

ՍՊԱՍԱՎՈՐ - (գործն ընդհատելով): Այո՞, պարո՞ն:

ԱՆԴՐԵ - Ես պիտի դահլիճ մտնեմ, բայց... (Հայացքով ցույց է տալիս Աղջնակին:)

ՍՊԱՍԱՎՈՐ - (նայելով նրա հայացքի ուղղությամբ ու ոչինչ չտեսնելով՝ մոտենում է): Մեկ վայրկյան... (Ուզում է բացել դահլիճի դուռը:)

ԱՆԴՐԵ - Ոչ, ոչ, դա չէ... Ես ինքս...

ՍՊԱՍԱՎՈՐ - (զուսպ ժպիտի տակ կարողանալով թաքցնել զարմանքը): Ներեցեք, բայց...

ԱՆԴՐԵ - (կրկին հայացքով ցույց տալով Աղջնակին, ով կանգնած է՝ անտարբեր շուրջը կատարվողին): Այստեղ...

ՍՊԱՍԱՎՈՐ - (կրկին նայելով Աղջորկան ու ոչինչ չտեսնելով): Ինչ կա այդտեղ:

ԱՆԴՐԵ - (վերջնականապես շփոթահար): Չէ, ոչինչ... Ամեն ինչ նորմալ է:

ՍՊԱՍԱՎՈՐ - (թերահավատ): Նորմալ է...

ԱՆԴՐԵ - (ինքնավստահությունը վերագտած): Ծնորհակալություն:

Սպասավորը գլուխ է տալիս ու վերադասնում ընդհատված գործին՝ լավ թաքցնելով զարմանքը:

Անդրեն շրջվում, ձեռքը տանում է քրնակին՝ Աղջիկը հանդինանական օրորում է գլուխը: Ասես զգալով նրա շարժումը՝ Անդրեն շրջվում, նայում է նրան ու վճռական շարժումով ձեռքը դնում է քրնակի վրա՝ այս անգամ ասես սոսուգելով Աղջնակի արձագանքը, որը չի ուշանում. Նա այնպես

է օրորում գլուխը, որ ժապավենն ընկնում է հատակին: Անդրեն նայում է ժապավենին, Աղջնակին... կռանում, քարձրացնում ու մեկնում է նրան: Աղջնակը վերցնում ու ճարպիկ շարժումով ամրացնում է մազերին:

ԱՂՋԱԿ - Ծնորհակալություն:

ԱՆԴՐԵ - (հանկարծակի եկած): Ի՞նչ...

ԱՂՋԱԿ - Ժապավենս հատակից բարձրացրիր, ուրեմն՝ պետք է ասել «Ծնորհակալություն»: (Անդրեի լուսակացնից՝ նեղացկուտ:) Ես էլ ասացի: (Զարածի:) Ծը-նորհա-կա-լու-թյուն:

Վերջին վաճակն այնքան բարձր է ասում, որ Անդրեն սքախվում է:

ԱՆԴՐԵ - Խնդրեմ:

Դադար: Անդրեն նայում ու համոզվում է, որ Սպասավորը ուշադրություն չի դարձնում իրենց:

ԱՂՋԱԿ - Ինձ կօգնեմ:

ԱՆԴՐԵ - Ես... (Ի պատասխան Աղջնակի հայացքին:) Ինչո՞վ կարող եմ քեզ օգնել:

ԱՂՋԱԿ - Մեր տուն կուղեկցեմ:

ԱՆԴՐԵ - Չեր տոն...

ԱՂՋԱԿ - Ինչո՞վ զարմացար, բոլոր մարդիկ տուն ունեն: Ես էլ մեր տունն ունեմ:

ԱՆԴՐԵ - Որտե՞ղ է ձեր տունը:

ԱՂՋԱԿ - (անորոշ շարժումով, ա-

- Վելի շատ վերև է ցոյց տալիս):** Պյարը է... դու է սիրում խրատ կարդալ:
- ԱՆԴՐԵ - (նայելով նրա ցոյց տված ուղղությամբ՝ ժպտալով):** Այս-տեղի ինչպես հայտնվեցիր:
- ԱՂՋԱԿ - (ավելի քան ինքնա-վստահ):** Ինչ մի դժվար բան է... տնից դուրս եկա, այգու միջով անցա ու հայտնվեցի այստեղ:
- ԱՆԴՐԵ - («մարսելով» նրա ասա-ծը):** Այսինքն... քո տունը հեռու չէ:
- ԱՂՋԱԿ - Իհարկե, մոտիկ է, թե չէ մայրիկս թույլ չէր տա, որ տնից հեռու գնամ:**
- ԱՆԴՐԵ - (բազմանշանակ):** Պարզ է:
- ԱՂՋԱԿ - (կասկածանքով):** Ինչն է պարզ:
- ԱՆԴՐԵ - Որ մայրիկիդ լավ ես լսում:**
- ԱՂՋԱԿ - Ինչպես հասկացար, որ այնքան էլ լավ չեմ լսում:**
- ԱՆԴՐԵ - Դժվար չէ... (Դադար: Անվճռական:)** Հասկանո՞ւմ ես, ես պիտի դահլիճ մտնեմ... չնես կարող նույն ծանապարհով տուն վերադառնալ:
- ԱՂՋԱԿ - Այդքան մեծ ես ու չես հասկանում, որ երեխային մենակ փողոց թողնել չի կարելի:**
- ԱՆԴՐԵ - Իհարկե, չի կարելի, այդ դեպքում գուցե բացատրե՞ս, թե ինչպես է այդ երեխան մենակ այստեղ հայտնվել:**
- ԱՂՋԱԿ - (ասես հիասթափված):** Պարզ է... դու է սիրում խրատ կարդալ:
- ԱՆԴՐԵ - Ծատ եմ սիրում:**
- ԱՂՋԱԿ - Այսքան խոսելու փոխա-րեն որ ինձ տուն տանեիր, հիմա արդեն դահլիճում նստած կլի-նեիր: Բայց ես վաղուց եմ հաս-կացել, որ մեծերը երբեք փոքրերին չեն լսում:**
- ԱՆԴՐԵ - Իսկ ես լսում եմ: Գնացինք:** (Արագ քայլում է դեպի ելքը:)
- ԱՂՋԱԿ - (նրանից ետ մնալով):** Ո՞ր ես այդպես շտապում:
- ԱՆԴՐԵ - (առանց ետ նայելու):** Դահ-լիճ:
- ԱՂՋԱԿ - (ինքն իրեն, հոգոցով):** Ինչ դժվար է այս մեծերին հաս-կանալը:
- ԱՆԴՐԵ - (կտրուկ շրջվում է, ուզում է պատասխանել, բայց ընդամե-նը պարզում է ձեռքը):** Գնացինք:
- ԱՂՋԱԿ - (բռնելով նրա ձեռքը):** Այ, սա հասկանում եմ: Գնացինք:
- ԱՆԴՐԵ - Ինչպես ասացի՞ր՝ այգու միջնվ...**
- ԱՂՋԱԿ - Իսկ հետո՝ փողոցը կանցնենք...**
- Դուքս են գնում: Սպասավորը զարմացած նայում է մենակ գնացող տարօրինակ մարդուն, ով այնպես է քայլում, ասես քոնել է ինչ-որ մեկի ձեռքը:**

Տեսարան. Հյուրասենյակ: Մեծ օվալաձև սեղան՝ զուգահեռ դրված քեմին: Աջ կողմի գլխավերևում նստած է Հայրը, նրա դիմացի՝ ձախակողմյան գլխավերկի աքոռն ազատ է: Դեմքով դեպի դահլիճը նստած են, Հոր կողմից՝ Մայրը, նրա կողքի աքոռն ազատ է, Մեծ մայրը, Ավագ Քույրն ու Ավագ Եղբայրը: Մեղամիմ՝ թեյի հախճապակն սպասք, արծաթն մոմակալներ: Բոլորը նստած են շատ ուղիղ, ոչ մեկը չի ուսում կամ խմում: Սպասում են:

ՄԵԾ ՄԱՅՐ - Ուշանում են:

ՄԱՅՐ - Ասացի՝ քույրը հեռվից
հետևեր...

ՀԱՅՐ - (սնեռուն նայելով Մորը, հա-
տուկ շեշտով): Ինչի՞ համար...

ՄԱՅՐ - Ինչպես թե՝ ինչի... փողոց է,
մթնում է... անծանոթ մարդիկ...
հանկարծ ու վնաս տան...

ՀԱՅՐ - (նոյն կերպ, ասես ինչ-որ
բան է ուզում հուշել): Ինչպես
կարող են մութը, անծանոթ
մարդը վնաս տալ...

ՄԱՅՐ - (սրավիկելով): Իրոք որ...
(Մեղավոր նայելով Հորը): Այդ-
պես էլ չվարժվեցի...

ՄԵԾ ՄԱՅՐ - Չես էլ վարժվի:
Զագուկի՝ դրսում, դու՝ ներսում
քեզ պատեպատ պիտի տաս...
ինչ էլ որ եղած լինի արդեն:

Ծանր դադար:

ԱՎԱԳ ԵՂԲԱՅՐ - Բա որ չգա՞:

ՔՈՒՅՐ - Բա որ գա՞:

ԱՎԱԳ ԵՂԲԱՅՐ - Էլի սկսեցի՞ր...

ՔՈՒՅՐ - Դեռ չեմ սկսել:

ԱՎԱԳ ԵՂԲԱՅՐ - Չես էլ սկսի, թե
չէ...

ՔՈՒՅՐ - Մամ, ասա...

ԱՎԱԳ ԵՂԲԱՅՐ - Ինչ ասի:

ՔՈՒՅՐ - Մամ, դու չես տեսնում,

բայց իենց հիմա ինձ այնպես նա-
յեց...

ՄԱՅՐ - Վերջ տվեք: Գոնե հիմա:

ԱՎԱԳ ԵՂԲԱՅՐ - Լրա գալուն դեմ
չեմ, պարզապես գիտեմ, որ ոչինչ
չի ստացվի: Եթե անգամ գա:

ՔՈՒՅՐ - Իսկ ես գիտեմ, որ ամեն
ինչ կստացվի:

ՀԱՅՐ - Բան չմնաց, մի քիչ էլ
համբերեք...

ՄԵԾ ՄԱՅՐ - (Հորը՝ ակնարկելով
քոյր-եղբորը): Չեն ուզում ցոյց
տալ, որ հուզվում են... դրա հա-
մար էլ կովշտում են:

ՔՈՒՅՐ - Մեծ Մայրիկը մեր տան
թարգմանիչն է:

ԱՎԱԳ ԵՂԲԱՅՐ - Ո՞ր լեզվից:

ՔՈՒՅՐ - Իրար հասկանալու լեզվից:

Դուն զանց: Բոլորը քարանում
են: Ներս է մտնում Սպասուիմն,
հարցական նայում է Հորը:

ՀԱՅՐ - (հուզմունքից խոպտած
ձայնով): Ներս իրավիրիր:

Սպասուիմն դրս է գնում ու վե-
րադառնում՝ ճամփա ցոյց տա-
լով Անդրեին ու նրան հետևող
Աղջնակին:

ԱՆԴՐԵ - (շեմն անցնելով ու մի քայլ
անելով՝ կանգ է առնում): Բարև
ձեզ:

ՍԵԼՎԱՅԻ շուրջը նատածները ասես իրենց ստիպում են՝ դանդաղ շրջվել, ցոյց չտալ իրենց հուզմունքը: Ու միաժամանակ են նայում Անդրեին՝ լուս, անժախտ: Անդրեի հայացքը շրջում է նրանց վկայով ու վերադառնում Աղջնակին, ով ներս մտնելուն պես հասցրել է նորից ամուր քանել Անդրեի ձեռքը:

ԱՆԴՐԵ - (Աղջնակին՝ կամաց): Ասած լսեցին:

ԱՂՋԱԿ - (կամաց): Իսկ դու ի՞նչ ես կարծում...

ԱՆԴՐԵ - Հարցին հարցով չեն պատասխանում: (Ավելի բարձր:) Բարի երեկո:

Հայրը դժվարությամբ բարձրանում է տեղից, մոտենում է, մեկնում ձեռքը Անդրեին:

ՀԱՅՐ - Բարով տեսանք... տղաս: (Մեղմում է նրա ձեռքն ու... բաց չի թողնում:)

ԱՆԴՐԵ - (նրա վերջին բառից զարմացած): Բարև ձեզ: Ներեցեք անկոչ հայտնվելուս համար, բայց...

ՀԱՅՐ - Նորից մեր փոքրիկ չարաձին փախել է տնից ու հերթական բարի անծանոթը նրան տուն է բերել, այդպես չէ...

ԱՆԴՐԵ - (կշտամբանքով նայելով Աղջնակին): Ուրեմն՝ սա առաջին դեպքը չէ:

ԱՂՋԱԿ - (ամենային էլ իրեն մեղակոր չզգալով): Դե, ինչ անեմ, որ տանը նստել չեմ սիրում:

ԱՆԴՐԵ - (նոր զգալով, որ Հայրը դեռ ամուր սեղմել է իր ձեռքը՝ ետք քաշվում): Ու մնում է անպատիծ...

ՀԱՅՐ - Ներեցեք, ի սեր Աստծո... (Հապշտապ բաց է թողնում Անդրեի ձեռքը, շփոթված:) Անպատիծ չի մնում, բայց... շուտ է մոռանում: Մեզ հետ թեյ խմեք, խնդրում եմ:

ԱՆԴՐԵ - Ծնորհակալ եմ, ինձ սպասում են...

ՄԱՅՐ - (տեղից բարձրանում, մոտենում է նրանց, կանգնում Հոր կողքին): Մի մերժեք, շատ եմ խնդրում:

ԱՆԴՐԵ - (ներ զգալով, բայց հաստատակամ): Անչափ շոյված եմ, բայց, հավատացեք, չեմ կարող...

ԱՎԱԳ ԵՂԲԱՅՐ - (գալիս, կանգնում է Մոր կողքին): Մի բաժակ թեյ խմելը տասը րոպեի պատմություն է, ոչ ավելի:

ԱՆԴՐԵ - Համաձայն եմ, որ այդպես է, բայց հիմա պիտի դահլիճում նստած լինեի:

ՔՈՒՅՐ - (գալիս-կանգնում է Եղբոր կողքին): Եթե մերժեք, երբեք չեք իմանա, թե ինչ գաթա է թխում մայրս:

ԱՆԴՐԵ - («գաթա» բառը լսելով՝ լարվում է): Գաթա... ինչ հետաքրքիր է... (Կարողանում է մերժումը ժպիտով փոխհատուցել): Ափսոսում եմ, բայց քաղցրի սիրահար չեմ:

ՔՈՒՅՐ - (Երկիմաստ): Այդպես էլ գիտեի... (Ի պատասխան Անդրեի զարմացած հայացքին): Չէ, ես հենց այնպես... Ուշադրություն միք դարձնի:

ԱՎԱԳ ԵՂԲԱՅՐ - (կովարար): Եղածը ընդամենը մի բաժակ թեյ է...

ԱՂՋԱԿ - Ինչ եք վրա տվել, ո՞ր կարող է գնալ, ես ամուր բռնել եմ նրա ծեռքը: (*Ցուցադրում է՝ ինչպես է կառչել Անդրեի ծեռքից:*)

ԱՆԴՐԵ - Չորեղ փաստարկ է:

Մի պահ լուրջուն, ու բոլորն սկսում են ծիծաղել: Անդրեն հանկարծ ՏԵՄՆՈՒՄ է նրանց:

(Լուսային հնարանք). Իրար կողք կանգնած են բոլորը՝ Աղջնակից բացի, և այդ պահին ասես լուսանկար լինեն՝ երջանիկ, համերաշխ ընտանիք պատկերող մի լուսանկար՝ անցյալից: Մի կարծ ակնքարք ամեն ինչ լուս ու քարանում է:

Վարագույր

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹՅՈՒՆ

Առաջին գործողության վերջին պատկերը՝ (Լուսային հնարանք). Իրար կողք կանգնած են բոլորը՝ Աղջնակից բացի, և այդ պահին ասես լուսանկար լինեն՝ երջանիկ, համերաշխ ընտանիք պատկերող մի լուսանկար՝ անցյալից: Մի կարծ ակնքարք ամեն ինչ լուս ու քարանում է: Հետո... Տեսիքը ցնդում է:

Պատկերը կենդանանում է, Սայրը գորովաճրով բռնելով Անդրեի թևը՝ նրան տանում, նստեցնում է սեղանի ձախակողմյան ազատ աքորին: Հենց Անդրեն նստում է, մնացածներն էլ նստում են իրենց տեղերում, իսկ Աղջնակը՝ Սոր կողքի ազատ աքորին:

ՄԵԾ ՄԱՅՐ - (որ այս ընթացքում անշարժ նստած էր ու հայացքը չէր կտրում Անդրեից): Այս տնից դեռ ոչ ոք առանց հյուրասիրության դուրս չի եկել: Սա ամենազորեն փաստարկն է:

Դռան մոտ կանգնած Սպասուին ափով փակում է թերանը և արցունքները ցույց չտալու համար դուրս է նետվում սենյակից: Տնեցիները հետևում են՝ ինչպես

է Անդրեն զարմացած հայացքով ուղեկցում նրան:

ՀԱՅՐ - (դադարից հետո, կատակի տալով): Ահա թե ինչ է լինում, երբ սպասուին քնելու փոխարեն գիշերները ֆրանսիական ոռման է կարդում:

ԱՂՋԱԿ - (Անդրեին, բայց այնպես, որ մյուսներն էլ լսեն): Հայրիկը տանել չի կարող ֆրանսիական

ոռմանները, բայց մի քիչ որ մեծանամ՝ ես էլ եմ կարդալու:

Կրկին ծիծաղ, որը ջերմացնում է լարված մթնոլորտը: **Քույրը Անդրեի բաժակը թեյ է լցնում, Մայրը մի կտր գարս է դնում նրա ափսին:** Անդրեն խնում է թեյը, բայց գարային ձեռք չի տալիս:

ՄԵԾ ՄԱՅՐ - Որտե՞ղ հանդիպեցիք մեր չարաձի այծիկին:

ԱՆԴՐԵ - Ճիշտն ասած, չիասկացա, թե ինչպես էր հասել համալսարան ու բարձրացել դահլիճ... Ինքն ասաց, որ այգու միջով է եկել, բայց մեր ճանապարհին այգի չկար:

ՄԵԾ ՄԱՅՐ - (միալար ողբի նման, կիսաձայն): Ինչպես պիտի այգի լիներ, այդ ճամփան վաղուց խոտով է ծածկվել, անցնող-դարձող չկա... (Տեսնելով, որ տնեցիներն իրեն են նայում զգուշացնող, իսկ Անդրեն՝ զարմացած հայացքներով, մեղավոր ժպտում է:) Մեր գուղի այգու հետ շփոթեցի... Ուշադրություն միք դարձնի:

ԱՂՋԱԿ - (նրա փոխարեն վիրավորված): Ինքը ոչինչ էլ չի խառնում, այդ դուք նրան չեք հասկանում:

ԱՎԱԳ ԵՂԲԱՅՐ - (կամաց): Էլի մեջ ընկավ... ծեծող չկա, դրա համար էլ երես է առել:

ՔՈՒՅՐ - (կամաց): Քեզ որ ծեծել են, օգնութն ինչ...

ԱՎԱԳ ԵՂԲԱՅՐ - Գոնե ավել-

պակաս դուրս չեմ տվել, ոչ էլ փողոցից են բռնել, տուն բերել:

ՔՈՒՅՐ - Հա, ինքդ ես տուն եկել ծեծված-ջարդված, կապտուկնով:

ԱՂՋԱԿ - (Անդրեին, բայց այնպես, որ մյուսներն էլ լսեն): Մայրիկն ասում է՝ քույրիկիցդ ու եղբորիցդ օրինակ վերցրու: Պատկերացնո՞ւմ ես, ինչ կիխի իմ վիծակը, եթե լսեմ մայրիկիս: Չքոնվելո՞ւ բան կիխնեմ, թեև տատիկս ասում է, որ լավ էլ կրոնվեմ, միայն թե հայրիկը երես չտա...

ՀԱՅՐ - (իբր՝ վիրավորված, նայում է Մեծ Մորը): Ուրեմն, ես նրան երես եմ տալիս, իսկ դուք՝ ո՞չ...

ՄԱՅՐ - (մեղմ ժպիտով): Մենք՝ ավելի շատ, հանգստացիր... (Աղջնակին՝ խիստ:) Իսկ դու գուցն լո՞ւս...

ԱՂՋԱԿ - (ափով բերանը փակելով): Չխոսող ձուկ եմ...

ԱՎԱԳ ԵՂԲԱՅՐ - Բայց՝ երեսուն վայրկյանով:

ՔՈՒՅՐ - Այդքան շատ...

Աղջնակը լեզու է ցույց տալիս նրանց, բայց այնպես, որ մեծերը չտեսնեն:

ՀԱՅՐ - (զավակներին՝ խիստ շեշտով): Իսկ հիմա թեյ եք խմում: Լո՞ւս: (Աղջնակին.) Հատկապես՝ չխոսող ձուկը: (Անդրեին.) Օտարերկրացի՞ եք:

ԱՆԴՐԵ - Առաջին անգամ եմ ծեր քաղաքում:

ՀԱՅՐ - (*մտախոհ*): Առաջին անգամ... Որտեղից եք:

ԱՆԴՐԵ - Ըեռվից: Շատ հեռվից:

ՄԱՅՐ - Ծնողներդ կան:

ԱՆԴՐԵ - Այո: Բաժանված են, բայց լավ բարեկամներ են:

ՄԱՅՐ - (*չկարողանալով թաքցնել զարմանքը*): Ինչպես թե... բաժանված:

ԱՆԴՐԵ - Սովորական... սկզբում ապրում են միասին, հետո՝ մի հարկի տակ, հետո՝ իրարից հեռու: Այս դեպքում շատ հեռու՝ մայրս վերադարձավ Անգլիա:

ՄԱՅՐ - Ձեր կեսը անգիտացի՞ է:

ԱՆԴՐԵ - Այդպես է ստացվում:

ՄԵԾ ՄԱՅՐ - Իսկ մյուս կենը...

ԱՆԴՐԵ - (*դադարից հետո*): Քիչ առաջ նման մի հարցի պատասխանեցի՝ չգիտեմ:

ՀԱՅՐ - (*մտախոհ*): Չգիտեք... դեինչ, այդպես էլ է պատահում:

ԱՆԴՐԵ - (*չթաքցնելով, որ խոսակցությունն իրեն տհած է*): Այո, պատահում է, ու ավելի հաճախ, քան կարելի է պատկերացնել: (*Դադարից հետո*) Համեր թե է... անսովոր բոյր ունի:

ՄԱՅՐ - Չորացած ուրց է:

ԱՆԴՐԵ - Ո՞ւրց... չեմ լսել:

ՔՈՒՅՐ - Ամառները գնում ենք գյուղ... փոքրիկ ամառանց ունենք այնտեղ: Գյուղի կողքին սար կա, աղջկներով բարձրանում ենք սարն ու հավաքում ենք՝ ուրց, ծոթրին...

ԱՆԴՐԵ - Ձեր նուրբ մատները չեք խնայում:

ՔՈՒՅՐ - Փոխարենը մի շաբաթ նրանց հոտը մնում է մատներիս վրա:

ԱՎԱԳ ԵՂԲԱՅՐ - Իսկ ինչո՞ւ չես ասում, որ այդ խոտերը հավաքելուց հետո մի շաբաթ ծոված ես ման գալիս:

ՔՈՒՅՐ - (*Եղբորը*): Էլի՞... Մամ, ասա...

ԱՎԱԳ ԵՂԲԱՅՐ - (*իբր ինքն իրեն*): Սկսվեց... (*Թրոջը՝ հաշտ:*) Ներիր: (*Անդրեին.*) Ո՞վ եք... այսինքն՝ մասնագիտությամբ ով եք:

ԱՆԴՐԵ - Բժիշկ:

ՄԱՅՐ - (*չկարողանալով զապել ուրախությունը*): Իսկապես...

ԱՆԴՐԵ - (*չհասկանալով այդպիսի արձագանքի պատճառը՝ զուսպ ժպտում է*): Չէի ասի, որ հազվագյուտ մասնագիտություն է... (*Եղբորը, նրա տոնով:*) Իսկ դուք... ես էլ նկատի ունեմ մասնագիտությունը:

ԱՎԱԳ ԵՂԲԱՅՐ - Ապագա բժիշկ եմ:

ԱՂՋԱԿ - (*իբր ինքն իրեն*): Ի՞նչ հետաքրքիր է...

ԱՆԴՐԵ - Ի՞նչն է հետաքրքիր:

ԱՂՋԱԿ - Երկուսդ էլ բժիշկ եք... իհարկե, հազվագյուտ մասնագիտություն չէ, բայց որ երկուսդ էլ... դա ինձ դուր է գալիս...

Սպասուին մատուցարանի վրա միքա է բերում:

ՄԱՅՐ - (արդարանալով՝ Անդրեին):

Ուշադրություն միք դարձնի, նրան
հասկանալը դեռ դժվար է:

**ԱՂՋԱԿ - Ինձ հասկանալը արդեն
դժվար է:**

**ՄԱՅՐ - Դե, ինչ ասես այս չարածծի
այծիկին:**

**ՄԵԾ ՄԱՅՐ - (միալար ողբի նման,
կիսաձայն):** Ինչ էլ ասես՝ քիչ է:
Նա մեր տան լույսն է, միակ լույ-
սը: Նա մեր հույսն է, նա մեր բո-
լորի միակ հույսն է...

Սպասուիին, իմչպես նախորդ
անգամ, նոյն կերպ դուրս է նեա-
վում սենյակից: Ծանր լռություն:

**ԱՂՋԱԿ - (Անդրեին, բայց այնպես,
որ մյուսներն էլ լսեն):** Բույրիկս էլ
է ֆրանսիական ոռմաններ կար-
դում:

ՔՈՒՅՐ - Բայց ինչ խաբարբգիկն
ես...

**ՀԱՅՐ - (կեղծ բարկությամբ՝ դստե-
րը):** Դու էլ...

ՔՈՒՅՐ - (կեղծ շիփորմունքով): Հայ-
րիկ, երեկոները աշակերտներիս
գրավորներն եմ ստուգում, իսկ
գիշերը միայն բառարան եմ կար-
դում:

ԱՎԱԳ ԵՂԲԱՅՐ - (երկիմաստ):
Միայն բառարան:

**ԱՂՋԱԿ - (Անդրեին, բայց այնպես,
որ մյուսներն էլ լսեն):** Դրա մեջ
միշտ նամակ է լինում: Ասե՞մ, ով է
նրան գրում...

Քոյլը, կարմրատակած, դուրս է
վազում սենյակից;

ԱՆԴՐԵ - (զարմացած): Ինչ պատա-
հեց:

ԱՂՋԱԿ - Ամաչեց:

Անդրեն Աղջնակի ասածն անտե-
սելով՝ նայում է Մորը:

ՄԱՅՐ - Այո, ամաչեց:

ԱՆԴՐԵ - Ինչպիս թե...

**ՄԱՅՐ - (նոյն տոնով, ինչպես քիչ
առաջ Անդրեն էր նրան բացատ-
րում ծնողների բաժանված լինե-
լը):** Սովորական: Բոլորս գիտենք,
տղան էլ մեր հարևանն է, բայց
քանի դեռ նշանը չեն դրել՝ ամա-
չում է:

ԱՆԴՐԵ - (չհասկանալով): Սիրուց
ամաչիմ է:

ՄԵԾ ՄԱՅՐ - Սիրուց չէ, զգացմունքը
ցույց տալուց է ամաչում:

ԱՆԴՐԵ - (մտազրաղ): Մտքովս չէր
անցնի... Մարդիկ որքան տար-
բեր են:

ՄԵԾ ՄԱՅՐ - Տարբե՞ր... Տարբերութ-
յունը իմանալու համար նախ
ինքո՞ք պիտի իմանաս:

ԱՆԴՐԵ - Ես ինձ լավ գիտեմ:

ՄԵԾ ՄԱՅՐ - Համոզված ես:

ԱՆԴՐԵ - Ես 36 տարեկան եմ:

ՄԵԾ ՄԱՅՐ - Դե... Եթե ապրած տա-
րիների թվով պիտի արդարա-
նաս...

ԱՆԴՐԵ - Իսկ ես գիտեմ, թե ինչն է
ծեր նուրբ հեգնանքի պատճառը:

ՄԵԾ ՄԱՅՐ - Իսկապե՞ս:

ԱՆԴՐԵ - Երբ ծեր հարցին՝ որտե-
ղից եմ, պատասխանեցի՝ չգի-
տեմ: Այդապես է:

ՄԵԾ ՄԱՅՐ - (սևորուն նայելով նրան): Այդպես է:

ԱՆԴՐԵ - Իհարկե, այդպես է: Իսկ այդպես է, որովհետև երբ մեծ պապիս ամերիկյան որբախնամ կազմակերպությունը տարավ Ամերիկա, նա ոչ ոք չուներ ու ոչինչ չուներ: Այն օրերին տեղացիներից ոմանք անտեր շներին, սևամորթներին ու մեզ արգելում էին մտնել իրենց խանութները: Հետո... իրենց երջանիկ էին զգում, երբ մեծ պապս մտնում էր այդ նոյն խանութները: Ճիշտ է, դրա համար նրան քառորդ դարի կյանք պահանջվեց, բայց, ինչպես ասում են, տառապանքը արդարացված էր: Ի դեպ, քիչ առաջ, երբ խոսում էի կոլեգայիս հետ, ասացի, որ ընտանիքս ընդամենը 50 տարվա պատմություն ունի:

ՀԱՅՐ - (անսպասելիությունից թեյլ խեղդ է գնում): Ինչպես թե... Հո արտում չճեք բուսել մի օրվա մեջ... դա անհնար է, դուք... ինչո՞ւ...

ԱՆԴՐԵ - Որովհետև չեմ ուզում ետ նայել, իիշել, պատմել ու կաշվից դուրս գալ՝ ապացուցելու համար, որ այդ ամենը իրականում եղել է և իմ հիվանդագին երևակայության արդյունքը չէ...

ԱՎԱԳ ԵՂԲԱՅՐ - (անսպասելի կովարար սոնով): Իսկ ո՞վ է քեզ ստիպում, մի նայիր, մի իիշիր, ոչ էլ պատմիր: Բայց դու հենց այդ-

պես էլ անում ես, ինչքան հասկացա...

ԱՆԴՐԵ - (ասես չզարմանալով, բայց ընդունելով մարտահրավերը): Անցանք դու-ի:

ԱՎԱԳ ԵՂԲԱՅՐ - (թունավոր հեղությամբ): Ներեցեք:

ԱՆԴՐԵ - Չեմ ներում ու ես էլ անցնում եմ դու-ի: (Ճինձու քաղաքավարի:) Թույլ կտա՞՞ շարունակեմ...

ԱՎԱԳ ԵՂԲԱՅՐ - (նոյն սոնով): Անհամբեր սպասում եմ:

ԱՆԴՐԵ - Ծնորհակալություն: (Ցուցադրական շրջվում է Հոր կողմն ու խոսքն ուղղում նրան:)

Մեծ պապս անգերեն չփառեր, փոխարենը տան մեջ միայն երկրի լեզվով էին խոսում: Նրա որդին՝ իմ պապը, ազատ խոսում էր անգերենով ու մի քիչ՝ իր լեզվով: Մեծ պապիս թոռը՝ հայրս, մի քանի բառ ու նախադասություն գիտեր ու դրանք էլ ինձ չսովորեցրեց, հիմա մտածում եմ, գուցե պատճառը անգլուիի մայրս էր... Ու ես ոչինչ չգիտեմ: Այնպես որ, ես ինձ լավ գիտեմ:

ՄԱՅՐ - Ինչ բժիշկ ես, տղաս:

ԱՆԴՐԵ - Երկու տարի առաջ կասեի՝ մարդկային միտքն եմ վիրահատում: Հիմա փորձում եմ վիրահատել մարդկային հիշողությունը:

ՔՈՒՅՐ - Իսկ դա հնարավոր է...

ԱՆԴՐԵ - Խոսքը սովորական հիշո-

դության մասին չէ... Գիտե՞ք, որն է եղել իմ ընտանիքի փորձությունը. Երբ մեզնից մեկն ու մեկը փորձել է պատմել կատարվածի մասին: Մեծ պապս, պապս, հայրս, հետո՝ ես... Մեկս մյուսիս ենք փոխանցել այդ անհմաստ ցանկությունը՝ կողքիդ ապրողներին՝ հարազատ լինի թե պատահական մեկը, պատմել ու դեմ առնել անհասկացող հայացքի կամ, լավագույն դեպում՝ բոպեական կարեկցանքի: Իսկ ավելի հաճախ տեսնել, թե ինչպես են նրանք թոթվում ուսերն ու մտքում իրենց հարց տալիս՝ ինչքան կարելի է ետ նայել՝ այսօրն ու վաղը թողած...

ՔՈՒՅՐ - Դժվար է...

ԱՏԴՐԵ - Ավելի դժվարը կա:

ԱՎԱԳ ԵՂԲԱՅՐ - (իրը՝ ինքն իրեն):

Պարզվում է՝ անցյալիդ մասին պատմելը դժվար է:

ԱՏԴՐԵ - (առանց նրան նայելով):

Չգիտեմ, ինչու մեր մեջ այս լարվածությունը առաջացավ, բայց իհմա պիտի խնդրեմ, որ լրես:

ԱՂՋԱԿ - Չխոսող ձկան պես:

Նրա խոսքը մնում է անարձագանք:

ԱՏԴՐԵ - Երկու տարի առաջ էր, գնացքով մեկնում էի Լյու Յորք: Ուղեկիցս բարեհած, ինձ տարեկից մեկն էր, իր ասելով՝ պահովագրական գործակալ: Ինչպես

սկսվեց մեր գրուցը՝ իհմա չեմ հիշում, բայց անսպասելի խոսակցություն բացվեց ընտանեկան ավանդույթների մասին... Էլի ինչ-որ բաներ, ու մեկ էլ ինձ բռնեցրի այն պահին, որ ինքս էլ չիմանալով՝ ինչու, նրան պատմում եմ մեծ պապիս պատմությունը: Սկզբում լսում էր հետաքրքրությամբ, հետո... հայացքը սրվեց, լարվեց ամբողջ մարմնով... Ու հանկարծ ասես թքեց երեսիս. «Սնուտ է, այդպիսի բան չի եղել»: «Ինչպես թե,- կարկամեցի,- ընտանիքիս պատմությունն ու ես կենդանի վկայություն ենք...»: «Իսկ ես ասում եմ, որ սուտ է, հերյուրանք, դուք եք հորինել՝ ձեր ազգի պարտությունը մեզ վրա բարդելու համար»... (Դադար:) Հետաքրքիր է, չէ, հսկայական գնացքում երկուս պիտի հայտնվեինք նոյն կուպեում... Ինչ իմանամ, գուցե նրա մեծ պահն էր խուժել մեր տունն ու... միայն պապս էր փրկվել, ինչպես ընդունված է ասել՝ հրաշքով, որպեսզի տասնամյակներ անց նրա ծոռը նստեր այդ մեկի դիմաց ու լսեր, թե ինչպես է նա հրաժարվում կատարվածից... Ինձ հազիվ դուրս նետեցի կուպեից... այդ օրն էլ երդվեցի՝ այլևս երբեք չպատմել, ոչ մեկին ոչինչ չասել, իմ անցյալը միայն իմն է ու ոչ մեկն այլևս չի լսի, գոնեն՝ ինձնից:

ԱՎԱԳ ԵՂԲԱՅՐ - (իրը՝ ինքն իրեն):
Միանգամից և գլխից պրծար, և
գլխացավից:

ԱՆԴՐԵ - (առանց նրան նայելով):
Ինձ հունից հանել չես կարող: Ու
գիտես՝ ինչու: Որովհետև ասե-
լիքս դեռ կիսատ է:

ԱՎԱԳ ԵՂԲԱՅՐ - Փորձիր ավար-
տին հասցնել:

ԱՆԴՐԵ - Այդ դեպքից մի քանի օր
անց ընդունեցի ընկերոջս առա-
ջարկը, թողեցի պրակտիկ վիրա-
բուժությունն ու աշխատանքի ան-
ցա նրա լաբորատորիայում: Նա
կարծում է, թե գտել է հրաշալի
ենթակա, ով անձայն կատարում
է իր հրահանգները: Իսկ ես... ես
գիտեմ, որ մի օր կարողանամ ոչ
միայն այդ ապահովագրական
գործակալի, այլ նրա ամբողջ ազ-
գուտակի քնած հիշողությունն
արթնացնել: Գիտությունն ամե-
նազոր է, ուրեմն՝ ես դա կանեմ:
Հեշտ գործ չէ, գիտեմ, որովհետև
նրանք կարողացել են իրենց մո-
ռուացնել տալ, չեն հիշում, որով-
հետև իրենց հիշողությունից
ջնջել են իմ ընտանիքի հետ կա-
տարվածը...

ՄԱՅՐ - Դու ուզում ես նրանց
վերադարձնել այն, ինչից նրանք
հրաժարվել են գիտակցված...
ազգովիր...

ԱՎԱԳ ԵՂԲԱՅՐ - Իրոք որ դժվար
խնդիր է, հատկապես, երբ ինքն
պրոբլեմ ունես քո հիշողության
հետ:

ԱՆԴՐԵ - (հայացքը մեխելով Եղբոր
վրա): Ինչ ասացիր...

ԱՎԱԳ ԵՂԲԱՅՐ - (նոյն կերպ նրան
նայելով): Ճիշտ լսեցիր:

ԱՆԴՐԵ - (տեղից բարձրանալով):
Չեմ կարող վիրավորել այս հյու-
րասեր սեղանը: (Եղբորը.) Մեկ
այլ տեղում քեզ հետ առանձին
կխոսեի:

ԱՎԱԳ ԵՂԲԱՅՐ - (ոտքի կանգնե-
լով): Ու 36 տարեկան հասուն այ-
րը արյունվիկ կաներ 22
տարեկան ջահելի մոռութը:

Կանգնած են իրար դիմաց՝ այն-
քան իրար նման...

ՀԱՅՐ - (Եղբորը): Չափոր կորցրիր...
(Անդրեին.) Նրա փոխարեն ես եմ
ներողություն խնդրում ծեզնից:

ԱՎԱԳ ԵՂԲԱՅՐ - (Հորը): Չհամար-
ծակվես, լսում ես... Թեև եթե կա
մեկը, ումից կարող ես ներողութ-
յուն խնդրել՝ ինքն է... (Գնում է
քեմի խորքը:)

ԱՆԴՐԵ - Ոչինչ չեմ հասկանում...
Ինչպես հայտնվեցի այստեղ,
ինչո՞ւ եկա... Լստել եմ ծեզ հետ:
Ինչ եմ խոսում, ինչո՞ւ եմ խոսում...
(Լստում, գլուխն առնում է ձեռքե-
րի մեջ:) Ես ուզում եմ ապրել: Ու-
րիշների պես: Առանց անցյալի
քեոի, առանց ցավագար հուշե-
րի... (Մորը.) Քիչ առաջ ինչ ասա-
ցի՝ սուտ էր: Այդ սուտը ես եմ
հորինել, իբր մեծ պապիցս հետո
մեր ընտանիքի հիշողությունը

բարակել ու ինձ չհասած՝ կտրվել է: Իրականում... Մեծ պապս ուշ է ամուսնացել, ամուսնացել է մի աղջկա հետ, ով իր երկրից է եղել: Զգիտեմ, գուցե այդքան ուշ է ամուսնացել, որովհետև իր երկրի աղջկան է փնտրել... Նա էլ է իրաշքով փրկվել, էլի իրաշքով հասել է Ամերիկա... իր երկրի լեզվով է խոսել, իր երկրի ծեսերն է իմացել, անգամ ծաշերը՝ մորից ու տատից սովորած՝ հեռավոր Ամերիկայում եկել է մեծ պապիս ու զավակների համար... Նա էլ մենակ էր, կորցրել էր բոլոր հարազատներին ու գտել էր մեծ պապիս: Այդ երկուսը՝ իրենց գերդաստաններից մնացած միակները... որ կարողացան շարունակություն դառնալ, կարողացան զավակներին փոխանցել ոչ միայն իրենց հիշողությունը: Նաև՝ ատելությունը: Որովհետև ինչպես հիշես ու կարողանաս չատել քո դահճին: Եթե իմանաք՝ ինչ դժվար է ոչնչացված գերդաստանիդ հիշողությունն ու ատելությունը ամեն վայրկյան օգալ քո մեջ, ապրել, քնել-արթնանալ, շնչել դրանցով... Ես փորձում եմ ուրիշներին վերադարձնել կորցրած հիշողությունը, բայց երեմն այնպես եմ ուզում ոչնչացնել իմ հիշողությունը...

ԱՎԱԳ ԵՂԲԱՅՐ - Դու հիշողությունից չես վախենում, դու սար-

սափում ես ատելությունից: Դրան ինչ են ասում... փոքրոգություն...

ԱՆԴՐԵ - Ով սա ասեր՝ ձեռքից հեշտ չէր պրծնի, բայց... բախտդ բերեց:

ԱՎԱԳ ԵՂԲԱՅՐ - Սիսակում ես, իմ բախտը երբեք չի բերել: Փոքրուց էլ այդպես էր, նույնիսկ երբ պահմտոցի էինք խաղում, առաջինը միշտ ինձ էին գտնում:

ԱԴՇԱԿ - Որովհետև թաքնվել չգիտես: Իսկ ինձ երբեք չեն գտնում: Գիտե՞ս, ինչու... Որովհետև տան բոլոր ծակուծուկերը գիտեմ: Այ, սեղանի տակ նկուղի դռնակն է՝ գորգով ծածկված: Մտնում եմ այնտեղ, ու թող մեկը գտնի...

ԱՆԴՐԵ - (ասես չլսելով, իր մտքերի հետ): Հորս պատմածն է. երբ մեր տուն են ներխուժել, մայրս հասցրել է մեծ տատիս, որ այն ժամանակ տաս տարեկան է եղել, թաքցնել նկուղում, այդ նկուղի դռնակը մեծ սենյակում է եղել, սեղանի տակ, գորգով ծածկված: Տունն այնքան հարուստ է եղել, այնքան թալանելու բան է եղել, որ հատակի գորգին աչք չեն դրել, թե չէ գորգը որ քաշեին, դռնակը կտեսնեին, նրան էլ կգտնեին ու... ինչպես ծնողներին, տատին, ավագ եղբորն ու քրոջը... (Վերջին բառերը հազիվ են լսվում:)

ԱԴՇԱԿ - (որ այդ ընթացքում մոտեցել է նրան՝ նրա թևքից քաշե-

լով): Ի՞նչ ես ասում, չեմ հասկանում:

ԱՆԴՐԵ - (փորձում է ժպտալ Աղջընակին): Պետք էլ չէ, որ հասկանաս, այս պատմությունը քո փոքրիկ ականջների համար չէ: (Եղբորդը.) Ես սիրում եմ մարդկանց: Իմ մեջ չկա ատելություն մարդու նկատմամբ: Ես չեմ ուզում ունենալ թշնամի, ում դեմքով չգիտեմ, դեմ առ դեմ չեմ հանդիպել, նրանից հարված չեմ ստացել... Եթե ընտանիքիս անցյալը ուրիշ լիներ, ես կապրեի... չգիտեմ՝ ինչպես կապրեի, բայց որ հաշտ կլինեի ինքս ինձ հետ՝ համոզված եմ: Բայց իմ արյունը վարակված է անցյալի մղջավանջով, որից փրկություն չկա, իսկ այդ հանդիպումը գնացքում բացեց աչքերս...

ԱՎԱԳ ԵՂԲԱՅՐ - Կամ փակեց...

ԱՆԴՐԵ - (անսպասելի մեղմությամբ): Կարելի է նաև այդպես ասել... Ես առաջին անգամ կարողացա տեսնել ինձ՝ տեսա ու հասկացա, որ իմ բնույթով, գենով սիրում եմ մարդուն, իսկ իհշողությամբ՝ ատում եմ մարդուն... Իհարկե, կարող եմ արդարանալ, որ ընդհանրապես մարդուն չեմ ատում, այլ կոնկրետ տեսակ, ցեղի, քանի որ դրանք մարդ չեն, այլ երկոտանի գազան... Որովհետև գայլից ու արջից չեն վախենում, մթից ու խավարից չեն

վախենում, անծանոթ կածանից ու խոր անդունդից չեն վախենում՝ երկոտանի գազանից են վախենում, որ ծիրանները քեզ չհասցնի... Ես վագոնից վագոն էի անցնում՝ այդ անծանոթից որքան հնարավոր է հեռու գտնվելու համար, բայց ինչքան հեռանում էի, այնքան թիկունքս այրվում էր նրա հայացքից, կողած աչքերի միջից դուրս ժայթքող ատելությունից, ու ես գիտեի, որ իմ հայացքն էլ նույն էր, ու իմ աչքերից ժայթքող ատելությունը պակաս չէր ու նույնիսկ ավելին էր... Այդ ատելությունը խեղդում էր ինձ ու ստիպում հեռու փախել նրանից՝ անուղղելին չանելու համար: Բայց չէ որ մենք իրար ոչինչ չեինք արել, մենք կարող էինք ընդհանրապես չհանդիպել...

ՄԱՅՐ - Խեղճ տղաս...

ԱՆԴՐԵ - Ոչ ոք չգիտե այս մասին, անգամ կնօշս չեմ պատմել...

ՄԱՅՐ - Կինդ էլ... անգլուիի է:

ԱՆԴՐԵ - (դեռ իր մտքերի հետ): Ի՞նչ... չէ, ամերիկուիի է:

ՀԱՅՐ - Երեխաներ ունեք:

ԱՆԴՐԵ - Տղա, շուտով հինգ տարեկան կլինի... Երկրորդին ենք սպասում:

ՄԵԾ ՄԱՅՐ - Տղայիդ անունը ինչ է:

ԱՎԱԳ ԵՂԲԱՅՐ - (կովարար տոռով): Ամերիկյան մի անուն կլինի, էլի...

ԱՆԴՐԵ - Զես պատկերացնում, թե

ինչ հաճույքով պիտի քեզ հուսախար անեմ: Մեծ պապիս անունն է:

ԱՂՋԱԿ - (ինքն իրեն): Ուրեմն՝ տղայիդ անունը Արամ է:

ԱՆԴՐԵ - (ապշահար): Ինչ ասացի՞ր... որտեղից գիտես:

ԱՂՋԱԿ - Ոչ մի տեղից: Հենց այնպես ասացի... ուշադրություն մի դարձրու:

ԱՆԴՐԵ - Եթե չեմ սխալվում՝ ձեր ընտանիքում շատ են սիրում ասել՝ ուշադրություն մի դարձրու:

ԱՎԱԳ ԵՂԲԱՅՐ - Չենք սիրում, այս երեկո ստիպված ենք այդպես ասել... Չես հասկանա:

ՄԱՅՐ - (կանխելով երկուսի հերթական «մենամարտը»): Իսկ երկրորդը... տղա՞ եք ուզում, թե՞ աղջիկ:

ԱՆԴՐԵ - Ոչ միայն ուզում ենք, գիտենք, որ աղջիկ է:

ՄԱՅՐ - Ինչպես թե՝ գիտեք...

ՄԵԾ ՄԱՅՐ - (Մորը՝ սկեսրոջ տոնով): Ուրեմն՝ գիտեն: (Անդրեին.) Իսկ նրա անոնը...

ԱՆԴՐԵ - Դեռ չենք որոշել:

ԱՎԱԳ ԵՂԲԱՅՐ - Դե, ամերիկյան մի անուն կդնեք...

ԱՆԴՐԵ - (Եղբորը): Ուզում եմ հասկանալ՝ ինչո՞ւ ես ամեն մի խոսքս սրով ընդունում, ինչն է պատճառը:

ԱՎԱԳ ԵՂԲԱՅՐ - Պատճառը... իսկապես ուզում ես իմանալ:

ԱՆԴՐԵ - Այլապես չէի հարցնի...

ԱՎԱԳ ԵՂԲԱՅՐ - Դու մոլորվել ես

իիշողության և ատելության միջև:

ԱՆԴՐԵ - Թեկուզ այդպես... ինչո՞ւ է դա քեզ ջղայնացնում:

ԱՎԱԳ ԵՂԲԱՅՐ - Չի ջղայնացնում... ցավ է պատճառում: Հա, զարմացման, սիրու ցավում է... Մարդը որքան կարող է սիրել, նոյնքան էլ պիտի կարողանա ատել: Ոչ սիրուց պիտի վախենա, ոչ էլ ատելությունից: Որովհետև ատելությունը սրափ է պահում ոչ միայն միտքը, այլև աչքը: Բայց պիտի իմանաս՝ ով ինչի է արժանի: Գնացքում հանդիպած այդ մեկը քո կարեկցանքին էր արժանի, ոչ թե ատելությանը: Դու պիտի ատես նրա մեծ պապին, ով գուցե եղել է քո գերդաստանի դահիճը, բայց նրա ծոռին պիտի խղճաս... Ու նա պիտի զգա, որ խղճում ես իրեն, որովհետև քո արյան մեջ զոհի իիշողությունն է, իսկ նրա արյան մեջ՝ դահճի ամոթը: Այսօրվա կարեկցանքը քեզ ուժ պիտի տա, որ չմոռանաս անցյալի ատելությունդ: Միայն այդպես կստիպես, որ քո պատմությունը լսեն ու հասկանան:

ԱՆԴՐԵ - (դադարից հետո): Ասելը հեշտ է...

ԱՎԱԳ ԵՂԲԱՅՐ - Ասելուց հետո անելը դժվար չէ:

ՄԵԾ ՄԱՅՐ - (միալար ողքի նման, կիսաձայն): Խեղճ որբուկս, անբախտ ծագս, թևը կորցրած, մենակ հավքս...

ԱՆԴՐԵ - (Եղբորը): Ի՞նչ է ասում:
ԱՎԱԳ ԵՂԲԱՅՐ - Չի ասում, երգում
է: Մեր գերդաստանի երգն է:

ԱՆԴՐԵ - Առանց մեղեղու...
ԱՎԱԳ ԵՂԲԱՅՐ - Այդ բառերին
հարմար մեղեղի կարող ես
գտնել:

Ներս է գալիս Քոյքը:

ՔՈՒՅՅՐ - (Լարվածություն զգալով):
Ի՞նչ է պատահել...

ՀԱՅՐ - Պատահեց՝ անցավ:

ՔՈՒՅՅՐ - (Հայացքով ակնարկելով)
Անդրեին ու Եղբորը): Հաշտվեցին...

ԱՆԴՐԵ - Պարզապես իրար հասկացանք:

ՀԱՅՐ - Ուրեմն՝ մի-մի բաժակ խմելու ժամանակն է:

Սայրը հնձեցնում է արծաթե զանգակը: Գալիս է Սպասուիին՝ մատուցարանի վրա բերելով շիշն ու բաժակները:

ԱՆԴՐԵ - (Հայացքով ցույց տալով
մատուցարանը): Ինչպես իմացավ՝ ինչ է բերելու...

ՄԱՅՐ - Չիմացավ: Զգաց:

Աղջնակը վազում, գրկում է
Սպասուիուն:

ՄԵԾ ՄԱՅՐ - (Սպասուիուն): Լավ նայիր մեր չարածծի այծիկին,
աչքդ վրան պահիր, իմ անուշիկ թոռնիկին մենակ չթողնես, մեծ ու
անգութ աշխարհում անտեր չթողնես... (Միալար ողբի նման,

կիսաձայն:) Խեղծ որբուկս, անբախտ ծագս, թևը կորցրած, մենակ հավքս...

ՍՊԱՍՈՒԾԻ - (գրկելով ու օրորելով
Աղջնակին): Երբ գիշերն իջնի,
գողտուց կգամ, գորգը ետ կբաշեմ, քեզ դուրս կհանեմ նկուղից
ու կփախցնեմ սարերը... Գայլից
ու արջից չեմ վախենա, մթից ու
խավարից չեմ վախենա, անձանոր կածանից ու խոր անդունից
չեմ վախենա՝ երկոտանի գազանից կվախենամ, որ թաթը քեզ չհասցնի:

ԱՂՋԱԿ - (կիսանինջի մեջ): Նոր հեքիաթ ես պատմում:

ՄԵԾ ՄԱՅՐ - Հա, նոր, շատ նոր
հեքիաթ է, միայն քեզ համար պիտի հորինվի ու միայն դու պիտի այն պատմես զավակներիդ:

Սպասուիին Աղջկան դմում է Սոր գիրկն ու բերանը ափով փակելով՝ դուրս է նետվում սենյակից:

ԱՆԴՐԵ - (ինքն իրեն): Եթե երեք օրից հետո սպասուիին գիշերով նկուղից չհաներ մեծ տատիս՝ նա մնալու էր այնտեղ՝ սովից նվաղած, ուժահատ, ականջների մեջ՝ իր գերդաստանի հոգեվարքի ծիչերը, որոնք նրա մեջ մնացին մինչև կյանքի վերջը:

ԱՂՋԱԿ - (դեռ Մոր գրկում՝ Անդրեին): Դու էլ ես նոր հեքիաթ պատմում:

ԱՆԴՐԵ - Իսկ դու ի՞նչ ես կարծում:

ԱՂՋԱԿ - Հարցին հարցով չեն պատասխանում:

ՀԱՅՐ - (լցնելով բաժակները): Խմենք մեր տունն իր ներկայությամբ պատված կյուրի կենացն ու շնորհակալ լինենք, որ տեսանք այսօրը:

ԱՆԴՐԵ - (սևեռուն նայելով նրան): Ճիշտ չի լինի, եթե ասեմ, որ հասկացած ձեր ասածը, բայց միանում եմ կենացին:

ՄԵԾ ՄԱՅՐ - Ապրիր, տղաս: Որ ասում եմ՝ ապրիր, մեծ բեռ եմ դնում ուսերիի: Որովհետև միայն քո կյանքը չպիտի ապրես:

ԱՆԴՐԵ - (դառը քմծիծաղով): Դուք էլ գիտեք:

ՄԱՅՐ - Գիտեմ նաև, որ ցեղիդ արժանի զավակն ես, տղաս:

ՔՈՒՅՐ - (Անդրեին.) Գաթան չկերաք:

ԱՆԴՐԵ - Ասացի, որ քաղցր չեմ սիրում:

ՔՈՒՅՐ - Իսկ ո՞վ ասաց, որ գաթան քաղցր է:

ԱՆԴՐԵ - Ինչքան գիտեմ, թխվածքը քաղցր է լինում:

ՄԱՅՐ - Բայց ոչ մեր գաթան:

ՄԵԾ ՄԱՅՐ - (խոլ, միալար): Ալյուրը բովում եմ մարմանդ կրակի վրա՝ մինչև սպիտակ ալյուրը դառնա ոսկեգոյն: Ավելացնում եմ հալած յուղը՝ սրսուու դեղին, ու լավ խառնում եմ՝ հանկարծ գնդեր չլինեն...

ԱՂՋԱԿ - (թռնում է մոր գոկից, մոտենում Անդրեին): Իսկ ես ավելացնում եմ ծեծած դարչինը, մեխակն ու աղը:

ԱՆԴՐԵ - Դո՞ւ որտեղից գիտես:

ԱՂՋԱԿ - Չնայես, որ փոքր եմ, տատս ու մայրիկս որ խոհանցում եփում են՝ իրենց կողքին կանգնած նայում ու սովորում եմ: Քեզ գաղտնիք ասեմ՝ երբ մեծանամ, դա ինձ շատ պետք կգա... Չի, տատի:

ՄԵԾ ՄԱՅՐ - Հա, ձագուկս, դու արդեն գաթա թխել գիտես, ավելուկով բանջար եփել գիտես, իսկ ասեղով նախշեր ես հյուսում մեծի պես... (Անդրեին՝ անթաքոյց հպարտությամբ:) Մեր ցեղի բոլոր աղջիկներն այդպես են մեծանում: (Աղջնակին՝ գործնական:) Ինչի վրա կանգ առանք...

ԱՂՋԱԿ - Աղի:

ՄԵԾ ՄԱՅՐ - (Անդրեին): Հա, տղաս, մենք շաքարի փոխարեն աղ ենք լցնում, ու չափը լավ պիտի իմանաս՝ ոչ շատ աղի լինի, ոչ անալի: Սա է մեր գաթայի գաղտնիքը: Հետո խմորը բարակ շերտով բացում եմ ու վրան հավասար շաղ եմ տալիս խորիզը...

ԱՆԴՐԵ - (հմայվածի պես): Խորիզ...

ՄԵԾ ՄԱՅՐ - Հա, խորիզը, հետո խորիզով շերտը ոլորում, փաթաթում եմ ծեռքիս վրա ու տակակեցնելով՝ դնում եմ փուռը:

ԱՆԴՐԵ - (վերցնում է գաթան, զննում, հոտ է քաշում ու մի փշուր դնում է բերանը): Աղի է ու աղի չէ: (Ձեռքը տանում է թեյի բաժակին):

ՄԱՅՐ - (զանգը հնչեցնելով): Սպասիր, գաթայի հետ ուրիշ թեյ պիտի խմես:

Գախս է Սպասուիմ, մատուցարանի վրա՝ մի բաժակ թեյը տալիս է Քրոջը, կանգնում է սեղանից ոչ հեռու:

ՔՈՒՅՐ - Թեյը պիտի մուգ լինի, մեխակի հատիկներով թրմած ու քաղցր, շատ քաղցր... (Երեք գրալ շաքար է լցնում բաժակի մեջ ու մեկնում Անդրեին): Փորձեք:

ԱՆԴՐԵ - (թեյն ու գաթան հերթագայելով՝ ուտում է, մինչև ափսենում ոչինչ չի մնում): Անմահական է, այս համը անկարելի է մոռանալ:

ԱՎԱԳ ԵՂԲԱՅՐ - Սա էլ մեր հայտնի աղի գաթան է:

ՔՈՒՅՐ - Իսկ ես մտածում էի, որ այդպես էլ չեք ուտի ու չեք իմանա...

ԱՆԴՐԵ - Ես գիտեմ, որ մեր ընտանիքում աղի գաթան շատ ընդունված է եղել: Մեծ տատս դա սովորեցրել էր տատիս, իսկ նա... ի՞նքը չսովորեցրեց, թե՞ մայրս չուզեց սովորել, բայց ինձ հասավ միայն նրա անունը... (Դադարից հետո): Այս հանդիպումը վաղուց

էր ինձ սպասում, համոզված եմ: Երբ Ֆիլիպն ասաց գիտաժողովի մասին՝ հրաժարվեցի: Բայց նրա մեկնելու հաջորդ օրը աչքս ընկալվ գրասեղանին դրված հրավերին... Վերցրի, նորից կարդացի քաղաքի անունը... Ու որոշեցի, թեկուզ կեսից, գալ-մասնակցել: (Քմծիծաղով:) Այդպես էլ չկարողացա Ֆիլիպին բացատրել, թե ինչն ստիպեց անակնկալ հայտնվել... (Հերթով նայելով բոլորին, անկարող թաքցնել հուզմունքը:) Ինչ լավ է, որ հանդիպեցինք: (Խմում է բաժակը ցմրուր:) Հիմա իրոք գնալուս ժամանակն է, թեև... Վաղուց ուշացել եմ:

ՄԵԾ ՄԱՅՐ - Չես ուշացել: Մարդիկ չեն ուշանում, նրանք պարզապես ուշ են հանդիպում:

ԱՆԴՐԵ - Օդանավակայանի ձանապարհին... մեքենայից դուրս էի նայում՝ քաղաք էր անծանոթ, օտարը... Ու հանկարծ, ինքս էլ չիմացա՝ ինչու, հիշեցի մեծ տատիս ու նրա անունը՝ Զապել:

«Զապել» անվան պահին ընտանիքի անդամները վերջապես ի ցույց պիտի դնեն իրենց հուզմունքը: Անդրեն լուս է և արդեն ոչ քարմացած, այլ խորիմաստ զննում է հերքով բոլորին ու հատկապես Աղջնակին:

ԱՆԴՐԵ - Այո, Զապել, լավ անուն է, չէ... Հենց ասացի նրա անունը՝ նոյն պահին քաղաքը իմը դար-

ծավ: Ու գիտեմ, որ այս մասին ձեզ պիտի ասեմ: (Գնում է դեպի դուռք:)

ԱՂՋԱԿ - (մոր գրկից ցատկելով՝ վազում է նրա մոտ): Սպասիր... ես Է ուզում եմ քեզ ասել...

Անդրեն սպասողական ժայռում է:

ԱՎԱԳ ԵՂԲԱՅՐ - (կամաց): Տեսար... ասում էի, չէ, վերջին պահին չի դիմանա:

ՔՈՒՅՐ - (կամաց): Մեր չարաձի այծիկը կոյիմանա ու չի ասի: Որովհետև ինքը կհասկանա... եթե արդեն չի հասկացել:

ԱՂՋԱԿ - Իմ անունը...

ՄԱՅՐ - (զգուշավոր, հազիվ լսելի): Չեղավ...

ԱՂՋԱԿ - (հայացք գցելով Մոր վրա՝ սթափվում է, կարծ շփորձութիւնութիւնում): Քո աղջկա անունը... նե, որ ծնվելու է... շուտով:

ՄԱՅՐ - (հուսահատ): Լրիվ ձեռիքց գնացել է:

ՀԱՅՐ - (սիրով լի հայացքը չկտրելով Աղջնակից): Մի խանգարիթող խոսի:

ԱՂՋԱԿ - Մեր քաղաքի իսկական անունը ուրիշ է... Ես ուզում եմ, որ նա մեր քաղաքի անունով կոչվի: Խոստացիր...

ԱՆԴՐԵ - (դեռ լուրջ չընդունելով): Խոստանալուց առաջ ձեր քաղաքի իսկական անունը պիտի իմանամ, չէ...

ԱՂՋԱԿ - (հայացքով տնեցիների համաձայնությունը ստանալով): Կարին:

ԱՆԴՐԵ - (լրջանալով): Կարին... Խոստանում եմ: (Դադարից հետո:) Դու գիտնա, որ փոքրիկ արքայադուստր ես:

ԱՂՋԱԿ - (շրջվելով ու ծամաճություն անելով Քրոջն ու Եղբորը): Լսեցիք...

Անդրեն ձեռքը մեկնում է, ասես ուզում է շոյել աղջկան, բայց կեսամփա մտափոխվում ու դուրս է գնում:

Աղջնակը մոտենանում է սեղանի շուրջը նստածներին, նրանցից ամեն մեկը օգլում, սիրում է նրան՝ ինչպես իրաժեշտի պահին: Վերջինը Քրոջ գրկից ազատվելով՝ նա զայխ է նախարեմ: Այս պահից նա առանձնացված է սենյակում գտնվողներից: Խսկ նրանք նստած են ուղիղ, անշարժ, նայում են իրենց դիմացը չտեսնող հայացքներով: Նրանք արդեն Հիշողություն են:

ՀԱՅՐ - Դուրս եկավ փողոց:

ՄԱՅՐ - Հիմա անցնում է իրապարակով:

ԱՎԱԳ ԵՂԲԱՅՐ - Հասավ կամրջին: (Քրոջը՝ կամաց:) Այդտեղ եք առաջին անգամ համբուրվել:

ՔՈՒՅՐ - (կամաց): Հա, ու այնպես կուզեի, որ այդ մասին բոլորն իմանային: Ափսոս, որ չեն իմանա, ինչպես ես չիմացա, թե լսելով, որ հարձակվել են մեր տան վրա՝ նա

վազել է մեր տուն՝ ինձ փրկելու և... աստիճանների վրա ընկել է երկոտանի գաղանի ձեռքից, ինձնից մի քանի քայլ հեռու: Իմ դիակից մի քանի քայլ հեռու...

ՄԵԾ ՄԱՅՐ - (Միալար ողբի նման):

Անմուրազ, անթագ, անպսակ թոռնիկս... խեղծ որբուկս, անթախտ ծազս, թևը կորցրած, մենակ հավքս...

ԱՎԱԳ ԵՂԲԱՅՐ - (գրկում է քրոջը, այս ընթացքում առաջին անգամ չի թաքցնում անափ սերն ու գորովանքը նրա նկատմամբ): Իսկ ես Գերմանիա էի մեկնելու, ուսումս այնտեղ պիտի շարունակեի... ես գիտեմ, որ լավ բժիշկ կդառնայի: Ես սիրում էի մարդկանց, ուզում էի երկարացնել նրանց կյանքը... Բայց ընդամենը կարողացա ինձնով ծածկել մորս ու մի քանի վայրկյանով երկարացրի նրա կյանքը: (Մորը.) Ներիր, չմտածեցի, որ այդպես ավելի քեզ մոտեցրի մահվանը:

ՄԱՅՐ - Ես արդեն մեռած էի, երբ երկոտանի գաղաններից առաջինը ներխուժեց տունս... Հոգիս մեռավ այդ պահին...

ՀԱՅՐ - (խեղովով): Լոեք... չեմ կարող լսել, տեսածս հերիք է...

ՄԵԾ ՄԱՅՐ - Հա, լոենք... Թող ապրողները մեր փոխարեն խոսեն: Այսօր համոզվեցի, որ նրանք խոսում են մեր փոխարեն:

ՔՈՒՅՐ - (մտախոհ): Ինչ է հիմա նա մտածում:

ՀԱՅՐ - Մեռածները չեն կարող գուշակել ապրողների մտքերը:

ՄԱՅՐ - Բայց կարող են զգալ նրանց մտքերը:

ՀԱՅՐ - (Մորը): Ինչ ես հիմա զգում:

ՄԱՅՐ - Զգում եմ, որ նա գիտե՝ այս քաղաքում է բնաջնջվել նրա գերդաստանը, գիտե, որ անձանոթ փողոցներից մեկում դեռ կա իր տունը՝ օտար բնակիչներով, գիտե, որ հիմա անցնում է այն տեղերով, որոնք իրեն են պատկանում, որովհետև այդտեղ են իր գերդաստանի աճյունները... թեկուց՝ անգերեզման: Իսկ ես գիտեմ, որ նրա հիշողության ատելությունը ոչ մեկի գլխին պարզված սուր չի դառնա:

ՄԵԾ ՄԱՅՐ - Հարյուր տարի սպասում էինք այս օրվան: Հարյուր տարի ու մեկ ժամ:

Ամեն մեկը նստած է իր մտքերի հետ: Հանկարծ Մայրը սրակվում է:

ՄԱՅՐ - (տեսնելով, որ Աղջնակը չկա): Էլի տնից դուրս թռավ... Չէ, մի օր լավ ծեծ եմ տալու: (Դեպի դուռը գնալով, ամենօրյա դժողոհությամբ:) Ո՞ր ես, քեզ հետ եմ, ո՞ր ես, Զապել... Զապել, աղջիկս...

Այս պահից իրավիճակը փոխվում է: Բենք հստակ քաժանվում է երկու մասի՝ Ընտաճիքը և Զապելը Սպասուիու հետ: Ոքքան

մքնում է Ընտաճիքի տարածքը՝ այնքան լրսավորվում է Զապելինը:

Մայրը մոտենում է նախաբեմին ու կանգնում, ասես հանդիպելով անտեսանելի պատճեշի: Նայում է Աղջնակին, որ բարձրացել է տեղից ու այդ պահին նրա կողքին հայտնված Սպասուհու հետ նայում է պատճեշի այն կողմում իրեն կանչող մորը:

Եթե բեմը կրկին լրսավորվում է՝ զիտաժողովի սրահն է: Լսում են ծափահարություններ, բացվում են դրաները, դուրս են զայիս մասնակիցները, նրանց քվում՝ մեզ ծանոթ քառյակը:

ԺԱՆ - (բարեկամաբար խփելով Անդրեի ուսին): ...ուրեմն՝ հնարավոր է ազդել կոլեկտիվ հիշողության վրա...

ՄԱՐԻ - Կոլեկտիվ հիշողություն... ինչ-որ բան խանգարում է, որ ընկալեմ ասվածը:

ՖԻԼԻՊ - Գուցե «կոլեկտիվ»... (Ծիծաղում է:)

ԱՆԴՐԵ - Դեռ ընդամենը վարկած է... տասնյակների կողքին:

ԺԱՆ - Է, չէ, խորամանկում եք, բարեկամս, հատկապես ենթատեքստով:

ԱՆԴՐԵ - Գուցե բացեք փակագծերը:

ԺԱՆ - Սիրով: Ու մեկ նախադասությամբ՝ «Կորչի քաղաքականությունը»:

ՄԱՐԻ - (Ծանին): Ձեր հայացքից ոչինչ չի վրիպում:

ՖԻԼԻՊ - Եթե այսպես շարունակեք՝

ՄԱՅՐ - (անակի ուրախությամբ): Ինչ լավ է, որ մեզ հետ չես, ինչ երջանկություն, որ ապրելու ես... ապրելու ես, մեն-մենակ մնացած որբուկս, Զապելս, աղջիկս...

Նոյն ուրախությամբ ու կարոտով Զապելին է նայում ընտաճիքը՝ մինչև քաղվում է խավարի մեջ: Իսկ ակնքարք անց՝ նաև Զապելն ու Սպասուհին:

Իերթը կհասնի քաղաքական մեղադրանքին: (Ճնշումով:) Առաջարկում եմ փոխել թեման:

ԱՆԴՐԵ - Ոչ մի դեպքում: (Ծանին.) Ինչն է ձեզ զգուշավորում...

ԺԱՆ - Թեկուզ այն, որ ձեր վարկածի հաջողության դեպքում հնարավոր կլինի վերականգնել նույնիսկ դարեր առաջ կատարվածը:

ՄԱՐԻ - Չեմ հասկանում, ինչ վատ բան կա. Ես, օրինակ, կուզենայի իմանալ, թե ինչ է կատարվել Բաստիլի գրավման ժամանակ: Մեր ընտանեկան լեգենդի համաձայն՝ նախնիներիցս մեկը մասնակցել է նրա գրավմանը:

ԺԱՆ - Մի բան է վերականգնել մեկ մարդու հիշողությունը, այլ բան՝ մի ամբողջ հանրությանը: Մեկի գտածը մեկին է պատկանում, իսկ ում է պատկանում հանրության գտածը:

ԱՆԴՐԵ - (*հանգիստ*): Այդ նոյն հանրությանը: Իսկ ինչո՞ւ եք վախենում ասել «ժողովուրդ»:

ԺԱՆ - Որովհետև ձեր ասած ժողովուրդը, իսկ իմ ասած հանրությունը չպիտի պատասխանառվության բարդույթ ունենա անցյալում կատարված ինչ-որ արարքի համար: Լավ, ասելիքս մինչև վերջ ասեմ. ինչո՞ւ ես պիտի պատասխան տամ իմ նախնիների արածի համար: Կյանքն այնպիսի արագությամբ է անցնում, որ իմ այսօրն ապրել չեմ հասցնում, որ մնաց՝ տասնամյակներ առաջ կատարվածի պատասխանատվությունը վերցնեմ:

ՖԻԼԻՊ - (*Ժանին*): Ինչո՞ւ չեք մտածում, որ եթե դա հնարավոր լինի, մի ժողովուրդը կվախենա մահվան դատապարտել մեկ այլ ժողովուրդի, որովհետև չի կարողանա կատարվածի հիշողությունը մոռացության տալ:

ԺԱՆ - Իսկ դուք պատկերացնո՞ւմ եք, թե ինչ դժոխային տառապանք կլինի դա:

ՖԻԼԻՊ - Տառապանքը գուցե կարողանա ներել տալ հանցանքը:

ՄԱՐԻ - (*Անդրեին*): Տեսնո՞ւմ եք, ձեր կարծ ռեպիկը ինչ կրքեր բորբոքեց:

ԱՆԴՐԵ - Ուրեմն՝ այն իզուր չասվեց: (*Ժանին.*) Ես իմ նպատակն եմ տեսնում, դուք՝ նրա հետևանքները: Ես պիտի փորձեմ հասնել իմ

նպատակին, դուք էլ պիտի փորձեք խոչընդոտել...

ԺԱՆ - Ինչո՞ւ այդքան վստահ եք ինձ մեղադրանք ներկայացնում:

ԱՆԴՐԵ - Որովհետև դուք քաղաքականություն եք տեսնում այնտեղ, որտեղ ես փնտրում եմ արդարություն:

ԺԱՆ - (*Երկմտանքով*): Զգիտեմ... դա երկար ու դժվար խոսակցություն է: Ի դեպ, մինչև նիստն սկսվելը առաջարկեցի առանձին խոսել այդ մասին...

ԱՆԴՐԵ - (*զարմացած*): Այ՞ն... (*Մտաբերելով*): Այստեղ մի փոքրիկ աղջիկ չտեսանք:

ՖԻԼԻՊ - Ի՞նչ...

ԱՆԴՐԵ - Երկար մազերին՝ ժապավեն: Այստեղ էր, դրան մոտ...

ՖԻԼԻՊ - Անդրե, ինչի՞ մասին է խոսքը:

ԱՆԴՐԵ - Այստեղ կանգնած էր, ես խոսեցի նրա հետ:

ՄԱՐԻ - Մի քանի րոպե ուշացումով մտաք դահլիճ, բայց որ երեխայի հետ էիք խոսո՞ւմ... Համենայնդեպս, երեխա չեմ տեսել, այն է՝ ժապավենով:

ՖԻԼԻՊ - (*Անդրեին՝ կամաց*): Ի՞նչ գործ ունի այստեղ երեխան: Ի՞նչ է կատարվում քեզ հետ... անսպասելի հայտնվելու, մեկ ժամ ուշացումով դահլիճ մտնելու...

ԱՆԴՐԵ - Ասում ես՝ մեկ ժամ... (*Մարիին*): Ե՞րբ մտա դահլիճ:

ՄԱՐԻ - Մեզանից հետո... մի երկու րոպե անց:

ՖԻԼԻՊ - Առնվազն մեկ ժամ հետո...

Մարին ու Ֆիլիպը զարմացած նայում են իրաք:

ԺԱՆ - (Երկուսին): Զգիտեմ՝ դուք ինչպես, իսկ ես Էյնշտեյնի հարբերականության տեսությունը հիշեցի:

ԱՆԴՐԵ - Իսկ ես հիշեցի... Ոչ, վերապրեցի իմ պատմությունը: Ներեցեք, ես պիտի գնամ:

ՖԻԼԻՊ - (Վիրձելով ետ պահել): Ո՞ւր... Հիմա՝ ուր...

ԱՆԴՐԵ - Քաղաք...

ԺԱՆ - Այդ ինչ գործ ունեք անծանոթ քաղաքում:

ԱՆԴՐԵ - Անծանոթ... (Վստահ շեշտով): Սա իմ քաղաքն է: (Մարիին, շեշտով): Իմ նախնիները երեքհարյուր ու մի քանի տարուց շատ ավելի երկար են այստեղ ապրել: Ես այստեղ տուն եմ ունեցել, ընտանիք... Եթե միայն իմանաք՝ ինչպիսի տուն ու ընտանիք, որտեղից ոչ մեկը առանց հյուրասիրության դուրս չի եկել...

Մարին, Ֆիլիպն ու **Ժանը** զարմացած նայում են նրա ետևից, իսկ մի պահ անց անհետանում են խավարում:

Բեմում Անդրեի ընտանիքն է՝ դահլիճին նայող:

Այս խոսքերից հետո լրավորվում է բնմի մութ անկյունը՝ այնտեղ ընտանեկան լրամակարի տեսքով կանգնած է Անդրեի ընտանիքը՝ առանց Զապելի, ու հետևում է նրան՝ հպարտության և ուրախության ժախտով:

ՖԻԼԻՊ - Ոչինչ չեմ հասկանում...

Այս մեկ ժամում ինչ է կատարվել քեզ հետ...

ԱՆԴՐԵ - Իմ Զապել տատը այս քաղաքում է ծնվել, իսկ եթե իմանաք՝ ինչ ծնողներ է ունեցել՝ աշխատասեր, սիրագորով... Այստեղից ոչ հեռու գյուղ կա, որի կողքի սարի վրա ուց ու ծոթրին է հավաքել նրա ավագ քույրը... Իսկ ինչ եղբայր է ունեցել իմ Զապել Մեծ տատը՝ ազնիվ, հպարտ, իսկական բժիշկ... Մեր գերդաստանում բժշկի մասնագիտությունը ժառանգաբար է փոխանցվել: Հապա Մեծ մայրս՝ բարի, իմաստուն... ափսոս, չգիտեք նրա թիսած գաթայի համը, աղի գաթայի... Իսկ ես գիտեմ, որ կզայն օրը, երբ այդ մասին ոչ միայն բոլորը կիմանան, այլև կիհշեն... Կիհշի նաև ապահովագրական գործակալը... (Դուրս է գնում:)

ՄԵՐ ԼԵՂԻՆԱԿԸ ՄԵՐ ԼԵՂԻՆԱԿԸ ՄԵՐ ԼԵՂԻՆԱԿԸ

Գուրգեն ԽԱՆՃՅԱՆ

Իմ գրողական երևակայությամբ փորձել եմ մի տանիքի տակ միավորել բոլոր որբերին («Որբեր հայոց աշխարհի, միացեք, ձեր փրկությունը ձեր ձեռքերին է»), իրականում, ավաղ, այնքան էլ դյուրին լուծելի խնդիր չէ, սեր է պետք, հարզանք, հանդուժողականություն, սրտացավություն, իսկ նաև գութ և այն, և այն... Հեշտ չէ: Բայց ջանք թափանցիկ անհրաժեշտ է, մարդ դառնալու ճանապարհն է...

ՈՐԲԵՐԻ ԸՆՏԱԿԻՔԸ

Դրամատիկ կատակերգություն երկու արարով

Գործող անձինք

ՀԱՐՈՒԹ մոտ 25-26 տարեկան

ԱՍՏՎԻԿ մոտ 25 տարեկան

ՕՀԱՆ 60-ին մոտ

ՔԽԱՐ 50-ին մոտ

ԻՄԿՈՒՀԻ մոտ 80 տարեկան

ՄԱՐՏԻՐՈՍ

ԿԻՐԱՎԿՈՍ

ՆՈՐԻԿ 4-5 տարեկան

Արար 1

Պատկեր 1

Հարութի բնակարանը. հյուրասենյակ, սեղանիմ՝ զինի, կերակոր: Օհան
և Քնար, ապա՝ Հարութ և Աստվիկ:

ՕՀԱՆ - (դուանը մոտենալով): Հզոր
փակեր են, կովալդով էլ չի բաց-
վի:

ՔԽԱՐ - Հազար անգամ ստուգեցիր
այդ փակերը:

ՕՀԱՆ - Միայն՝ բալգարկայով, բայց
բալգարկա ով կտա: Այսինքն,
գուցե նայեմ սրա խորդանոցում...
Հը, ինչ ես կարծում:

ՔԽԱՐ - Առավոտյան չնայեցիր:

ՕՀԱՆ - Չէ, ուզում էի նայել, բայց
մտածեցի՝ հանկարծ կգա,
կրոնացնի: Իսկ իհմա մտածում
եմ՝ բռնացնում է, թող բռնացնի...

Հո ես իր ստրուկը չեմ, չէ...

ՔԽԱՐ - Դե նստիր, էլի, Օհան, ներ-
վայնացնում ես գնալ-գալով:

ՕՀԱՆ - Տիկին, ես ազատատենչ
մարդ եմ, ես չեմ կարող փակի
տակ օրերով պարապ նստել:

ՔԽԱՐ - Չես կարող՝ պատուհանով
դուրս արի:

ՕՀԱՆ - Եեշտ ես ասում, գիտե՞ս՝ ինչ
բարձր է:

ՔԽԱՐ - Ուրեմն, հանգստացիր, դեռ
զինի ունենք, լցրու:

ՕՀԱՆ - Ցավն է դա է, որ էս մի շիշն
է մնացել:

ՔՍԱՐ - Քիթ-մոթին խփեիր, տղամարդ չես:

ՕՀԱՆ - Ես ինչ տղամարդ, է... այսինքն, ինչ եմ ասում, իհարկե, եմ, բա ո՞նց... բայց դե, մյուս կողմից՝ էն վաղ էր, որ մկաններս եռանդով լեցուն էին... (ԽՄՈՒՄ է:)

ՔՍԱՐ - Ինձ չես լցում:

ՕՀԱՆ - Ուզում ես... Ինչի՞ն է, կարմիր գինին ճնշում կբարձրացնի:

ՔՍԱՐ - Ես ճնշում չունեմ: (Լցնում է բաժակը:)

ՕՀԱՆ - Ինչի, քանի՞ տարեկան ես:

ՔՍԱՐ - Կնոջ տարիքը կհարցնեն... Զբոսայգում նման հարցեր չէիր տալիս:

ՕՀԱՆ - Զբոսայգում ես ազատ մարդ էի, տարիք-մարիք ինչ պետք էր: Լավ, մի ասա, իսկապես աննրբանկատ հարց տվի: Հիսուն կամ...

ՔՍԱՐ - Հիսունմեկ:

ՕՀԱՆ - Շատ ավելի ջահել ես երևում, լուրջ եմ ասում:

ՔՍԱՐ - Ոնց եմ զգլում այդ ծեծված հաճոյախոսությունից, որ ասեի երեսուն, էլի նոյսն էիր ասելու:

ՕՀԱՆ - Ճշմարտացի ես, անզատության մեջ՝ ժամ առ ժամ անհամանում եմ: Բայց իսկապես, տարիքիցդ ջահել ես երևում: (Կմծում է:)

ՔՍԱՐ - Հավաքիր քեզ... Գինին խմեցիր՝ տղամարդն արթնացավ մեջ:

ՕՀԱՆ - Այո, հանքային ջրով կամ կաթով տղամարդ չես արթնաց-

նի: Դու էլ խմիր, թող կինն արթնանա մեջ:

ՔՍԱՐ - (ԽՄԵԼՈՎ): Կինն իմ մեջ միշտ արթուն է, երբեմն նույնիսկ վախենում եմ իմ մեջի կնոջից:

ՕՀԱՆ - Վախենում ես՝ ինձ թող, ես գիտեմ՝ ոնց սփոփել նրան:

ՔՍԱՐ - Ոչինչ էլ չգիտես, դու շարքային գլուխգովան ես, սովորական տղամարդ:

ՕՀԱՆ - Վիրավորեցիր, ինձ համեմատել բոլորի հետ, գորշ զանգվածի, ինձ, վառ անհատականությանս: Եխ, Օհան, ո՞ւր են այն երանելի ժամանակները, երբ կանայք միմյանց մազ էին փետում քեզ համար:

ՔՍԱՐ - Մտքովս կանցներ, որ այս տարիքում ինձ կառևանգեն:

ՕՀԱՆ - Լավ, քեզ՝ էլի մի կերպ հասկանալի է, սիրուն կին ես, թմբիկ՝ ես կասեի... բայց ինձ ինչու, ես իր ինչին եմ:

ՔՍԱՐ - Գուցե...

ՕՀԱՆ - Միայն՝ ոչ դա, Աստված ոչ անի:

ՔՍԱՐ - Լսիր, իսկ հնարավո՞ր է, որ սխալ ինֆորմացիայի զոհ ենք, մեզ շփոթել են:

ՕՀԱՆ - Ծփոթելս ո՞րն է, քանի՞ օր հետներս այգում նստեց, օղի-բան բերեց...

ՔՍԱՐ - Մի շաբաթ գնում-գալիս էր... Կարգին մարդու տպավորություն էր թողնում:

ՕՀԱՆ - Ասում էր՝ ձեզ հետ նստել-զրուցելը կատարյալ վայելք է: Երեսպաշտ:

ՔԱԱՐ - Հաճոյախոսություններ էր առում, ասում էր՝ դուք ես ինչ լավ մարդիկ եք... վստահություն էր շահում: Սրիկա:

ՕՀԱՆ - Խելքս բան չի կտրում: Գիշերը քեզ բռնաբարելու փորձ չի արել:

ՔՍԱՐ - Ամեննախն:

ՕՀԱՆ - Տիրած ես դրա համար:

ՔՍԱՐ - Բայց դու շատ լայիրշն ես, Օհան:

ՕՀԱՆ - Լավ դե, կատակեցի:

ՔՍԱՐ - Լսիր, չլինի՞ մարդակեր է, կանիբալ:

ՕՀԱՆ - Չեմ կարծում, մեր ձիգ միսը պիտի ուտի՞, լիքը անտեր ջահել կա:

ՔՍԱՐ - Գուցե այլասերված կանիբալ է, ձիգ միս է սիրում: Այ մարդ, խոսեիր հետը տղամարդավարի, էլի:

ՕՀԱՆ - Խոսեցի, տեսա՞ր, ասեց՝ ժամը կգա՝ կիմանաք: Բայց ասեմ՝ չարագործի համար նրա վարքը տարօրինակ է, շատ է քաղաքավարի, բարեհոգի, ես կասեի՝ նույնիսկ քնքուշ: Ինձ հայրիկ ասաց:

ՔՍԱՐ - Ինձ էլ:

ՕՀԱՆ - Հայրիկ:

ՔՍԱՐ - Մայրիկ՝ բնականաբար, ասաց՝ էս վերմակով իռ չե՞ք մրսի, մայրիկ: Ոնց չեմ սիրում, երբ ինձ մայրիկ են ասում:

ՕՀԱՆ - (Երգում է, մոր մասին ինչ-որ երգ է):

ՔՍԱՐ - Ինչ էլ անտաշ ձայն ունես:

Այսպես երգիր: (Երգում է օպերային, մշակված ձայնով:)

ՕՀԱՆ - Զզվում եմ մշակած-տաշած ձայներից, ձայնը պիտի բնական լինի, աստծո տվածը:

ՔՍԱՐ - Վկիծելի է:

ՕՀԱՆ - Բայց չվիճենք, դրա ժամանակը չի:

ՔՍԱՐ - Գիտեմ ինչ, արի զինվենք, տեսնենք՝ ինչ երկաթ-մերկաթ կա այս տանը, զինվենք, երբ ինքը վրա տա, մենք էլ մեր կողմից վրա կտանք, վերջապես մենք երկուսով ենք, ինքը մենակ:

ՕՀԱՆ - Օֆ, հոգնեցի ես կյանքի համար կոյվ տալուց, ինչ անում է՝ թող անի, պրծնեմ-գնամ:

ՔՍԱՐ - Ո՞ւր գնաս:

ՕՀԱՆ - Են լավ աշխարհը, ուր մարդիկ հաշտ են:

ՔՍԱՐ - Այդ դու, բա ե՞ս:

ՕՀԱՆ - Իբր դու ինչ, նոր ծիլ ես հանելո՞ւ:

ՔՍԱՐ - Այդիներում բոմժություն անելով իղձեր չեն կատարվում, տիկին, իղձերին ընդառաջ քայլ է պետք անել:

ՔՍԱՐ - Կատարվում են, դու չգիտես... ու բոլորովին էլ ընդառաջ քայլելով չի, եթե եկավ՝ նստած տեղի էլ կգա:

ՕՀԱՆ - Ծեքիաթ:

ՔՍԱՐ - Իսկ ինչը հեքիաթ չի, հեքիաթ չի՞ այն, որ եկել ենք, կանք,

որ մոլորակը պտտվում է տաք արևի շուրջը, որ ծմեռն անցնի՝ գարուն է գալու, որ աշխարհը գոյն ունի, ծաղիկը՝ բույր... Ֆու, ի՞նչ գարշելի հոտ է:

ՕՀԱՆ - Ա՛, ոեալությունը խփեց քթիդ, ոեալության հոտն է:

ՔՍԱՐ - Ի՞նչ ոեալություն, քո վրայից է:

ՕՀԱՆ - Դե, ես էլ եմ ոեալություն, էլի: (*Հոտոտում է:*) Ճիշտ որ: Տաք տուն է, տաքացա, քրտնեցի... Իբր քո վրայից Կոկո Ծանելի հոտերն են գախս:

ՔՍԱՐ - Ասեց՝ տաք ջուրը միացրեք, լողացեք: Զգիտես ոնց է միանում տաք ջրի սարքը:

ՕՀԱՆ - Տարօրինակ ես, տիկին Քնար, իհմա տաք ջուր միացնեմ՝ լողանանք, հա՛, էս տագնապալից իրադրության մեջ լողանալ կլինի: Վերջին անգամ ամուանն եմ լողացել, Զանգվի ձորում, չոհկի տակ:

ՔՍԱՐ - Չէ, ես մի ամիս էլ չկա՝ լողացել եմ, ընկերուիհուս բաղնիքում: Իրար հետ երգչախմբում երգել ենք, պատահաբար փողոցում հանդիպեցինք, ամուսնու տնից գնացել էր, ինձ տարավ տուն, կերակրեց, խմացրեց, լողացրեց, խշխան անկողին գցեց...

ՕՀԱՆ - Հետո-հետո:

ՔՍԱՐ - Առավոտյան ամուսինը վերադարձավ, հաշտվեցին, հենց

իմ աչքի առաջ սկսեցին իրար լպստել, կարծես ես չկամ:

ՕՀԱՆ - Զկաս, էլի:

ՔՍԱՐ - Ուժ, թե քեզ ինչու եմ պատմում:

ՕՀԱՆ - Բա ո՞ւմ պատմես... Մարդու բնույթն է, մարդը չի կարող լուս մնալ, գոնե երբեմն պիտի արտահայտվի, կիսվի, այ, ես էլ, թեն իմաստուն մարդ եմ, բայց կարիք ունեմ կիսվելու, ո՞ւմ հետ խոսեմ, կողքիս դու ես, ստիպված քեզ հետ եմ խոսում:

ՔՍԱՐ - Նկատել եմ, բոլոր բոլմժերին թվում է, թե իրենք իմաստուն են, կյանքի մեծ փորձ ունեն: Իրականում ոչ կարգին փորձ ունեն, ոչ էլ իմաստուն են, իրենց են մխիթարում. անկարող, անզոր, անհաջողակ մարդիկ են:

ՕՀԱՆ - Այ, էստեղ մեծապես սխալվում եք, տիկին: Չէ, չեմ Ժխտում, մի մասն իսկապես քո ասածի նման են, բայց կա ուրիշ մաս, վառ անհատականություններ...

ՔՍԱՐ - Վախս, վախս...

ՕՀԱՆ - Նրանք չեն կարող անազատ ապրել, իսկ այս գրողի տարած աշխարհում իսկական ազատություն կարող ես ունենալ միայն բոլմի պես ապրելով, զորօրինակ...

ՔՍԱՐ - Դիոգենեսը:

ՕՀԱՆ - Ի՞նչ իմացար:

ՔՍԱՐ - Իբր չեմ լսել, ամեն օր նոյնն ես ասում, ի դեպ դա էլ իմաստնության նշան չէ:

ՕՀԱՆ - Այստեղ նոյնպես սխալվում եք, տիկին, զորօրինակ...

ՔՍԱՐ - Դոստուսկին:

ՕՀԱՆ - Այո, նրա բոլոր վեպերը նոյնի մասին են, մեծ գրողը ստիպված է կրկնել, որովհետև գիտի՝ գործ ունի դմբռների հետ, մեղմ ասած:

ՔՍԱՐ - Լսեք, պարոն, կնոց հետ եք նստած, առավել գրավիչ, ոռմանտիկ նյութ չկա՞ խոսելու. Մերին Մոնրոյի կյանքից պատմիր, Տերյան արտասանիր...

ՕՀԱՆ - Քեզ գրավելու համար... Ծիծաղելի է, կարծում ես դա ինձ պետք է...

ՔՍԱՐ - Դե, եթե պետք չի, լոիր, առավել ևս՝ որ խոսելիս թքում ես, անվայելուց սովորություն է:

ՕՀԱՆ - Սովորություն չի, անսարքություն է, պրոթեզս մաշված է: Զերը պրոթեզ չի, տիկին:

ՔՍԱՐ - Ոչ, իմ ատամներն առողջ են, պարոն: (*Նախարարից ծայներ լսելով:*) Եկավ:

ՕՀԱՆ - Հարցը կտրուկ եմ դնելու, քսանչորս ժամ ինձ էստեղ փակել՝ առանց պատճառը հայտնելու, ստրուկ եմ, ինչ է, ես նոյնիսկ բանակում չեմ ծառայել...

Գալիս է Հարութը, Աստղիկի հետ է, Աստղիկը քմրադեղի ազդեցության տակ է:

ՀԱՐՈՒԹ - Բարի երեկո:

ԱՍՏՂԻԿ - Ո՞վ են այս մարդիկ, ինձ ո՞ր բերեցիր:

ՀԱՐՈՒԹ - Իմ հյուրերն են, ծանոթացիր:

ԱՍՏՂԻԿ - Ես եկել եմ հյուրերի հետ ծանոթանալո՞ւ... Չէ, սրանից լավ հոտ չի գալիս:

ՔՍԱՐ - Դու Էլ վատ հոտ առար, աղջիկս, Օհանից է, խեղճը երկու ամիս կլինի՝ չի լողացել:

ՀԱՐՈՒԹ - Կարող եք լողանալ, ձեզ ոչ չի արգելում:

ՕՀԱՆ - Առևանգել ես, որ լողացնես:

ՀԱՐՈՒԹ - Չեմ առևանգել, իրավիրեցի ընթրիքի, այդպես չի:

ՕՀԱՆ - Այո, բայց հետո դուք փակեցիր վրաներս:

ՀԱՐՈՒԹ - Դեհ, էդպես ստացվեց... որպեսզի դուրս չգաք, գործ ունեմ հետներդ:

ՕՀԱՆ - Նա գործ ունի: Ամբողջ մեկ օր Է՝ այստեղ ենք, փակի տակ, անհայտության, անորոշության մեջ, անելիքներս չգիտենք, ժամանակն իզուր անցնում է, իսկ ժամանակը, ինչպես գիտեք, փող է:

ՀԱՐՈՒԹ - Իհարկե, այս մեկ օրվա մեջ հեջի պես մեկ միլիոն կաշխատեիք, չէ:

ՕՀԱՆ - Դե, միլիոն գուցե մի քիչ խիստ է ասված, բայց ինչ-որ բան կաշխատեիք: Վերջապես գինին է սպառվում:

ՔՍԱՐ - Արդեն սպառվել է:

ՕՀԱՆ - Ահա, արդեն սպառվել է: Իսկ դա աղետ է ինձ պես նրբանյարդ մարդու համար. Երբ գինին սպառվում է՝ աշխարհն է շատա-

նում, իսկ աշխարհի արշավանքն անտանելի է ինձ համար, տիկի-նը կվկայի:

ՔՍԱՐ - Այո, Օհանին առանց գինի թողնելը դաժանություն է, ավելի լավ է միանգամից սպանել:

ՕՀԱՆ - Ահա, ձայն կնոջ՝ ձայն ծշմարտության: Ամբողջ օրը փակել եք այս խցի մեջ, չեք էլ ասում՝ մարդ են սրանք, մարդ են, Հորացիո...

ՀԱՐՈՒԹ - Ես Հարութիւն եմ, շփոթեցիր:

ԱՍՏՂԻԿ - Մի րոպե, թողեք կողմնորոշվեմ... (Հարութիւն.) Պարոն, դու ասացիր՝ տանը մարդ չկա:

ՕՀԱՆ - Դեհ, մենք նրա համար մարդ չենք:

ՀԱՐՈՒԹ - Մի՞թե քեզ տհած են այս հրաշալի մարդիկ: Ինձ, օրինակ, շատ հաճելի է նրանց հետ շփվելը: (Գրկելով քնարի ուսերը:) Ո՞նց ես, մայրիկ, հայրիկը իո չի նեղացրել:

ՔՍԱՐ - Չէ, չի նեղացրել, բայց շատախոսում է:

ՕՀԱՆ - Ինչ մայրիկ, ինչ հայրիկ... Տղա, դու շատ կասկածելի զեղումներ ունես, հոգեբոյժի դիմել ես:

ՀԱՐՈՒԹ - Դե, մի չարացի, քեզ չի սազում, ահա, քեզ համար գինի եմ բերել. (Մթերապարկը դնում է սեղանին:)

ՕՀԱՆ - Հա:

ԱՍՏՂԻԿ - (Հարութիւն): Նայի-տես, փողոն արդեն տվել ես, ետ չեմ

տալու, ես պրոբլեմ չունեմ, նրանք ինձ չեն խանգարում...

ՀԱՐՈՒԹ - Մի տագնապիր, ամեն բան կարգին է, ինչ տվել եմ՝ քոնն է: Լվացվենք և ընթրենք: (Դուրս է գալիս:)

ՔՍԱՐ - (Աստղիկին): Ջեզ էլ է առևանգել:

ԱՍՏՂԻԿ - Ո՞նց՝ առևանգել... Չէ, ինձ կարծես թե կոնկրետ նպատակով է բերել... Ջեզ առևանգել է:

ՔՍԱՐ - Երեկ եկավ զբոսայգի, նստեցինք, ծխեցինք, ասեց՝ ցուրտ է, գնանք իմ տուն, մի քիչ ուտենք, խմենք: Մենք էլ եկանք, հետո ասեց՝ ուշ է, մնացեք, մենք էլ մնացինք, առավոտյան վեր կացանք, տեսանք՝ ինքը չկա, դուռը վրաներս փակ է, մի երկտող էր թողել, թե՝ մնացեք, մինչև գամ, կարևոր գործ ունեմ ծեզ հետ:

ՕՀԱՆ - (Մթերապարկից գինին հանելով): Լավ, ոչինչ, մարդը երկու շիշ գինի է բերել, այսօր էլ կընթրենք հետը, վաղը՝ բայ-բայ...

ԱՍՏՂԻԿ - Դուրս չի գալիս էս ամեն ինչը:

ՔՍԱՐ - Լավ չեմ, աղջիկ ջան, գույնդ օցեցիր:

ԱՍՏՂԻԿ - Հակառակը, շատ լավ եմ, իսկ երբ շատ լավ ես, դա վատ է:

ՔՍԱՐ - Չեմ հասկանում...

ԱՍՏՂԻԿ - Աշխարհը թույլ չի տա, որ երկար շատ լավ լինես, ուր որ է կիսցկվի իր զզվելի շոշափուկներով:

ՕՀԱՆ - Պարզ է, ծխել է կամ կուլ տվել:

ԱՍՏՂԻԿ - Ծերուկը հասկանում է գործից, միայն մի քիչ սխալվեց՝ և ծխել եմ, և կուլ եմ տվել:

Հարութը վերադառնում է:

ՀԱՐՈՒԹ - Ո՞նց եք, ժողովուրդ... Ես լվացվեցի, գնացեք՝ դուք էլ լվացվեք, ամեն բան այնտեղ է՝ օճառ, սրբիչ... Չեմ հասկանում, ընթրել չեք ուզում... Անձամբ ես քաղցած եմ:

ՕՀԱՆ - Բուրատինոյի արկածները հիշեցի...

ԱՍՏՂԻԿ - Հրաշալի գիրք է, Պիերոյի սերը շատ ոռմանտիկ է:

ՕՀԱՆ - Հիշո՞ւմ եք, Մալվինան ոնց էր րոպեն մեկ լվացվելու ուղարկում... Բայց դե, ի՞նչ չես անի հանուն գինու, չլվացվեմ՝ չի տա, աչքերից եմ տեսնում, այնպես չէ:

ՀԱՐՈՒԹ - Այդպես է, հայրիկ:

ՕՀԱՆ - Դե, ի՞նչ ես անդադար՝ հայրիկ, հայրիկ:

ՀԱՐՈՒԹ - Էնքան լավն ես, երբ փնթփնթում ես, մի հատ թուշդ կմծտեմ, էլի:

ՕՀԱՆ - Կմծտիր, եթե ուզում ես, բայց կամաց, չցավեցնես:

ՔՆԱՐ - Մեզ էլ ես կմծտելո՞ւ:

ՀԱՐՈՒԹ - Զէ, մայրիկ, թեև որբանոցում եմ մեծացել, բայց դաստիարակություն ունեմ, քեզ կշոյեմ, հա՞, եթե թույլ տաս, մազերդ... Այ, այսպես... Դե գնա, լվացվիր, սանրվիր, որ ավելի սիրունանաս:

ՔՆԱՐ - (գնալով): Բան չեմ հասկանում:

Քնարը և Օհանը գնում են լոգարան:

ՀԱՐՈՒԹ - (նրանց ետևից): Գլխառադ չանեք, կարգին լվացվեք:

(Աստղիկին.) Դու չես լվացվում:

ԱՍՏՂԻԿ - Ի՞նչ ես կպել՝ լվացվել, լվացվել... Տարօրինակ է, նոյնիսկ՝ հիվանդագին:

ՀԱՐՈՒԹ - Աղջիկ ջան, մարդկային նորմալ շփումներից էնքան ես հեռացել, որ ամեն մարդկային բան հիվանդագին է թվում: Գնանք, կուզե՞ս՝ ես լվամ՝ ձեռքերդ, դեմքդր... (Գրկում է, համրուրում:)

ԱՍՏՂԻԿ - Փողը տվել ես, կուզես՝ համբուրի, կուզես՝ ձեռքերս լվա, կուզես՝ ոտքերս... Կլիենտի ցանկությունը հարգում եմ:

ՀԱՐՈՒԹ - (թեթև ապտակում է): Էլ փողից ու կլիենտից չխոսես, եղա՞վ, ես կլիենտ չեմ քեզ համար:

ԱՍՏՂԻԿ - Զէ, դու իսկապես խինված ես... Ես գնում եմ, դուռը բաց... Առ, կուզե՞ս, փողերդ էլ վերցրու...

ՀԱՐՈՒԹ - (դարձյալ ապտակելով):

Ասացի՝ փողից չխոսես: (Աստղիկը հեկեկում է:) Կներես, Աստղիկ, խնդրում եմ... Երբ կլիենտից ու փողից ես խոսում, կատաղությունից աչքերիս առաջ մթնում է... Դե ների, հա՞...

Գալիս է Օհանը:

ՕՀԱՆ - Մենք լվացվեցինք, պատրաստ ենք ընդունելու:

ԱՍՏՂԻԿ - Գնամ, ես էլ լվացվեմ, թե չէ կսպանի: (Գնում է:)

ՕՀԱՆ - Ահա, լավ լվացվել եմ...
(Ձեռքերը, ապա դեմքը ցոյց տալով:) Ստորգեք... Ատամներս չեմ մաքրել, բարդությունների հետ է կապված:

ՀԱՐՈՒԹ - Սեղան չգցնք, մինչև կանայք գան:

ՕՀԱՆ - Գցենք, մեզ ինչ է եղել:

Հարութը և Օհանը սեղան են զցում:

ՕՀԱՆ - Աշխարհի լավագույն խոհարաները տղամարդիկ են: Կանայք ստեղծագործաբար չեն մոտենում հարցերին, չէ, կրեատիվ չեն, եղբայր, նոյնիսկ անկողնոս՝ էլի մենք ենք ստեղծագործում, ես կասեի՝ արարում, ձիշտ է, երբեմն փուստ ենք տալիս, բայց դե, ոչինչ, պատահում է, կենսաբանական առանձնահատկություն է, այդ ոլորտում նոյնպես մեզ դժվարին վիճակն է բաժին հասել, հեշտ չի, հասկանում ես... Լավ, չխորանամ: Գինին քիչ է, Հարություն, կներես, բայց քիչ է, հազիվ ինձ հերիքի:

ՀԱՐՈՒԹ - Չվախես, հայրիկ, խանութը մոտ է:

ՕՀԱՆ - Լսիր, ես չեմ հասկանում, դու ո՞վ ես, կողոպտիչ, առևանգիչ, ազգային անվտանգության գործակալ, թե՞ բարի հրեշտակ:

ՀԱՐՈՒԹ - Մարդ եմ, էի:

ՕՀԱՆ - Մարդ... Ինչ վեհ է հնչում և ինչ խղճուկ: Բայց ինչ առիթով է այս ընթրիքը, առիթ կա՞, թե հենց էնպես:

ՀԱՐՈՒԹ - Առևանգումը լավ առիթ չի:

ՕՀԱՆ - (Ծիծաղելով): Ճիշտ որ, մոռացել էի:

ՀԱՐՈՒԹ - Հավաքվել ենք իրար գլխի, ընտանիքի պես, ինչ վատ է:

ՕՀԱՆ - Վատ չի, քավ լիցի, լավ է նոյնիսկ:

ՀԱՐՈՒԹ - Հրաշալի է: Մի առիթ էլ կա, և դու ինձ պիտի օգնես:

ՕՀԱՆ - Չլինի՞ Զնարը դուրս եկել է:

ՀԱՐՈՒԹ - Աստղիկը:

ՕՀԱՆ - Է, ինչ պրոբլեմ կա, չեմ հասկանում, փողը տվել ես, չէ...

ՀԱՐՈՒԹ - Դու էլ ես փողից խոսում:

ՕՀԱՆ - Ինքն ասաց: Ասաց՝ տես, Հարութ, փողը տվել ես:

ՀԱՐՈՒԹ - Փող, փող... Գոնե դու փողից չխոսե՞ս՝ ազատ մարդ ես...

Գալիս են Զնարն ու Աստղիկը:

ՕՀԱՆ - (կանանց): Վախ, մամաջան, այս ինչ հրեշտակներ են... Տիկին Զնար, լուս եք ձառագում պարզապես... Այ մարդ, հածախ լվացվեք, էլի... Իսկ Աստղիկս, Աստղիկս... (Փորձում է կմժտել:)

ԱՍՏՂԻԿ - Չդիպչես, ծերուկ:

ՕՀԱՆ - Հայրաբար, հայրաբար: Դե, նստեք: (Հարութին.) Ոչի՞նչ, որ ես

Եմ հրավիրում, այստեղ մեծը ես
Եմ ոնց որ...

ՀԱՐՈՒԹ - Այո, դու ես, հայրիկ: Բայց
թոյլ տուր առաջինը ես ասեմ:

ՕՀԱՆ - (բաժակները լցնելով): Ի-
հարկե, տղաս, ասա՝ որքան
սիրտդ ուզում է, միայն թե
մեկ-մեկ հատ անխոս խմենք,
ապրիորի:

Խմում եմ:

ՕՀԱՆ - Դե, իհմա լսում ենք:

ՀԱՐՈՒԹ - Մի կտոր կերեք՝ նոր:

ՕՀԱՆ - Դա մի առանձնակի անհրա-
ժեշտություն չի... Մի փոքր պա-
նիր՝ թերևս... Ահա... Համակ
ուշադրություն ենք:

Հենց Հարութը պատրաստվում է
խսել, քնարն անսպասելիորեն
երգում է, որևէ օպերային արիա:

ՕՀԱՆ - Հենց մի բաժակ խմեց՝ պի-
տի երգի, սովորություն է, համբե-
րենք, հարգելի սեղանակիցներ:

Երբ երգի ակարտվում է, Հարու-
թը ծափահարում է, մյուսները՝
նույնականացնեն:

ՔՍԱՐ - Ծնորհակալ եմ, շնորհակալ
եմ... Սպասեք, աֆիշներս բերեմ...
(Գնում է պայուսակը բերելու:)

ՕՀԱՆ - Սկսվեց... Հազար եմ ասել՝
ձեզ խմել չի կարելի, տիկին
քնար:

ՔՍԱՐ - (բերելով): Ահա... Ես եմ...
Դոնի Ռոստով, Նալչիկ, Տաշ-

օհան - Սա էլ դուք եք, տիկին:

ՔՍԱՐ - Կատակդ անտեղի է, պա-
րոն, ակոմպանիատորս է:

ԱՍՏՂԻԿ - Ինչ գեղեցիկ եք, տիկին
քնար:

ՀԱՐՈՒԹ - Թագուհու պես է մայրի-
կը:

ՕՀԱՆ - Ինչո՞ւ չհանդիպեցինք այն
ժամանակ, ինչ դաժան է ճակա-
տագիրը:

ՔՍԱՐ - Ո՞նց հանդիպեինք, ես
Տաշքենդում, դու, երևի, Համզա-
շիմանում:

ՕՀԱՆ - Ինչո՞ւ Համզաշիման, ինչ
Համզաշիման... Հնարում եք,
տիկին, ես բնիկ երևանցի եմ,
Տաշքենդում էլ եմ եղել, Մոսկվա-
յում էլ, Օդեսայում, նոյնիսկ՝ Սո-
ֆիայում... Աշխարհի քաղաքացի
եմ ես, կոսմոպոլիտ... Պտտվեցի՝
դարձյալ հայտնվեցի այս, մեղմ
ասած, երևանում:

ՀԱՐՈՒԹ - Դեհ, կարևորը՝ վերջա-
պես հանդիպել եք:

ՔՍԱՐ - Ասեմ՝ առանձնակի հաձույք
չեմ ապրում դրանից:

ՕՀԱՆ - Իմ ոճնվ ես ինձ խփում, կո-
կետկա:

ՀԱՐՈՒԹ - Լավ, մի կովեք, ճշշտ
հակառակի համար եմ հավաքել
ձեզ:

ՕՀԱՆ - Հավաքել, էլ հնց կլիներ, ա-
սեք՝ առևանգել, շնորհակալ ե-
ղեք, որ ոստիկանություն չենք
դիմում: Կատակեցի:

ՔՍԱՐ - Հազիվ մի անգամ տղամար-
դավարի խոսեց, այն էլ վերջում
փչացրեց:

ԱՍԴԻԿ - (Քնարին): Իսկ ինչո՞ւ Տաշքենդ, ամուսնացած էիք Տաշքենդում:

ՔՍԱՐ - Ես այնտեղ ծնվել եմ, աղջիկս:

ՕՀԱՆ - Ուզբեկ է, չի երևում:

ՔՍԱՐ - Հայի ընտանիքում եմ ծնվել, պարոն Օհան, Հայկացյան է ազգանուն:

ՕՀԱՆ - Օ՛, ինչ եք ասում:

ՔՍԱՐ - Բայց դեռ երկու տարեկան չկայի՝ Տաշքենդի ահավոր երկրաշարժը ծնողներիս տարավ։ Որբանոցում եմ մեծացել։ Հետո՝ երածշտական դպրոց, հետո՝ տաշքենդյան օպերա... Բայց օպերային երգչուի դառնալ չհաջողվեց, թոքերս թույլ էին, շնչառությունս չէր հերիքում, որբանոցային կյանքն անհետ չէր անցել։ Սկսեցի ֆիլհարմոնիայում երգել, դասական, էստրադային երգեր, տարբեր համերգներ, հյուրախաղեր...

ՕՀԱՆ - Պառուզ չանենք, մեկ հատ էլ խմենք, շատ երկարեց ինչ-որ...

ԱՍԴԻԿ - Մի խանգարեք, սիրտը լցված է, թող պատմի։

ՔՍԱՐ - Հայաստան եկա, որոշեցի մնալ, բախտս հայրենիքում փորձել, բայց դեռ կարգին չէի տեղավորվել՝ մեծ երկիրը փլուզվեց, պատերազմ, սով... Հանրակացարանում էի ապրում, հանեցին, փախստականներին էին տեղավորում, տուն վարձեցի, բայց աշխատանք չկար, վարձ տալ չէի

կարողանում, էդախ գլորվեցի, գլորվեցի...

ՕՀԱՆ - Խեղճ որբուկ, ոնց եմ քեզ հասկանում, ոնց եմ հասկանում... (Արտասկուլ է:)

ՔՍԱՐ - Լավ դե, Օհան, ամոր է, տղամարդ ես, ձգիր քեզ։

ՕՀԱՆ - Ես ինչ տղամարդ, ես որբ եմ, մի խեղճ որբուկ։

ԱՍԴԻԿ - Դուք Էլ որբ եք։

ՕՀԱՆ - Որբ եմ, աղջիկս, ամենախկական որբը։

ԱՍԴԻԿ - Եթե հաշվի առնենք, որ ես էլ որբ եմ, ուրեմն մեզ՝ որբերիս, այստեղ հավաքելը պատահական չէ, հա՞, պարոն։

ՀԱՐՈՒԹ - Ճշմարտացի ես։

ԱՍԴԻԿ - Հասկանում եմ, որբեր առևանգելն ավելի անվտանգ է, նրանց ոչ չի փնտրի, այդպես է։

ՀԱՐՈՒԹ - Առհասարակ՝ գուցե, բայց այս դեպքում այդպես չէ։

ԱՍԴԻԿ - Բա ինչպես է։

ՔՍԱՐ - Իսկապես, առևանգել ես՝ պատասխան տուր, ինչքան լրես։

ՕՀԱՆ - Կարծում եմ՝ իսկը ժամանակն է, որ խաղաթղթերդ բացես, Հարություն։

ՀԱՐՈՒԹ - Ժամանակն է, այո... Բերեք մեկ էլ խմենք... (Լցնում է բաժակները:)

ՕՀԱՆ - Էհ։

Խմում են։

ՀԱՐՈՒԹ - Չկարծեք՝ միայն դուք եք որբ, ես էլ եմ որբ։ Իմ ծնողները

իննսունականների սկզբին գնացին Ռուսաստան փող աշխատելու ու չվերադարձան, կորան...

ՕՀԱՆ - Օ՛, Ռուսաստանը մութ է ու անծայրածիր, այնտեղ կորչելը մեկ անգամ մեկ է, ովով՝ ես դա լավ գիտեմ:

ՀԱՐՈՒԹ - Ինձեներ էին, անկախությունից հետո մնացել էին անգործ, մի ինչ-որ հեռավոր բարեկամ Ռուսաստանում գործ էր բացել, մեծ խոստումներով կանչել էր, նրանք էլ գնացին: Ինձ պապիս մոտ էին թողել, բայց պապս ծեր էր, հիվանդ, շուտով մահացավ, էլ ոչ ոք չունեի, ընկամանկատուն...

ՔՍԱՐ - Խեղճ տղա:

ՀԱՐՈՒԹ - Երբ մեծացա՝ գնացի ծնողներիս փնտրելու, նրանց հետքերով հասել եմ մինչև Յակուտսկ, բայց հետքերը խզվեցին, չկար մեկը, որ տեսած լիներ, այդ մեր բարեկամն էլ չկար, ասես բոլորով մտել էին տայգան ու տարրալուծվել անտառներում: Դեհ, Ռուսաստանում խառը ժամանակներ էին, զինված բանդաներ, սպանություններ...

ՕՀԱՆ - Ռուսաստանում ժամանակները միշտ են խառը, ովով՝ գոնեն ես դա լավ գիտեմ:

ՔՍԱՐ - Մի խանգարի, թող պատմի տղան:

ՕՀԱՆ - Զիսանգարեցինք, դու էլ...

ՀԱՐՈՒԹ - Մանկատանը եղած ժամանակ միշտ երազել եմ ընտա-

նիք ունենալ, հայր, մայր, կին, երեխա... Էս սառն, անտարբեր աշխարհում ավելի կարևոր բան չկա, քան ընտանիքը, տունը, եթե դա չունես՝ ապրելն անիմաստ է, գոնե՞ ինձ համար: Համոզված եմ, որ ձեզ էլ է տուն ու ընտանիք պետք: Այս տունն իմ հայրական տունն է, վերադարձրին, երբ չափահաս դարձա, ինքս եմ նորոգել, ես շինարար եմ, շինարարության հետ կապված ամեն ինչ անում եմ, վատ չեմ վաստակում... Մի խոսքով՝ մտածեցի, որ եկել է ընտանիք կազմելու ժամանակը: Աստղիկ, ուզում եմ, որ կինս լինես... Դուք էլ մեզ՝ հայր ու մայր... Ինչո՞ւ ոչ... Մի ընկեր պայմանականությունների ետևից, բոլորս էլ Աղամից ու Եվայից ենք սերվել... Միանգամից մի մերժեք, մտածեք:

ԱՍՏՂԻԿ - Ես՝ կին, Հարութի կինը, որբ Հարութն առաջարկություն է անում որբ Աստղիկին:

ՀԱՐՈՒԹ - Այո, անում եմ:

ԱՍՏՂԻԿ - Գուցե ծնկի՞ էլ իշնեք, պարոն:

ՀԱՐՈՒԹ - (Ճնկի իշնելով): Խնդրում եմ, Աստղիկ, դարձիր իմ կինը: (Գրպանից մատանի է հանում, հազցնում Աստղիկի մատին:)

ՕՀԱՆ - Այ քեզ բան...

ՔՍԱՐ - Աղամանդ է:

ՀԱՐՈՒԹ - Այո, իմ կնոջ մատանին կեղծ քարով չպետք է լինի:

ՕՀԱՆ - Համաձայնվիր, աղջիկս,

բախտն իր ոտքով եկել է՝ առաջդ
չոքել:

ՔՍԱՐ - Համաձայնվիր, ծիշտ է ա-
սում բանը...

ՕՀԱՆ - Բանը ո՞րն է, տիկին, ես Օ-
հանն եմ, օղ արեք ծեր ականջին,
Օհանը, որ այսուհետ ծեր օրինա-
կան ամուսինն է: Մեր հարաբե-
րությունները մի օր պետք է
օրինական հուն մտնեին, ես դա
գիտեի, հասունացել էր:

ՔՍԱՐ - Ստոպ, ես իմ համաձայնութ-
յունը չեմ տվել:

ՕՀԱՆ - Տուր ուրեմն:

ՔՍԱՐ - Նախ՝ նրան են առաջար-
կություն արել:

ԱՍԴԻԿ - Սա լուրջ չէ, Հարութ, ե-
րեխայություն է...

ՀԱՐՈՒԹ - Սրանից լուրջ չի լինում:

ՕՀԱՆ - Դճ, Աստղիկ, իմ բախտին
քար մի օցիր, աղջիկս:

ԱՍԴԻԿ - Բայց դու լավ գիտես, թե
ում ես ուզում կին վերցնել:

ՀԱՐՈՒԹ - Գիտեմ:

ԱՍԴԻԿ - Որտեղից, դու իմ ապրա-
ծից ի՞նչ գիտես:

ՀԱՐՈՒԹ - Կպատմես, եթե ցանկա-
նաս: Բայց ինչ էլ լինի՝ ի՞նչ
կարևոր է, կարևորն այս պահն է
ու այն, ինչ սրանից հետո է լինե-
լու:

ԱՍԴԻԿ - Փոշմանելու ես:

ՀԱՐՈՒԹ - Երբեք:

ՕՀԱՆ - Դե պրծեք, երեխեք, շատ
ձգձգվեց:

ԱՍԴԻԿ - Զգիտեմ՝ ծիշտն ասած...

ՕՀԱՆ - Նա տվեց իր համաձայնութ-
յունը... Կեցցես, կեցցես:

ՔՍԱՐ - Դե, համբուրվեք:

**Աստղիկն ու Հարութը համբուր-
վում են:**

ՕՀԱՆ - Խմում ենք այս երջանիկ ա-
ռիթով: Զահելների կենացը: Մեր
զավակների կենացը:

ՔՍԱՐ - Բախտավոր եղեք:

ՀԱՐՈՒԹ - Դե, դուք էլ համբուրվեք:

ՔՍԱՐ - Վայ, չե...

ՕՀԱՆ - Ի՞նչ՝ չէ... (Գրկում է, համբու-
րում քնարին:)

ՀԱՐՈՒԹ - Ձեր ցավը տանեմ...

(Գնում է խոհանոց, վերադար-
նում շամպայնով:) Ահա, այս պա-
հի համար էի պահել: (Բացելով,
բաժակները լցնելով:) Մեր ըն-
տանիքի կենացը, նրա ամրութ-
յան, բարօրության համար, հայր,
մայր, Աստղիկ, ձեզ համար:

ԽՄՈՒՄ ԵՆ:

ՕՀԱՆ - Ախ, գիտառս, ո՞ր է գիտառս:

ՔՍԱՐ - Վաճառել ես գիտառդ, սա-
տանա, մոռացա՞ր:

ՀԱՐՈՒԹ - Չվախես, հայր, ունենք
գիտառ: (Բերում է կիթառը:)
Խնդրեմ:

ՕՀԱՆ - Էխ, չավալե... (Երգում է:)

Պատկեր 2

Հյուրասենյակ, Ջնար, Օհան:

ՕՀԱՆ - Հեյ, հեյ, հեյ...

ՔՍԱՐ - Ի՞նչ ես գոռում:

ՕՀԱՆ - Լավ է: Լավ է տանը, խալա-

թով, գեղեցկուիի կինը կողքիդ...
Օհնյ, էհեյ...

ՔՍԱՐ - Մի գոռա, կամաց, հարևաններ կան, Աստղիկն է կողքի սենյակում:

ՕՀԱՆ - Մարդ իր իրձվանքն է արտահայտում, անմիջապես բերանին իջնում են, էս ինչ դաժան աշխարհ է...

ՔՍԱՐ - Դու առհասարակ բարձրախոս ես, ես կողքիդ՝ դու գոռում ես՝ Քնար, Քնար:

ՕՀԱՆ - Այո, իմ ծայնն իմ պես է, ազատություն է սիրում: (*Գրկելով Քնարին:*) Այնքան ես սիրունացել, այնքան ես պուպուչացել, թմբիկացել, ծերմակել... Ահա թե ինչ է նշանակում՝ ռեգուլյար լոգանք, կարգին սնունդ և կարգին ամուսին:

ՔՍԱՐ - Թող, ինչ ես անում:

ՕՀԱՆ - Ոնց թե... Ըենց այն... ամուսիններ ենք վերջապես, ոչ գիշերով մոտ թողիր, ոչ առավոտյան, ոչ էլ, ամոթ է ասել, ցերեկով:

ՔՍԱՐ - Ես չեմ կարող, ես պիտի վարժվեմ, ընտելանամ...

ՕՀԱՆ - Այ քեզ բան... Ինչ ընտելանալ, տիկին, ժամանակ չկա, կյանքն անցնում է, սուրում:

ՔՍԱՐ - Ես այլ կերպ չեմ կարող, ես ուրիշ կին եմ, քո իմացածներից չեմ: Դու դեռ իմ արժանիքները չես ձանաչել, չես գնահատել, բայց համառորեն ուզում ես ծոցս իցկվել, վավաշոտ, անհամբեր

տղամարդ ես, իսկական սատանա:

ՕՀԱՆ - Այո, վավաշոտ, փոչոտ սատանա... Դե, արի մոտս... Այ, կրողքեմ մեր որդուն:

ՔՍԱՐ - Ամոթ է:

ՕՀԱՆ - Կասեմ՝ ամուսնացրել ես՝ տեր կանգնիր, կինս չի կատարում իր ամուսնական պարտավորությունները:

ՔՍԱՐ - Դե, մի վրա տուր, համբերիր, թող բողբոջի ներսս, ծաղկի...

ՕՀԱՆ - Բողբոջի, ծաղկի... Էշ մի սատկիր, գարուն կգա: Չէ, էղպես էլ բախտս չբերեց կանանց հարցում, էն մեկը էնպես, էն մեկը՝ լրիվ էնպես, էս մեկն էլ՝ ըհը... Թողնելու եմ, զնամ նորից փողոց: (*Կիթառը վերցնում է, գնչուական երգ է երգում:*)

ՔՍԱՐ - Լսիր, Օհան, դու իսկական գնչու ես, Է՛, նոր նկատեցի, աչքերդ էլ գնչուի աչքերի պես սիրուն են:

ՕՀԱՆ - Ինչ ասացիր...

ՔՍԱՐ - Ոչինչ... Ասեցի՝ ոնց որ գնչու լինես:

ՕՀԱՆ - Չէ, դրանից հետո էլի ինչ-որ բան ասացիր:

ՔՍԱՐ - Չէ, մենակ դա եմ ասել, ոնց որ իսկական գնչու լինես:

ՕՀԱՆ - Հնարավոր է, չի բացավում... Բայց էլի մի բան ասացիր:

ՔՍԱՐ - Դե չէ, էլի:

ՕՀԱՆ - Լրիվ հնարավոր է, որ գնչու եմ: Ես վերցնովի երեխա եմ, այսինքն՝ էլի:

ՔԱՐ - Դու հիմա էլ երեխա ես, ինձ նոյնիսկ թվում է՝ հիմա ավելի երեխա ես, քան երբ երեխա էր, թեկուզ՝ վերցնովի:

ՕՀԱՆ - Այո, շատ հնարավոր է, որ գնչուներից են վերցրել, կամ էլ գնչուները թողել են մանկատանը՝ նրանք վերցրել են:

ՔԱՐ - Լրանք՝ ՞՞վ:

ՕՀԱՆ - Ծնողացուներս, էլի: Երբ մեծացա, իմացա, որ վերցնովի եմ՝ փախա տնից, տասներկու տարեկան էի, աշխարհից խիստ նեղացած, դարձա թափառական՝ Սոչի, Կրասնոդար, Ռոստով-պապա, Օդեսա-մամա... գոյություն սովորեցի: Գիտե՞ս, իմ մատներն ինչ նուրբ ու աշխույժ են պրատում ուրիշների գրաններում: Օրինակ, երեկ, քո էս գրանում հինգհարյուր դրամանոց կար, ճիշտ է...

ՔԱՐ - Դու ես տարե՞լ, սատանա, ես էլ մեռա փնտրելով:

ՕՀԱՆ - Կվերադարձնեմ, կրկնակին կվերադարձնեմ... սիգարետի փող չունեի: (*Մեկուսի.*) Ասա՝ լեզուդ քեզ քաշի, էլի, բացբերան:

ՔԱՐ - Հարութք տալիս է, տեսել եմ:

ՕՀԱՆ - Է հա, քեզ էլ է տվել:

ՔԱՐ - Է հա, տվել էր, բայց տարար:

ՕՀԱՆ - Է հա... Ասեցի՝ կվերադարձնեմ, չեք հավատո՞ւմ, տիկին:

ՔԱՐ - Չեմ հավատում, պարոն:

ՕՀԱՆ - Ո՞նց թե... Այսինքն, ճիշտ էլ անում ես, մանր հարցերում ինձ

հավատալը սառույցի վրա նրբագեղ կոշիկներով քայլելու պես է, այ, մեծ, կարևոր խնդիրների դեպքում կարող ես լիովին վստահել: Իսկ մանր խնդիրները... դեմանր են, էլի, դրանք այսուհի խաղարկես, զվարթությամբ լցնես, որ կյանքը հմայիչ դառնա, թե չէ, ասենք, ինչի է նման՝ դու ուզեցիր, նա մերժեց, դու մոայլվեցիր, օրդի փչացավ, գուցե նաև առհասարակ մարդկանց մասին կարծիքդ փչացավ, կամ էլ տվեց, ասաց՝ երկու օրից, դու էլ երկու օրից Ճիշտ-Ճիշտ վերադարձրիր. կյանք է, թե՞ հաշվապահություն:

ՔԱՐ - Ճիշտ որ՝ գնչու ես: Ել չվերադարձա՞ր ծնողացուներիդ մոտ:

ՕՀԱՆ - Ոչ: Իրենք էլ էին փոշմանել, գիտե՞ս ոնց է լինում՝ շան թուլան սիրուն է, զվարձալի, առանց երկար մտածելու վերցնում են, հետո տեսնում են՝ ահավոր հոգս է, բայց դե, արդեն խրվել են: Մի օր խոսում էին, դպրոցից շուտ էի եկել, ես էդակս էի՝ կամ շուտ էի գալիս, կամ ուշ, եկել էի, անձայն մտել տուն, լսեմ՝ ինձնից են խոսում, հայրացու ասում էր՝ սա հաստատ բոշա է, մեզ խաբեցին, ասեցին հայ է, բայց բոշա է ոնց որ, մայրացու էլ ասեց՝ հա, հայը ներքին կոլտուրա ունի, սա լրիվ սանձարձակ, չդաստիարակվող երևոյթ է, դասերից փախչում է, թափառում, ծխում, հարևանների նկուղներից գո-

դություն անում... Չէ, ո՞ր վերադառնայի, համ էլ ազատության համն առել էի: Օդեսայում մի գնչուական երաժշտախումբ վերցրեց, լավ երգում էի, սուլում էի... Սովեմ՝ լսես... (*Հանրածանոթ ինչ-որ մեղեղի է սովում:*) Ո՞նց է:

ՔՍԱՐ - Դեղձանիկը կնախանձի:

ՕՀԱՆ - Բա՞: Գնչուների մոտ գիտառ նվագել էլ սովորեցի, ու էդպես, խմբի հետ, թափառեցի ամբողջ սովետովք: Բայց խմում էի... (*Լցնելով բաժակը:*) Էս անտերը փոքր հասակից տարել էր: (*Խմում է:*) Օխայ: Սվերդովսկ քաղաքում գողության համար նստացրին, հետո նստեցի Պերմում, նստեցի Ուֆայում, Կրիվոյ-Ռոգում...

ՔՍԱՐ - Գոնե Փարիզում նստեիր:

ՕՀԱՆ - Ինչի՞ որ:

ՔՍԱՐ - Դեհ, Փարիզը՝ Փարիզ է, թե կուզ՝ բանտի պատուհանից:

ՕՀԱՆ - Չէ, վերջին անգամ Արմավիրում եմ նստել: Էդպես խմելով, նստելով եկա-հասա հայրենիք, պատկերացնո՞ւմ ես, գնչուն և իր հայրենիքը:

ՔՍԱՐ - Դեհ, գուցե գնչու չես, հաստատ չի, գնչուանման հայեր էլ կան, և հետո՝ քիթդ...

ՕՀԱՆ - Քիթս չեն հավանում:

ՔՍԱՐ - Հավանելու հարց չկա, պարզապես ուզում եմ ասել՝ հայի քիթ է:

ՕՀԱՆ - Գուցե, գուցե... Վերջապես ամեն ազգ իր գնչուն ունի: Մի խոսքով, Արմավիրում ինձ հետ

նստած մի սիսիանցի համոզեց, ասեց՝ գնանք մեր օյուղ, տուն-տեղ կդնես, իոդ կմշակես... ինքս ինձ խարելով եկա, եկա ու դարձա այն, ինչ դարձա: Դժգոհ չեմ, չէ, ոչ էլ գոջում եմ, ծակատիս գրածն եմ ապրել: Էս կյանքում ես ազատություն եմ փնտրել, իսկ քսանմեկերորդ դարում ազատ կարող է լինել միայն այն մարդը, ով ոչինչ չունի, իենց մի բան ունեցար՝ արդեն անազատ ես, այ, էս գիտառն, օրինակ, անդադար մղում է երգելու, չեմ ուզում, բայց ինքը մղում է: Էխ... (*Երգում է:*)

Հարևան սենյակից աղմուկ է լսվում, Աստղիկի ճիշը, գոռոցը:

ՔՍԱՐ - Աստղիկն է:

Օհանն ու Քնարը վազում են Աստղիկի սենյակ: Աստղիկը նրանց իրելով ներխուժում է հյուրասենյակ, նրան գրկում են, պառկեցնում են բազմոցին, նա ճշում է, փորձում ազատվել, Քնարն ու Օհանը պահում են:

ՕՀԱՆ - Լոմկա է:

ՔՍԱՐ - Պիտի դիմանաս, աղջիկ ջան, այսքան օր դիմացել ես՝ մի քիչ էլ դիմացիր:

ԱՍՏՂԻԿ - Ել չեմ կարող, չեմ ուզում...

Թողեք, ես պետք է դուրս գամ, թե չէ կսատկեմ, հասկանո՞ւմ եք...

ՕՀԱՆ - Հարութն ասել է, որ չթողնենք, ոչ մի դեպքում:

ԱՍԴԻԿ - Հարութ... ի՞նչ Հարութ,
Հարութն ինչ է հասկանում իմ վի-
ճակը, դե թողեք...

ՔՍԱՐ - Համբերիր, սիրունս, համբե-
րիր, ուր որ է՝ կագ:

ԱՍԴԻԿ - Որ եկավ ի՞նչ... Թողեք:

ՕՀԱՆ - (բաժակը գինի լցնելով): Առ,
սա խմիր, կօգնի:

ԱՍԴԻԿ - (խմելով): Չի օգնի, դա
քեզ կարող է օգնել, ինձ չի օգնի...

Գալիս է Հարութը:

ՕՀԱՆ - Ահա...

ՔՍԱՐ - Վատ է Աստղիկը, Հարութ,
մի բան արա:

ՀԱՐՈՒԹ - (հարեր է հանում գրպա-
նից): Զուր բերեք: (Հարերը տա-
լիս է Աստղիկին:) Խմիր սրանք:

ԱՍԴԻԿ - (խմում է հարերը քնարի
բերած ջրով): Քիչ է:

ՀԱՐՈՒԹ - Ավել չեմ տա, կա-
մաց-կամաց պիտի ետ գաս, ու-
րիշ ելք չկա:

ԱՍԴԻԿ - Քիչ է, Հարութ, քիչ է...
սատկում եմ:

ՀԱՐՈՒԹ - (գրկելով): Լավ կլինի,
չվախես, դիմացիր. իհմա կընթ-
րենք, կզրուցենք, հեռուստացույց
կնայենք...

ԱՍԴԻԿ - Գրողի ծոցը հեռուստա-
ցույցը, գրողի ծոցը ընթելք... Հա-
րութ, թող, ես գնամ, բան դուրս չի
գա, քեզ կարգին աղջիկ գտիր:

ՀԱՐՈՒԹ - Ինձ համար դու ամենա-
կարգին աղջիկն ես, եղավ, ինձ
համար դու, Օհանը, քնարը ամե-
նակարգին մարդիկն եք ու մենք

դեռ ապացուցելու ենք էս աշ-
խարիին...

ԱՍԴԻԿ - Ես ապացուցելու բան չու-
նեմ, Հարութ, ես փորձանք կրե-
րեմ գլխիդ, թող՝ գնամ:

ՀԱՐՈՒԹ - Ոչ մի դեպքում: Դու իմ
կինն ես, հասկացար, պետք է դի-
մանաս, և վերջ, կամքդ հավա-
քիր, այլընտրանք չկա:

ԱՍԴԻԿ - Կա: (Պոկվում, վազում է
դեպի լուսամուտը, փորձում է բա-
ցել փեղկը:)

ՀԱՐՈՒԹ - (հասնում՝ բռնում է):
Զանգեք շտապօգնություն, շուտ:

ՕՀԱՆ - Ես չգիտեմ՝ դա ոնց են ա-
նում:

ՔՍԱՐ - Ես էլ:

ՀԱՐՈՒԹ - Բոնեք նրան...

Օհանն ու Քնարը գրկում են
Աստղիկին, Հարութը շտապօգ-
նություն է զանգում:

Պատկեր 3

Քնար, Օհան, այնուհետև՝ Հա-
րութ, Իսկուիի: Քնարը դաշնա-
մուրի մոտ է, երգում է:

ՕՀԱՆ - Այսօր գնացի մերոնց մոտ...

ՔՍԱՐ - Ի՞նչ... Բան ասացի՞ր...

ՕՀԱՆ - Մի երգիր, երբ ամուսինդ
խոսում է հետդ:

ՔՍԱՐ - Ահա, չեմ երգում, ասա:

ՕՀԱՆ - Ասում եմ՝ մերոնց մոտ գնա-
ցի այսօր, դու մուշ-մուշ քնած էիր.
ցերեկով ո՞նց ես քնում, չեմ հաս-
կանում:

ՔՍԱՐ - Դրսերում այնքան չքնեցի՝

հիմա մարմինս լրացնում է: Իմ քնելը քեզ ներվայնացնո՞ւմ է:

ՕՀԱՆ - Չե, քնիր՝ ինչքան սիրտդ ուզում է, մենակ թե վնաս չտա:

ՔՍԱՐ - Չի տա, մի անհանգստացիր: Բայց իզուր ես գնացել, Օհան, բոմժությունը թմրամոլության պես է, կքաշի-կտանի նորից: Աստղիկի ուտելիքը գոնե տարաք հիվանդանոց:

ՕՀԱՆ - Հա, իհարկե, տարա, հետն էլ մի քիչ գրուցեցի հետը:

ՔՍԱՐ - Ո՞նց է:

ՕՀԱՆ - Արդեն լավ է, աչքերի տագնապն անցել է, իհարկե, մի քիչ թույլ է, բայց դա էլ կանցնի, բժիշկի հետ խոսեցի, ասեց՝ լավ կլինի, մի անհանգստացեք, պարոն Օհան:

ՔՍԱՐ - Մերո՞նք ոնց են:

ՕՀԱՆ - Լավ են, ինչ է եղել:

ՔՍԱՐ - Աշուն է, ցուրտ օրեր են գալիս, պրոբլեմներ...

ՕՀԱՆ - Դե հա, կամաց-կամաց քաշվում են կայարանի մոտի էն կիսակառույց շենքը:

ՔՍԱՐ - Երեկ հեռուստատեսությամբ ասեցին՝ ուզում են իիմնովին քանդեն այդ շենքը, քանդեն՝ տեղը նորը կառուցեն:

ՕՀԱՆ - Մի պստիկ տեղ չեն թողնի ազատ մարդկանց համար, ինչ ասես՝ կառուցում են, չեն մտածում՝ մի հատ գիշերօթիկ կառուցեն, անտուն մարդիկ ծածկի տակ մտնեն, ցրտից պաշտպանվեն...

ՔՍԱՐ - Ազատ մարդուն ծածկն ինչ պետք է, բա ազատ մարդը կխնդրի, որ իր համար գիշերելու տեղ կառուցն, բա ազատ մարդն առհասարակ կխնդրի:

ՕՀԱՆ - Զհասկացա, եթե ազատ է, ուրեմն անձրևն ու ձյունը գլխին թափվեն:

ՔՍԱՐ - Այո, անձրևն էլ է ազատ, ձյունն էլ, մարդն էլ, թող լեզու գտնեն իրար հետ:

ՕՀԱՆ - Ասում են, չէ, մազը երկար, խելքը կարձ: Սոնիկն է մեռել:

ՔՍԱՐ - Խեղճ: Պրծավ: Օհան, Սոնիկին սիրել ես, չէ, անկեղծ ասա, տեսել եմ, թե ոնց էիր ձեռքը շոյում:

ՕՀԱՆ - Վաղուց էր դա, Քնար, վաղուց և սուտ... Այնպես ստացվեց, որ ես մի քանի օր բացակայեցի, Գյումրիի բիենալեին էի հրավիրված, Ժյուրիի մեջ էի, եկա, տեսնեմ՝ Կիրակոսի հետ է, ասեց՝ «Ներիր, կարծում էի՝ էլ չես գա», ուզում էր նորից իրար հետ լինենք, բայց ես մերժեցի, այդ էր պակաս, Կիրակոսից հետո... Պատկերացնո՞ւմ ես... Գոնե Մարտիրոսը լիներ: Ամեն դեպքում, վատ աղջիկ չէր: Քաղաքապետարանը թաղել է, վրան համար է դրել՝ 1763. ծննդյան թվականի հետ համընկել է, հետաքրքիր է, չէ:

ՔՍԱՐ - Հստ քեզ Սոնիկը երկու հարյուր հիսուն տարեկամն էր:

ՕՀԱՆ - Մի թվի տարբերություն է ըն-

դամենը, յոթի տեղը ինը լիներ՝
ձիշտ իր ծննդյան թիվն էր:

ՔՍԱՐ - Նույնիսկ ծննդյան թիվը գի-
տես:

ՕՀԱՆ - Մի խանդիր, այսինքն՝ խան-
դիր, քեզ սազում է:

ՔՍԱՐ - Ոչ էլ խանդում եմ:

ՕՀԱՆ - Ես թվերի մոգությանը չեմ
հավատում, չկարծես, բայց դե,
ինչ իմանաս...

ՔՍԱՐ - Ինչ իմանաս:

ՕՀԱՆ - Ինչ իմանամ: Լսիր, իսկա-
պես, հենց խանդում ես՝ սիրո
հրեշտակի պես սիրունանում ես:
(Գրկում է Քնարին:)

ՔՍԱՐ - Սպասիր, Օհան...

ՕՀԱՆ - Գնանք մեր սենյակ:

ՔՍԱՐ - Մնա գիշերով, էլի... Ինչ ան-
համբեր ես...

ՕՀԱՆ - (Թռղնելով Քնարին) Եկավ:
Միշտ անպատճի է գալիս մեր որ-
դին:

ՔՍԱՐ - Ինչ իմացար՝ գալիս է:

ՕՀԱՆ - Ես կատվի լսողություն ունեմ:

ՔՍԱՐ - Չե, լորջ:

ՕՀԱՆ - Առաջին հարկի պուտելը հա-
չաց, Հարութի վրա է էղակը հա-
չում:

ՔՍԱՐ - Մի բան հարցնեմ, բայց՝
անկեղծ:

ՕՀԱՆ - Ձո առաջ ո՞նց կկեղծեմ,
հարցրու:

ՔՍԱՐ - Հարութի նկատմամբ հայ-
րական զգացմունքներ ունեն:

ՕՀԱՆ - Գիտես, ինչ-որ տաք զգա-
ցումներ ունեմ, բայց համոզված
չեմ, որ հայրական են... Ինձնից է,

ես հարազատ որդուս նկատմամբ
նոյնիսկ չունեի հայրական
զգացմունքներ, սխալ մարդ եմ,
կամ էլ՝ ձիշտ...

ՔՍԱՐ - Դու որդի՞ ունես:

ՕՀԱՆ - Ինչ իմանամ... Համենայն-
դեպս՝ սաղմնավորվել էր ոնց որ,
Բաթումում էր, մի թմբլիկ հրեա
կին, հենց իմացա հղի է՝ թռա:

ՔՍԱՐ - Եթե հրայի վրայից թռել ես՝
ուրեմն իսկապես սատանա ես:

ՕՀԱՆ - Ես մեղք չունեմ, Քնար, իրեն
զգուշացրել էի՝ հղիանա՝ գնալու
եմ, ես ազատ մարդ եմ, իմ ձեռ-
քերը կապել անկարելի է: Էնքան
էլ հարուստ տուն-տեղ ուներ...
Թողեցի՝ թռա: (Քնարը համրու-
րում է Օհանին:) Բա ո՞նց, սի-
րունս, մնայի, որ չհանդիպեինք
իրար: Իմ սիրտը վկայում էր, որ
գալու է ձակատագրական կինը,
իր անհատակ, կործանիչ աչուկ-
ներով...

ՔՍԱՐ - Ո՞նց ես ուտում խելքս, ո՞նց
ես ուտում... Մի օր էլ երևի իմ
վրայից կթռնես:

ՕՀԱՆ - Ձո վրայից՝ երբեք: Վախե-
նամ դու թռնես, դա իմ մղճավան-
ջային երազն է, սարսափած
արթնանում եմ, տեսնում եմ՝ կող-
քիս ես, նոր խաղաղվում եմ, ա-
սում եմ՝ փառքի շատ, Տեր,
որքան բարի ես իմ նկատմամբ,
որքան շոայլ...

ՔՍԱՐ - Ո՞նց է երգում դեղձանիկս,
ո՞նց է երգում...

Գալիս է Հարութը:

ՀԱՐՈՒԹ - Ելի երգո՞ւմ է հայրիկը, ինչ լավ է, բարի երեկո:

ՔՍԱՐ - Բարի երեկո, տղաս: Հոգնած ես:

ՕՀԱՆ - Ծատ ես աշխատում, Հարութ, այդպես չի կարելի, մի քիչ խնայիր քեզ:

ՔՍԱՐ - Ընտանիք է պահում խեղճը, ինչ անի, հեշտ է այսքանիս պահելը, մեկն է՝ հիվանդանոցում:

ՀԱՐՈՒԹ - Զեզ որ էսպես սերով, համերաշխ տեսնում եմ՝ հոգիս լցվում է, դա ինձ հերիք է:

ՕՀԱՆ - Չէ, գուցե մենք էլ մի տեղ մտնենք գործի, ծիշտ է՝ երբեք չեմ աշխատել, բայց դե մի օր պետք է սկսել, ինչպես ասում են՝ լավ է ուշ, քան առհասարակ:

ՀԱՐՈՒԹ - Չեմ ուզում՝ քո ազատական սկզբունքներին դեմ գնաս, ծանր տեղդ թեթև մի անի:

ՕՀԱՆ - Չէ, չեմ ասում՝ բանվոր-մանվոր, բայց, ասենք, պահակ-մահակ...

ՀԱՐՈՒԹ - Գինու գործարանում:

ՕՀԱՆ - Դո՞ւ ասացիր:

ՀԱՐՈՒԹ - Դուք վաստակած հանգստի եք, վայելեք ձեր հանգիստը: Ինչ ծաշ է եփել այսօր մեր մամովիկը:

ՔՍԱՐ - Ճաշ... Վայ... Խելք է թողնո՞ւմ էս սատանան:

ՕՀԱՆ - Այս խնդրի մեջ էլ ես մեղավոր եղա: (Հարութին.) Ճաշ եփող ես գտել, նա ուր, ճաշ եփելն ուր...

ՔՍԱՐ - Ինչո՞ւ, սատանա, երեկվա բորշը վա՞տն էր:

ՕՀԱՆ - Ձեռքիդ տակ ընկածը գցում ես կաթսայի մեջ, անունը դնում՝ բորշ: Բորշը գիտե՞ս ինչ է... Վերցնում ես կես կիլո խոզի, կես կիլո տավարի միս...

ՔՍԱՐ - Կես կիլո էլ՝ այծի:

ՀԱՐՈՒԹ - Լավ, մի վիճեք:

ՔՍԱՐ - Կներես, էլի, տղաս, լրիվ թռել էր մտքիցս:

ՀԱՐՈՒԹ - Թռել էր՝ թռել էր, սարսափելի բան չկա, մի նեղվիր, հաց-պանիր-երշիկ կուտենք:

ՕՀԱՆ - Իսկ մեր տղան այսօր պատահաբար գինի չի բերել:

ՀԱՐՈՒԹ - Ոչ:

ՕՀԱՆ - Ավսոս:

ՀԱՐՈՒԹ - Դայմանավորվել ենք, չէ, այլևս չենք խմում: Դե, մի թթվի, հո հարբեցողների տուն չի, կարգին ընտանիք ենք, ուր որ է՝ Աստղիկն էլ կվերադառնա: Ի դեպ, ինչո՞ւ չգնացիր մոտը, առավոտյան ասեցիր՝ կգնամ:

ՔՍԱՐ - Ո՞նց չի գնացել... Գնացել է, բժիշկի հետ էլ խոսել է:

ՕՀԱՆ - Չէ, ուզում էի գնալ, նոյնիսկ կանգառին հասա, բայց հետո իմացա, որ Սոնիկը մահացել է, տրամադրությունս փոխվեց մի տեսակ...

ՀԱՐՈՒԹ - Սոնիկն ո՞վ է:

ՕՀԱՆ - Ըեչ... Մեր հին ընկերներից...

ՔՍԱՐ - Ուրեմն սուտ ասացիր:

ՕՀԱՆ - Օֆ... Բայց ես էսպես չեմ կարող, Հարություն... Ես հիսուն տարի է՝ խմում եմ, հասկանո՞ւմ ես, քո տարիիքի կրկնակին է դա, իի-

մա դու եկել՝ ուզում ես արմատախիլ անել ինձ իմ արմատներից... Չեմ հասկանում, ուզում ես զրկել ինձ իմ անցյալից, իմ պատմությունից, ես կասեի՝ ավանդույթներից:

ՀԱՐՈՒԹ - Այո, ուզում եմ: Չէ, ես, իհարկե, կարող եմ երեկոյան միքածակ թույլ տալ... բայց դուք մեկ բաժակով յոլա գնացող չեք, չէ՞ պարոն:

ՕՀԱՆ - Չէ, ինչ ծիշտ է՝ ծիշտ:

ՀԱՐՈՒԹ - Տեսնո՞մ ես... Չէ, ավելի լավ է՝ արմատախիլ անենք, կեցցե սթափությունը:

ՕՀԱՆ - Առողջ հոգին՝ առողջ մարմնի մեջ. լսել ենք այդ սենտենցիան: Բայց իմ հոգին դրանից չի առողջանում, հակառակը, մտքովս սկսում են վատ բաներ անցնել, մեկ էլ հանկարծ ուզում եմ, ասենք, խեղիել Քնարին:

ՔՍԱՐ - Ինձ... Այ քեզ բան... Ինչո՞ւ, սատանա...

ՕՀԱՆ - Ինչո՞ւ... ինչ իմանամ: Երևի խանդի հողի վրա:

ՔՍԱՐ - Բայց ես քեզ ե՞րբ եմ առիթ տվել:

ՕՀԱՆ - Դե, չես տվել՝ կտաս, բոլոր կանայք էլ վաղ թե ուշ տալիս են, դու բացառություն չես, ուստի լավ է գլխից դեմն առնել, այսպես ասած՝ եղունգ ունես...

ՀԱՐՈՒԹ - Հայրիկ, ստոպ, ֆոկուսներ մի անի, ալկոհոլիկների հնարքներն ինձ ծանոթ են:

ՕՀԱՆ - Ծանոթ են, ծանոթ են... Ոչ էլ

ծանոթ են... Եվ ալկոհոլիկ չեմ ես, խմող եմ, ընդամենը:

ՀԱՐՈՒԹ - Չխարենք ինքներս մեզ: Գիտե՞ս ինչ եմ մտածել:

ՕՀԱՆ - Ի՞նչ... Էլ ինչ կտտանք ես մոգնել խեղճ ծերուկիս համար:

ՀԱՐՈՒԹ - Աստղիկը բուժվի՝ գա, քեզ ենք տանելու նարկոլոգիական հիվանդանոց:

ՕՀԱՆ - Ասում էի, չէ...

ՀԱՐՈՒԹ - Արդեն խոսել եմ բժիշկի հետ, մի տաս-տասներկու օրում կրուժեն, թարմ ու առողջ կվերադառնաս տուն:

ՔՍԱՐ - Ամբողջ տասներկու օր...

ՀԱՐՈՒԹ - Քեզ էլ՝ նրա հետ, մայրիկ, պրոֆիլակտիկ կարգով, միասին կլինեք, կարուտը չի տանջի:

ՕՀԱՆ - Պատմական զուգահեռով ասած՝ ահա այն սուրը, որ սպանելու է խեղճ հորը, կսպանի նաև տարաբախտ մորը:

ՀԱՐՈՒԹ - Ես մեր լավն եմ ուզում, հասկացեք:

ՕՀԱՆ - Հասկացանք, ուզում ես, այո, մեր լավը:

ՀԱՐՈՒԹ - Ուզում եմ մեր ընտանիքն առողջ լինի, ամուր լինի...

ՕՀԱՆ - Ուզում ես, բա ո՞նց:

ՀԱՐՈՒԹ - Կոիվ ենք տալու աշխարհին, չէ՞:

ՕՀԱՆ - Տղա ջան, ոռմանտիկ մանչ, քո ազնիվ մղումները հարգում եմ, անշուշտ, բայց հասկացիր՝ ծանձրալի է, տաղտկալի, մենք աստղերի տակ ազատ ապրելու

սովոր մարդիկ ենք, խմենք՝ երբ ուզենք, պառկենք՝ երբ ուզենք, ուտենք...

ՀԱՐՈՒԹ - Երբ ծեղքներս ընկնի:

ՕՀԱՆ - Թեկուց, ուտելը գերխնդիր չէ:

ՀԱՐՈՒԹ - Խմելն է գերխնդիր, գիտեմ:

ՕՀԱՆ - Է... Ահա, նայիր այս խեղձ կնոջը, ծանծրույթից ամբողջ օրը երգում է, նստում է դաշնամուրի մոտ ու երգում, երգում, երգում...

ՔՍԱՐ - Երգս ձեզ դուր չի գալիս ուրեմն, պարոն Օհան, իսկ երբ ինձնից ինչ-որ բան է պետք, ինչո՞ւ ես ստում՝ սոխակս, Զոան Սադերլենդս, Գոհար Գասպարյանս...

ՕՀԱՆ - Չէ, սխալ հասկացար, սոխակս, դուրը շատ է գալիս, բայց ամբողջ օրը, անդադար... Հասկանում եմ, դու էլ մեղք չունես, ծանծրույթից է, տաղտուկից:

ՔՍԱՐ - Դու էլ քո հիմար գնչուական երգերն ես կլկացնում՝ Զավալե, Ռոմալե, Եսիմ ինչ:

ՕՀԱՆ - Տեսնո՞ւմ ես, տղաս, մենք արդեն հոգնեցնում ենք միմյանց:

ՀԱՐՈՒԹ - Դուրս եկեք, զբոսնեք, կինո գնացեք, թատրոն...

ՕՀԱՆ - Կինո, թատրոն... Փող ունենք:

ՀԱՐՈՒԹ - Կտայի, չեմ ափսոսում, բայց, ախր, խմիչքի ես տալու, խոստովանիր:

ՕՀԱՆ - Այո, հնարավոր է, մեղքս ինչ թաքցնեմ, ես ծշմարտախոս մարդ եմ:

ՀԱՐՈՒԹ - Բուժումից հետո կտամ, բուժումից հետո ձեզ արտասահման կուղարկեմ, կրուիզ, լուրջ եմ ասում, ուր ուզեք: Խսկ հիմա եկեք հաց ուտենք, ես սոված եմ:

ՕՀԱՆ - Դու կեր: Իմ կոկորդով հաց չի իջնի այլևս:

ՀԱՐՈՒԹ - (*հոտ առնելով*): Բայց դու ոնց որ արդեն խմել ես...

ՕՀԱՆ - Մի բաժակ ընդամենը. այգում տղերքին տեսա, նստեցինք, խոսեցինք... Ասին՝ Սոնիկը մահացավ... Էղամես: Ինչ ես նայում... Դե, դուռն էլ վրաս փակիր՝ պրծնենք:

ՀԱՐՈՒԹ - Չէ, էսպես չի լինի...

ՕՀԱՆ - Ես էլ եմ ասում:

ՀԱՐՈՒԹ - Ես շուտ կգամ:

ՔՍԱՐ - Ո՞ւր, քաղցած էիր ախր:

ՀԱՐՈՒԹ - Մոտիկ տեղ է, շուտ կգամ:

Հարութը դուրս է գալիս:

ՔՍԱՐ - Գնաց գինի բերի. կյանքը կերար խեղձ տղայի:

ՕՀԱՆ - Թե չէ դու չես խմի:

ՔՍԱՐ - Դեհ, կխմեմ մի բաժակ, ինչո՞ւ ոչ: Արի տեսնենք սառնարանում ինչ կա:

ՕՀԱՆ - (*սառնարանը բացելով*): Ինչ կա... Հաց, պանիր, կարագ, ձու, էլի ձու, և էլի ձու:

ՔՍԱՐ - Զվածեղ կսարքեմ:

ՕՀԱՆ - (*քթի տակ*): Իբր ուրիշ ինչ ես կարող, որ...

ՔՍԱՐ - Ինչ ես փնթփնթում, սատանա:

ՕՀԱՆ - Ոչինչ: Կարծում եմ՝ գինի չէ, օդի է բերելու:

ՔՍԱՐ - Իսկ ես կարծում եմ՝ գինի:

ՕՀԱՆ - Արի գրազ գանք:

ՔՍԱՐ - Արի չգանք: Ես գնամ խոհանոց ձվածեղ սարքելու:

ՕՀԱՆ - Գնա, գնա, կապվիր խոհանոցին, դարձիր սովորական կնիկ, բայց հիշիր՝ Օհանն ազատ կանանց է սիրում:

ՔՍԱՐ - Լավ, հանուն քո սիրո՝ չեմ գնա, այլս չեմ մտնի խոհանոց, երբեք:

ՕՀԱՆ - Զհասկացա, քաղցած մնանք:

ՔՍԱՐ - Դո՞ւ գնա, մի անգամ էլ քո սարքածն ուտենք:

ՕՀԱՆ - Եվ դու ինձ կսիրե՞ս այդքանից հետո:

ՔՍԱՐ - Գժի պես:

ՕՀԱՆ - Բայց մեկ է՝ չեմ գնա, սկզբունքը բորեն: (*Երգում է.*) «Խնդա, պայաց, քո կործանված սիրո վրա»:

ՔՍԱՐ - Հիմա ինչ ես առաջարկում:

ՕՀԱՆ - Հաց ու պանիր՝ արդար կերակուր: (*Վերցնում է կիրառ, երգում:*) Էխ, չավալե...

Օհանը երգում է, քնարը միանում է նրան, պարում են: Դուռը քացվում է, մերս է գալիս իսկուիմ:

ՔՍԱՐ - Սա՞ ով է:

ՕՀԱՆ - Երկի դուռը շփոթել է տատիկը:

ՀԱՐՈՒԹ - (գալով): Ոչինչ էլ չի շփոթել, ծանոթացեք, իսկուիի տատն է:

ԻՍԿՈՒԾԻ - Ձեր խոնարի ծառան:

ՕՀԱՆ - Ծառայի նման չի:

ՔՍԱՐ - Ոչ էլ խոնարիի:

ԻՍԿՈՒԾԻ - Խորհուրդ չէի տա ինձ հետ հարաբերություններ փչացնել:

ՔՍԱՐ - Ներս չմտած՝ սպառնում է:

ՀԱՐՈՒԹ - Հանգիստ, ժողովուրդ, ուրիշ մարդ չի, տատիկն է, իմ տատիկը:

ՕՀԱՆ - Այ՞ն... իսկ ում մայրիկն է, իմ, թե՞ Քնարի:

ՀԱՐՈՒԹ - Երկուսիդ, ասված է, չէ, այդ ու կին՝ մեկ մարմին: Մի խոսքով՝ մեր տատիկն է: Ես վաղուց էի մտածել, որ էս տունը մեծի կարիք ունի՝ ապրած, իմաստուն...

ՕՀԱՆ - Մենք, ուրեմն, հեզ, փոքր ենք ու անիմաստ:

ՀԱՐՈՒԹ - Դե չէ, անմիջապես նեղանում ես... ավանդաբար էդպես է՝ հայի տունը առանց մեծի չի լինում, ոնց որ թերի լինի:

ՕՀԱՆ - Պարզ է, վաղն էլ պապիկ կրերի: Չէ, տիկին Քնար, մենք մեր իրերը կամաց-կամաց հավաքենք...

ԻՍԿՈՒԾԻ - Կարծում եմ՝ շատ երկարեցին այս դերատները, խնդրում եմ որոշես, թոռնիկս, ես մնո՞ւմ եմ, թե՞ գնում:

ՀԱՐՈՒԹ - Իհարկե, մնում ես, տատի, նրանք բարի են, ձև են անում:

ՔՍԱՐ - (վիրավորված): Հա, մենք ձևական մարդիկ ենք:

ՀԱՐՈՒԹ - Ուժ, ոնց որ երեխա լինեք:

ՕՀԱՆ - Լավ, իսկ որտեղից ես գտել այս, մեղմ ասած, սուբյեկտին:

ԻՍԿՈՒԾԻ - Մրա ականջները քաշելով եմ:

ՕՀԱՆ - Այս էկզեկուտորին:

ՀԱՐՈՒԹ - Տատին Արտաշատի կողմերից է, առավոտյան գալիս է մայրաքաղաք, էստեղ բան է անում...

ԻՍԿՈՒԾԻ - Բիզնես:

ՀԱՐՈՒԹ - Հա: Երեկոյան նորից գնում է իր օյուղը:

ՔՍԱՐ - Բիզնես վումըն:

ՕՀԱՆ - Շարքային մուրացկան:

ԻՍԿՈՒԾԻ - Չափավորեք ձեր խոսքը, պարոն, ես մուրացիկ չեմ, ծիշտ է, փող վերցնում եմ, բայց չեմ մուրում, այդ էր պակաս, պարզապես ասում եմ՝ հարգելիս, վիճակս այս պահի դրությամբ այնքան էլ բարվոք չէ, եթե հնարավորություն ունեք, կիսվեք. ինչպես ասում է ամերիկյան ասացվածքը՝ հացը գցիր ջուրը՝ կարագը վրան քսած ետ կստանաս:

ՕՀԱՆ - Եվ ի՞նչ, տալիս են:

ԻՍԿՈՒԾԻ - Տալիս են: Մարդիկ վատը չեն, ինչպես կարող է թվալ առաջին հայացքից, մոտեցման ձևերն են սխալ, մենք չենք սովորում միմյանց հանդուրժել, հարգել, սիրել վերջապես... Մենք չենք սովորում միմյանց խորթերը տեսնել, ժամանակ չունենք,

վազվացի մեջ ենք, հրմշտոցի մեջ... Ունայնություն՝ ունայնությանց:

ՕՀԱՆ - Ասել կուզի՝ դուք տեսնում եք մարդկանց խորքը, տատի:

ԻՍԿՈՒԾԻ - Նայիր աչքերիս...

ՕՀԱՆ - (վախեցած): Ինչո՞ւ:

ԻՍԿՈՒԾԻ - Նայիր՝ քեզ ասում եմ:

ՕՀԱՆ - (նայելով): Բոռո, գնչուների մեջ եմ մեծացել, հյուսիսի շամանների հետ եմ խմել, բայց ոչ ոք սրա արձվենի հայացքը չունի:

ՔՍԱՐ - Ես կասեի՝ ագռավենի:

ԻՍԿՈՒԾԻ - Սուս, թե չէ քեզ էլ կնայեմ: (*Շարունակ նայելով Օհանի աչքերին:*) Մանր խաբերա է, այո... արկածախնդիր... Բայց վատ մարդ չի, ինզու խորքում բարի է, թեև ինքնասիրահարված է, նարցիս... Բայց գինով կուտվի, ոչինչ, ներշնչման մի երկու սեանս՝ և էգոիստը կդառնա ալտրուիստ: Մի րոպե... Նա հարթեցող է, համարակալի կամ ամերիկյան ասացվածքը՝ հացը գցիր ջուրը՝ կարագը վրան քսած ետ կստանաս:

ՕՀԱՆ - Դե, դե...

ԻՍԿՈՒԾԻ - Հարբեցող է, այո, լյարդը իջած է, հոգեկանը՝ դեպքեսիաների ենթակա, թեև ունենում է մանիակալ հրձվանքների փուլեր:

ՕՀԱՆ - Ինչե՞ր ես հնարում, ջադու:

ԻՍԿՈՒԾԻ - Լուրջ բուժման կարիք ունի, այլապես՝ ցիոնզ, խոր ընկճախտ, վերջապես պսիխոզ և...

ՕՀԱՆ - Ի՞նչ...

ԻՍԿՈՒԾԻ - Այն աշխարհ, ի՞նչ... Բայինչ էիր սպասում, հիսուն տարի խմել ես, ուզում ես մի այդքան էլ խմել...

ՕՀԱՆ - Ինչ էլ իմացավ՝ հիսուն:

ԻՍԿՈՒԾԻ - Ձեր լիմիտը սպառված է, սիրելիս, բայց չվիատվեք, իհմա դա բուժում են: (*Քնարին.*) Առաջ եկեք, տիկին: Լավ, ես կգամ, եթե լյառը չի օալիս, մենք ենք գնում, գոռոզ չենք:

ՔՍԱՐ - Չի լինի՞ չգաք:

ԻՍԿՈՒԾԻ - Չի լինի: Աչքերիս, ուղիղ... (*Լայելով Քնարի աչքերին:*) Հրեշտակային կին է, մեղմ, փափուկ, զիջող... Գառնուկս, սիրեցիք: (*Օհանին.*) Բախտդ բերել է, սատանա:

ՕՀԱՆ - Դու էիր պակաս...

ԻՍԿՈՒԾԻ - (*Չարունակելով նայել Քնարի աչքերին:*) Բայց շուտ վիրավորվող է, խեղճս, ծանր մանկության հետևանքն է... պատանեկությունն էլ մի բան չի եղել... հասուն տարիքն էլ...

ՔՍԱՐ - Ճիշտ է:

ԻՍԿՈՒԾԻ - Հաճախակի սիրահարվող է... Հիմա էլ սիրահարված է կարծես, հա:

ՔՍԱՐ - Դե... ոնց ասեմ...

ԻՍԿՈՒԾԻ - Ուրախացիր, սատանա, այս հրաշալի կինը սիրում է քեզ:

ՕՀԱՆ - Ճշմարիտ է ասում վիուտատիկը:

ՔՍԱՐ - Ոչ, երբեք:

ՕՀԱՆ - Ուրեմն ճշմարիտ է: (*Իսկուծուն.*) Տատիկ...

ԻՍԿՈՒԾԻ - Քեզ համար ես տատիկ չեմ, մի շվիթիր:

ՕՀԱՆ - Մայրիկ... Այսպես լավ է:

ԻՍԿՈՒԾԻ - Լավ է, շարունակիր:

ՕՀԱՆ - Քո մասին բան չպատմեցիր, մայրիկ, հայտնի արա ինքնություն, ձանաչենք, որովհետև, որքան կոահում եմ, այս տանն ես ապրելու:

ՀԱՐՈՒԹ - Տատին ծանր կյանք է ունեցել, հորն ու մորը երեսունյոթին աքսորել են:

ՕՀԱՆ - Որք է:

ԻՍԿՈՒԾԻ - Այո, չորս տարեկանից: (*Արտասվում է, ինչոր երգ է մոմոռում քթի տակ:*)

ՔՍԱՐ - (*թաշկինակ տալով*): Լաց մի եղիր, տատի, լավ, էիի:

ԻՍԿՈՒԾԻ - Լացեմ, էիի:

ՔՍԱՐ - Ախր, ես էլ կլացեմ:

ԻՍԿՈՒԾԻ - Լացիր, աղջիկս, լացը մաքրում է: Լացեք, տիկնայք և պարոնայք, մի ամաչեք, լացից ամաչել պետք չէ, գողություն, խարդախություն, թալան անելիս է պետք ամաչել: (*Օհանին.*) Լացիր, սատանա:

ՕՀԱՆ - (*ձևական լալիս է, գոռալով, ողբաձայն*): Լավ է:

ԻՍԿՈՒԾԻ - (*ուշադիր նայելով Օհանի աչքերին:*) Աստված իմ, նա իսկապես լաց է լինում, աչքերը թացացան, նայեք... Մարդ ես դառնում, Օհան...

ՕՀԱՆ - Ձեռ քաշիր:

ԻՍԿՈՒԾԻ - Էլ քեզ սատանա չեմ ասի:

ՕՀԱՆ - Շնորհակալ եմ:

ԻՍԿՈՒԾԻ - Միայն Հարութս չի լալիս, բայց գիտեմ՝ նա էլ ներսում է

լաց լինում: Դեհ, պատմեմ իմ մասին, քանզի հետաքրքրվեցիք:

ՕՀԱՆ - Ընթացքում չլացես, էլի, տա... մայրիկ:

ԻՍԿՈՒԾԻ - Ոնց ստացվի, տղաս: Ուրեմն, իմոնց ասեմ, աքսորյալ ծնողներս չվերադարձան, երկի գնդակահարել էին, կամ էլ մահացել էին սովից ու ցրտից... (Թաշկինակը տանում է աչքերին:)

ՕՀԱՆ - Է...

ԻՍԿՈՒԾԻ - Հանգիստ, քիթս եմ աքրում: (*Քիթը մաքրելով:*) Լուսահոգի ծնողներս, ուրեմն, չվերադարձան, ես ընկա որբանոց, սկսվեց հայրենական պատերազմը...

ՕՀԱՆ - Նրա մանկատուն ընկնելուն էր սպասում:

ԻՍԿՈՒԾԻ - Մի խանգարի, սատանա: Ուրեմն...

ՕՀԱՆ - Հայրենականը սկսվեց:

ԻՍԿՈՒԾԻ - Այո: Տակավին աղջնակ՝ տպարանում աշխատանք տվին, սկզբում տանող-բերող էի, ապա գրաշար, իսկ պատերազմից հետո ընդունվեցի համալսարան: Ախ, ինչ անուշ էին ուսանողական տարիները... Հետո ուղարկեցին գյուղ, գյուղական դպրոցում քիմիա էի դասավանդում:

ՕՀԱՆ - Հաշ երկու օ:

ԻՍԿՈՒԾԻ - Ամբողջ քիմիայից միայն դա՞ գիտես:

ՕՀԱՆ - Մեկ էլ գինու սպիրտի ֆորմուլան, ասեմ:

ՔՆԱՐ - Մի խանգարիր մայրիկին, Օհան, մտքի թելը կկտրվի:

ԻՍԿՈՒԾԻ - Չի կտրվի, աղջիկս, պինդ է: Ուրեմն... Որտե՞ղ կանգ առա:

ՀԱՐՈՒԹ - Քիմիայի դասատու էիր գյուղի դպրոցում:

ԻՍԿՈՒԾԻ - Այո, քիմիա, գազեր, հեղուկներ, պինդ նյութեր... հա... հալոգեններ, թթուներ, օքսիդներ... Մենդելեևի աղյուսակ...

ՕՀԱՆ - Գյուղում էիր, մայրիկ:

ԻՍԿՈՒԾԻ - Այո, գյուղում, ես էլ դա եմ ասում, էլի... Գյուղում, ուրեմն, տուն տվին, ամուսին...

ՕՀԱՆ - Տվին:

ԻՍԿՈՒԾԻ - Հենց այդպես: Գյուղ-խորհրդի նախագահն ասաց՝ ահա Պաղդասարը, հայրենադարձ է, ազնվագույն մարդ, իող ենք տվել, տուն է սարքում, միացիր, ընտանիք կազմեք, ապրեք: Կազմեցինք: Երեխա չունեցանք, Պաղդիկը չէր ուզում, ասում էր՝ չշտապենք կոր, վիճակնիս սուղ է դեռ, հաջորդիվ: Նա այդպես էլ չինտեգրվեց հայրենիքում, մի հարմար առիթով թռավ արտասահման ու էլ չվերադարձավ: Լավ էլ արեց, իր ասածին, էգուստ, շահամոլ մարդ էր, երկու անգամ աբորտ անել ստիպեց սրիկան: Տարիներ անց մեկ անգամ էլ ամուսնացա, մի խեղճ ամուրի էր, զավակները լավ չէին նայում, իրեն օտարված էր զգում

իր տանը, ասացի՝ մնա, Ղազարոս... Չէ, Ստեփանոս... Չէ... Մի խոսքով, կարևոր չէ, մնաց: Երկար տարիներ ապրեցինք համատեղ, պարոլոգիկ չխոսկան մարդ էր, ասում էի՝ ձայն հանիր, մարդ աստծո, ասում էր՝ ինչ ասեմ, ամեն ինչ ասված է: Էղանս սուսուփուս՝ տնամերծն էր մշակում, բարջան-պամիդոր-վարունգ... Մեռավ, հենց բանջարանոցում, բերանքսիվայր տապալվել էր խեղճը, ինֆարկտ: Վայ Սերուակ, վայ... Թե՛ Վարդինակ...

ՕՀԱՆ - Վաղինակ կլիներ, սիրտս վկայում է:

ԻՍԿՈՒԾԻ - Այս, Վաղինակ: Աստված հոգին լուսավորի: Դեհ, հետո իմապերիան փլվեց՝ տեղյակ եք երևի, պատերազմ, անկախություն ու նման բաներ... Չէ, չեմ դժգոհում, հետաքրքիր ժամանակներ էին, ակտիվ կյանքի շրջան, երկու անգամ զենք եմ տեղափոխել Ղարաբաղ, բա հնց, անկախ երկիր էինք կառուցում... Բայց մինչ ես երկիր էի կառուցում, իմ տունը գյուղում հրդեհեցին, բան չմնաց, մոխիր, չիմացվեց էլ՝ ով, ինչու... Ինչոր չափով վերականգնեցի իմ սուր միջոցներով, սակայն այլևս տուն չդարձավ, ամեն կողմից փչում է, տանիքը կաթում...

ՀԱՐՈՒԹՅ - Մեզ հետ կապրես, տատի:

ԻՍԿՈՒԾԻ - Ապրեմ, եթե կընդունեք:

ՀԱՐՈՒԹՅ - Դե ինչ, ընդունո՞ւմ ենք:

ՔՍԱՐ - Իհարկե, որք է...

ՕՀԱՆ - Ես կասկածներ ունեմ... պիտի մտածեմ... Ինձ սիրաշահել է պետք... Այդպես մի նայիր, Հարություն... գոնեն այս ուրախալի առիթով կարելի է, չէ...

ՀԱՐՈՒԹՅ - Կարելի է, համոզեցիր:

ՕՀԱՆ - Ապրի տղաս:

ՀԱՐՈՒԹՅ - Բայց վաղվանից՝ վերջ:

ՕՀԱՆ - Կարևորն այսօր է, ես թիթեռի հոգերանություն ունեմ, վաղվահամար վաղը կմտածենք, առավոտից: Ո՞ւր է:

ՀԱՐՈՒԹՅ - Խոհանոցում:

ՕՀԱՆ - Տիկին Քնար, ծվածեղ-բանէիր ասում:

ՔՍԱՐ - Կարվի:

ԻՍԿՈՒԾԻ - Ափսոս, Աստղիկս մեզ հետ չի:

ՕՀԱՆ - Աստղիկին ինչ ես ձանաչում, մամա:

ՀԱՐՈՒԹՅ - Ես եմ պատմել:

ԻՍԿՈՒԾԻ - Դեռ շատ կմնա հիվանդանոցում:

ՀԱՐՈՒԹՅ - Մի քանի օրից դուրս կգրեն:

ՕՀԱՆ - Շամպայնով ենք դիմավորելու, շամպայնով... Թե՛ օլիով... Ինչ եղավ ընթրիքը, տիկին Քնար, թերանում եք:

ԻՍԿՈՒԾԻ - Գնանք, աղջիկս, տղամարդիկ քաղցած են, իսկ երբ նրանք քաղցած են, օ, Աստված հեռու տանի:

Արար Երկրորդ

Պատկեր 4

Բոլորը,քացի Աստղիկից: Իսկուհին և Օհանը նարդի են խաղում:

ԻՍԿՈՒԾԻ - (*զառը գցելով*): Դոր ջար:

ՕՀԱՆ - Ի... այ մարդ... (*Տեսնելով, որ Հարութը նշան է անում լոել՝ լոռում է:*)

ԻՍԿՈՒԾԻ - Սա՛ մեկ, սա՛ Երկուս, սա՛ Երեք, սա՛ չորս... Կարծում եմ՝ իրեն հարգող տղամարդն այլևս զառ չի գցի:

ՕՀԱՆ - Այդպես մի ասա, որոշ շանսեր դեռ պահպանվում են, այդպես մի ասա... Ես դեռ իմ թաքնված հնարավորությունները հրապարակ չեմ հանել... (*Գցելով զառերը:*) Դեռ կտեսնենք՝ ով, ինչ, որտեղ...

ԻՍԿՈՒԾԻ - Տեսանք, իբիբիր, էս է՞ր քո թաքնված հնարավորությունը: Զառ ես բռնո՞ւմ, չեմ հասկանում:

ՕՀԱՆ - Ես... Վայ, անարդար աշխարհ, վայ, ով բռնի, ով...

ԻՍԿՈՒԾԻ - Է՛, մանչ, ինձ հետ ոտք մեկնելն անհոյս բան է, նույնն է՝ թե մատդ մտցնես աղաթթվի մեջ:

ՕՀԱՆ - Քիչ է մնում ասեմ, է՛... Լավ, չասեմ:

ԻՍԿՈՒԾԻ - Մի փնթինթա, կարողացիր արժանապատվորեն պարտվել: Հաջորդը:

ՀԱՐՈՒԹ - Էլ ի՞ն հաջորդ:

ԻՍԿՈՒԾԻ - Դո՛ նստիր, թոռնիկս:

ՀԱՐՈՒԹ - Ինձ էլ հաղթեցիր, մոռացար:

ԻՍԿՈՒԾԻ - Հա՛... Դա Երեկ չէ՞ր:

ՀԱՐՈՒԹ - Կես ժամ առաջ:

ԻՍԿՈՒԾԻ - Քնարին էլ...

ՔԱՐ - Մեկ ժամ առաջ:

ԻՍԿՈՒԾԻ - Ե՛, իսկուհու զարին չեք դիմանում, չէ:

ՕՀԱՆ - Ո՞նց դիմանանք, եթե...

ՀԱՐՈՒԹ - (*փակելով Օհանի բերանը, մի կողմ քաշելով նրան:*) Մի ասա:

ՕՀԱՆ - Բայց բացահայտ՝ զառ է բռնում:

ՀԱՐՈՒԹ - Տեսել եմ, բայց մի ասա, պետք չի, թող ուրախանա տատին, քեզնից ի՞նչ է գնում:

ՕՀԱՆ - Հարութ, քո այդ հումանիզմը նկրող է ծնում ընտանիքում:

ՀԱՐՈՒԹ - Նարդին ի՞նչ է, որ նարդու համար նկրող լինի: Կուզնեց, արի ես ու դու խաղանք:

ՕՀԱՆ - Չէ, դու դիտմամբ տանով կտաս: Գրողի ծոցը նարդին: Տիկին քնար, չօնանք մեր սենյակը, հանգստանանք փոքր-ինչ, կիրակի է՝ ինչքան չինի... Թու, ասացի ու ինքս ինձնից զզվեցի: Ակսել եմ օրեր հաշվել, ժամեր նույնիսկ... Իսկ երբ մարդ օրերի ու ժամերի ետևից է ընկնում, դա լավ նշան չէ, որովհետև զգում է, թե ոնց է գալիս Բորոն, ոնց է ծոծրակիդ շնչում: Իսկ ազատության մեջ այդպես չէ, այնտեղ կիրակի-երկուշարթի չկա, այնտեղ ժամը տասը, տասներկուսը չկա, այն-

տեղ ձմեռ է կամ ամառ, գիշեր կամ ցերեկ, ու ոչ մի բորոյի գալ էլ չես զգում, գալիս է՝ գա, կգա էլ՝ կգնա էլ:

ԻՍԿՈՒԾԻ - Ո՞նց կգնա:

ՕՀԱՆ - Կգնա, այո, բայց քեզ էլ հեռ կտանի:

ԻՍԿՈՒԾԻ - Ինչո՞ւ ինձ, սատանա, քեզ:

ՕՀԱՆ - Չեղավ, մամմի, Բորոյի հետ նարդի չես խաղա, զառ չես բռնի, հերթ կա, կարգ կա:

ԻՍԿՈՒԾԻ - Թունդ վախեցած ես, տղա:

ՕՀԱՆ - Այո, ինչ խմիչքն ինձնից հեռացրին, վախը մոտիկ եկավ:

ՔՍԱՐ - Խեղճ ամուսինս, մի զվարթ երգ երգեմ՝ վախերդ դուրս գան միջիցդ:

ՕՀԱՆ - Միայն ոչ դա, տիկին, ավելի լավ է մեջքս մերսես, այ, վզիս էս կողմի մկաններս տնջում են:

ՔՍԱՐ - Իմ ձեռքերն ուժեղ չեն, Օհան, թող Հարութք մերսի:

ԻՍԿՈՒԾԻ - Այ մարդ, դուք ի՞նչ մերսող, թողեք ես մերսեմ:

ՕՀԱՆ - Կարո՞ղ ես:

ԻՍԿՈՒԾԻ - Էն էլ ոնց, հատուկ մերսման կուրսեր եմ անցել:

ՔՍԱՐ - Չինական:

ԻՍԿՈՒԾԻ - Չէ-չէ մի՝ տիրեթյան... Տեղական, արտաշատյան: Պառկիր, տղա:

ՕՀԱՆ - (պառկելով բազմոցին): Էս ի՞նչ փորձանք բերեցի ինքս իմ գլխին...

ԻՍԿՈՒԾԻ - Մի փնթփնթա, պառկիր:

ՕՀԱՆ - Էս ծոծորակիս կողմերը...

ԻՍԿՈՒԾԻ - Հանգիստ պառկիր, ես գիտեմ:

Իսկուիին հեծնում է Օհանին, սկսում է մերսել: Օհանը ցավից ոռնում է:

ՕՀԱՆ - Մեռա, կամաց...

ՔՍԱՐ - Էղանա, մայրիկ, ծմրթիր դրան:

ՕՀԱՆ - Ցած բերեք վրայիցս այս վիուկին... Հարութ, փրկիր...

ԻՍԿՈՒԾԻ - Հանգիստ, իմ մերսումն է քեզ փրկելու, դառնալու ես մանուկի պես թեթև, մաքուր, կապուտաչ, անմեղսունակ...

ՕՀԱՆ - Այ, էդտեղ գոնե ձեռք մի տուր, շատ է ցավում...

ԻՍԿՈՒԾԻ - Զվախես, իիմա դրա հարցը կլուծեմ: (Հարվածում է:)

ՕՀԱՆ - Վախս: (Ուշաթափում է:)

ԻՍԿՈՒԾԻ - Պատրաստ է:

ՔՍԱՐ - Վայ, սպանեց ամուսնուս:

ՀԱՐՈՒԹ - Տատի, ոնց որ ուշքը գնաց, ի՞ն:

ԻՍԿՈՒԾԻ - Չհավատաս, դերասանություն է անում:

ՔՍԱՐ - Օհան, Օհան ջան... Չի խոսում, չի շնչում... Շտապօգնություն կանչեք:

ԻՍԿՈՒԾԻ - Թող, աղջիկս, իիմա ուշքի կգա:

ՔՍԱՐ - Ո՞նց ուշքի գա, սպանեցիր:

ՀԱՐՈՒԹ - Տատ, կարող ա՞ իսկապես...

ԻՍԿՈՒԾԻ - Դե չէ, թոռնիկս, տատին գիտի՝ ինչ է անում: Ասեղ տվեք:

ՔՍԱՐ - Քորոց կլինի՞:

ԻՍԿՈՒԾԻ - Չէ, փոքր է: (Անգլիական մեծ քորոց է հանում հագուստի վրայից, ծակում է Օհանի քամակը: Երբ Օհանը վեր է թռչում:) Տեսաք, որ սիմուլյանտ է:

ՕՀԱՆ - Մարդասպան: (Ծփելով իրեն, գլուխը պտտելով:) Բայց լավ եմ ոնց որ... մեջքացավս լրիվ թողեց:

ԻՍԿՈՒԾԻ - Խնդրեմ: Հաջորդը:

ՔՍԱՐ - Չէ, տատի, ես պատրաստ չեմ:

ԻՍԿՈՒԾԻ - Դու, թոռնիկս:

ՀԱՐՈՒԹ - Մնա վաղը, էսօր մի տեսակ անտրամադիր եմ:

ԻՍԿՈՒԾԻ - Վախսկոտներ: Աստղիկին կանչեք, ո՞ւր է մեր հարսիկը:

ՔՍԱՐ - Աստղիկն ո՞ւր կլինի, իր սենյակում է, համակարգչին սոսնձված:

ԻՍԿՈՒԾԻ - Օրերով դուրս չի գալիս, լավ չի, վիրտուալ տարածքը կլանում է նրան:

ՀԱՐՈՒԹ - Բուժումից հետո դեռ ընկծված է, թող զբաղվի, կամաց-կամաց կարգի կգա:

ՔՍԱՐ - Չի գալիս, օրեցօր ավելի է մեկուսանում:

ԻՍԿՈՒԾԻ - Գիտե՞ս ինչը կփրկեր նրան:

ՀԱՐՈՒԹ - Գիտե՞մ: Բայց... Առայժմ չի ստացվում:

ԻՍԿՈՒԾԻ - Թոռնիկս, ախր, խորհուրդ հարցրեք, նպաստավոր օրեր կան, նպաստավոր դիրքեր կան...

ՀԱՐՈՒԹ - Սարերից չենք իշել, տա-

տի, քսանմեկերորդ դարում ենք ապրում:

ԻՍԿՈՒԾԻ - Զեր ապրածն ի՞նչ է, հրեն՝ վիրտուալ... վիրտուալով երեխա կսարքվի: Կուզե՞ս՝ խոսեմ իետը:

ՀԱՐՈՒԹ - Արի սպասենք, էլի, տատ, գուցե լավ լինի:

ԻՍԿՈՒԾԻ - Լավ, սպասենք: Թեև չեմ հասկանում, թե ինչին ենք սպասում:

ՀԱՐՈՒԹ - (Ժամացույցին նայելով): Գնամ, ընթրիքի համար բան-ման բերեմ, սառնարանը դատարկ է:

ՕՀԱՆ - Ես էլ գամ, դեմ չե՞ս, թթվեցի տանը:

ՀԱՐՈՒԹ - Գնանք:

Հարութը և Օհանը դուրս են գալիս:

ԻՍԿՈՒԾԻ - (Նրանց ետևից): Կոնֆետներս պրձել են, ինձ մի հարյուր գրամ անանուխի կոնֆետ բերեք, հա՞: (Քնարին.) Լսեցին:

ՔՍԱՐ - Չեմ կարծում:

ԱՍՏՂԻԿ - (Ներս գալով): Ո՞վ էր գոռում քիչ առաջ, ի՞նչ էր եղել:

ԻՍԿՈՒԾԻ - Ես էի, գոռացի, որ կոնֆետ բերեն, բայց չլսեցին:

ԱՍՏՂԻԿ - Չէ, տղամարդու գոռոց էր:

ԻՍԿՈՒԾԻ - Ա՛, Օհանն էր:

ԱՍՏՂԻԿ - Ինչո՞ւ...

ՔՍԱՐ - Տատին մերսեց:

ԱՍՏՂԻԿ - Ինձ էլ կմերսես, տատի:

ԻՍԿՈՒԾԻ - Մերսեմ, աղջիկ ջան, առի:

ԱՍՏՂԻԿ - Բայց իմ ներսն է ցավում,
տատ, դրսից մերսելով կանցնի:

ԻՍԿՈՒԾԻ - Կանցնի, այն էլ ոնց,
պառկիր:

ԱՍՏՂԻԿ - Չէ, մնա՝ հետո, նամակ
եմ գրել, պատասխանը երևի ե-
կավ, գնամ՝ տեսնեմ:

ՔՍԱՐ - Այդ ինչ եք այդքան գրում,
պատասխանում, գրում, պատա-
խանում...

ԱՍՏՂԻԿ - Շփվում ենք, տատի:

ԻՍԿՈՒԾԻ - Այդքան շփվել կլինի՞ ում
հետ պատահի... Մի քիչ էլ մեզ
հետ շփվիր, էլի:

ՔՍԱՐ - Նա կենդանի շփումներից
խուսափում է, տատի, վիրտուալը
հարմար է, անվտանգ, իրար չփի-
տեն, իրար չեն տեսնում:

ԱՍՏՂԻԿ - Այո, հարմար է: Թե էլ ա-
սելու բան չունեք՝ գնամ:

ԻՍԿՈՒԾԻ - Նստիր, մի րոպե նստիր,
բալես... Մեծին կլսեն, վայ,
նստիր: (Երբ Աստղիկը նստում է,
նրա պարանոցը շփելով:) Լար-
ված են մկաններդ, թուլացիր,
թուլացիր, ես բարեկամ եմ,
թշնամի չեմ, մի տագնապիր:

ՔՍԱՐ - Պարզվում է՝ մեղմ էլ ես կա-
րողանում մերսել, տատի, բա իմ
խեղճ Օհանի ոսկորներն ինչո՞ւ
ջարդուխորդ արիր:

ԻՍԿՈՒԾԻ - Համեմատեցիր՝ դու էլ,
Աստղիկս նուրբ է... Թեպետ, որ
ուզում եք ձիշտն իմանալ, բոլորս
էլ նուրբ ենք ինչ-որ տեղ, բոլոր
մարդիկ, նուրբ, խոցելի... Ահա,
Աստղիկս, դեռ մի կարգին չի

ապրել, արդեն վախեցած է կյան-
քից, վայրի գազանիկի պես զգու-
շավոր է: Խեղճս...

ԱՍՏՂԻԿ - Ապրել եմ, տատի, էն էլ
ոնց եմ ապրել, թշնամուս չէի
ցանկանա:

ԻՍԿՈՒԾԻ - Թշնամի էլ ունես:

ԱՍՏՂԻԿ - Լիքը, ամբողջ աշխարհը:

ՔՍԱՐ - Մ'ենք չի:

ԱՍՏՂԻԿ - Զգիտեմ...

ԻՍԿՈՒԾԻ - Չեղավ... Այդպես չի կա-
րելի, աղջիկ օան, ստացվում է՝
բոլորս տականք ենք, միայն դո՞ւ
ես լավը:

ԱՍՏՂԻԿ - Ես: Ես ամենատականքն
եմ, լավը լինեի՝ կյանքն էսպես
չէր խփի, իսկի երեխա չեմ կարո-
ղանում ունենալ:

ՔՍԱՐ - Դեռ կունենաք, դեռ ինչ եք
ապրել իրար հետ...

ԻՍԿՈՒԾԻ - Հա, ձիշտ է ասում...
Կարգին բան անո՞ւմ եք գոնե...
Դե, գոնե գիշերը մի երկու, երեք...

ԱՍՏՂԻԿ - Կապ չունի, տատի:

ԻՍԿՈՒԾԻ - Ո՞նց չունի... Դա էլ հո
համակարգչով չի լինի, պիտի
կարգին, մարդավարի շփվեք, չէ:

ԱՍՏՂԻԿ - Ես երազ եմ տեսել, սև
անգն իմ երեխային խժում էր,
իմ աչքի առաջ, ձանկերի տակ
առել՝ քրքրում էր, սև կտուցից
լերդացած արյուն էր կաթում, ու
ես ոչինչ չի կարողանում անել,
չի էլ ուզում, որովհետև երեխան
մեռած էր: Բա՛... Վատ նշան է:

ՔՍԱՐ - Թքիր նշանների վրա, աղ-
ջիկս, խավարամիտ չես, ժամա-

նակակից աղջիկ ես, նշանս ո՞րն է:

ԱՍՏՂԻԿ - Կարող եմ թքել, դժվար չի, բայց երբ թքում եմ՝ միշտ ինքս եմ թքի մեջ հայտնվում:

ԻՍԿՈՒԾԻ - Է, չափազանցնում ես:

ԱՍՏՂԻԿ - Բոլորովին:

ՔՍԱՐ - Ինչո՞ւ քո մասին ոչինչ չես պատմում, Աստղիկ, պատմիր՝ իմանանք, օտար չենք...

ԻՍԿՈՒԾԻ - Ճիշտ որ, պատմիր, հոգիդ թեթևացրու:

ԱՍՏՂԻԿ - Ինչ պատմեմ, զվարճալի պատմություն չի, ո՞ւմ է պետք:

ԻՍԿՈՒԾԻ - Մեզ է պետք, շատ պետք է: Ահա, տատին կմերսի, մկաններդ կթուլացնի, իսկ դու պատմի՝ հոգիդ թեթևացրու:

ԱՍՏՂԻԿ - Հասկանո՞ւմ եք... Ես կարծում էի, նա զղացել է, ինքնասպան է եղել, կամ սպանել են... մտածում էի՝ գուցե ինքը մեղավոր չէ, իրեն ստիպել են, ուրիշ ծար չի ունեցել, պատրաստ էի նոյնիսկ ներել, պատկերացնո՞ւմ եք... Իսկ երեկ ցանցում նայեմ՝ ինքն է, հայտնվել է, նոր զոհեր է փնտրում:

ՔՍԱՐ - Ո՞վ:

ԱՍՏՂԻԿ - Նա, աշխարհի տականքը: Ես սպանելու եմ նրան:

ԻՍԿՈՒԾԻ - Վայ...

ԱՍՏՂԻԿ - Հա, կգտնեմ ու կսպանեմ, որ ուրիշ աղջիկների չգայթակղի՝ կործանի:

ՔՍԱՐ - Ոստիկանություն հայտնիր:

ԱՍՏՂԻԿ - Ոստիկանությունը ոչինչ

անել չի կարող, ոչ փաստ կա, ոչ վկա:

ԻՍԿՈՒԾԻ - Ես բան չեմ հասկանում, կարող ե՞ս կարգին պատմել:

ԱՍՏՂԻԿ - Երբ ծնողներս Բաքվից ինձ փախցրին՝ չորս տարեկան էի, շատ բան չէի գիտակցում, բայց մեր տան պատուհանից տեսել էի փողոցային ջարդերն ու արդեն գիտակցում էի, որ մարդկանցից վախենալ է պետք: Ծնողներս ինձ բերեցին, իրենք ետ դարձան ունեցվածքը փրկելու, ու ել չտեսա նրանց: Էստեղ՝ մանկատանը, լավ էին վերաբերվում, հոգեբոյցները հանեցին վախերս: Բայց վախսերն էնպես բան են, որ լրիվ դուրս չեն գալիս, թաքնվում են ու մի պուտորիկ կայձն էլ հերիք է, որ նորից գլուխ բարձրացնեն: Հետո, ծնողներիս էի կարոտում... (Արտասվում է:)

ԻՍԿՈՒԾԻ - Խեղծս, խեղծս... Այս ինչ աշխարհ է, ինչ են ուզում մարդիկ իրարից, ինչ ասես մոգոնում են՝ մենակ թե վնաս տան իրար, կոտորեն, թալանեն...

ՔՍԱՐ - (մաքրելով Աստղիկի արցունքը): Դե, մի լացիր, աղջիկս, կուզե՞ս թեյ բերեմ քեզ, կամ սուրճ...

ԱՍՏՂԻԿ - Շիլա եմ ուզում, մայրիկ, մաննի շիլա, կոշտերով:

ՔՍԱՐ - Հիմա եփեմ, բալես: Բայց ես շիլա եփել չգիտեմ... Իսկուհի, շիլա եփել կարո՞ղ ես:

ԻՍԿՈՒԾԻ - Անմիջապես, անմիջապես...

ԱՍՏՂԻԿ - Չեմ ուզում, հենց էնպես ասացի, դու մերսիր, տատի, էնքան լավ ես մերսում:

ԻՍԿՈՒԾԻ - Մերսեմ, պուծուրս... Ել մի պատմի, եթե ցավ է պատժառում:

ԱՍՏՂԻԿ - Չէ, որ սկսել եմ՝ կավարտեմ: Կամաց-կամաց սկսեցի շփվել մարդկանց հետ, ընկերներ, ընկերուիիներ... մարմնամարզության գնացի, հետո պարի, լավ էի պարում, բայց թողեցի, ինչ-որ բան կաշկանդում էր, բեմից ամաչում էի: Դեղագործական ուսումնարան ընդունվեցի, երկրորդ կուրսի ուսանող էի, երբ հայտնվեց այդ բեյրութցին, թխահեր, բոյով, սիրոն... Հիմա չեմ էլ հավատում, թե բեյրութցի էր, ամեն բան ստել է: Սիրահարվեցի, համոզված էի, որ ինքն էլ է սիրահարված, ասում էր՝ Բեյրութ վերադառնալ չեմ ուզում, ուզում եմ հայրենիքում ապրել, ասաց՝ գնանք Էմիրաթներ, էնտեղ բարեկամներ ունեմ, կաշխատենք, դու՝ պարուիի, ես՝ մատուցող, փող կիավաքենք, կգանք՝ բնակարան կառնենք, կամուսնանք:

Հավատացի: Ո՞նց չհավատայի, տասնութ տարեկան էի ու սիրահարված:

ՔՍԱՐ - Ախ, այդ սերը, ախ, այդ սերը...

ԻՍԿՈՒԾԻ - Ախսի, այդ սերը:

ԱՍՏՂԻԿ - Տեղ հասնելուն պես ինձ հանձնեց ինչ-որ արաբների ու չքվեց, էլ չտեսա: Անձնագիրս

վերցրին, ինձ նստացրին թմրադեղերի վրա և ստիպեցին մարմնավաճառություն անել: Մի պստիկ սենյակ էր հյուրանոցում կամ, գուցե, հյուրանոց էլ չէր, դուրս չեմ եկել, որ իմանամ: Երևի էդտեղ էլ կսատկեի, եթե հոգեկանս չշեղվեր, բժիշկ բերին, նայեց, ձեռքը թափ տվեց՝ գնաց, լավ է չսպանեցին՝ մի տեղ թաղեին՝ պրծնեին, թեն՝ ով գիտի, լավ է, թե վատ... Անձնագիրս տվին, նստացրին ինքնաթիռ, ուղարկեցին Հայաստան:

ՔՍԱՐ - Տականքին դատի չտվի՞ր:

ԱՍՏՂԻԿ - Ո՞ւմ, նա չկար, օդից հայտնվել էր, օդում չքացել:

ԻՍԿՈՒԾԻ - Պարզ է: Բայց դու Հարութին պիտի հավատաս, Աստղիկ, Հարութը լավ տղա է:

ԱՍՏՂԻԿ - Հարութը... գուցե... Բայց ես լավը չեմ, նրան ես չեմ պետք, նրան մի կարգին աղջիկ է պետք: Ես իսկի երեխա չեմ ունենում:

ՔՍԱՐ - Կունենաս դեռ, աղջիկս, պատահում է՝ ամուսինները տարիներով չեն ունենում, հետո մեկ էլ ստացվում է:

ԱՍՏՂԻԿ - Իմը չի ստացվելու, ես գիտեմ, ին կյանքն առանց հետևանքների չէր կարող անցնել: Հարութին ասում եմ՝ թողինձ, ուրիշ կին գտիր, չի լսում, ասում է՝ կրուժենք...

ԻՍԿՈՒԾԻ - Հարութը սիրում է քեզ:

ԱՍՏՂԻԿ - Գուցե, բայց սերը մի օր կանցնի ու աչքերը կբացվեն: Հա-

րութը խաբում է ինքն իրեն, արհեստական՝ ընտանիք է ուզում ստեղծել, բայց այդպես չի լինում:
ԻՍԿՈՒԾԻ - Կիխնի, հավատալ է պետք: Կյանքը հնարավոր է փոխել, միայն հավատալ է պետք, հավատալ ու ճիգ անել, ջանքափել, չպետք է թողնել, որ անցյալը միշտ մարդու ոտքերից կախվի ու խեղդի, ազատվել է պետք, հանուն միմյանց:

ԱՍՏՂԻԿ - Երանի քեզ, տատի:

ԻՍԿՈՒԾԻ - (*մերսելով*): Թուլացի մի հատ, թուլացի՝ ասում եմ...

ԱՍՏՂԻԿ - Կամաց, տատ, ցավացնում ես:

ԻՍԿՈՒԾԻ - Ոչինչ, դիմացիր: Նուրբ եք, փիրուն... Էսպես եք կոիվ տալու աշխարհին... Բա մեր նախնիները ո՞նց են մաքառել, իսկի կոտորածը չընկճեց... Քեզ պես նվնվային՝ հիմա ոչ մենք կիխնինք, ոչ այս երկիրը...

ԱՍՏՂԻԿ - Գուցե էղապես ավելի լավ լիներ:

ԻՍԿՈՒԾԻ - Լսիր, աղջիկ, ականջներդ կծգեմ, անկյուն կկանգնացնեմ, հայ, քեզ խելոք պահի:

Գալիս են Հարութն ու Օհանը:

ՀԱՐՈՒԹ - Խելոք չի պահում իրեն, տատի:

ԻՍԿՈՒԾԻ - Չէ, չարություն է անում... Իբր դո՞ւք ինչ եք, դուք էլ մի բարի պտուղ չեք, բոլորիդ պատժելու եմ:

ՕՀԱՆ - Բայց ընթրենք՝ հետո, էլի,

սոված փորով անկյուն չկանգնենք:

ՀԱՐՈՒԹ - Կոնֆետդ բերինք, տատի, անանուխի ուզեցիր, չէ:

ԻՍԿՈՒԾԻ - Այո, անանուխի: Ապրեք: Դե, բոլորը լվացվելու՝ մարշ:

Պատկեր 5

Գիշեր: Աստղիկ և Հարութ: Աստղիկը համակարգչի մոտ է:

ՀԱՐՈՒԹ - Անջատվիր, Աստղիկ:

ԱՍՏՂԻԿ - Հիմա, հիմա...

ՀԱՐՈՒԹ - Չի կարելի անշունչ առարկային ավելի ուշադրություն տալ, քան շնչավորին, արի մոտս:

ԱՍՏՂԻԿ - Եկա... բայց ինչի՞ն է, ինձնից առանձնապես հածովյք չես ստանում, այդպես չի, անկեղծ եղիր:

ՀԱՐՈՒԹ - Միալվում ես: Հնարում ես: Համ էլ, կինը միայն հածովյքի համար չի, կինը ընկեր է, երկար ծամփի ընկեր: Անջատիր համակարգչը, խանուում է քեզ:

ԱՍՏՂԻԿ - (անջատելով): Բոլորն ասում են՝ կարևորն անկողինն է, իսկ դու ասում ես՝ ծամփա, ընկեր... Եղ ծամփան շուտով կհատվի, Հարութ:

ՀԱՐՈՒԹ - Չի հատվի, եթե անդադար չկոռաս ագռավի պես: Դե անջատիր վերջապես, արի...

ԱՍՏՂԻԿ - Եկա:

ՀԱՐՈՒԹ - Թուլացիր, միշտ ծգված ես, թոշելու պատրաստ ծիտիկի պես:

ԱՍԴԻԿ - Չեմ կարողանում... Բարդույթ է, դուրս չի գալիս մեջիցս:

ՀԱՐՈՒԹ - Կիանենք, Աստղիկ, միայն թե հավատա ինձ, հավատա ու վստահի: Երբ երեխա ունենանք, ամեն ինչ կփոխվի, կտեսնես:

ԱՍԴԻԿ - Բայց կունենանք որ...

ՀԱՐՈՒԹ - Նորից կոռում ես:

ԱՍԴԻԿ - Են կյանքն անհետնանք անցնել չեր կարող:

ՀԱՐՈՒԹ - Ո՞վ ասաց, Է:

ԱՍԴԻԿ - Բժիշկները:

ՀԱՐՈՒԹ - Դա ե՞րբ էր, իիմա ուրիշ է, ունենալու ես:

ԱՍԴԻԿ - Միայն քո ցանկությունը քիչ է, Հարութ:

ՀԱՐՈՒԹ - Քիչ կլինի, եթե սիրելու փոխարեն՝ անընդհատ վիճես:

ԱՍԴԻԿ - Ես չեմ ուզում քեզ խարել:

ՀԱՐՈՒԹ - Խարիր, ես եմ ուզում, խարիր: Խնդրում եմ, խարիր, Աստղիկ, հետո կգա ժամանակ ու կտեսնես, որ չես խարել, ամեն բան ծիշտ էր: Դե խարիր, Աստղիկս, խարիր, ինձ Էլ, ինքող քեզ Էլ: (Գրկելով Աստղիկին.) Խարիր, խնդրում եմ...

Գալիս է Իսկուիին, զիշերանցով է:

ԻՍԿՈՒԾԻ - Այ երեխեք, այ ձեզ մատադ, ինչ եք անդադար խոսում, խոսում... Սիրեք իրար, ջահելությունը իո հավերժ տված բան չի, անցնում է, աչքո թարթեցիր՝ չկա:

ՀԱՐՈՒԹ - Տատի, մի խառնվի, համ, սա քո կոհիվը չի:

ԻՍԿՈՒԾԻ - Հենց իմ կոհիվն է, իմ հարազատները չենք... թե չեք, ասեք՝ թողնեմ-գնամ:

ՀԱՐՈՒԹ - Հարազատ ենք, տատ ջան:

ԻՍԿՈՒԾԻ - Ստամոքսս անտանելի այրում է... Զգիտե՞ք՝ սոդան որտեղ է:

ԱՍԴԻԿ - Խոհանոցում կլինի, Էլ ո՞ւր...

ԻՍԿՈՒԾԻ - Չկա, նայել եմ:

ՀԱՐՈՒԹ - Երևի վերջացել է, վաղը հիշեցրու՝ բերեմ: Բայց սոդայով բան դուրս չի գա, տատի, բժիշկի պիտի գնանք:

ԱՍԴԻԿ - Հարութը բոլորիս բժիշկի է տանում:

ԻՍԿՈՒԾԻ - Մեռնեմ սրտին, ուզում է՝ առողջ լինենք: Բայց ինձ մի տար, թողնիկս, ես ստուգվել եմ, թեթև գաստրիտ է, ընդամենը՝ պիտի դիետա պահեմ:

ՀԱՐՈՒԹ - Ե, պահիր:

ԻՍԿՈՒԾԻ - Ե, պահեմ:

ՀԱՐՈՒԹ - Բայց իիմա գնա՝ քնի, տատի, ուշ Էլ:

ԻՍԿՈՒԾԻ - Գնամ որ...

Գալիս է Օհանը՝ կիքառով:

ԻՍԿՈՒԾԻ - Սատանան եկավ: Ինչ ես կորցրել, տղա:

ՕՀԱՆ - Մի լավ իին գնչուական երգ հիշեցի, տեսնում եմ՝ քուններդ չի տանում, երգեմ՝ լսեք:

ՀԱՐՈՒԹ - Դե երգիր, հը...

Օհանը երգում է:

ՕՀԱՆ - Ո՞նցն էր, լավն էր, չէ:

ԱՍՏՉԻԿ - Ծատ... Ոնց որ ամառային
աստղազարդ երկնքի տակ ծեր-
մակ ձի հեծած սլանաս դաշտով...

ՕՀԱՆ - Ապրես, հենց այդպես էլ կա:
Հարութս չհավանեց:

ՀԱՐՈՒԹ - Հավանեց: Բայց ուշ է...
Չքննեք:

ՕՀԱՆ - Քննեք, իհարկե, մեկն էլ եր-
գեմ...

Գալիս է Ջնարը:

ՔՆԱՐ - Քուններդ չի տանհիմ... Արթ-
նացա, նայեմ՝ ամուսինս չկա:

ԻՍԿՈՒԾԻ - Այնքան էլ հավեսով է ա-
սում՝ ամուսինս:

ՕՀԱՆ - Բա ո՞նց:

ԻՍԿՈՒԾԻ - Գլուխգովան:

ՕՀԱՆ - Այդպես էլ չծշտեցինք, այս
կինն իմ մայրն է, թե՞ Քնարի:
Դատելով բնավորությունից՝ իմն
է ոնց որ: Մամմի, ո՞նց եղավ, որ
գտանք միմյանց, սիրելիս:

ԻՍԿՈՒԾԻ - Դերասանություն մի ա-
րա, չեմ սիրում:

ՕՀԱՆ - Իմն է, հաստատ իմ մայրն է,
նայեք աչքերին, քթին... Կոպիա:

ՔՆԱՐ - Տեսնում եմ՝ քուններդ չի
տանում...

ՕՀԱՆ - Վայ թե երգել է ուզում տի-
կինը:

ՔՆԱՐ - Այո, չերգեմ ծեզ համար...

ՕՀԱՆ - Գիտեմ, է՛...

ՀԱՐՈՒԹ - Ուշ ժամ չ՞...

ԱՍՏՉԻԿ - Թող երգի, Հարութ:

ՔՆԱՐ - Կանաչյանի օրորոցայինը

կերգեմ, որ ամուր ու խաղաղ
քնեք: (*Մոտենում է դաշնամու-
րին:*)

ՀԱՐՈՒԹ - Դաշնամուրինվ:

ՔՆԱՐ - Այլ կերպ ինչպես... Առանց
նվազակցության չեմ կարող:

ՀԱՐՈՒԹ - Վախենամ՝ հարևանները
չհասկանան մեզ:

ՕՀԱՆ - Գիտառնվ կնվազակցեմ,
երգիր, սիրունս:

ՔՆԱՐ - Դո՞ւ... Դիլետանտ:

ՕՀԱՆ - Չափի անցար, կին:

Ջնարը երգում է՝ նվազակցելով
իրեն: Հարևանները թակում են
պատր:

ՀԱՐՈՒԹ - Ասացի, չէ, էստեղ պա-
տերը բարակ են:

ՕՀԱՆ - Ափսոս, ինչ չքնար էր երգում
սոխակս:

ԻՍԿՈՒԾԻ - Այո: Սակայն հարգենք
հարևանների հանգստի իրավուն-
քը: Վերջ համերգին, ցրվում ենք
սենյակներով:

Գնում են:**Պատկեր 6**

**Օհանը և Ջնարը հյուրեր ունեն՝
Կիրակոսը և Մարտիրոսը:**

ՔՆԱՐ - Կերեք, Մարտիրոս, Կիրա-
կոս, ինչո՞ւ չեք ուսում, կո՞ւչա եք:

ՄԱՐՏԻՐՈՍ - Քնար ջան, այն, որ
թերել էինք, ուր է, դիր սեղանին,
մոռացար, քոյրիկս:

ՔՍԱՐ - Անկեղծ ասած, մեր տանը չոր օրենք է գործում...

ՕՀԱՆ - Բայց ձեզ համար բացառություն կանենք: Բեր, Քնար:

ՔՍԱՐ - Ոնց կասես: (Գնում է:)

ԿԻՐԱԿՈՍ - Օհան ախաղեր, դու ու չոր օրենքը իրար մի տեսակ չեք բռնում:

ՕՀԱՆ - Այո, ծշմարտացի ես, Կիրակոս, բայց ի՞նչ արած, տղաս այդպես է ուզում. հանուն ընտանիքի ամրության, հանուն իմ առողջության...

ԿԻՐԱԿՈՍ - Դու եզի պես առողջ ես, քեզ ի՞նչ ա եղել:

ՔՍԱՐ - (բերելով օղին): Կարգին խոսիր, Կիրակոս:

ԿԻՐԱԿՈՍ - Չասեցի՝ եզ, ասեցի՝ եզի պես: Լավ, որ նեղանում ես՝ ասեմ՝ պոպոքի պես, հը, տեսնում եմ՝ դուրս եկավ:

ՕՀԱՆ - (լցնելով օղին): Շատ խոսեցիր, Կիրակոս, չխմենք:

ԿԻՐԱԿՈՍ - Միշտ:

ՄԱՐՏԻՐՈՍ - Հացն ու գինին, տեր կենդանին:

Խմում եմ:

ՕՀԱՆ - Այս օղին ուստինից եք քաշե՞լ:

ԿԻՐԱԿՈՍ - Ինչի՞ մենք արադ քաշո՞ղ ենք, Օհան:

ՄԱՐՏԻՐՈՍ - Զէ, շուկայից բան արինք...

ԿԻՐԱԿՈՍ - Առանք:

ՄԱՐՏԻՐՈՍ - Այո, գնեցինք, ահագին էլ թանկ ուզեց գեղջուկը:

ՔՍԱՐ - Գնեցիք, բա չէ:

ՄԱՐՏԻՐՈՍ - Այնտեղ մեկ-մեկ բաժակ փորձեցինք, ոնց որ վատը չէր, չէ, Կիրակոս:

ԿԻՐԱԿՈՍ - Մակարդակ: Բերանիդ համը փչացրել ես, Օհան: Մի հատ էլ խմենք, որ որակը զգաս: (Լցնում է:)

Գալիս է ԽԱԿՈՒԻԺԻՆ:

ՔՍԱՐ - Մամ...

ՕՀԱՆ - Մեր ընկերներն են, մամ, ծանոթացիր... Քնամ էիր:

ԻՍԿՈՒԾԻ - Հույս չունենաս, ԽԱԿՈՒԻԺԻՆ միշտ արթուն է:

ՔՍԱՐ - Օհանի մայրիկն է:

ՄԱՐՏԻՐՈՍ - Ուրախ եմ, Մարտիրոս, ձեր խոնարի ծառան:

ԿԻՐԱԿՈՍ - Կիրակոս:

ԻՍԿՈՒԾԻ - Ցիոռ:

ՄԱՐՏԻՐՈՍ - Ինչ տարօրինակ անոն է:

ԻՍԿՈՒԾԻ - Իմ անունը չի, ձեր դիագնոզն է, երկուսով էլ ցիոռողի շեմին չեք, եթե արդեն չեք անցել, չասեք՝ չէ, ես տեսանող եմ, ոեմքի գոյնից եմ տեսնում:

ՕՀԱՆ - Հա, մաման տեսնող է, զգոյշ եղեք:

ԿԻՐԱԿՈՍ - Է, բոլորս էլ գնացող ենք, ցիոռողվ լինի, թե գրիպոզով, ինչ ես կորցրել, ինչ ես մանգալիս, այ մեր:

ԻՍԿՈՒԾԻ - Ես քո մերը... (Հազը բռնում է:)

ԿԻՐԱԿՈՍ - Ի՞նչ...

ԻՍԿՈՒԾԻ - Ես քո մերը... (Դարձյալ հազում է:)

ԿԻՐԱԿՈՍ - Քրֆում ա՞...

ԻՍԿՈՒԾԻ - Ես քո մերը չեմ: Դու կարող ես գնալ, ձեռքդ բռնող չկա, բայց Օհանին չենք թողնի՝ հետդ տանես:

ԿԻՐԱԿՈՍ - Բա-բա-բա...

ՄԱՐՏԻՐՈՍ - Օհան եղբայր, բայց դու մայր չունեիր, որք էիր՝ որքան հիշում եմ, որտեղից գտար այս... այս սքանչելի մայրիկին:

ՕՀԱՆ - Ինքը գտավ, պարզվեց՝ ողջ է մայրիկս, մեռնեմ իր ջանին, ողջ է և խղճի խայթով խայթված, եկավ-գտավ, ողջագուրվեցինք, էսպես խորաթափանց նայեց աչքերիս մեջ, և ներեցինք միմյանց... Մամ, մի բաժակ չնա խմի մեզ հետ, իրաշալի օղի է, տղերքը շուկայից են թոցրել:

ԻՍԿՈՒԾԻ - Երևում է, որ թոցնող են, տես՝ տնից բան-ման չպակասի այս խնջույքի ավարտին:

ԿԻՐԱԿՈՍ - Օհան, հասկացանք՝ մերդ ա, բայց մենք էլ ուրիշ չենք, բոպեն մեկ կանում ա, ախատեր:

ՄԱՐՏԻՐՈՍ - Ոչինչ, մեծ կին է, ներող լինենք, Կիրակոս: (*Խսկուհուն*.) Խմեք մեզ հետ մեկ բաժակ, խմեք, որ հետայսու հասկանանք իրար:

ԻՍԿՈՒԾԻ - Երբեք: Դու էլ ես խմում, քնար աղջիկ, չէ՞ սպասում:

ՔՆԱՐ - Մի բաժակ, ախորժակի համար... Լավ, էլի, մամ, մի բարկացիր:

ԿԻՐԱԿՈՍ - Գեստապոյից ա՞ էս մեր մերը:

ԻՍԿՈՒԾԻ - Զայնդ կտրիր, ալկոհոլիկ:

ՄԱՐՏԻՐՈՍ - Այս կինն ինչ-որ մեկին խիստ նման է, բայց չեմ կարողանում հիշել...

ԿԻՐԱԿՈՍ - Նրա նմանը դժվար ըլնի:

ԻՍԿՈՒԾԻ - Աստղիկն ո՞ւր է, չե՞ք տեսել:

ՔՆԱՐ - Իր սենյակում չի:

ԻՍԿՈՒԾԻ - Ոչ: Ոչ մի տեղ չկա... Տարօրինակ է:

ՕՀԱՆ - Ինչն է տարօրինակ, մարդ է՝ դուրս է եկել, իո ստրուկ չի:

ԻՍԿՈՒԾԻ - Եթե ես ասում եմ՝ տարօրինակ է, ուրեմն՝ տարօրինակ է, Օհան տղա:

ԿԻՐԱԿՈՍ - Բա-բա-բա-բա...

ԻՍԿՈՒԾԻ - Եվ ոչ մի առարկություն:

ՄԱՐՏԻՐՈՍ - Հարգելի տիկին...

ՔՆԱՐ - Խսկուիի:

ՄԱՐՏԻՐՈՍ - Տիկին Խսկուիի, այնուամենայնիվ, մեզ հետ մեկ բաժակ...

ԻՍԿՈՒԾԻ - Ասացի՝ երբեք: (*Ֆշացնելով*) Անուշ լինի:

ՕՀԱՆ - Նա որ ասեց՝ անուշ արեք, ուրեմն՝ մեր բանը լավ չի:

ՄԱՐՏԻՐՈՍ - Չէ, ասաց՝ անուշ լինի:

ՕՀԱՆ - Ավելի վատ:

ԿԻՐԱԿՈՍ - Վախից չոքերդ թուլացել են, Օհան, վիճակի էս ինչ ա, կարգին մարդ էիր, ազատ-անկախ...

ՄԱՐՏԻՐՈՍ - Իրավ որ:

ՕՀԱՆ - Ձեզ չհաղորինք:

ՔՆԱՐ - Կուզնեք՝ երգեմ ձեզ համար:

ԿԻՐԱԿՈՍ - Դու լավ ես երգում, քուր ջան, բան չունեմ ասելու, բայց քոնը դասական ա, հիմա մեր սրտները մի տեսակ նեղված են, թող Օհանը երգի, նրանը թեթև ա:

ՄԱՐՏԻՐՈՍ - Իմ փոխարեն մի խոսիր, ես ուզում եմ՝ տիկին Քնարը երգի:

ԿԻՐԱԿՈՍ - Էլի՞ դու ինձ դեմ կանգնեցիր, Մարտիրոս, ասում եմ՝ թող Օհանը երգի:

ՄԱՐՏԻՐՈՍ - Կիրակոս, ես քեզ հարգում եմ, սակայն առաջնորդյունը տանք տիկնոջը: Դասականն է սնում մեր հոգիները:

ԿԻՐԱԿՈՍ - Պահ, էլ ոնց կլներ... Ասում եմ՝ Օհանը, ու վերջ:

ՄԱՐՏԻՐՈՍԸ - Քնարը:

ԿԻՐԱԿՈՍ - Օհանը, Մարտիրոս:

ՄԱՐՏԻՐՈՍ - Քնարը, Կիրակոս:

ԿԻՐԱԿՈՍ - Կրակի հետ ես խաղում, Մարտիրոս:

ՕՀԱՆ - Պատվերով համերգ չի, տղերք, մի հատ հավաքեք ձեզ, հա՞: Քնարն է երգում, վերջ:

ՔՍԱՐ - Այդ էր պակաս՝ Քնարը երգի այս Կիրակոս կոչեցյալի համար, ոչ մի դեպքում:

ԿԻՐԱԿՈՍ - Պահ... Հեզ էլ:

ՄԱՐՏԻՐՈՍ - Ուրեմն ես կերգեմ: (Երգում է:)

ԿԻՐԱԿՈՍ - (փակելով Մարտիրոսի բերանը): Սուս, դողողոց չլսեմ:

ՕՀԱՆ - Լավ, ես կերգեմ:

ՄԱՐՏԻՐՈՍ - Մեկ րոպե, այս բաժակն էլ խմենք՝ նոր:

ԿԻՐԱԿՈՍ - Ճիշտ ա: Սադ ուրախ:

ՄԱՐՏԻՐՈՍ - Բարի տեսանք:

Խմում են: Օհանը վերցնում է կիրառը, երգում է, պարում են: Գալիս է Հարութը:

ՔՍԱՐ - Վայ, մեր տղան եկավ... Օհանն...

ՕՀԱՆ - Այո, ես եմ Օհանը, ինչ կա, տիկին: (*Տեսնելով Հարութին:*) Հարութ... Այսօր շուտ ես ավարտել գործդ, տղա:

ՀԱՐՈՒԹ - Էղպես ստացվեց: Բարև ձեզ:

ՕՀԱՆ - Ծանոթացիր, մեր հյուրերն են, մեր ազիզ ընկերները՝ Մարտիրոսն է, գիտական կոմունիզմի նախկին դասախոս, Կիրակոսը՝ նախկին...

ԿԻՐԱԿՈՍ - Նախկին. Էղքանը հերիք ա սկզբի համար:

ՔՍԱՐ - Սա էլ մեր որդին է, Հարութիկս:

ՀԱՐՈՒԹ - Ուրախ եմ: Ես ինչ առիթով եք հավաքվել էսպես:

ՕՀԱՆ - Ինչ՝ ինչ... Իմ ծնունդն է:

ՀԱՐՈՒԹ - Հայրիկ, քո ծննդյան օրը միայն աստծուն է հայտնի:

ՕՀԱՆ - Դե, մի օր պետք է լիներ...

ՀԱՐՈՒԹ - Ծնորհավորում եմ: Գոնեասեիր՝ նվեր առնեի, դատարկ ձեռքով սիրուն չի:

ԿԻՐԱԿՈՍ - Հետո կառնես, ոչինչ, կորած տեղ չի: (*Լցնելով բաժակները:*) Ես արադը քչություն ա անելու աչքիս... Խմեն մի բաժակ՝ հորդ կենացը:

ՄԱՐՏԻՐՈՍ - Կիսմի, անշուշտ:

ԿԻՐԱԿՈՍ - Ելի դու խառնվեցիր...

Կարող ա' չի խմում մարդը:

ՄԱՐՏԻՐՈՍ - Ինչո՞ւ չի խմի, ջահել,
առողջ տղա է, կխմի:

ԿԻՐԱԿՈՍ - Թու, քու մարդ ասողի...

ՀԱՐՈՒԹ - Լվացվեմ՝ գամ: (*Դուրս է
գալիս:*)

ՕՀԱՆ - Նա մինչև չլվացվի՝ օղի չի
խմի:

ՔՆԱՐ - Շատ մաքրասեր է տղաս:

ԿԻՐԱԿՈՍ - Բայց մի տեսակ նամ-
ոստ ա:

ՄԱՐՏԻՐՈՍ - Չէ... Անտրամադիր է
երևի... Ով ամբողջ օրն աշխատի...

ՕՀԱՆ - Շինարարության վրա:

ՄԱՐՏԻՐՈՍ - Շինարարության... Չէ,
մեղք դնելու չի:

ԿԻՐԱԿՈՍ - Ելի դու ինձ հակառակ-
վեցիր... Էս տղեն իմ ինադու ա
ծնվել: Երեկ մեկին ասում եմ՝ ոտս
թոփալ ա, կանտուզա ունեմ,
պատերազմում մինի վրա պայթել
եմ, մի քիչ օգնի: Էսի մեջ ա ընկել՝
ասում ա' պատերազմի անուն մի
տուր, մի խարի, սրբապահություն
ա: Բայ սա մարդ ա:

ՄԱՐՏԻՐՈՍ - Ճիշտ եմ ասել, ազգա-
յին-ազատագրական պատերազ-
մը սուրբ բան է, նրա շուրջ
արկածախնդրություն չեմ ընդու-
նում:

ԿԻՐԱԿՈՍ - Ի', որ ասում եմ՝ քյալ
ա...

ՄԱՐՏԻՐՈՍ - Այդ ես եմ խակ,
կրկնիր մեկ անգամ էլ՝ եթե տղա-
մարդ ես:

ԿԻՐԱԿՈՍ - Կարամ հարուր անգամ
էլ կրկնեմ:

ՄԱՐՏԻՐՈՍ - Դե, կրկնիր:

ԿԻՐԱԿՈՍ - Հազար ասել եմ ու հա-
զար էլ կասեմ, դու, Մարտիրոս...

ՀԱՐՈՒԹ - (գալով): Մի րոպե... Կնե-
րեք, բայց ծեր հարցերը դրսում
լուծեք, համ: Էս խնջույքն էլ ավար-
տեք, մենք հիմա շատ կարևոր
գործ ունենք:

ՄԱՐՏԻՐՈՍ - Չեմ հասկանում, մեզ
տնից դո՞ւրս են հրավիրում:

ԿԻՐԱԿՈՍ - Որ ասում եմ՝ քյալ ես...
Բա ի՞նչ են անում:

ՀԱՐՈՒԹ - Մի նեղացեք, ուրիշ ան-
գամ կգաք, հիմա հարմար չի:

ԿԻՐԱԿՈՍ - Ել էկող չկա, պը'րծ:
Վայ, Օհան, Օհան...

ՕՀԱՆ - Սպասեք, մի րոպե...

ԿԻՐԱԿՈՍ - Ել ի՞նչ մի րոպե:

ՄԱՐՏԻՐՈՍ - Կիրակոս, առաջ ըն-
կիր:

ԿԻՐԱԿՈՍ - (Օհանին): Վիճակդ վի-
ճակ չի, ախպեր: (*Սեղանից օղու
շիշը վերցնելով:*) Էսի ծեզ պետք
չի, էսի ամեն մարդու բան չի:

ՔՆԱՐ - Վերցրու, վերցրու: Կուզե՞ք,
կերակուր էլ տամ:

ԿԻՐԱԿՈՍ - Ծնորակալ ենք, կշտա-
ցանք:

ԻՍԿՈՒԾԻ - (գալով): Չէ-չէ մի, տորթ
թխիր մի հատ էլ:

ՄԱՐՏԻՐՈՍ - Հիշեցի, այս կինը
նման է բոցավառ հեղափոխա-
կան Շուշանիկ Կուրդինյանին,
Ճիշտ ինքն է, մեկը մեկին:

ԿԻՐԱԿՈՍ - Զադուի ա նման: Արի,
Մարտիրոս:

**Կիրակոսը և Մարտիրոսը դուրս
են գալիս:**

ՕՀԱՆ - Հասանք, հասանք, հյուրե-
րիս էլ տնից վոնդեցին... Ի՞նչ ա-
մոթ, ի՞նչ խայտառակություն...

ՔՍԱՐ - Սիրուն չեղավ մի տեսակ:

ՀԱՐՈՒԹ - Աստղիկն ուր է:

ԻՍԿՈՒԾԻ - Աչքս կպել էր... եկա,
տեսնեմ՝ սրանք խմում են, նա
չկա:

ՀԱՐՈՒԹ - Ես ծեզ խնդրեցի, չէ՞ ու-
շադիր եղեք, մենակ չթողնեք...

ՕՀԱՆ - Երեխա չի:

ՀԱՐՈՒԹ - Բայց հիվանդ է:

ՕՀԱՆ - Կարծես մենք առողջ ենք:
Աստղիկ, հա՛ Աստղիկ... Մենք
մարդ չենք որեմն, Աստղիկի
խնամողներն ենք ընդամենք...

ՀԱՐՈՒԹ - Մի ասա բաներ, որոնց
համար հետո փոշմանելու ես:

ՕՀԱՆ - Ոչ էլ փոշմանելու եմ: Զծխել,
չխմել, հյուրեր չընդունել... Չէ,
այսպես շարունակել այլս ան-
կարելի է: (Դուրս է գալիս:)

ՔՍԱՐ - Բայց ի՞նչ է եղել, երսի խա-
նութ է գնացել, կգա:

ՀԱՐՈՒԹ - Չի գա: Ահա, նամակ է
թողել:

ԻՍԿՈՒԾԻ - (Վերցնում է, կարդում):
«Հարութ, մի նեղացիր, բայց ես էլ
չեմ կարող խարել քեզ, ես մի
չըեր, վարկարեկված կին եմ, ես
քեզ համար չեմ, դու լավն ես, քեզ
ուրիշ կին է պեսք: Մնաս բարով,
երջանիկ եղիր»:

ՕՀԱՆ - (գալիս է կիթառը՝ ուսին,
պարկը՝ ձեռքին): Ես գնացի:
Դուք մնո՞ւմ եք, տիկին:

ՔՍԱՐ - Սպասիր, Օհան:

ԻՍԿՈՒԾԻ - Հապճեա վձիոներ մի
կայացրու:

ՕՀԱՆ - Հապճեա չի, հասունացավ:

(Հարութին.) Մարդկանց հետ
գործ ունես, Հարութ տղա, ոռ-
բուտներ չենք: Մնաք բարով: Տի-
կին Քնար, հիշիր՝ ով ինձ հետ չէ,
ինձ դեմ է:

Օհանը դուրս է գալիս:

ՔՍԱՐ - Ամուսինս է՝ ինչքան չինի...
Կներեք... (Դուրս է գալիս:)

ԻՍԿՈՒԾԻ - (Հարութին): Նա էլ է
գնում:

ՀԱՐՈՒԹ - Ինչ արած, զոռով պահել
չեմ կարող:

ԻՍԿՈՒԾԻ - Բա ո՞նց ենք անելու:

ՀԱՐՈՒԹ - Զգիտեմ:

ՔՍԱՐ - (գալիս է՝ իրերով տոպրակը
ձեռքին): Դե, մնաք բարով... Քո
նվիրած կոստյումը թողել է, ես էլ
իմ զգեստը թողեցի, մահձակալի
վրա է:

ՀԱՐՈՒԹ - Զերն են, տար:

ՔՍԱՐ - Չէ, թող մնա: (Մոտենում է,
համբուրում Հարութին, ապա հս-
կուիուն:) Ավել-պակաս՝ կներեք:

ՀԱՐՈՒԹ - (դադարից հետո): Դու
մնո՞ւմ ես, տատի:

ԻՍԿՈՒԾԻ - Ես իմ թոռնիկին մենակ
չեմ թողնի: Ու չվիատվես, կոհվ
ենք տալու, որբերն այսքան շուտ
չեն հանձնվում: Մի քիչ օդի ունեմ
պահած, բերեմ՝ խմենք:

ՀԱՐՈՒԹ - Բեր:

Իսկուհին գնում՝ արագ վերադառնում է՝ տափաշիշը ձեռքին:

ՀԱՐՈՒԹ - (տեսնելով, որ իսկուհին ուզում է բաժակ լցնել): Տուր, Էդպես խմենք: (Խմում է, տալիս իսկուհուն:)

ԻՍԿՈՒԾԻ -Գյուղում, ուրեմն... խմեմ՝ ասեմ: (Խմում է:) Գյուղում հարևանս մի աղջիկ ունի, ոսկու կտոր, սիրուն, համեստ, եփող-թափող, հալալ կաթնակեր... Մի հատ էլ խմեմ՝ ասեմ: (Խմում է, տալիս Հարութին:) Մի ոտքը միքի կադ է, բայց դա հեչ, չի էլ զգացվում առանձնապես, Գարինչայի ոտքը չորս սանտիմ կարծ էր, բայց ինչ ֆուտբոլիստ էր, ինչ գոլեր էր խփում... Դե, դու Գարինչային չես հիշի:

ՀԱՐՈՒԹ -Չեմ հիշում, տատի: Բայց լսել եմ:

ԻՍԿՈՒԾԻ -Այո, այս Գարինչան, ուրեմն... Գարինչան... Ինչ կապ ունի, որտեղից մեջ ընկավ... Չէ, Նազիկս, այո, Նազիկս, Նազիկս, ուրեմն, մի համեստ, հալալ կաթնակեր աղջիկ...

ՀԱՐՈՒԹ -Դա ասեցիր:

ԻՍԿՈՒԾԻ -Ասել եմ... Հա, ասել եմ, հիշեցի: Հիմա գիտե՞մ՝ ինչ եմ մտածում:

ՀԱՐՈՒԹ -Զգիտեմ:

ԻՍԿՈՒԾԻ -Մտածում եմ, թող միքանի օր անցնի, գնամ գյուղ, խոսկապ անեմ, գամ, կարող է՝ հենց ձեռը բռնած՝ բերեմ, ինձ իո-

չի ասելո՞ չէ: Կարմրաթուշիկ, պինդ, առողջ աղջիկ է, քեզ համար լիքը սիրուն-սիրուն երեխաներ կրերի:

ՀԱՐՈՒԹ -Ծնորհակալ եմ, տատի, պետք չի:

ԻՍԿՈՒԾԻ -Ինչո՞ւ, ոտքի համար... Հոդու էլ քաղքենի չես: Իսկի չի էլ զգացվում, այնպես, թեթևակի: Լավ, չես ուզում, ուրիշին կգտնեմ, գյուղը լիքը աղջիկ է: Ամեն դեպքում՝ քեզ գյուղի աղջիկ է պետք, Հարութ:

ՀԱՐՈՒԹ -Ծնորհակալ եմ, տատի, բայց ես որ մեկին սիրեցի՝ էլ վերջ, բնավորություն է:

ԻՍԿՈՒԾԻ - Խեղծս, որդի բնավորություն է:

ՀԱՐՈՒԹ -Ինքն էլ որդ է, բա ինչո՞ւ այդպես չի:

ԻՍԿՈՒԾԻ - Գուցե հենց այդպես է... Իր խելքով՝ չի ուզում քեզ բեռ լինել, գիտե՞ս, ինչ-որ տեղ ազնիվ արարք է:

ՀԱՐՈՒԹ - Ազնիվ է, ազնիվ չի... Պարզապես չսիրեց ինձ Աստղիկը:

ԻՍԿՈՒԾԻ - Դե, ես էլ ասում եմ՝ գյուղից, մի հալալ...

ՀԱՐՈՒԹ - Կաթնակեր: Չէ, մոռացիր, տատի, վերջ:

ԻՍԿՈՒԾԻ - Ոնց կասես: Բայց էլի եմ ասում...

ՀԱՐՈՒԹ - Էլ մի ասա:

ԻՍԿՈՒԾԻ - Լավ: Բայց էս մեկն էլ ասեմ...

ՀԱՐՈՒԹ - Դա էլ մի ասա:

ԻՍԿՈՒԾԻ - Եղավ: Բերանս կարի՝
պրծնեմ:

ՀԱՐՈՒԹ - Տատի:

ԻՍԿՈՒԾԻ - Խոսիր:

ՀԱՐՈՒԹ - Սիգարետ չունես:

ԻՍԿՈՒԾԻ - Ես չեմ ծխում, մոռացա՞ր:

ՀԱՐՈՒԹ - Ճիշտ որ:

ԻՍԿՈՒԾԻ - Բայց դու թողել էիր, Հարութ տղա, մի սկսիր, աշխարհի
վերջը չի:

ՀԱՐՈՒԹ - Է, տատ, տատ... Բեր
մի-մի կում էլ խմենք՝ ցրվենք սեն-
յակներով:

ԻՍԿՈՒԾԻ - (*փակելով տափաշիշը*):
Չեմ տալիս, վերջ, ոչ մի խմել,
մարշ՝ քնելու:

Տեսաբան 7

**Հարութը մենակ է սենյակում,
ծխում է:**

ՀԱՐՈՒԹ - (*կանչում է*): Տատի...
Ո՞ւր ես, տատի, արի սուրճ
խմենք... Չկա, երևի քնած է, հոգ-
նում է խեղծը, ամբողջը մնաց իր
ուսերին՝ ձաշ եփել, լվացք անել...
Մնացինք երկուսով, ես ու իսկու-
հի տատը: Դեռ երկու օր առաջ
տունը լիքը մարդ էր, երգում էին,
պարում, հյուր ընդունում... Հիմա
ես ու տատն ենք, էլ ոչ ոք: (*Կան-
չում է*): Տատի... (Գնում է իսկուհու
սենյակը, ետ գալիս:) Չկա: Տա-
տին էլ չկա: Նա էլ լքեց ինձ: Ոչ ոք
չի ուզում մնալ հետս, պարզվում

է՝ բավականին տականքն ես,
Հարութ տղա: Ինչ արած, ինչ
կամ՝ կամ: Պետք է գրոյից սկսել:
Բայց արժի՞ որ... Գուցե ոչինչ
սկսել պետք չի, թող իր ընթաց-
քով գնա՝ ոնց գնում է, գուցե ճիշտ
էր ասում Աստղիկը՝ ես ուսո-
պիստ-իդեալիստ եմ, այո, էդպես
էլ կա, ինչ եմ խելքիս գցել՝ ընտա-
նիք, ընտանիք... Զոռով չի լի-
նում... Երևի էգոխս լինելն է
ճիշտ, մեր ժամանակներում
մարդս պետք է էգոխս լինի,
միայն իր մասին հոգա, բա չէ՝
ընտանիք... Կապրեմ ինձ համար,
լիքը շոր-մոր կառնեմ, մեքենա,
կզնամ՝ աշխարհը կպտտեմ... Բա
ռնց... Թե չէ՝ ընտանիք... Ծիծաղե-
լի է նույնիսկ... չեմ ունեցել՝ չեմ էլ
ունենա, ու պետք էլ չի...

**Գալիս է Օհանը, նրա ետևից՝
քնարը:**

ՕՀԱՆ - ՄԵՆՔ, բանը, էն...

ՔՆԱՐ - Բանալին մոռացանք:

ՕՀԱՆ - Հա, մոռացանք՝ հետներս
վերցրինք... (*Կիթառն իշեցնելով
ուսից*) Այս գիտառն էլ ինքնարե-
րաբար տարա, շփոթեցի, կար-
ծեցի՝ իմն է, ահա... Ո՞ւր է
բանալին, տիկին քնար, քո պա-
յուսակում էր կարծեմ:

ՔՆԱՐ - (*հանկարծ գրկում է Հարու-
թին*): Տղաս, խեղճս... Ո՞նց ես:

ՀԱՐՈՒԹ - Ոչինչ, ապրում եմ... Ու-
զում էի սուրճ եփել...

ՕՀԱՆ - Ծխում ես... ախր, թողել էիր...
(Հանկարծ գրկում է Հարութին:)
Դե չէ, էի, Հարութ, չէ... էդպես չի
կարելի, ախր, շատ խիստ կարդ
ես սահմանել... մենք էլ մարդ ենք
ախր... Հասկացիր՝ մարդ կա, որ...

ՀԱՐՈՒԹ - Ազատատենչ է:

ՕՀԱՆ - Այո, մի ծաղրիր:

ՀԱՐՈՒԹ - Չեմ ծաղրում:

ՕՀԱՆ - Ապրես: Մարդիկ կան, որ
խմում են... Այ, ասենք, պապս:

ՀԱՐՈՒԹ - Դու պապ ես ունեցե՞լ:

ՕՀԱՆ - Ճիշտ որ, մոռացա, ինձ
պապ որտեղից: Բայց ամեն դեպ-
քում, հիպոթետիկ, էի, ահա այդ
հիպոթետիկ պապս ասում էր՝
կուզիկին գերեզմանը կփրկի: Դե,
գոնե երեկոները, ընդդեմ թախի-
ծի, մի երկու բաժակ, երեք...

ՀԱՐՈՒԹ - Խմիր, որքան սիրտդ ու-
զում է, էլ չեմ խոսելու, հայրիկ:

ՔՆԱՐ - Չէ, այդպես էլ լավ չի, գոնե
մի քիչ կոնտրոլ պետք է, թե չէ
ձեռից կգնա:

ՕՀԱՆ - Այո, մի քիչ վերահսկողութ-
յունը չի խանգարի, տղաս, բայց՝
չափի մեջ: Մի ծխիր, Հարութ, մի
ծխիր, առողջությունդ պահպա-
նիր, դեռ ահազին կոյիվ ունենք էս
կյանքում:

ՀԱՐՈՒԹ - (հանգնելով սիզարե-
տը): Ոնց կասես: Սուրճ չխմենք:

ՔՆԱՐ - Կարելի է, ես էլ դեռ չեմ
խմել:

ՀԱՐՈՒԹ - Չես եփի, մայրիկ, դու
համեղ ես եփում:

ՔՆԱՐ - Կեփեմ, տղաս:

ՕՀԱՆ - Կեփի, իհարկե:

ՔՆԱՐ գնում է խոհանոց:

ՀԱՐՈՒԹ - Իսկ դու ավելի թունդ մի
բան չես խմի, հայր:

ՕՀԱՆ - Չէ, լուսը նոր է բացվել...
Մնա երեկոյան, համար...

ՀԱՐՈՒԹ - Երբ ուզես, սառնարա-
նում է: Կուզեն՝ գնամ ընկերնե-
րից ներողություն խնդրեմ:

ՕՀԱՆ - Պետք չի, տղաս, մոռանանք:
Աստղիկը չեկա՞վ:

ՀԱՐՈՒԹ - Չէ: Տատին էլ գնաց, ա-
ռավոտյան նայեմ՝ չկա:

ՕՀԱՆ - Իսկուհի՞ն... Ի՞նչ ես ասում...
Իսկուհուց չի սպասի: Լսիր, բայց
իր սիրած շալն էստեղ է... (Բազ-
մոցի անկյունից վերցնում է շալը:)
Առանց էս շալի գնացողը չէր:

ՀԱՐՈՒԹ - Ճիշտ որ: Ես էլ եմ ասում՝
տատին ինձ չէր լքի: Կարող ա՞
զյուղ գնաց... Հիմա էն հալալ
կաթնակեր կաղ աղջկա ձեռքից
բռնած՝ չբերի հանկարծ...

ՕՀԱՆ - Ի՞նչ կաթնակեր, ի՞նչ կաղ,
ինչե՞ր ես խոսում, Հարութ:

ՔՆԱՐ - (սուրճը բերելով): Համեցեք:
Իսկուհի՞ն ուր է, քնած է:

ՕՀԱՆ - Գնացել է ինչ-որ կաղ կաթ-
նակերի ետևից:

ՔՆԱՐ - Ի՞նչ:

Ներս է գալիս Իսկուհին, ետևից՝
Աստղիկը:

ՕՀԱՆ - Ահա, բերեց... Բայց սա կաղ
չի ոնց որ... Մի քանի քայլ քայլի,
հա՞, աղջիկ ջան...

ՔՍԱՐ - Աստղիկն է:

ՕՀԱՆ - Ճիշտ որ... Ոնց է հյուծվել ե-
րեխան, չձանաչեցի:

ԻՍԿՈՒԾԻ - Բարի լուս, փախստա-
կաններ, ինչ լավ եք արել, որ վե-
րադարձել եք: (*Կմժտելով Օհանի
թուշը:*) Ապրես: Ահա, մեր Աստ-
ղիկն էլ վերադարձավ:

ԱՍՏՂԻԿ - Բարի առավոտ:

ՀԱՐՈՒԹ - Բարև, Աստղիկ:

ՔՍԱՐ - Ո՞նց ես, աղջիկ ջան:

ԻՍԿՈՒԾԻ - Լավ է, հիմա լավ է: Ա-
սում է՝ տատի, ուզում էի ինքնաս-
պան լինել... Էս հիմարիկը, բա՞...
Տատին մատաղ լինի քեզ: (*Հրում
է Հարութի կողմը:*)

ԱՍՏՂԻԿ - Ո՞նց ես, Հարութ: (*Հարու-
թը գրկում է նրան:*) Կներես, հա՞,
խոզի պես պահեցի ինձ:

ՀԱՐՈՒԹ - Պատահում է, ոչինչ:

ՔՍԱՐ - Տատի, բա ո՞նց գտար երե-
խային:

ՕՀԱՆ - Իսկուհուն էլ կասեն՝ ոնց...

ԻՍԿՈՒԾԻ - Հեռու էի փնտրում՝ մո-
տիկ գտա. Էս մեր դիմացի սրճա-
րանի մոտով գալիս էի տուն,
արդեն հուսահատվել էի, մեկ էլ
ոնց որ սիրտս վկայեր, ոնց որ
մեկն ասեր՝ մտիր սրճարան, Իս-
կուիի: Մտա, տեսնեմ՝ նստած է
պատի տակ, ծխում է...»

ԱՍՏՂԻԿ - Մտավ, ասեց՝ վեր կաց,

աղջիկ, շուտ... Չթողեց՝ սուրծն էլ
խմեմ:

ՔՍԱՐ - Ահա սուրծը, խմիր, աղջիկս:

ԱՍՏՂԻԿ - Ծնորհակալ եմ, մայրիկ:

ՀԱՐՈՒԹ - Սուրծը չթողնենք հետո...

Հիմա եկեք նախաճաշենք, բո-
լորս էլ քաղցած ենք:

ԻՍԿՈՒԾԻ - Թոռանս ախորժակը
բացվեց, երկու օր բան չի կերել
խեղձը, ծխում է ու ծխում:

ՕՀԱՆ - Քնարս հիմա տասը ձվից
ձվածեղ կսարքի... Լավ է սար-
քում, օ, մատներդ հետո կուտես:

ՀԱՐՈՒԹ - Զլվացվենք:

ՕՀԱՆ - Լվացվենք որ... Մենք կար-
ծես թե լվացվել ենք առավոտյան,
չէ՞, տիկին քնար:

ԻՍԿՈՒԾԻ - Էլ չխորամանկես, սա-
տանա, մարդ՝ լվացվելու:

Տեսարան 8

Բոլորը՝ բացի Հարութից: Մեղա-
նին տորք է դրված:

ՕՀԱՆ - Այս տորթը շատ ախորժելի
տեսք ունի... Տեսնես համը համա-
պատասխաննիմ է տեսքին: (*Մա-
տով կրեմ է թոցնում:*)

ՔՍԱՐ - Համբերիր, անկուշտ:

ԻՍԿՈՒԾԻ - Տեսքից գցում ես, սա-
տանա:

ՕՀԱՆ - Դե լավ, հա, մի պստիկ բան
վերցրի: Ինչ եղավ, է, էս Հարու-
թը: Ասեց՝ շուտ կգամ, բա ո՞ւր է:

ՔՍԱՐ - Ասեց՝ տորթը կտրեք: Չես կտրի՞, Օհան:

ԻՍԿՈՒԾԻ - Գառը գայլին պահապան ես տալիս, ես կկտրեմ:
(Ակսում է կտրել:)

ՔՍԱՐ - Հարցրի՝ ինչ առիթ է, տղաս, ասեց՝ անակնկալ է, համբերեք՝ կիմանաք:

ՕՀԱՆ - Իսկուիի, կա-չկա՝ քո ծննդյան օրն է:

ԻՍԿՈՒԾԻ - Է...

ՕՀԱՆ - Հասկացա: Աստղիկ...

ԱՍՏՂԻԿ - Ոչ, իմը մայիսին է:

ՔՍԱՐ - Բա քեզ էլ չի ասել:

ԱՍՏՂԻԿ - Չէ, ինչքան հարցրի՝ չասեց:

ՔՍԱՐ - Գուցե իր ծննդյան օրն է:

ՕՀԱՆ - Չեմ կարծում, մեր տղան համեստ է, սեփական առիթով այսպիսի աժիշտած չէր ստեղծի:

ԻՍԿՈՒԾԻ - Ահա, կտրեցի:

ՕՀԱՆ - Տուր դանակը լիզեմ, էլի:

ԻՍԿՈՒԾԻ - Լեզուի կկտրես, տղա: (Ինքն է լիզում դանակը:)

ՕՀԱՆ - Կոահեցի, պապի է բերելու, պապի չունենք: Աչքդ լոյս, իսկուիի:

ԻՍԿՈՒԾԻ - Բերանդ խերով բաց, սատանա, միայն դա էր պակաս:

ՕՀԱՆ - Ինչո՞ւ, մի լավ բիձուկ բերի՝ էսպես ձերմակ մորուքով, ձմեռ

պապի պես կարմրաթուշիկ, թմբիկ... Մի անգամ ինձ ասեց, ասեց՝ էս մեր տատի մեջ դեռ ահագին անմար կրակ կա, մի պնդուկ պապի ձարենք, լավ կլինի... Հա, իմ արև, համ էլ ասեց... Ահա, դռան ձայնն էր ոնց որ, եկան:

ՀԱՐՈՒԹ - (ներս գալով՝ կանչում է):

Արի, Նորայր, մի ամաչիր:

ՕՀԱՆ - Այս է՝ պապին:

Անհամարձակ ներս է գալիս Նորայրը:

ՀԱՐՈՒԹ - Համարձակ արի, տղաս, քո տունն է: (Ներկաներին.) Նորայրն է:

ՔՍԱՐ - Որք է...

ՀԱՐՈՒԹ - Դեռ երեկ՝ այո, իսկ այսօր՝ արդեն ոչ... Այսօրվանից մեծ ընտանիք ունի Նորիկը՝ հայր, մայր, պապ, տատ և նոյնիսկ՝ մեծ տատ:

ՆՈՐԱՅՐ - Բարև ձեզ: (Գնում, կանգնում է Աստղիկի կողքին:)

ԻՍԿՈՒԾԻ - Ինչ անուշ մանչ է:

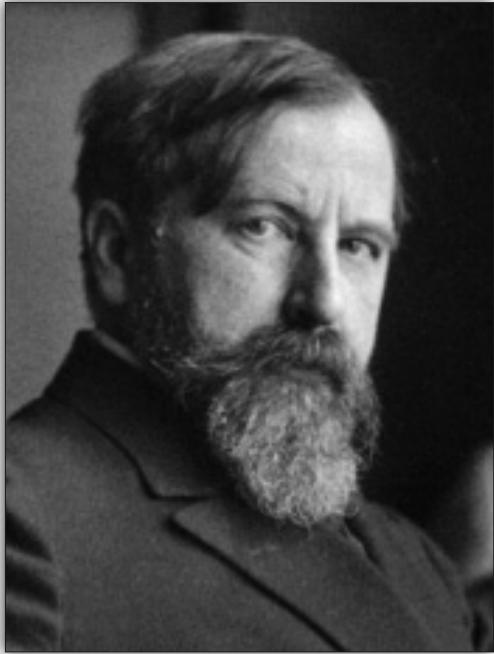
ՀԱՐՈՒԹ - Այսօր մեր Նորիկի ծննդյան օրն է:

ԻՍԿՈՒԾԻ - Բացիր շամպայնը, Օհան:

ՕՀԱՆ - Անմիջապես, անմիջապես...

Օհանը բացում է շամպայնը:

Երգում եմ՝ «Ձո ծնունդն է այսօր...»:

ԱՐԺՈՎ ՇՆԻՑԼԵՐ

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Կատակերգություն մեկ գործողությամբ
Գործող անձինք

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ

ԿԼԵՄԵՆՏ

ԺԻԼԵՏՐ

Վայելուչ, բայց ոչ շքեղ կահավորված սենյակ, որտեղ ապրում է Մարգարիտ տեն: Բուխարի: Սեղան, գրասեղան, թիկնաքռո, խորքում՝ երկու պատուհան, աջև և ձախ կողմներում՝ դրսեր: Բուխարու մոտ՝ բազկաքռոյի մեջ, ընկողմանել է Կլեմենսը՝ մուգ մոխրագույն նորագեղ պիշակով: Ծխում է, թերը է կարդում: Մարգարետեն կանգնած է պատուհանի մոտ, հետո անցուդարձ է անում սենյակում, մոտենում է Կլեմենսին, խաղում է նրա մազերի հետ: Անհանգիստ է թվում:

ԿԼԵՄԵՆՏ - (Չարունակելով կարդալ, նրա ձեռքերն ափերի մեջ է առնում, համբուրում է): Հորների գործերը լավ են, ավելի, քան իմը. Վաթեռլոռ՝ հինգ, Բարոմետր՝ քսան, Բուսսերլ՝ յոթ, Աթիլա՝ տասնվեց:

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Տասնվեց...

ԿԼԵՄԵՆՏ - Լորդ Բայրոն՝ մեկուկես, սա մենք ենք, սիրելիս:

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Գիտեմ;

ԿԼԵΜԵՆՏ - Ընդ որում, մինչև մեկնարկը դեռ վեց շաբաթ ունենք:

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Մեռած քան է, որ չհաղթես:

ԿԼԵՄԵՆՏ - Մի տես, է՛, արդեն այս

արտահայտություններն էլ գիտի:
Բրա՞վո:

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Այս արտահայտությունները գիտեի քեզ ծանաչելոց դեռ շատ առաջ: Հաստատ որոշել ես, որ Լորդին անձամբ ես վարելու:

ԿԼԵՄԵՆՍ - Դա էլ հա՞րց է... այդպիսի մրցանակ... Ո՞ւմ թողնեմ իմ երիվարին: Եթե Հորները համոզված չլիներ, որ հեծյալը ես եմ լինելու, մեկուկես չէր դնի, լավ իմացիր:

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Վստահ եմ: Դու այնպես գեղեցիկ ես ծիու վրա... Գնդակի պես սուրում ես: Երբեք չեմ մոռանա՝ ինչպիսին էիր Մյունխենում, ճիշտ նոյն օրը, երբ քեզ հետ ծանոթացա...

ԿԼԵՄԵՆՍ - Մի իիշեցրու: Այդ օրը ձախողվեցի: Վինդիշը մրցարշավը չէր շահի, եթե մեկնարկի ժամանակ տասը երկարության առավելություն չունենար: Այս անգամ կտեսնենք... ու նոյն օրն էլ կմեկնենք այստեղից:

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Երեկոյան:

ԿԼԵՄԵՆՍ - Այո: Իսկ ինչո՞ւ երեկոյան:

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Որովհետև կեսօրից առաջ մենք ամուսնանում ենք, նկատի ունեցիր:

ԿԼԵՄԵՆՍ - Այո, այո, գա՞նձս:

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Ես շատ երջանիկ եմ: (Գրկում է նրան:) Եվ ո՞ւր ենք մեկնելու:

ԿԼԵՄԵՆՍ - Մեզ համար միևնույն չէ... Ուր պատահի:

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Այո, իհարկե: Բայց նախ Ռիվիերա կգնանք, ճիշտ է:

ԿԼԵՄԵՆՍ - Դա կախված է մրցանակից: Եթե շահեմ...

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Մեռած բան է...

ԿԼԵՄԵՆՍ - Բացի այդ, ապրիլին Ռիվիերան արդեն անշութ է լինում:

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Ախ, այդ պատճառվ:

ԿԼԵՄԵՆՍ - Այո, փոքրիկս, իհարկե, այդ պատճառվ: Դու ի սկզբանե ուրույն պատկերացում ես ունեցել վայելչության մասին, ահա... դու, անշուշտ, ինձ կներես...

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Կլե, խնդրում եմ...

ԿԼԵՄԵՆՍ - Լավ, կտեսնենք: (Ծառունակելով կարդալ:) Բադեգաստ՝ տասնմեկ:

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Բանդեգաստ: Նա մեզ հետ չի լինելու:

ԿԼԵՄԵՆՍ - Որտեղից գիտես:

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Ցիգրատին ասաց:

ԿԼԵՄԵՆՍ - Ինչպես թե... Որտեղ:

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Այս առավոտ, ֆրոյդնառությունում՝ Պրատերի ծիարշավարանում, երբ դու խոսում էիր Միլների հետ:

ԿԼԵՄԵՆՍ - Ցիգրատին քեզ համար զրուցակից չէ:

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Խանդում ես:

ԿԼԵՄԵՆՍ - Օ, ոչ... Իսկ ընդհանրապես, քեզ արդեն ներկայացնելու եմ որպես իմ կինը:

**Մարգարետեն համբուրում է
նրան:**

ԿԼԵՄԵՆՍ - Ասում ես՝ Ցիգրատին
քեզ ի՞նչ է ասել:

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Որ նա Բադեգաս-
տին այս մրցարշավին չի ներկա-
յացնելու:

ԿԼԵՄԵՆՍ - Միշտ չէ, որ պետք է
Ցիգրատիին հավատալ. նա հիմա
շշուկներ է տարածում, թե Բադե-
գաստը մրցույթին չի մասնակցե-
լու, որպեսզի հանդիկապները
երկար լինեն:

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Ի՞նչ ես ասում, չ՞ որ
դա դրամաշորթություն է:

ԿԼԵՄԵՆՍ - Իսկ, ի՞նչ է, կարծում ես՝
մեր մեջ դրամաշորթներ չկան:
Շատերի համար այս ամենը
միայն առևտուր է: Հավատում ես,
թե Ցիգրատիի նման մեկը կարող
է հետաքրքրվել սպորտով: Նա
նոյն հաջողությամբ կարող է և
բորսա գնալ: Ինչ վերաբերում է
Բադեգաստին, ապա հանգիստ
կարելի է նրա համար հարյուրը
մեկին խաղադրույթ դնել:

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Իսկապես: Այս ա-
ռավոտ նկատեցի, որ հրաշալի
տեսք ուներ:

ԿԼԵՄԵՆՍ - Ախ, նա Բադեգաստին էլ
է տեսել...

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Իհարկե, տեսել եմ:
Առավոտյան Բուտտերսը Բուս-
սեռի ետևից նրա շուրջը չէր
պտտվում:

ԿԼԵՄԵՆՍ - Բայց Բուտտերսը Ցիգ-
րատիի համար չի արշավում: Դա
ախոռապանն է եղել: Իսկ Բադե-
գաստը ուզածի չափ կարող է լավ
տեսք ունենալ. մինչույն է, դա
խարուսիկ է: Այդպես... Մարգա-
րետե, դու քո տաղանդով կարող
ես սովորել նաև իրական մեծութ-
յունները կեղծից տարբերել: Իրոք
զարմանում եմ՝ ինչ արագութ-
յամբ ես կողմնորոշվում: Դա գե-
րազանցում է իմ բոլոր սպասե-
լիքները:

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - (զայրացած): Ինչո՞ւ
է գերազանցում քո բոլոր սպասե-
լիքները: Ծատ լավ գիտես, որ
սրանք ինձ համար նորություններ
չեն: Ծնողներիս տանը բարձր
հասարակություն էր հավաքվում:
Կոմս Վիբովսկի և էլի շատերը...
ամուսնուս մոտ էլ...

ԿԼԵՄԵՆՍ - Դե, իհարկե... բնակա-
նաբար: Պետք է ասել, որ ես ո-
չինչ չունեմ բամբակագործական
արդյունաբերության դեմ:

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Ի՞նչ կապ ունեն իմ
անհատական պատկերացումնե-
րը ամուսնուս մանածագործա-
կան ֆաբրիկայի հետ: Ես քայլել
եմ իմ ճանապարհով: Դե լավ,
չխոսենք այդ մասին. փառք
Աստծո, արդեն անցյալ է:

ԿԼԵՄԵՆՍ - Բայց կա նաև մեկ ուրի-
շը, որ անցյալ չէ:

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Անշուշտ: Բայց ին-
չո՞ւ ես...

ԿԼԵՄԵՆՏ - Դե, կարծում եմ, որ մյուն-
խենյան քո միջավայրում հազիվ
կարողանայիր սպորտի մասին ի-
մանալ այնքան, որքան իմ քննար-
կումներից:

ՄԱՐԳԱՐԵՏ - Ե՞րբ ես դադարելու
նախատել ինձ մի միջավայրի
համար, որտեղ ինձ ծանաչել ես:

ԿԼԵՄԵՆՏ - Նախատե՞լ: Մտքովս էլ
չի անցնում: Պարզապես չեմ կա-
րողանում հասկանալ՝ ինչպես
էիր հանդուրժում այդ մարդկանց
ներկայությունը:

ՄԱՐԳԱՐԵՏ - Այնպես ես խոսում,
կարծես դա հանցագործների
խումբ լիներ:

ԿԼԵՄԵՆՏ - Փոքրիկս, ազնիվ խոսք,
նրանցից ոմանք այնպիսի տեսք
ունեին, ասես գրաբանահատ լի-
նեին և, միևնույն է, չեմ հասկա-
նում, թե դու՝ քո բյուրեղյա ընկա-
լումներով, ինչպես էիր... Ես ըն-
դամենը ուզում էի ասել, որ դու
այդ մարդկանց միջավայրում հա-
վանաբար շարունակ ստիպված
ես եղել հոգալ մաքրության և լավ
օճանելիքի մասին, որ կարողա-
նայիր նրանց հետ սեղան նստել:

ՄԱՐԳԱՐԵՏ - (Ժպտալով): Դու հենց
այդպես էլ անում էիր, ձի՞շտ է:

ԿԼԵՄԵՆՏ - Այո, բայց նրանց կող-
քին, ոչ նրանց հետ: Ու միայն քո
պատճառով, միայն ու միայն քո
պատճառով, դու շատ լավ գիտես:
Ընդ որում, չեմ թաքցնում, ոմանց

հետ բավականաչափ սերտ ծա-
նոթություններ հաստատվեցին:
Պետք է ասել, որ նրանց մեջ շատ
հետաքրքիր մարդիկ կային: Ու
չկարծես, սիրելիս, թե ինձ բարձր
եմ դասում վատ հագնված մարդ-
կանցից: Ոչ, բանն այդ չէ: Պար-
զապես նրանց պահվածքի,
նրանց էության մեջ ինչ-որ բան
կա, որն ինձ նյարդայնացնում է:

ՄԱՐԳԱՐԵՏ - Դա բացարձակա-
պես անհիմն է:

ԿԼԵՄԵՆՏ - Մի վիրավորվիր, սիրե-
լիս: Արդեն ասացի՝ նրանց մեջ
կային և հետաքրքիր մարդիկ:
Միայն թե չեմ հասկանում՝ ինչ-
պես է կին արարածը կարողա-
նում հանդուրժել նրանց ներ-
կայությունը, և այն էլ երկար ժա-
մանակ:

ՄԱՐԳԱՐԵՏ - Բայց դու մոռանում
ես, որ ես նրանց հասարակութ-
յանն եմ պատկանում, դե, գոնե
պատկանել եմ:

ԿԼԵՄԵՆՏ - Վերջ տուր, խնդրում եմ:

ՄԱՐԳԱՐԵՏ - Նրանք արվեստա-
գետներ էին:

ԿԼԵՄԵՆՏ - Ահա, խնդրեմ, հիմա էլ
այդ թեմային հասանք. ինչ եր-
ջանկություն...

ՄԱՐԳԱՐԵՏ - Այո, և ինձ համար
ցավալի է, որ դու դա չես հասկա-
նում:

ԿԼԵՄԵՆՏ - «Զես հասկանում»... Շատ
սիրով եմ հասկանում: Սիրով եմ

ընդունում: Դու լավ գիտես, թե ինչու է քո գրելն ինձ վրդովում, և գիտես, որ դա խիստ անձնական բան է:

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Ծատ կանայք, հայտնվելով մի վիճակում, որում ես էի այն ժամանակ գտնվում, վատթարագույնը կարող էին անել, և ոչ թե բանաստեղծություններ կգրեին:

ԿԼԵՄԵՆՍ - Բայց այսպիսի՞ բանաստեղծություններ... (*Բուլսարու վրայից վերցնում է գիրքը*) Ինչի՞ մասին է խոսքը... Ամեն անգամ այս գիրքը տեսնելիս, սրա մասին մտածելիս ամաչում եմ, որ դու ես գրել, հասկացիր ինձ, խնդրում եմ:

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Որովհետև դու գրականության ընկալում չունես... Հա, մի բարկացիր, եթե ունենայիր, պարզապես կատարյալ կլինեիր, իսկ այդպես երևի թե չի լինում: Եվ ինչն է քեզ վրդովում այս բանաստեղծություններում: Գիտես, որ երբեք չեմ ապրել այն, ինչ գրված է այդտեղ:

ԿԼԵՄԵՆՍ - Հուսով եմ:

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Սրանք երևակայության պտուղներ են:

ԿԼԵՄԵՆՍ - Իսկ ես հարցնում եմ. ինչպես կարող է կինը այսպիսի բաներ երևակայել: (*Կարդում է*): «Արքած փարվել եմ քո պարանոցին՝ շուրթերս շուրթերիդ ձուլած»: (*Գլուխն օրորելով*): Ինչպես

կարող է կինն այսպիսի տող գրել, այսպիսի միտք արտահայտել: Կարդացողը պատկերացնելու է հեղինակին, և այն պարանոցը, և այն արբեցումը....

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Իսկ ես հավատացնում եմ, որ այդ պարանոցը գոյություն չի ունեցել:

ԿԼԵՄԵՆՍ - Ես անգամ չեմ կարողանում պատկերացնել: Եվ դա իմ երջանկությունն է, ու նաև քո, Մարգարետե: Բայց ինչպես ես հասել այսպիսի հուզավառման: Այս կրակոտ սիրային բանաստեղծությունները չեն կարող առաջին ամուսնուդ վերաբերել: Միշտ ասել ես, որ նա քեզ չէր հասկանում:

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Այո, չէր հասկանում: Դրա համար էլ բաժանվեցի նրանից: Դու այդ պատմությունը լավ գիտես: Ես չեմ կարող ապրել մի մարդու հետ, ով ուտելուց ու խմելուց բացի ու նաև բամբակից, ուրիշ ոչնչի մասին գաղափար չուներ:

ԿԼԵՄԵՆՍ - Այո, այո, թեև դա երեք տարի առաջ էր, իսկ բանաստեղծությունը հետո ես գրել:

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Դե այո... բայց պատկերացնում ես՝ ինչ վիճակում էի գտնվում:

ԿԼԵՄԵՆՍ - Ինչպես: Դու պետք է որ նեղություններ կրած չլինես: Այդ հարցում ամուսինդ իրեն շատ

կարգին է պահել, ի պատիվ իրեն: Ստիպված չես եղել մտածել դրամ վաստակելու մասին: Ու եթե նրանք քեզ մի բանաստեղծության դիմաց հարյուր գուլդեն են տվել, հազիվ թե ավելին տված լինեին, դարձյալ այդպիսի գիրք չպիտի գրեիր:

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Սիրելի Կլեն, նկատի չունեմ միայն նյութական վիճակը, խոսքը հոգեկան վիճակին մասին է: Կարո՞ղ ես պատկերացնել... Երբ մենք հանդիպեցինք, ես արդեն բավականաչափ լավ վիճակում էի, ինչ-որ կերպ կարծես գտել էի ինձ, բայց սկզբում... Ես անօգնական էի, մոլոր... Հնարավոր ամեն ինչ փորձել էի. սկսել էի նկարել, անգամ անգերեն դասախոսություններ էի կարդում մի պանսիոնատում, որտեղ ապրում էի: Չես կարող պատկերացնել՝ ինչ է նշանակում քսաներկու տարեկանում արդեն լինել բաժանված կին և աշխարհում ոչ ոք չունենալ:

ԿԼԵՄԵՆՍ - Ինչո՞ւ չմնացիր Վիեննայում:

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Որովհետև ես նման չեմ մեր ընտանիքի անդամներից և ոչ մեկին: Ինձ ոչ ոք չէր հաւականում: Այդ մարդիկ... Հավատո՞ւմ ես, իմ ընտանիքից մեկը կարծում է, թե կյանքից այլ բան չպետք է ուզել, եթե ոչ ամուսին,

լավ հագուստ և սոցիալական դիրք: Տե՛ր Աստված: Եթե երեխա ունենայի, գուցե ամեն ինչ այլ կերպ լիներ, գուցե և՛ ոչ: Ես դժվար մարդ եմ: Իսկ դու, ինչ է, դժգնի ես: Մի՞թե կարող էի Մյունխեն գնալուց ավելի լավ բան մտածել: Այլապես քեզ չէի ծանաչի:

ԿԼԵՄԵՆՍ - Ճիշտ է, թեն այդ մտադրությամբ չէիր եկել:

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Ես ուզում էի ազատ լինել, նկատի ունեմ ներքին ազատությունը: Ուզում էի տեսնել՝ կարո՞ղ եմ սեփական ուժերով առաջ գնալ: Խոստովանիր, որ ստացվել է. դա ակնհայտ էր: Ես ընտրել էի հանրահայտ դառնալու լավագույն ուղին:

ԿԼԵՄԵՆՍ - ...՞:

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Բայց դու ինձ համար փառքից ավելի թանկ դարձար:

ԿԼԵՄԵՆՍ - Եվ ավելի հուսալի:

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Այդ մասին չեմ մտածել: Ուղղակի առաջին հայացքից քեզ սիրեցի: Դու նա ես, ում երազել եմ: Ես գիտեի, որ ինձ կարող է երջանկացնել միայն քեզ նման մեկը: Ազնիվ արյուն՝ դա ամենսին էլ ցնորդ չէ: Մնացածը ոչինչ է դրա դիմաց: Ես միշտ հավատացել եմ դրան:

ԿԼԵՄԵՆՍ - Ինչի՞ն:

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Որ իմ երակներով

նոյնպես ազնվականի արյուն է
հոսում:

ԿԼԵՄԵՆՏ - Ինչպես...

ՄԱՐԳԱՐԵՏ - Այո, շատ հնարա-
վոր է:

ԿԼԵՄԵՆՏ - Չեմ հասկանում:

ՄԱՐԳԱՐԵՏ - Չասացի, որ իմ
ծնողների տուն ազնվականներ
էին ելումուտ անում:

ԿԼԵՄԵՆՏ - Հա, և եթե արդեն...

ՄԱՐԳԱՐԵՏ - Ո՞վ գիտե:

ԿԼԵՄԵՆՏ - Վերջ տուր, Մարգա-
րետ, ինչպես կարելի է նման
բաներ ասել:

ՄԱՐԳԱՐԵՏ - Քեզ երբեք չի կարե-
լի ասել այն, ինչ մտածում ես: Դա
է պակասում քեզ, այլապես կա-
տարյալ կիխնեիր: (*Փարզում է
նրան:*) Ես անսահման սիրում եմ
քեզ: Հենց այն երեկո, երբ սրճա-
րան մտար՝ Վանգենհայմի հետ,
ես նոյն վայրկյանին իմացա՝ նա
է: Նրանց միջավայրում դու կար-
ծես ուրիշ աշխարհից եկած լի-
նեիր:

ԿԼԵՄԵՆՏ - Հուսով եմ: Փառք Աստ-
ծո, դու էլ նրանց նման չէիր: Երբ
հիշում եմ ինձ այդ մարդկանց
հետ... ոուս աղջկան՝ կարծ
կտրած մազերով... կարծես ուսա-
նող լիներ, միայն բերետն էր պա-
կասում:

ՄԱՐԳԱՐԵՏ - Նա օժտված նկար-
չուիի է՝ Բարանցեկչը:

ԿԼԵՄԵՆՏ - Գիտեմ, պատկերասրա-

հում նրան ցոյց ես տվել. ծալովի
սանդուղքին կանգնած՝ կտավնե-
րի ընդօրինակումներ էր անում:
Հապա այն տիպը՝ լեհական ա-
նոնով...

ՄԱՐԳԱՐԵՏ - (սկսում է): Ցրկդ...

ԿԼԵՄԵՆՏ - Մի չարչարվիր, մեր ին-
չին է պետք նրա անունը: Մի ան-
գամ, սրճարանում, ինչ-որ բան
էր արտասանում և իրեն շատ ա-
զատ էր գգում:

ՄԱՐԳԱՐԵՏ - Նա մեծագոյն տա-
ղանդ է, հավատա ինձ:

ԿԼԵՄԵՆՏ - Դե, իհարկե... Նրանք
բոլորը այդ սրճարանում տաղան-
դավոր էին: Մեկ էլ այն կովազան
տղան, այն անտանելի...

ՄԱՐԳԱՐԵՏ - Ո՞վ:

ԿԼԵՄԵՆՏ - Լավ գիտեն՝ ում մասին
է խոսքը: Նա շարունակ անքա-
ղաքավարի դատողություններ էր
անում ազնվականության մասին:

ՄԱՐԳԱՐԵՏ - Ժիլբերտը... Հաս-
տատ ժիլբերտին նկատի ունես:

ԿԼԵՄԵՆՏ - Այո: Իհարկե, չեմ ու-
զում իմ խավի բոլոր մարդկանց
պաշտպանել. լյումպեն տարրն
ամենուր է, անգամ բանաստեղծ-
ների մեջ՝ ասացի ինքս ինձ, բայց
սա անքաղաքավարություն է մի
մարդու կողմից, ով մեզանից է:

ՄԱՐԳԱՐԵՏ - Դա հատուկ է նրան:

ԿԼԵՄԵՆՏ - Ինձ հազիվ էի զսպում,
որ կոպիտ չլինեմ:

ՄԱՐԳԱՐԵՏ - Այնուամենայնիվ,

նա շատ հետաքրքիր անձնավորություն է: Բայց մեծ խանդով էր վերաբերվում քեզ:

ԿԼԵՄԵՆՍ - Նկատում էի:

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Աստված իմ, բոլորն էին քեզ նախանձում: Բնականաբար... Դու այնպես տարբեր էիր: Բոլորն ինձ սիրահետում էին, որովհետև ուղղակի անտարբեր էի բոլորի նկատմամբ: Պետք է որ նկատեիր: Ինչո՞ւ ես ծիծաղում:

ԿԼԵՄԵՆՍ - Ծիծաղելի է: Եթե մեկնումեկն ինձ ասեր, թե ամուսնանալու եմ «Կաֆե-Մաքսիմիլեանի» մշտական հաճախորդուհու հետ... Ամենաշատը դուր էին գալիս երկու երիտասարդ նկարիչները, ասես ինչ-որ ներկայացումից լինեին: Գիտե՞ս, նրանք այնպես նման էին իրար, ինչ-որ ընդհանուր բան ունեին, ինձ թվում է՝ նաև ծալովի սանդուղքի ռուս աղջիկը:

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Երբեք այդ մասին չեմ մտածել:

ԿԼԵՄԵՆՍ - Իսկ այն երկուսը հրեա էին, չէ՞:

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Ինչից ենթադրեցիր:

ԿԼԵՄԵՆՍ - Միշտ այդպիսի կատակներ էին անում... ու հետո, նրանց խոսվածքը...

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Տրվում ես հակասեմիտական դիտարկումների:

ԿԼԵՄԵՆՍ - Մի վիրավորվիր, սիրելիս: Գիտեմ, որ կիսով չափ հրեա

ես: Հավատացնում եմ, իրեաների դեմ ոչինչ չունեմ: Նոյնիսկ մի ուսուցիչ ունեի, հունարեն էր պարապում, ավարտական քննություններից առաջ... Հրեա էր, հոգիս վկա: Եվ իրաշալի մարդ էր: Կյանքում ինչ տեսակ մարդ ասես չի հանդիպում: Չեմ ափսոսում, որ ծանոթացա քո մյունխենյան միջավայրի հետ. այդպես են կենսափորձ ձեռք բերում... Ես ուղղակի փրկիչ էի, որ եկել էր քեզ դժվարությունից դուրս բերելու:

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Այո, ծիշտ է, Կլե... Կլե... (Գրկախառնվում են:)

ԿԼԵՄԵՆՍ - Ինչո՞ւ ես ծիծաղում:

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - «Արբեցած՝ փարվում եմ քո պարանոցին...»:

ԿԼԵՄԵՆՍ - (ηժգոհ): Խնդրում եմ, վերջ տուր ցնորամտություններիդ:

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Միշտ հպարտ չէիր լինի, եթե քո սիրուիին, քո կինը մեծ ու ականավոր բանաստեղծուիի լիներ:

ԿԼԵՄԵՆՍ - Արդեն ասել եմ, կարող ես ինձ սահմանափակ համարել, բայց, համոզված եղիր, եթե սկսես նորից բանաստեղծություններ գրել կամ փորձես հրատարակել այնպիսի գործեր, որոնցում ինձ սիրո խոստովանություններ անես և մեր երջանկությունը աշխարհին պատմես...

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Եվ դա ասում է մի

մարդ, ով մի դյուժին հանրահայտ կապեր է ունեցել:

ԿԼԵՄԵՆՏԵ - Հոգյակս, հանրահայտ կապեր՝ այստեղ, այնտեղ, բայց այդ մասին որևէ մեկին չեմ պատմել: Չեմ տպագրել ու աշխարհով մեկ տարածել, երբ մեկը արքեցած փարվել է պարանոցիս, որ ամեն մեկը կարողանա մեկ գոլդեն հիսունով գնել: Խոսքն այդ մասին է: Գիտեմ՝ կան մարդիկ, որ դրանով են ապրում, բայց ես դա ծայրաստիճան տգեղ եմ համարում: Եվ ասում եմ քեզ՝ տանել չեմ կարող, երբ Ռոնախերի հաստատությունում սեղմատաբատով մեկը իրեն հունական արձանի տեղ է դնում: Բայց հունական արձանը դեռ ոչինչ... Իսկ երբ բանաստեղծն է զեղումներ կատարում՝ արդեն անձաշակություն է:

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - (անհանգիստ): Սիրելիս, դու մոռանում ես՝ բանաստեղծը միշտ չէ, որ ծշմարտությունն է ասում:

ԿԼԵՄԵՆՏ - Դե, այո, երևի ավելի գեղեցիկ է, երբ փշում է, հա՞:

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Դա փշել չէ, դրան ասում են ոճավորել:

ԿԼԵՄԵՆՏ - Դա ինչ բառ է...

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Հաճախ մենք պատմում ենք բաներ, որոնք երբեք չենք ապրել, որոնք միայն երազել ենք, որոնք մենք պարզապես գտել ենք:

ԿԼԵՄԵՆՏ - Խնդրում եմ, սիրելիս, ամեն անգամ մի ասա «մենք»: Փառք Աստծո, դու այլս նրանց թվին չես պատկանում:

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Ո՞վ գիտե:

ԿԼԵՄԵՆՏ - Ինչ է նշանակում՝ ո՞վ գիտե:

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - (քնքշորեն): Կլեմենս, ես պարտավոր եմ քեզ ասել:

ԿԼԵՄԵՆՏ - Դե ասա, նորից ինչ կա:

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Ես պատկանում եմ նրանց թվին: Ես ստեղծագործելը չեմ թողել:

ԿԼԵՄԵՆՏ - Ինչ իմաստով:

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Ծատ պարզ. ես հիմա էլ եմ գրում, միշտ գրել եմ, դե... ինչ-որ բան եմ գրել: Սա անբացատելի մղում է: Հասկացիր ինձ, խնդրում եմ, ես կկործանվեմ, եթե չգրեմ:

ԿԼԵՄԵՆՏ - Եվ ինչ ես դու նորից գրել:

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Վեպ: Ծատ բան ունեի սրտիս ծանրացած: Ես կքել էի այդ բեռան տակ: Մինչ օրս լոել եմ, վերջապես այն պետք է դուրս գար: Կյունիգելը հիացած է:

ԿԼԵՄԵՆՏ - Կյունիգելն ո՞վ է:

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Իմ հրատարակիչը:

ԿԼԵՄԵՆՏ - Ուրեմն՝ արդեն ինչ-որ մեկը կարդացնել է:

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Այո: Եվ դեռ շատերը պիտի կարդան: Կլեմենս, դու հպարտանալու ես, հավատա ինձ:

ԿԼԵՄԵՆՍ - Իսկ ինչ է կատարվում քո վեպում:

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Այնքան էլ հեշտ չէ ասելը... Վեպը այն ամենն է, ինչ վերաբերում է գրեթե բոլոր մարդկանց:

ԿԼԵՄԵՆՍ - Ուշադրությո՞ն, բոլորդ իմացեք...

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Ես ուզում եմ քեզ խոստանալ, որ այսօրվանից այլևս գրիչ չեմ վերցնելու ծեռքս: Դրա կարիքն այլևս չկա:

ԿԼԵՄԵՆՍ - Դու սիրո՞ւմ ես ինձ, թե՞նչ, Մարգարետե:

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Եվ դեռ հարցնո՞ւմ ես: Քե՞զ, միայն քե՞զ: Ես դիտել եմ կյանքը, շատ բան եմ տեսել, բայց չեմ ապրել: Ես սպասել եմ քեզ:

ԿԼԵՄԵՆՍ - Ուրեմն՝ բեր վեպի:

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Այո... բայց... ինչո՞ւ: Ինչ պետք է անես:

ԿԼԵՄԵՆՍԵ - Դու պետք է գրեիր... Հասկանում եմ... շատ լավ, բայց ես թույլ չեմ տա, որ որևէ մեկը կարդա այն: Բեր գիրքդ, մենք այն պիտի այրենք:

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Կլե...

ԿԼԵՄԵՆՍ - Պահանջում եմ... Ես իրավունք ունեմ պահանջելու, Մարգարետե:

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Բայց... ինարավոր չէ: Այն արդեն...

ԿԼԵՄԵՆՍ - Ինչպես: Եթե ես այդպես եմ ուզում... Եթե քեզ բացատրեմ,

որ ամեն ինչ դրանից է կախված... դու կհասկանաս, և երսի հնարավոր կլինի...

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Բայց գիրքն արդեն տպագրված է:

ԿԼԵՄԵՆՍ - Ինչպես թե տպագրված է:

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Այո, մի քանի օրից այն ամեն տեղ կլինի:

ԿԼԵՄԵՆՍ - Մարգարետե... Եվ այդ ամենը՝ առանց նախապես ինձ մի բառ ասելո՞ւ:

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Այլ կերպ չէի կարող... Երբ գիրքն այստեղ լինի, դու ինձ կներես: Ավելին՝ դու հպարտ կլինես:

ԿԼԵՄԵՆՍ - Սիրելիս, սա անցնում է կատակի սահմանը:

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Կլեմենս:

ԿԼԵՄԵՆՍ - Մնաս բարով, Մարգարետե:

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Կլեմենս... Աստված իմ.... Դու գնո՞ւմ ես:

ԿԼԵՄԵՆՍ - Ինչպես տեսնում ես:

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Երբ ես վերադառնալու:

ԿԼԵՄԵՆՍ - Զգիտեմ: Ցտեսություն:

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Կլեմենս... (Փորձում է նրան պահել:)

ԿԼԵՄԵՆՍ - Խնդրում եմ: Վերջ: (Գնում է:)

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - (Միայնակ): Կլեմենս... Ինչ է սա նշանակում: Նա լքո՞ւմ է ինձ: Ինչ պետք է անեմ: Կլեմենս... Վերջ ամեն ինչին: Ոչ, ինարավոր

չէ: Կլեմենս... Ես պետք է գնամ նրա ետևից: (Փնտրում է զիշարկը: Դուն զանգ:) Ախ, նա վերադառնում է: Նա միայն ուզում էր ինձ վախեցնել: Օ՛, սիրելի Կլեմենս... (Գնում է դեպի դուռը:)

ԺԻԼԲԵՐԸ - (Ներս է մտնում, սպասուին): Ես ծեզ ասում էի, որ տիկինը տանն է: Բարեն, Մարգարետե:

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - (Նրան տեսնելով):
Այդ դո՞ք եք:

ԺԻԼԲԵՐԸ - Ես եմ՝ Ամանդուս Ժիլբերտը:

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Ես այնպես զարմացած եմ...

ԺԻԼԲԵՐԸ - Տեսնում եմ: Պետք չէ զարմանալ: Մեկնում եմ իտալիա, որոշեցի ճանապարհին այցելել քեզ և ի հիշատակ մեր հին բարեկամության՝ նվիրել իմ նոր գիրքը: (Գիրքը մեկնում է, Մարգարետեն հապաղում է, նա գիրքը դնում է սեղանին:)

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Դուք շատ սիրալիք եք, շնորհակալ եմ:

ԺԻԼԲԵՐԸ - Խնդրեմ: Դու քո անուրանալի մասն ունես գրքի... Ուրեմն՝ այստեղ ես ապրում:

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Իհարկե: Բայց...

ԺԻԼԲԵՐԸ - Ժամանակավոր... Հաւկանում եմ: Որպես վարձու բնակարան՝ բավականաշափ տանելի է: Թեև պատերին կախված ընտանեկան դիմանկարներն ինձ համբերությունից կհանեին:

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Տանտիրուիխս գեներալի այրի է:

ԺԻԼԲԵՐԸ - Արդարանալու կարիք չկա:

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Արդարանալո՞ւ: Մըտքովս չի անցնում:

ԺԻԼԲԵՐԸ - Տարօրինակ է հիմա մտաբերել...

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Ինչի՞ մասին եք մտածում:

ԺԻԼԲԵՐԸ - Եվ ինչո՞ւ չասել: Փոքրիկ սենյակը ծտայնսդորֆ փողոցում՝ իզարի վրա բացվող պատշգամբով: Հիշո՞ւ ես, Մարգարետե:

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Ավելի լավ չէ մնանք «դոք»-ի սահմանում:

ԺԻԼԲԵՐԸ - Ինչպես կուզես... Ինչպես կուզեք, Մարգարետե: (Ղաղար: Անսպասելի:) Դուք ծեզ ողորմելի ձևով պահեցիք, Մարգարետե:

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Ի՞նչ...

ԺԻԼԲԵՐԸ - Թե՞ ուզում եք՝ շրջասույթներով խոսեմ: Ցավոք, ուրիշ բառ չեմ գտնում: Այդքան ցածր, նվաստ, ընդ որում, միանգամայն իզուր: Նոյն բանը կարելի էր արժանապատիվ ձևով անել: Կարիք չկար այդպես Մյունխենից հեռանալ՝ մութ գիշերով, թաքոն:

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Բոլորովին էլ մութ գիշեր չէր: Ես առավոտ վաղ՝ ութնանց երեսուն, լույս ցերեկով ձեպընթացով մեկնել եմ:

ԺԻԼԲԵՐԸ - Ամեն դեպքում, մարդիկ նախապես իրար իրաժեշտ են տալիս, չէ, Մարգարետե: (Նստում է:)

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Բարոնն ամեն վայրկյան կարող է գալ:

ԺԻԼԲԵՐԸ - Հետո՞ ինչ: Անշուշտ, նրան չեք ասել, որ իմն եք եղել, որ պաշտել եք ինձ: Ես ընդամենը ծեր լավ ծանոթը եմ՝ Մյունխենից: Իսկ լավ ծանոթը կարող է և այցելության գալ:

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Մեկ ուրիշը՝ այս, բայց ոչ դուք:

ԺԻԼԲԵՐԸ - Ինչո՞ւ: Դուք շարունակում եք ինձ սխալ հասկանալ: Ես, իրոք, ընդամենը լավ ծանոթ եմ: Ամեն ինչ անցել է, վաղուց անցել է: Ահա, կտեսնեք... (Գիրքը մեկնում է նրան:)

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Սա ինչ է:

ԺԻԼԲԵՐԸ - Իմ նոր վեպը:

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Դուք վեա եք գրում:

ԺԻԼԲԵՐԸ - Իհարկե:

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Երբվանից եք սկսել:

ԺԻԼԲԵՐԸ - Իսկ ինչ էիք կարծում:

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Ախ, Աստված իմ, իիշում եմ, որ քո ոլորտը փոքր արձակն էր, պատկերներ առօրյա կյանքից:

ԺԻԼԲԵՐԸ - (Վրդովկած): Իմ ոլորտը: Իմ ոլորտը աշխարհն է: Գրում եմ, ինչ ուզում եմ: Ինձ չեմ սահմանափակում: Իսկ ինչը պիտի խանգարեր վեա գրելու:

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Դե, հեղինակավոր քննադատության տեսակետը...

ԺԻԼԲԵՐԸ - Ո՞վ է հեղինակավորը:

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Օրինակ, հիշում եմ, որ լրագրում Նոյմանի հոդվածը համընդիանուր...

ԺԻԼԲԵՐԸ - Նոյմանը ապուշի մեկն է: Ես նրան գրողի ծոցն ուղարկեցի:

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Դուք նրան....

ԺԻԼԲԵՐԸ - Սրտիս խորքում ես նրան գրողի ծոցն ուղարկեցի: Այն ժամանակ դու էլ էիր նրա դեմ չարացած: Երկուս էլ Նոյմանին տկարամիտ էինք համարում: «Ինչպես է այդ ոչնչությունը համարձակվում, - սրանք քո խոսքերն են, - քեզ համար սահմաններ գծել: Ինչպես է համարձակվում գիրքը դեռ սաղմնային վիճակում խեղիել»: Դու ես ասել: Իսկ այսօր քեզ համար հեղինակություն ես հոչակում այդ գրական փերեզակին:

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Ես ձեզ խնդրում եմ՝ մի բղավեք: Իմ տանտիրուիին...

ԺԻԼԲԵՐԸ - Ես չեմ կարող մտածել ինչ-որ գեներալի այրու մասին, երբ նյարդերս ցնցվում են:

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Բայց ինչ ասացի որ... Չեմ հասկանում՝ ինչո՞ւ ես այդքան դյուրաբորք:

ԺԻԼԲԵՐԸ - Դյուրաբորք: Ինձ ոյուրաբորք ես համարում: Դու, մի կին, ով ամենաչնչին գրչակի՝ բոլվարային թերթում տպած չա-

րամիտ խոսքի համար ուշաթափության մեջ էր ընկնում:

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Չեմ հիշում, թե որևէ մեկը երբևէ վատ խոսք գրած լինի իմ մասին:

ԺԻԼԲԵՐԸ - Այդպես... թեև իրավացի ես: Գեղեցիկ կանանց նկատմամբ հարկավոր է բարեկիրթ լինել:

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Բարեկիրթ: Իմ բանաստեղծությունները գովում են բարեկրթությունից: Եվ քո յուրօրինակ գնահատականը...

ԺԻԼԲԵՐԸ - Չեմ պատրաստվում խոսքերս հետ վերցնել, միայն ինձ թույլ եմ տալիս նկատել, որ քո բոլոր լավ բանաստեղծությունները մեր ժամանակ են գրվել:

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Այսինքն՝ դրանց համար քեզ եմ պարտական:

ԺԻԼԲԵՐԸ - Դու դրանք կգրեի՞ր, եթե ես եղած չլինեի: Մի՛թե ինձ չեն ուղղված:

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Ոչ:

ԺԻԼԲԵՐԸ - Ո՞չ: Ինձ չեն ուղղված:

Դա ուղղակի հրեշավոր է:

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Ոչ, դրանք քեզ չեն ուղղված:

ԺԻԼԲԵՐԸ - Պարզապես ապշած եմ: Հիշեցնեմ այն իրավիճակները, երբ այդ գեղեցիկ գործերը ստեղծվեցին:

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Դրանք ուղղված են իդեալին... (Ժիլբերտն ակնարկում է իրեն:) Որի պատահական

ներկայացուցիչը երկրի վրա դու էիր:

ԺԻԼԲԵՐԸ - Ահա թե ինչ... Հոյակապ է: Ումից ես մեջբերում: Գիտե՞ս՝ ֆրանսիացիները նման դեպքերում ինչ են ասում. «C'est de la littérature...»:

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - (Նրան ընդօրինակելով): Ce n'est pas de la literature...

Ճիշտ է, միանգամայն ճիշտ է: Թե՞ իսկապես կարծում ես, որ քեզ վտիտ պատանու տեղ եմ դրել: Կամ երգել եմ քո գանգուրները: Դու այդ ժամանակ արդեն գեր էիր և... (Ճեռքը նրա մազերին տանելով) սրանք այլս գանգուրներ չեն: (Ժիլբերտը հաշվակում է ճեռքն ու համրուրում: Մարզարետեն՝ մեղմացած:) Ինչ ես անում...

ԺԻԼԲԵՐԸ - Քեզ համար այն ժամանակ գանգուրներ էին: Համենայնդեպս, այդպես էիր ասում: Այո, ինչեր ասես չի արվում հանուն բանաստեղծական հանգի, հանուն ռիթմի: Իմ սոնետներից մեկում քեզ իմ խոհեմ աղջիկ չեմ անվանել... Բայց դու ոչ խելոք էիր, ոչ էլ... Ոչ, չեմ ուզում անարդարացի լինել... դու խելացի էիր, նվաստացուցիչ խելացի, անտանելի խելացի: Դա քեզ հաջողվում էր: Եվ ինչո՞ւ եմ զարմանում... Դու միշտ էլ սնակառ ես եղել: Աստված իմ: Ուզածիդ հասար: Դու որ-

սացիր նրան՝ քո արքայազնին՝ խնամված ձեռքերով և անխնամ ուղեղով, գերազանց նժոյգավար, սուսերամարտիկ, պաշտպան, պինդ- պոնդ խաղացող և սրտակեր... Մարդիտը նրան ավելի նողկալի չէր համարի: Այո... Էլ ինչ ես ուզում: Այլ հարց է, թե որքան ժամանակ նա քեզ կհետաքրքրի, քեզ, որ արդեն բարձրի համը տեսել ես: Ես քեզ միայն մի բան կասեմ՝ ինձ համար դու անկում ես սիրո:

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Դու սա գնացքում ես մտածել:

ԺԻԼԲԵՐԸ - Հենց նոր մտածեցի, հենց այս պահին:

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Դե, ուրեմն, գրիր, լավ խոսք է:

ԺԻԼԲԵՐԸ - Ես դեռ մեկն էլ ունեմ քեզ համար. այն ժամանակ կին էիր, հիմա դարձել ես կնամարդ: Ահա թե ով ես դու: Եվ ինչն է այդ մարդու մեջ ձգել քեզ՝ բնազդը, շատ սովորական բնազդը:

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Ես քեզ խնդրում եմ... Դու պատճառներ ունես...

ԺԻԼԲԵՐԸ - Սիրելիս, ես ցանկացած ժամանակ ձեռքիս տակ մեկնումեկն ունեմ:

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Ժամանակ առ ժամանակ՝ միակը:

ԺԻԼԲԵՐԸ - Մի փորձիր մեր հարաբերությունները նսեմացնել, դա քեզ չի հաջողվի: Դա ամենա-

հիասքանչն է, ինչ դու երբևէ ապրել ես:

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Աստված իմ, երբ հիշում եմ, որ մեկ տարի շարունակ հանդուրժել եմ այս դատարկաբանությունը...

ԺԻԼԲԵՐԸ - Հանդուրժել ես: Դու արքում էիր դրանով. երախտամոռ մի եղիր, ես էլ այդպիսին չեմ: Որքան էլ քեզ վերջում արգահատելի պահեցիր, իմ հիշողությունները թունավորել չկարողացար: Ավելին ասեմ... Ես դեռ ասելու բան ունեմ...

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Մի՞թե չասված բան մնաց:

ԺԻԼԲԵՐԸ - Անշուշտ, ես քեզ պարտք եմ այս խոստովանությունը, ուրեմն՝ լսիր: Ճիշտ այն ժամանակ, երբ դու սկսեցիր հնձանից երես դարձնել, երբ ախոռը հայրենաբաղդությամբ համակեց հոգիդ, ես ևս ներքուստ դադարել էի քեզ հետ լինելուց:

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Հնարավոր չէ:

ԺԻԼԲԵՐԸ - Պարզ է, որ այդ մասին գլխի չէիր ընկնում: Քեզ հետ ամեն ինչ ավարտված էր, այս: Ես արդեն քո կարիքը չունեի: Ինչ դու կարող էիր տալ ինձ, արդեն տվել էիր: Քո դերն ավարտված էր: Սրտիդ խորքում դա գիտեիր, գիտեիր՝ չգիտակցելով...

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Ես քեզ խնդրում եմ...

ԺԻԼԲԵՐԸ - (անտեսելով): ...որ քո ժամանակն արդեն ավարտվել էր: Մեր հարաբերությունը սպառել էր իր նպատակը: Ես չեմ ափսուում, որ սիրել եմ քեզ:

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Բայց ես...

ԺԻԼԲԵՐԸ - Հիանալի է: Այս փոքրիկ դիտարկումը քիչ բան չի ասում ծանաչողին՝ ի ցույց դնելով տարբերությունը, որ կա արվեստագետի և դիլետանտի միջև: Քեզ համար, Մարգարետ, մեր հարաբերությունն այսօր ավելին չէ, քան իշխողություն մի քանի խենթ գիշերների, անգլիական պուրակի ծառուղիներում անցկացրած հոգեզմայլ զրոյցների մասին... Ես դրանք վերածել եմ արվեստի գործի:

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Ես նոյնպես:

ԺԻԼԲԵՐԸ - Ինչպես թե... Ինչ ես ուզում ասել:

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Ինչ որ ասում ես, վկա է Աստված, նոյնն էլ ես եմ զգացել: Ես նոյնպես վեպ եմ գրել, որտեղ մեծ դեր են կատարել մեր երբեմնի հարաբերությունները, ես էլ մեր երբեմնի սերը, կամ էլ այն, ինչը մենք այդպես էինք անվանում, պահ եմ տվել հավերժությանը:

ԺԻԼԲԵՐԸ - Քո փոխարեն հավերժության մասին չի խոսի, մինչև երկրորդ հրատարակությունը չլիներ:

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Բայց մի բան է, երբ ես եմ վեպ գրում, և բոլորովին այլ բան, երբ դու ես դա անում:

ԺԻԼԲԵՐԸ - Դա դեռ հարց է:

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Հասկանո՞ւմ ես, դու ազատ մարդ ես, դու կարիք չունես գողանալու այն ժամերը, որոնցում կարող ես արվեստագետ լինել, քո ապագան չես դնում խաղաքարտի վրա:

ԺԻԼԲԵՐԸ - Իսկ դո՞ւ:

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Ես դա արել եմ: Կես ժամ առաջ Կլեմենսը լքեց ինձ, որովհետև խոստովանեցի, որ վեպ եմ գրել:

ԺԻԼԲԵՐԸ - Լքեց: Ընդմիշտ:

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Զգիտեմ: Ընարավոր է: Նա զայրույթից կորցրել էր իրեն և ինչ ասես կարող է անել: Զգիտեմ, թե ինչ կորոշի:

ԺԻԼԲԵՐԸ - Ուրեմն՝ նա արգելում է քեզ գրել: Չի հանդուրժում, որ իր սիրած կինը ուղեղը շարժի: Ահա թե ինչ... հիանալի է: Ազգը ծաղկում է ապրում... Այդպես... Իսկ դո՞ւ: Ինչպես չես ամաչում այդ ապուշի գրկում ապրելու այն, ինչ մի ժամանակ...

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Քեզ արգելում եմ այդպես խոսել նրա մասին: Դու նրան չես կարող հասկանալ:

ԺԻԼԲԵՐԸ - Ահա թե ինչ...

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Դու չգիտես՝ ինչու է նա դեմ, որ ստեղծագործեմ: Միայն սիրուց: Նա հասկանում է,

որ այդպես հայտնվում եմ մի աշխարհում, որի դռները փակ են իր դեմ: Նա ամաչում է, որ հոգիս բացում եմ անկոչների առջև, նա ուզում է, որ միայն իր համար լինեմ, միայն իր համար. դա է պատճառը, որ փախավ ինձնից: Չէ, չփախավ, Կլեմենսն այն մարդը չէ, ով փախչում է:

ԺԻԼԲԵՐՏ - Աստված է տեսնում, չէ, որ գնացել է. կարևոր չէ, թե ինչ արագությամբ: Եվ գնացել է, որովհետև չի հանդուրժում քո ստեղծագործական նախասիրությունները:

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Եթե դա էլ հասկանար... Բայց սովորաբար այդպես չի լինում: Ես կարող էի լինել աշխարհի ամենալավ, ամենահավատարիմ, ամենաազնիվ կինը, եթե աշխարհի երեսին իսկական ամուսին լիներ:

ԺԻԼԲԵՐՏ - Փաստորեն, նա նոյնպես կարգին ամուսին չէ:

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Ես այդպես չասացի:

ԺԻԼԲԵՐՏ - Որքան հասկացա, նա քեզ ուղղակի ստրկացնում է, կործանում, եսասիրաբար ոչնչացնում է քո բուն եսը: Հիշիր այն Մարգարետեին, որն էիր: Հիշիր ազատությունը, որում կարող էիր զարգանալ, երբ սիրում էիր ինձ: Հիշիր այն ընտիր հասարակությունը, որում հայտնվել էիր, այն երիտասարդներին, որ հավաքվել

էին իմ շուրջը... ու նաև քո: Միթե չես կարոտում այդ ամենը: Քո գողտրիկ սենյակը... Հիշնմ ես, արևոտ պատշգամբով, որի ներքեւում նվազած՝ իր ջրերն էր տանում իզարը: (*Գրկում է նրան:*)

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Օ՛, Աստված իմ:

ԺԻԼԲԵՐՏ - Ամեն ինչ կարող է նորից նոյնը լինել. պարտադիր չէ, որ իզարը լինի: Ուզում եմ քեզ մի առաջարկություն անել. Եթե վերադառնա, ասա նրան, որ Մյունիենում գործեր ունես, և այդ ժամանակն անցկացրու ինձ հետ: Դու այնպես գեղեցիկ ես, Մարգարետե: Մենք առաջվա պես երջանիկ կլինենք: Հիշնմ ես: (*Կիա մոտենալով:*) «Արբեցած՝ փարկում եմ քո պարանոցին...»:

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - (*Կտրուկ ընկրկում է:*) Հեռո՛ւ, հեռո՛ւ ինձանից: Ո՛չ, ո՛չ: Ասացի՛ հեռու գնա: Քեզ այլս չեմ սիրում:

ԺԻԼԲԵՐՏ - Այդպե՞ս... Լավ, ուրեմն, ներիր ինձ: (*Դադար:*) Մնաս բարով, Մարգարետե: Հաջողություն:

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Հաջողություն:

ԺԻԼԲԵՐՏ - Մնաս բարով: (*Կրկին մոտենում է:*) Իսկ չե՞ս ուզում հրաժեշտին նվիրել քո վեպը, ինչպես իմը քեզ տվեցի:

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Դեռ լոյս չի տեսել: Միայն հաջորդ շաբաթ կլինի:

ԺԻԼԲԵՐՏ - Կարելի՞ է հարցնել, գոնեն ինչ բնույթի վեպ է:

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Իմ կյանքի վեպը:
Բնականաբար, քողարկված, որ
չձանաշվեմ:

ԺԻԼԲԵՐՏ - Իսկապէս: Իսկ ինչպէս
ես կարողացել դա անել:

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Ծատ պարզ. հերո-
սուիին ոչ թե բանաստեղծ է, այլ
նկարիչ:

ԺԻԼԲԵՐՏ - Հնարամիտ է:

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Եվ նրա առաջին ա-
մուսինը մանածագործական ծեռ-
նարկության տնօրեն չէ, այլ
հայտնի դրամաշորթ, նա իր ա-
մուսնուն չի դավաճանում տենորի
հետ:

ԺԻԼԲԵՐՏ - Հա-հա-հա...

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Ինչո՞ւ ես ծիծառում:

ԺԻԼԲԵՐՏ - Ուրեմն դու նրան դավա-
ճանել ես տենորի հետ, դա չգի-
տեի:

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Իսկ ով այդպիսի
բան ասաց:

ԺԻԼԲԵՐՏ - Հենց նոր ասացիր:

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Ես ասացի՝ իմ վեպի
հերոսուիին դավաճանում է բա-
րիտոնի հետ:

ԺԻԼԲԵՐՏ - Բասը ավելի հրաշալի
կլիներ, մեցցոսոպրանոն՝ ուղա-
կի ցնողող:

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Բացի դրանից, նա
մեկնում է ոչ թե Մյունխեն, այլ
Դրեզդեն և այնտեղ կապվում է մի
քանդակագործի հետ:

ԺԻԼԲԵՐՏ - Ահա... դա էլ եմ՝ քո-
ղարկված:

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Լավ քողարկված:
Քանդակագործը երիտասարդ է,
գեղեցիկ, հանձարեղ: Չնայած
դրան՝ իմ հերոսուիին լքում է
նրան:

ԺԻԼԲԵՐՏ - Ո՞մ պատճառով...

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Գուշակիր:

ԺԻԼԲԵՐՏ - Հավանաբար ծիավա-
րողի:

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Հիմար:

ԺԻԼԲԵՐՏ - Մի կոմսի պատճառով:
Դուքսիր...

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Ոչ, նա թագավոր-
րազն է:

ԺԻԼԲԵՐՏ - (խոնարհում անելով): Ի-
րոք, ոչնչի առաջ կանգ չես առ-
նում:

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Այո, արքայական
տոհմից մի երիտասարդ, ով հա-
նում նրա թողնում է պալատը, ա-
մուսնանում է, և միասին մեկնում
են Կանարյան կղզիներ:

ԺԻԼԲԵՐՏ - Կանարյան կղզիներ...
Ծատ լավ է: Իսկ հետո՞:

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Հաստատվելով...

ԺԻԼԲԵՐՏ - Կանարյան կղզինե-
րում...

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Ավարտվում է վեպը:

ԺԻԼԲԵՐՏ - Ես շատ աննշան տեղ եմ
զբաղեցնում, մանավանդ, այդ-
պես քողարկված:

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Դու էլ ինձ չէիր ծա-
նաչի, եթե...

ԺԻԼԲԵՐՏ - Եթե՝ ինչ...

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Եթե վերջին՝ երրորդ

գլխում մեր նամակագրությունը
ընդգրկած չլինեի:

ԺԻԼԲԵՐԸ - Ի՞նչ...

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Այո, բոլոր նամակ-
ները, որոնք գրել ես ինձ և որոնք
գրել եմ քեզ, վեպում կան:

ԺԻԼԲԵՐԸ - Ներիր, բայց քեզ որտե-
ղից քո ուղարկած նամակները:
Դրանք ինձ մոտ են:

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Ես միշտ նախապես
սևագրում էի:

ԺԻԼԲԵՐԸ - Սևագրո՞ւմ էիր...

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Այո:

ԺԻԼԲԵՐԸ - Նամակները, որոնք
կարծես վերջին պահի թրթոռուն
հոյզեր լինեն, դու նախապես
սևագրո՞ւմ էիր... «Միայն մեկ բառ,
սիրելիս, մինչև քնելը. աչքերս
փակվում են»: Աչքերդ փակվում
էին, բայց արտագրո՞ւմ էիր:

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Ի՞նչ է, կշտամբո՞ւմ
ես...

ԺԻԼԲԵՐԸ - Եթե իմանայի... Պետք է
շնորհակալ լինեմ, որ դրանք գո-
նոն ինչ-որ մեկին նախապես չես
պատվիրել: Ինչպես է ամեն ինչ
փոլ գալիս: Անցյալը վերածվում է
փլատակների կույտի... Նա իր
նամակները նախապես պատ-
րաստել էր...

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Գիտե՞ս ինչ, դու
պետք է գոհ լինես: Ո՞վ գիտե՝
միայն սրանք չե՞ն, որ հետագա-
յում մնալու են քեզնից՝ իմ նա-
մակները:

ԺԻԼԲԵՐԸ - Սա ծակատագրական
պատմություն է:

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Բայց ինչո՞ւ:

ԺԻԼԲԵՐԸ - (վերցնելով գիրքը): Քա-
նի որ դրանք այստեղ էլ կան:

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Ի՞նչը: Որտե՞ղ:

ԺԻԼԲԵՐԸ - Իմ վեպում:

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Ի՞նչ կա դրա մեջ:

ԺԻԼԲԵՐԸ - Մեր նամակները՝ քոնք
և իմը:

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Իսկ քո՞նք որտեղից
քեզ: Դրանք ինձ մոտ են... Ահ,
տեսնո՞ւմ ես, որ դու էլ ես սևագ-
րություններ արել:

ԺԻԼԲԵՐԸ - Ես սևագրություններ չեմ
արել, ուղարկելուց առաջ եմ ար-
տագրել: Դրանք չպետք է կոր-
չեն: Նամակներ կան, որոնք դու
չես էլ ստացել, որոնք շատ ավե-
լի լավն էին, քան դու կարող էիր
հասկանալ:

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Ի սեր Աստծո, եթե
այդպես է... (Գիրքը հուզված
թերթելով:) Այո, այդպես է: Սա
նոյնն է, թե աշխարհին պատ-
մենք, որ մենք երկու... Օ՛հ, եր-
կինք... Ահա և այն նամակը, որը
մեր առաջին գիշերից հետո՝ ա-
ռավոտյան դու...

ԺԻԼԲԵՐԸ - Բնականաբար: Չ՞ որ
հոյակապ նամակ է:

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Սարսափելի է: Հա-
մաեվրոպական աղմուկ կբարձ-
րանա: Իսկ Կլեմենսը... Ի սեր
Աստծո: Սկսում եմ ցանկանալ, որ

նա առհասարակ չվերադառնա: Այլապես կորած եմ: Ի դեպ, դու նոյնպես: Որտեղ էլ լինես, նա կգտնի քեզ և կգնդակահարի, ինչպես կատաղած շանը:

ԺԻԼԲԵՐԸ - (թաքցնելով գիրքը):
Տիմար համեմատություն...

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Ինչպես ես կարողացել այդպիսի հիմար բան մտածել: Նամակներն այն կնոջ, ում դու իբր սիրել ես... Ինչպես է երևում, որ ջենտլմեն չես:

ԺԻԼԲԵՐԸ - Բայց ուղղակի հրաշալի է: Մի՞թե նոյնը չես արել նաև դու:

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Ես կին եմ:

ԺԻԼԲԵՐԸ - Հիմա էլ այդպես ես արդարանում:

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Հավատա, ես քեզ չեմ մեղադրում: Մենք իրար արձենք: Այո, Կլեմենսը ճիշտ է: Մենք մեր վիշտը զուգագուլպաներով ի ցոյց ենք դնում աշխարհին, ինչպես կանայք Ռոնաշերի հաստատությունում: Մեր ամենաթաքուն ապրումները, ցավերը, ամեն ինչ ցուցադրում ենք: Թուի, ինքս ինձանից նողկանք եմ օգում: Երկուս էլ նոյնն ենք: Կլեմենսն իրավացի էր, երբ ինձ փորձում էր ետ պահել դրանից: (Անսպասելի:) Եկ, Ամանդուս:

ԺԻԼԲԵՐԸ - Ինչ ես ուզում անել:

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Ես ընդունում եմ քո առաջարկությունը:

ԺԻԼԲԵՐԸ - Ինչ առաջարկություն:

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Քեզ հետ գալիս եմ:
(Փնտրում է գլխարկն ու վերարկուն:)

ԺԻԼԲԵՐԸ - Ինչ եղավ քեզ: Ինչ ես անում:

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - (տենդագին շարժումով գլխարկը դնում է գլխին): Ամեն ինչ նորից կլինի այնպես, ինչպես առաջ էր, ինքդ ասացիր, պարտադիր չէ, որ հզարը լինի: Դե, ինչ, զնացինք, ես պատրաստ եմ:

ԺԻԼԲԵՐԸ - Սա խելագարություն է:
Փախչել... Ինչ իմաստ ունի: Դու չէ՞ր ասում՝ նա միշտ էլ կիմանա, թե ինչպես ինձ գտնի: Եթե դու ինձ հետ լինես, քեզ էլ կգտնի: Ավելի խելամիտ կլինի, եթե ամեն մեկս մեզ համար...

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Թշվառական, ինձ թողնում ես բախտի քմահաճոյքին: Իսկ մի քանի րոպե առաջ ծունկի էիր իշել իմ առաջ: Չես ամաչում:

ԺԻԼԲԵՐԸ - Ինչի՞ համար: Ես հիվանդ, նյարդային մարդ եմ, տրամադրություններիս գերի:

Մարգարետեն նայում է պատուհանից դուրս, ճշում է:

ԺԻԼԲԵՐԸ - Ինչ ես անում: Ինչ կմըտածի գեներալի այրին իմ մասին:

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Նա է... Նա գալիս է:

ԺԻԼԲԵՐԸ - Դեհ... Ես...

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Ի՞նչ, ուզում ես գնալ:
ԺԻԼԲԵՐԸ - Հերը բարոնին այցելելու միտք չունեի:

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Աստիճանների վրա կհանդիպեք: Դա ավելի ցավալի կլինի: Մնա: Չեմ ուզում միայնակ գոր լինել:

ԺԻԼԲԵՐԸ - Խենթացա՞ր, ինչ է: Ինչո՞ւ ես այդպես դողում: Նա չի կարող երկու վեպերն էլ կարդացած լինել: Հանգստացիր, գլխարկող հանիր, վերարկուդ մի կողմ դիր: Հանգստացիր: (*Օգնում է նրան:*) Եթե քեզ այս տեսքով տեսնի, գլխի կընկնի...

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Ինձ համար միևնույն է, ավելի լավ է իհմա, քան հետո: Չեմ կարող ապրել՝ սարսափը սրտումս, ավելի լավ է՝ միանգամից ամեն ինչ ասեմ:

ԺԻԼԲԵՐԸ - Ամեն ի՞նչ...

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Քանի դեռ այստեղ եմ: Եթե իհմա ազնվորեն ամեն ինչ պատմեմ, գուցե ների ինձ:

ԺԻԼԲԵՐԸ - Իսկ ե՞ս... Ես այս աշխարհում դեռ ավելի կարևոր անելիքներ ունեմ, որպեսզի թույլ տամ, որ մի խանդու բարոն սպանի ինձ, ինչպես կատաղած շանը:

Դռան զանգ:

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Նա է... նա է:

ԺԻԼԲԵՐԸ - Դու չխոսես:

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Խոսելու եմ:

ԺԻԼԲԵՐԸ - Ախ, այդպես: Ուրեմն, նկատի ունեցիր, իմ կաշին գոնեանկ եմ վաժառելու:

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Ի՞նչ ես ուզում անել:

ԺԻԼԲԵՐԸ - Ես նրա դեմքին կշրջսկացնեմ ծշմարտություններ, ինչպիսին դեռ ոչ մի բարոն չի լսել:

ԿԼԵՄԵՆՏ - (*Ներս է մտնում, փորինչ օտարոտի:*) Պարոն Ժիլբերտ, եթե չեմ սխալվում:

ԺԻԼԲԵՐԸ - Անշուշտ, իերի բարոն: Հարավ ուղևորվելուս ձանապարհին չկարողացա ինձ արգելել այցելելու պատվարժան տիկնոջը:

ԿԼԵՄԵՆՏ - Ախ, այդպես... (*Դադար:*) Ցավում եմ, որ իմ ներկայությամբ ընդհատեցի ձեր գրուցը: Զէի ուզենա խանգարած լինել:

ԺԻԼԲԵՐԸ - Ինչի՞ մասին էինք խոսում, տիկին...

ԿԼԵՄԵՆՏ - Գուցե կարողանամ ձեր հիշողությունը թարմացնել: Մյունիենում գրեթե միշտ խոսում էիք ձեր գրքերի մասին:

ԺԻԼԲԵՐԸ - Ախ, շատ լավ: Ես, ձիշտն ասած, իմ նոր վեպի մասին էի...

ԿԼԵՄԵՆՏ - Շարունակեք, խնդրեմ: Հիմա կարելի է նաև ինձ հետ խոսել գրականության մասին: Ձիշտ չէ, Մարգարետե: Սա նատուրալիստական վեպ է, սիմվոլիստական, ապրված է, թե՛ ոճավորված:

ԺԻԼԲԵՐԸ - Տեր Աստված, իրականում մենք բոլորս էլ գրում ենք այն, ինչ ապրել ենք:

ԿԼԵՄԵՆՏ - Դա արդեն հետաքրքիր է:

ԺԻԼԲԵՐԸ - Եթք գրում ես Ներոնի մասին, անհրաժեշտ է, որ ներքուստ Հռոմը հրդեհած լինես:

ԿԼԵՄԵՆՏ - Անշուշտ:

ԺԻԼԲԵՐԸ - Որտեղից ներշնչանք ստանաս, եթե ոչ՝ ինքո քեզնից: Որտեղից կերպարների նախատիպեր վերցնես, եթե ոչ՝ կյանքից:

Մարգարետեն ավելի ու ավելի է անհանգստանում:

ԿԼԵՄԵՆՏ - Միայն ափսոս, որ նախատիպերն հազվադեպ են հարցման ենթարկվում: Պետք է ասեմ, որ եթե կին լինեի, կարգելեի, որ մարդկանց պատմեին... Վայելու հասարակության մեջ սա կոչվում է կնոջը անվանարկել:

ԺԻԼԲԵՐԸ - Զգիտեմ՝ կարո՞ղ եմ ինձ կարգին հասարակության անդամ համարել, թե ոչ, բայց ես դա անվանում եմ կնոջը մեծարել:

ԿԼԵՄԵՆՏ - Օ՛...

ԺԻԼԲԵՐԸ - Կարևորն այն է, թե ով ինչպես է տեսնում: Իրականում, ավելի բարձր իմաստով ասած, ոչ մի վատ բան չկա, եթք որևէ կնոջ մասին իմանում ես՝ արդյոք այս, թե՞ մյուս անկողնում է երջանիկ եղել:

ԿԼԵՄԵՆՏ - Պարոն Ժիլբերտ, թույլ տվեք իիշեցնել, որ խոսում եք կնոջ ներկայությամբ:

ԺԻԼԲԵՐԸ - Ես խոսում եմ վաղեմի ընկերուիու ներկայությամբ, իեր բարոն, ով կարող է այդ թեմայի վերաբերյալ իմ տեսակետները կիսել:

ԿԼԵՄԵՆՏ - Օ՛...

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Կլեմենս: (Ծնկի զալով նրա առաջ:) Կլեմենս...

ԿԼԵՄԵՆՏ - (Խոնարհվելով): Բայց... բայց, Մարգարետե...

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Ներիր ինձ, Կլեմենս:

ԿԼԵՄԵՆՏ - Մարգարետե... (Ժիլբերտին.) Ինձ համար ծայրաստիճան անախործ է, պարոն Ժիլբերտ... Վեր կաց, Մարգարետե: Վեր կաց, ես ամեն ինչ կարգավորել եմ: (Մարգարետեն նայում է նրան:) Վեր կաց: (Լա ոտքի է կանգնում:) Ամեն ինչ լավ է, արդեն ամեն ինչ կարգին է: Եթե ասում եմ, ուրեմն այդպես է: Դու պետք է միայն Կյունիգելին մի բառ հեռագրես, ու վերջ: Ես նրա հետ ամեն ինչ արդեն կարգավորել եմ: Մենք որոշեցինք ամբողջ տպաքանակը ուղարկել թղթի վերամշակման արտադրամաս: Այդպես ծիշտ է, չ՞ Մարգարետե:

ԺԻԼԲԵՐԸ - Ի՞նչ... Թույլ տվեք հարցնել... Ի՞նչն են պարոնայք ուղարկել թղթի վերամշակման... Մի՞թե պատվելի տիկնոջ վեպը:

ԿԼԵՄԵՆՍ - Ահա թե ինչ, արդեն գիտե՞ք վեպի մասին... Պարոն Ժիլբերտ, փաստորեն ծեր ընկերությունն այնքան էլ անցյալ չէ:

ԺԻԼԲԵՐՏ - Այո... Ինձ մնում է միայն ներողություն խնդրել: Ես, իրոք, ինձ անհարմար եմ զգում: Ներեցեք, ի սեր Աստծո:

ԿԼԵՄԵՆՍ - Ցավոք, դուք ստիպված եղաք ներկա լինելու մի տեսարանի, որը կարող եմ արդեն ընտանեկան անվանել:

ԺԻԼԲԵՐՏ - Չեմ ուզում այլս իմ ներկայությամբ ծանրաբեռնել ձեր ժամանակը: Պատվարժան տիկին, հերր բարոն... Ի նշան այն բանի, որ մեր միջև բոլոր թյուրիմացությունները հարթվեցին, որպես համեստ ապացույց իմ համակրանքի՝ թույլ տվեք ձեզ նվիրել իմ նոր վեպը:

ԿԼԵՄԵՆՍ - Դուք շատ սիրալիր եք, պարոն Ժիլբերտ: Բայց միանգամից ասեմ՝ գերմանական վեպերը իմ նախասիրությունը չեն: Սա կլինի վերջինը, որը ես կկարդամ:

Կամ էլ նախավերջինը:

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ, ԺԻԼԲԵՐՏ - Նախավերջինը:

ԿԼԵՄԵՆՍ - Այո:

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Իսկ ո՞րն է լինելու վերջինը:

ԿԼԵՄԵՆՍ - Զո վեպը, սիրելիս: (Պա-

յուսակից մի օրինակ հանելով:) Մի օրինակ, ամեն դեպում, խնդրեցի Կյունիգելից քեզ համար, ավելի ճշշտ՝ մեզ համար:

Մարգարետն ու Ժիլբերտը անօգնական հայացքներ են փոխանակում:

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Ինչ լավն ես դու...

(Վերցնելով վեպը:) Այո... սա է...

ԿԼԵՄԵՆՍ - Մենք միասին կկարդանք:

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - Ոչ... Կլեմենս, ես արժանի չեմ այսպիսի վեհանձնության... ահա... (Գիրքը նետում է բուխարու մեջ:) Չեմ ուզում այլս լսել այս մասին:

ԺԻԼԲԵՐՏ - (բուռն ցնծության մեջ): Բայց, մեծարգու տիկին...

ԿԼԵՄԵՆՍ - (գնում է դեպի վառարանը): Ի՞նչ ես անում, Մարգարետնե...

ՄԱՐԳԱՐԵՏԵ - (բուխարու մոտ, կլեմենսին գրկելով): Հիմա հավատո՞ւմ ես, որ սիրում եմ քեզ:

ԺԻԼԲԵՐՏ - (գոհ): Երևում է՝ այստեղ ես ավելորդ եմ... Հարգարժան տիկին, հերր բարոն... (Մեկուսի:) Լավ արծա... Վեեերջ...

**ԳԵՐՄԱՆԵՐԵՆԻց ԹԱՐԳՄԱՆԵց
ԱՄԱՋԱ ԱԼԵՔՍԱՆՅԱՆԸ**

ԴՐԱՄԱՏՈՒՐԳԻԱ

գրական-գեղարվեստական հանդես

34 35

ISSN 1829-0701

© «Դրամատուրգիա», 2013
Տպագրվել է պետական աջակցությամբ

Խմբագիր՝
ԿԱՐԻՆԵ ԽՈԴԻԿՅԱՆ

Կազմը և էջադրումը՝
ՆԱՊԱ ՎԱՐԴԱՆՅԱՆԻ

Նյութերն ընդունվում են մեքենագիր կամ շարվածքով:
Բնագրերը չեն վերադարձվում:

Հանդեսում տպագրված այեսների բեմադրությամբ շահագրգիռ
թատրոնները դրանց օգտագործման թույլտվության համար
դիմուն անմիջական իրավատերերին՝ հեղինակներին:

Խմբագրության հասցեն՝
Երևան, Օրբելի 18/6, հեռ. 22-76-08

Ստորագրված է տպագրության 14.11.2013
Գինը՝ պայմանագրային:

Գրանցման վկայական՝ 01Մ 000089

Չափը՝ 70x100, 1/16: Ծավալը՝ 10.5 տպ. մամով:
Թուղթը և տպագրությունը՝ օֆսեթ: Տպաքանակը՝ 500 օրինակ:

Տպագրվել է
«Վան ԱՐՅԱՆ» ՍՊԸ-ը՝
ՀԳՄ «Լ. Զ. ՍՈՒՐԵԼՅԱՆ» տպագրատունը: